BOŽENA NĚMCOVÁ

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

I

KNIHOVNA KLASIKŮ

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY BOŽENY NĚMCOVÉ

Svazek první

BOŽENA NĚMCOVÁ

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

I

KNIHOVNA KLASIKŮ

Československý spisovatel

Praha 1950

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

I

O ZLATÉM KOLOVRÁTKU

JEDNA CHUDÁ VDOVA MĚLA DVĚ DCERY, DVOJčata. Byly si v tváři tak podobny, že je nebylo možná rozeznati. Tím rozdílnější byly ale jejich povahy. Dobrunka byla děvče poslušné, pracovité, přívětivé a rozumné, zkrátka děvče nad obyčej dobré. Zloboha naproti tomu byla zlá, mstivá, neposlušná, lenivá a hrdá, ba měla všecky necnosti, které jen vedle sebe býti mohou. A matka přece jen Zlobohu ráda měla, a kde jen mohla, jí nadlehčovala. Bydlely v lese v malé chaloupce, kam člověk málokdy zabloudil, ačkoli to nedaleko města bylo. Aby se Zloboha něčemu naučila, dovedla ji matka do města do jedné služby, kde se jí dosti dobře vedlo. Dobrunka musela zatím doma malé hospodářství spravovat. Když ráno kozu nakrmila, skromné, ale chutné jídlo přistrojila, sedničku a kuchyňku čistě vymetla a uspořádala, musela ještě, neměla-li právě potřebnější práci před rukama, ke kolovrátku zasednout a pilně přísti. Tenounké její předivo matka potom v městě prodala a začasté z výdělku Zloboze na šaty koupila; ubohá Dobrunka ale z toho nikdy ani za vlas nedostala. Proto však přece matku milovala, a ač od ní za celý den ani vlídného oka neviděla, ani dobrého slova neslyšela, přece ji vždycky bez škaredění a bez odmluvy poslouchala, takže ani Pánbůh od ní reptavého slova neslyšel.

Jednou odešla matka do města. „To ti povídám, ať nezaháliš, co budu pryč!“ přikazovala Dobrunce, která jí kus cesty za chaloupku uzlíček s předivem vynášela.

„Víte, matičko, že se nedám k práci nutit, tedy také dnes, až si pouklidím, pilně přísti budu, abyste se mnou spokojena byla.“

Když matce uzlík podala, vrátila se zpátky do chaloupky. Tu jakmile po síni, kuchyňce a sedničce uklidila, zasedla si

ke kolovrátku a začala příst. Byl to její obyčej, že když byla sama doma, u přádla zpívala; protož i tenkráte, sotvaže se usadila, začala jemným hláskem všecky písně, které uměla, jednu po druhé zpívati. Vtom slyší venku koňský dupot. I myslí si: Kdopak to asi k nám zabloudil? Musím se podívat. Vstane tedy od kolovrátku a malým okénkem pokukuje na dvorek, kdežto vidí mladého muže s bujného vraníka slízat. Totě krásný pán, šeptá Dobrunka sama pro sebe, pořád u okna stojíc. A jak mu ten kožený šat a čepice s tím bílým pérem na těch černých vlasech dobře sluší! Teď uvazuje koně a jde k nám; musím se podívat, co žádá?

Vtom kročil mladý pán do dveří; nebo tenkráte nebyly ještě žádné závory a zámky, a přece se žádnému nic neztratilo. – „Pozdrav tě Bůh, děvče!“ řekl k Dobrunce. „I vás, pane!“ odpověděla Dobrunka. „Co se vám líbí?“ „Prosil bych tě o trochu vody, mám velkou žízeň.“ – „Hned vám posloužím; zatím se posaďte!“

Běžela, vzala džbánek, a když jej čistě vymyla, nabrala u studánky vody a pánovi donesla. „Ráda bych vám něčím lepším posloužila, ale nemám nic jiného.“ – „Hleď, jak mi to chutnalo,“ odpověděl pán, prázdný džbánek jí vraceje. Dobrunka ho zase na místo dala, aniž pak pozorovala, že jí mladý pán zatím měšec plný peněz potají do postele strčil. – „Nyní ti děkuji za občerstvení, a jestli dovolíš, přijdu zítra zase.“

„Je-li vám to k potěšení, přijďte.“ Nato podal Dobrunce ruku, a vyšed na dvorek, vyšvihnul se na koně a ujížděl pryč. Dobrunka zasedla zase ke kolovrátku, ale obraz mladíka zůstal jí pořád na mysli. Ještě nikdy se jí nitka tak často neutrhla jako tenkráte.

Večer přišla matka domů, vypravovala mnoho, co všecko Zloboha umí a jak se z ní denně hezčí děvče dělá. Konečně se ptala Dobrunky: „Cožpak jsi nic neslyšela, byl prý zde velký hon?“

„Ach, ano, zapomněla jsem vám říci, že se tu nějaký pán zastavil; prosil mě o trochu vody, kterou jsem mu hned dala; byl pěkně ustrojen v koženém šatě. Víte, jak jsem to jednou s vámi ve městě byla, viděly jsme tam také tak ustrojené pány, v takovém koženém šatě, malou chlupatou čepičku s bílým pérem na hlavě; na plecech měl kuši, bezpochyby že to byl jeden z myslivců. Když se napil, sedl na vraníka a jel opět dále.“ To však Dobrunka zamlčela, že jí při odchodu ruku stiskl a slíbil, že druhý den zase přijde.

Večer, když Dobrunka matce lože chystala, vypadl z postele těžký měšec s penězi. S podivením ho Dobrunka zdvihla a matce podala. – „Kdo ti tolik peněz dal?“ – „Mně nikdo. Ale snad je ten pán sem strčil, jinak nevím, kde by se tu byly vzaly.“ Matka vysypala peníze na stolek. Bylo to samé zlato. „I propánaboha, tolik peněz!“ divila se stará; „to musí býti bohatý pán; viděl snad, že to u nás chudě vypadá, a učinil milosrdný skutek; Bůh mu za to štěstí popřej.“ Nato peníze shrnula a do truhly schovala.

Jindy, když si Dobrunka lehla, po denní práci celá utrmácena brzy usnula; té noci ale nemohla živou mocí usnouti; pořád a pořád měla obraz mladého jezdce před sebou a teprv pozdě na noc spánku v náruč klesla. Tu se jí zdálo, že je ve velkém zámku a chotí mocného pána, pán však že je jezdec, kterého včera viděla. Dávají se velké hody, při kterých je mnoho hostů; tu vstane se svým manželem od stolu a jde s ním do jiného pokoje; on ovine ruku kolem jejího pasu a chce ji obejmout; vtom skočí mezi ně černá kočka a zatne Dobrunce ostré drápy do srdce tak, že jí krev bělostný šat hrkem postříká; Dobrunka vykřikne a vtom se probudí. „To byl podivný sen,“ pravila sama k sobě. „Co to asi bude? Tak hezky se začal, ale ta ukrutná kočka ho pokazila; to neznamená nic dobrého.“ S takovým výkladem podivného snu vstala Dobrunka a začala se

strojit. Jindy nepotřebovala k tomu mnoho času, tenkráte ale nemohla na sobě nic dost hezky vyhladit a urovnat. Vlasy si upletla a červenými pentlemi protkala, což jenom ve svátek dělávala; sukni měla jen z cajku, ale čistou a pentlí obroubenou, k tomu šněrovačku z damašku a košilku bílou jako sníh. Když se tak přistrojila, bylo mílo se na ni podívat. Potom šla po své práci.

Když se blížila polední hodina, neměla u kolovrátku žádného pokoje; pořád si hledala po venku nějaké šukání, ale to jen proto, aby mohla mladého jezdce vyhlížet. Ten nedal dlouho na sebe čekat. Dobrunka ale, jak ho zdálí spatřila, běžela honem ke kolovrátku, aby ji neviděl a si nepomyslil, že ho vyhlížela. Když přijel na dvorek, skočil rychle s koně a vešed do sedničky uctivě ji pozdravil. Dobrunce přitom srdéčko tlouklo, že jí div zpod šněrovačky nevyskočilo. Matka sbírala v lese dříví, a Dobrunka byla tedy s ním sama. Když ho pozdravila a aby si sedl pobídla, šla opět ke kolovrátku. „Jak jsi se vyspala, Dobrunko?“ ptal se mladík za ruku ji bera. „Dobře, pane.“ „Copak se ti zdálo?“ „Ach, já měla podivný sen.“ „Pověz pak mi ho, já umím sny dobře vykládat.“ „Vám to právě povědět nemohu.“ – „Proč?“ – „Inu, protože to bylo o vás.“ „Právě proto mi to povědět musíš.“ – Tak se spolu hádali, až mu Dobrunka sen přece pověděla.

„Hleď, až na tu kočku,“ pravil cizinec, „může sen tvůj se vyjevit.“ „Jak by se to mohlo státi, abych takovou paní byla?“ „Nechceš býti mou ženou?“ „Pane, vždyť já žertu rozumím.“ „Nikoli Dobrunko, to není žádný žert, já to myslím opravdu a dnes jsem schválně pro odpověd přijel, chceš-li mi ruku podati?“

Dobrunka se zamyslila a s lehkým uzarděním jezdci pak ruku podala. Vtom vstoupila matka do dveří. Mladík ji pozdravil a hned beze všech okolků vyznal, že Dobrunku miluje, ona že ho také ráda má, takže jim k ouplné blaže-

nosti jen matčino svolení schází. „Mám svůj dům," doložil, „a mohu se ženou dobře živ býti; také pro vás, matičko, mám místa dosti v domě a u stolu svého." To když stará slyšela, nezdráhala se dlouho dáti jim své požehnání. Nato řekl k Dobrunce: „Předʼ jen, má milá, rozmilá, až napředeš na svatební košili, přijdu si pro tebe." A políbiv ji podal matce ruku, vyšvihnul se na vraníka a rychle odjížděl.

Od té chvíle zacházela matka s Dobrunkou mnohem vlídněji. Za ty peníze, co od mladého pána měly, koupila stará také Dobrunce ledacos potřebného, ačkoliv z nich přece jen Zloboha nejvíce dostala. Dobrunka si toho ale málem ani nevšímala, její radost byla, když jen mohla u kolovrátku sedět, pilně příst a na svého milence myslit.

Tak jí čas rychle ubíhal, a dříve než se nadála, bylo na košili napředeno. Její milý musel to míti dobře vypočteno, neboť přijel v ten samý den, jak byl přislíbil. Dobrunka vyběhla mu naproti a on ji upřímně k srdci přivinul. „Máš upředeno na košili?" ptal se jí žertuje. „Mám." „Můžeš tedy tu chvíli se mnou jeti?" – „Proč tak nakvap?" „Nemohu jinak, má drahá; zítra již musím do boje, a proto bych rád, abysi mne zatím doma zastávala, a když se vrátím, co má žena opět přivítala." – „Copak tomu ale řekne matka?" – „Ta musí být spokojena." Šli tedy k matce do sedničky, kde jí ženich žádost svou přednesl. Ta se ovšem zamračila, neboť byl v hlavě její docela jiný plán uložen. Ale co měla dělat? musela se do vůle bohatého ženicha vzdáti. – Když je požehnala, řekl jí tento: „Seberte své věci a přijďte k mé Dobrunce, by se jí nestejskalo. Až města dojdete, ptejte se jen ve knížecím zámku na Dobromila, lidé vám ukážou, kam máte jít." Nato pojal uslzenou Dobrunku za ruku, posadil ji před sebe na kůň a uháněl k svému domovu.

Ve knížecím zámku bylo množství lidu pohromadě, všecko se k boji chystalo. Někteří z nich ale stáli u vrat,

i zdálo se, že někoho očekávají. Tu se žene jezdec k zámku, maje před sebou na koni pannu co den krásnou. „Již jede!“ křičeli všickni, že se to po zámku rozléhalo; každý nechal práci ležet a kvapil ke vratům. Když Dobromil s Dobrunkou až do dvora přiklusal, shrnuli se všickni, kde kdo byl, a jako by si byli řekli, počali jedním hlasem volat: „Zdráva buď kněžna naše, zdráv buď kníže náš!“ Dobrunka byla jako u vidění a nevěděla, co o tom myslit má. „Cožpak jsi, Dobromile, kníže?“ tázala se hledíc v jasnou tvář jeho. „Ano, a není ti to milé?“ „Mně je to vše jedno, ať bys byl čímkoliv, ale řekni, proč jsi mě tak obelhal?“ „Já tě neobelhal, vždyť jsem ti slíbil, že se ti sen tvůj vyplní, jestli mne za muže vezmeš.“

Tenkráte nebylo ještě potřebí tolik příprav k stavu manželskému; když se dva měli rádi a rodičové svolili, bylo po všem; a protož Dobromil Dobrunku svým poddaným hned co svou ženu představil, načež se všickni do hodovní síně odebrali, kde (kromě knížete a kněžny) až pozdě na noc jedli a pili. Druhý den rozloučil se mladý manžel s drahou Dobrunkou a odejel do boje.

Jako bludná ovce chodila mladá kněžna po skvostném zámku a byla by se raději po lese toulala a v osamělé chaloupce návrat manžela očekávala nežli zde, kde se jí jako v cizině zastesklo. To však netrvalo dlouho; za půl dne naklonila si každé srdce svou přirozenou dobrotivostí a upřímností. Druhý den poslala pro svou matku; ta přišla a přinesla jí také kolovrátek. Teď byla dlouhá chvíle ta tam. Dobrunka myslila, že to bude pro matku milé překvapení, když uslyší, čím se její dcera stala; ta však škaredě na to hleděla, neboť si tajně v srdci přála, aby to štěstí raději Zlobohu bylo potkalo. To ji hnětlo. Když takto několik dní uplynulo, řekla k Dobrunce: „Vím, dcero milá, že ti tvá sestra mnohdy křivdu činila, ale ona toho teď lituje; pročež jí odpusť a vezmi ji k sobě.“ – „Byla bych to

od srdce ráda hned učinila, kdybych se byla nadála, že by ke mně šla. Chcete-li, půjdem pro ni tu chvíli." – „Ano, učiň tak."

Kněžna poručila, aby se do vozu zapřáhlo; pak si do něho s matkou sedly a jely k lesu. Když přijely až po kraj, slezly obě. Dobrunka rozkázala sluhovi, aby tam na ně počkal, a šla s matkou k chaloupce, kde ji sestra očekávala. A když přicházely k chaloupce, vyběhla jim Zloboha naproti a líbala šťastnou sestru, přejíc, by se jí vždy tak dobře vedlo. Odtud vedly ji ty podvodnice do sedničky. Tu ale, sotva když přes práh kročila, popadly ji obě a Zloboha přichystaný nůž do ní vrazila. Nato jí uřezaly ruce a nohy, oči vyloupaly a tělo tak zohavené do lesa zanesly, oči však, nohy a ruce dobře schované s sebou do zámku vzaly, jsouce toho domnění, že by je kníže tak rád neměl, kdyby nebylo něco od předešlé ženy v domě. Zloboha oblekla Dobrunčiny šaty a s matkou z chaloupky odešla. Za lesem sedly do kočáru a jely domů.

V zámku nikdo nepozoroval, že to není pravá paní; sloužícím zdálo se toliko, že byla paní jejich první dny mnohem lepší, než je teď.

Zatím ale ubohá Dobrunka nebyla mrtva, ona se po několika hodinách probudila a tu cítila, že ji teplá ruka potírá a do ust hojivé kapky pouští. Nevidělať ovšem, kdo to je, protože oči neměla. Když se poznenáhla na všecko upamatovala, začala si naříkat na nepřirozenou matku a ukrutnou sestru. „Mlč a nenaříkej," ozval se temný hlas vedle ní, „všecko se dobře skončí." – „Ach, jak by se to mohlo stát, vždyť nemám oči, ani nohy ani ruce; já již nikdy více nespatřím to jasné slunce a ten zelený háj, nikdy více neobejmu mého Dobromila, aniž mu kdy na košile přísti budu. Co jsem provinila, ty zlá matko a mnohem horší sestro, že jste mě tak zkazily?"

Mezitím vyšel starec, jenž prvé k ní mluvil, z jeskyně

ven a třikráte zavolal. Tu přiběhl k němu chlapec a ptal se co chce? On mu poručil, aby sečkal, až se vrátí. Po malé chvíli přinesl zlatý kolovrátek a pravil: „S tímto kolovrátkem půjdeš do města do knížecího zámku. Tam se s ním posadíš, a bude-li se tě kdo ptáti, zač je, řekneš: za oči; a také ho žádnému nedáš, kdo by ti dvě oči za něj nepřinesl.“ S takovým rozkazem chlapce odeslav, sám se opět k Dobrunce vrátil.

Chlapec kráčel zatím k městu a přímo do zámku, kdežto se u vrat s kolovrátkem usadil, právě když se Zloboha s matkou z procházky vracela.

„I podívejte se, matko,“ zvolala, „co to za skvostný kolovrátek; na tom bych mohla sama přísti; počkejte, já se zeptám, je-li na prodej.“ Šla tedy blíže k chlapci a ptala se ho, zač je. – „Za oči, paní.“ „Za oči?“ – „Ano.“ „Totě divná věc. Proč právě za oči?“ „Já nevím, otec mi tak poručil, a tedy ho nesmím za peníze prodat.“ Zloboha si kolovrátek pořád prohlížela, a čím více na něj hleděla, tím více se jí líbil; najednou si vzpomněla na Dobrunčiny oči. „Maminko, hleďte, jako kněžna musím míti přece něco, co každý nemá; až přijede kníže domů, bude chtít, abych předla, a pomyslete jen, jaká to bude krása, když budu příst na zlatém kolovrátku; máme ty Dobrunčiny oči schované, dejme je za něj, vždyť nám zůstanou ještě nohy a ruce.“

Matka, lehkomyslná tak jako dcera, svolila; Zloboha přinesla oči sestřiny a za kolovrátek je dala.

Chlapec pospíchal s očima k lesu. Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento šel s nima k Dobrunce a zlehounka jí je do důlků vtlačil. Ta náhle prohlídla. Viděla před sebou starce, jemuž bílé vousy až přes prsa splývaly. Šedý šat pokrýval vysokou jeho postavu od hlavy až k patám. Poslední paprsky zacházejícího slunce padaly ouzkým vchodem jeskyně na jeho vážnou a přívě-

tivou tvář a polily ji ruměnou září. Nejinak bylo Dobrunce, než jako by před ní nějaký bůh stál. „Jak se tobě," pravila, „ty svatý muži, za tvou lásku odměním? Ach, kýž bych mohla jen tvé ruce zlíbat!" „Buď ticha," přetrhl starec řeč její, „a očekávej všecko pokojně." Nato opět odešed, přinesl Dobrunce na dřevěném talíři chutné ovoce a postavil je na její, z vonného listí a mechu ustlané lože; pak vybíral červené jahody a jako starostlivá máti drahé děcko, tak on Dobrunku krmil; potom jí z dřevěného koflíku dával zapíjet.

Druhý den časně ráno stál opět starec před jeskyní a volal na chlapce. Když přiběhl, dal mu zlatou přeslici a řekl: „S tou přeslicí půjdeš zase do knížecího zámku a posadíš se s ní u vrat; bude-li se tě kdo ptát, zač je, odpověz: za nohy, a dříve ji žádnému nedávej, dokud tobě dvě nohy nedá."

Chlapec s přeslicí odešel a starec se vrátil do jeskyně. Zloboha stála u okna a dívala se na dvůr, právě když se chlapec s přeslicí u vrat usazoval. Hned běžela k matce a řekla jí to. „Pojďte se jen podívat, u vrat sedí zase ten chlapec a má překrásnou přeslici." Šly tedy k němu. „Zač je ta přeslice?" ptala se chlapce. „Za nohy, paní." „Za nohy?" „Ano." „Řekni mi, co s tím otec tvůj dělá?" „To vám nemohu povědět, neboť se nikdy otce neptám, proč se to neb ono státi má; co mi poručí, to vykonám, a protož vám za nic jiného přeslici tu dáti nemohu, leč za nohy." – „Poslechněte, matičko; když ten kolovrátek mám, bylo by příslušné, abych k němu i přeslici měla; máme ty Dobrunčiny nohy schované; což kdybych mu je dala? Vždyť nám ještě ruce zůstanou." – „Dělej jak chceš," odpověděla matka. Zloboha přinesla tedy zaobalené nohy a chlapci je za přeslici dala. Nato s radostí do svých pokojů odešla a chlapec pospíchal k lesu.

Když přišel k jeskyni, odevzdal je starci a odešel. Tento

bral se s nima do jeskyně, vzal mast, namazal Dobrunce rány a nohy jí zase přidělal. Ona chtěla vyskočit z lože, ale starec jí nedal. „Nyní zůstaň tiše ležet, až budeš docela zdráva, pak ti dovolím, abysi vstala.“ Musela se spokojit, což také ráda učinila, neboť byla přesvědčena, že jí starec nic zlého neradí.

Třetího dne ráno zavolal poustevník chlapce, dal mu zlatý kužel a řekl: „Dones ho zase do knížecího zámku na prodej; bude-li se tě někdo ptát, zač je? řekni: za ruce; a kdo ti dá ruce, tomu dej kužel.“

Když přišel chlapec s kuželem do zámku a u vrat se s ním postavil, přiběhla k němu Zloboha, která se právě s matkou po dvoře procházela. „Začpak je ten kužel, chlapče?“ ptala se. „Za ruce, paní.“ „To je ale divná věc, že nic za peníze neprodáváš.“ „Vzácná paní, já nemohu jinak jednat, než jak mně od otce přikázáno.“ Teď byla Zloboha v rozpacích. Kužel byl roztomilý a ona by ho byla tuze ráda ke kolovratu koupila, aby se měla čím pochlubit. To však ji mrzelo, že by musela za něj ruce dát, neboť by jí pak nic od Dobrunky nebylo zůstalo. „Řekněte mi přece, matko, musím-li něco od Dobrunky mít, aby mě kníže tak jako ji miloval?“ „Inu,“ odpověděla matka, „lépe bylo by přece, kdybys si je nechala; já alespoň častokráte slýchala, že je to dobrý prostředek k zachování domácí lásky. Pro mne si ale dělej jak chceš.“ Zloboha se chvilku rozmejšlela, potom ale důvěrou ve svou krásu a marnomyslností zavedena, běžela pro ruce a chlapci je dala. Kužel, na němž se len nad hedvábí jemnější a červenou pentlí otočený lesknul, byl z ryzího zlata. Potěšena nad tak skvostným nářadím, šla je uložit ke kolovrátku a k přeslici; matka ale vrtěla hlavou a mrzela se nad dceřinou zpozdilostí.

Chlapec byl zatím již zase zpátky. Když ruce starci odevzdal, zmizel. Ten šel s nima k Dobrunce, a namazav jí

rány jako den předtím, k tělu je přidělal. Sotvaže Dobrunka rukama pohybovat mohla, nedala se více na loži držet. Vyskočila a padnouc starci k nohoum líbala ruce, které jí tak mnoho dobrého udělaly. „Tisíceré díky tobě, dobrodinče můj!“ zvolala radostí slzy prolévajíc. „Odměnit se tobě nikdy nemohu, to vím, ale žádej cokoliv, a kdyby to sebetěžší bylo, já to mileráda pro tebe učiním.“ –

„Já od tebe ničeho nežádám,“ odpověděl starec a zvolna ji pozdvihnul. „Co jsem pro tebe učinil, učinil bych pro každého jiného; to je má povinnost. Nyní zůstaň zde tak dlouho, dokud někdo pro tebe nepřijde; o jídlo se nestarej, to ti pošlu.“ Ještě mu chtěla Dobrunka ledacos říci, ale on se jí před očima ztratil, aniž ho více spatřila. Teď vyběhla Dobrunka z jeskyně, by se zase jednou na ten boží svět podívat mohla. Nyní teprv poznala cenu svého zdraví.

I vrhla sebou na zem a líbala ji, brzy tancovala a objímala štíhlé jedle, brzy zase láskou roztoužená s pláčem ruce proti městu rozpínala. Byla by se snad i také do města rozběhla, kdyby ji nebyly slova starcova na místo poutaly.

Zatím se v zámku divné věci dály. Cestující totiž přinesli zprávu, že se kníže z boje vrací. Každý se těšil na dobrého pána, neboť nebyli s paní tuze spokojeni. Zloboha a matka se však přece trochu strachovaly, jak to as vypadne. Za několik dní kníže přijel; s radostnou tváří běžela mu Zloboha vstříc a on ji vroucně k srdci přitiskl. Neměla tedy již žádného strachu, že ji pozná.

Strojily se hody, neboť bylo mnoho hostů s knížetem přijelo, kteří si u něho odpočinout a v rozkoši zotavit chtěli. Zloboha, jenž po straně Dobromilově seděla, nemohla se na něho dosti vynadívat; zalíbil se jí statný kníže a ona byla ráda, že se jim to tak dobře se sestrou podařilo.

Když bylo po hostině, ptal se Dobromil své domnělé ženy: „Co jsi dělala povždy, má drahá Dobrunko? Zajisté že jsi pořád předla?“

„Máte pravdu, drahý manžele," odpověděla oulisně Zloboha; „ale můj starý kolovrátek se mi pokazil, i přišel sem jakýsi chlapec a prodával překrásný zlatý kolovrátek, ten jsem si místo onoho koupila."

„Ten mi musíš hned ukázat," řekl kníže, a pojav Zlobohu pod paží, vedl ji ze síně. Šla s ním do pokoje, kde kolovrátek schovaný měla, a tam mu ho ukazovala. Dobromilovi se kolovrátek náramně líbil. „Sedni si, Dobrunko," promluvil k ženě, „a zapřeď na něj, já bych tě již zase jednou rád u přeslice viděl." – Ta se nedala dlouho pobízet a honem ke kolovrátku zasedla. Dává nohu na podnožku, by kolečkem zatočila, tu začne něco v kolovrátku zpívat: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; tvou ženou nikdy nebyla, ženu tvou ti zabila."

Zloboha zůstala jako omráčena; knížetem to ale trhlo a s podivením přelítlo jeho oko celý pokoj, odkud asi zpěv přichází; když ale nikde nic neviděl, poručil Zloboze, aby dále předla. Celá se třesouc uposlechla. Sotva ale po druhé příst začala, ozval se znova hlásek: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; vlastní sestru zabila, v lese ji pochovala."

Celá bez sebe, chtěla Zloboha od kolovrátku odběhnout, ale kníže, který náhle v její strachem zohyzděné tváři poznal, že to není jeho jemná Dobrunka, chopil ji za ruku a mocí k sedátku přinutiv, poručil přísným hlasem, aby dále předla. Ještě jednou nešťastným kolečkem zatočila, a tu se ozval po třetí hlásek: „Sedni, pane, na vraníka, pospěš, pojeď do lesíka, v jeskyni Dobrunka sedí, s touhou ti naproti hledí."

Na ta slova Dobromil Zlobohu pustil, a vyletěv z pokoje na dvůr, poručil, by mu v okamžení toho nejrychlejšího koně osedlali. Chasa polekaná nad strašným pohledem pána svého, běžela co dech stačil, aby rozkaz jeho vyplnila. V okamžení stál osedlaný kůň před Dobromilem a ledva

ucítil vraník ostruhu pána, uháněl s ním přes hory a doly, že se podkůvky ani země nedotýkaly.

Jak přijel kníže do lesa, nevěděl, kde má jeskyni hledat. Naměřil tedy rovnou cestou. Když kousek ujel, přeběhne mu najednou bílá laň přes cestu; kůň se jí lekne, hodí sebou na pravou stranu a uhání s pánem přes křoví a houští a zůstane pod jednou skalou státi. Dobromil s něho skočí a uváže ho k stromu, maje na mysli, že se pěšky v lese po Dobrunce ohlídne. Vyleze tedy nejdříve na skálu; tu vidí mezi stromy něco se bělet; žádostiv zvěděti, co by to asi bylo, leze dál a tu se octne najednou před jeskyní. Ale jaká to radost pro něho, když do ní vstoupí a svou Dobrunku tu spatří! I padne jí okolo krku, objímá ji a líbá a dlouho se do její půvabné tváře dívaje, praví: „Kde jsem jen oči měl, že jsem tebe, ty anděle, od tvé ďábelské sestry hned nerozeznal?“

„Co víš o mé sestře? Kdo ti co řekl?“ ptala se Dobrunka, která o kolovrátku a o ničem ani nejmenšího nevěděla. Tu jí teprv kníže všecko vypravoval a ona nato opět jemu povídala, co se s ní po odchodu jeho událo. „Od té doby,“ dokončila své vypravování, „co starec zmizel, nosí mně každý den malý chlapec jídlo.“

Nato se posadili spolu na trávu a ona mu přinesla na dřevěném talíři ovoce k občerstvení. Když pojedli a trochu si ještě pohovořili, vzali dřevěný talíř a koflík s sebou na památku a kráčeli se skály dolů. Dobromil posadil svou pravou ženu před sebe na koně a uháněl s ní k domovu.

Domácí ho již očekávali, by mu pověděli, co se v jeho nepřítomnosti stalo; ale jeden na druhého koukal jako v pomatení, když viděli, že si pán tu samu paní veze, kterou rarach před nedávnem i s matkou před jejich očima v povětří odnesl. Kníže, který to na nich pozoroval, co jim asi mozek mate, vkrátce všem příběh své ženy vypravoval. Tu jednohlasně vškni bezbožné sestře zasloužený trest přáli.

Zlatý kolovrátek byl ten tam, Dobrunka si ale vyhledala svůj starý a pilně předla na košile pro svého milého muže. Žádný v celé zemi neměl tak tenké košile a nebyl tak šťastný jako kníže Dobromil.

V JEDNÉ ZEMI BYDLEL NA BŘEHU MOŘSKÉM VELMI chudý rybář. Malá chaloupka, loďka, několik sítí bylo celé jeho jmění. Než navzdor své chudobě žil se svou ženou pokojně a svorně. Jediné jeho přání bylo, aby mu Bůh jedno dítě dáti ráčil, což se ale posud nevyplnilo.

Jednou poručil mu král – neboť musil královskou kuchyni potřebnými rybami zásobovat –, by co nejrychleji možná hojnost ryb nalovil, a sice těch největších, že bude míti mnoho hostů. Přislíben mu byl výdělek, jestli je brzo přinese, pakli ale ne, přísný trest. Znalť rybář krále, že ve všech případnostech slovo držívá, a proto nemeškaje, vzal sítě, skočil do loďky a pustil se na moře. Ploul již několik hodin, ale síť ještě ani jednou plnou nevytáhl. Něco málo malých rybiček, to bylo všecko, čeho se dopídil. Mrzutě jimi do moře hodiv, nechtěl je ani pro sebe k večeři podržet. Již dostával strach; večer se schyloval, a on ani jednu velkou rybu neměl, a přece, jako by mu to navzdor dělaly, množství se jich okolo něho hemžilo; roztáhl-li pak síť na ně, byly ty tam, až zase všecky na druhé straně vyplouly.

„Toť jste všecky očarovány," řekl skoro s pláčem, když opět prázdnou síť vytáhnul. „Lovím již hezká léta, ale to se mně ještě nikdy nestalo. Co si počnu? Doufal jsem, že něco vydělám, ale jak vidím, budu spíše potrestán."

„Snadná pomoc, příteli," řekl někdo za ním, a když se celý poděšen ohlídl, viděl za sebou státi člověka celého černého. Dech se v něm zatajil a mráz mu přejel tělo, když se na muže podíval, který se na loďce octnul, jako by s nebe byl spadl.

„Proč se mě bojíš?" řekl tento, leknutí rybářovo zpozorovav; „já ti nic neudělám. Přišel jsem, bych ti pomohl, ale jen pod tou výminkou, jestli i ty žádost mou vyplníš."

Rybář jsa rád, že je zlý duch, za něhož nového hosta držel, v tak dobrém rozmaru, přislíbil, že všecko, co bude v moci jeho, udělá, když mu pomůže.

„Dobře," odpověděl Černý, „v okamžení budeš míti těch nejchutnějších a největších ryb, co se ti jich do loďky vejde, dáš-li mi, o čem doma nevíš."

„I toť vám rád dám," řekl bez přemejšlení rybář, neboť měl velmi málo nářadí a tedy lehko o všem věděti mohl.

„Já si tedy za dvakrát sedm let pro to přijdu."

Nato vzal černý pán síť, a sotva ji do moře pustil, již ji plnou těch nejlepších ryb vytáhl. Tak to třikrát udělal a zmizel.

Rybář potěšen, že tak lehce z nouze vyvázl, radoval se z dobrého výdělku a pospíchal k domovu.

Žena ho již očekávala, a jakmile zdálí loďku uviděla, přichystala chutnou večeři, by se manžel její po práci posilnil. „To byl požehnaný lov," řekla, když rybář k břehu přirazil a ona mu ryby vyndavat pomáhala. „Však jsem měla dost strachu, jak pochodíš; neboť dvakrát již poslal se král ptáti, kdy přijdeš."

„Bylo mi krušno, milá ženo; myslím však, že bude král spokojen." Nato si všecko zařídil, a když se navečeřel, lehl na lože, chtěje časně ráno s rybami ke dvoru jíti. – Král, který se již obával, že se mu nejlepšího jídla k hostině nedostane, měl velkou radost, když se rybář ráno s tak pěknými rybami přihnal, a propustil ho s dobrým výdělkem. Rybář pak chtěje ženě své také jednou radost udělat, koupil jí na pěknou sukni, s kterou ji nemálo překvapil.

„Že jsi na mne tak laskavě pamatoval, musím i já tě něčím potěšit," řekla rybářka, sukni prohlížejíc, načež muži vyjevila, že se dávnoleté přání její vyplnilo. Ale nezaradoval se rybář nad tím tak, jak se žena jeho domnívala; vzpomněltě si na včerejší den a poznal teprv nyní, co Černý na něm vymámil. By však nebohou matku nezarmoutil, ne-

chtěl se ani slovem o tom zmíniti, a přemáhaje se, smutek v srdci ukryl.

Vkrátce uběhl určený čas a rybářka porodila syna. Klučík byl tak roztomilý, že se i rybář nad ním zaradoval a na svůj smutek poněkud zapomněl. I netrvalo to dlouho, výrůstek chodil s otcem k moři a sbírával pěkné mušle, které na břehu ležely. Když byl větší, pomáhal plést sítě a již se mu i kolikráte poštěstilo, že sám večeři matce obstaral. Tak uběhlo dvakrát sedm let a rybář to ani nepozoroval. V samé radosti nad čiperným synem pozapomněl na černého hosta. Však ten naproti tomu nebyl tak zapomněnlivý.

Jednou ráno volala rybářka syna k snídaní, ale darmo. Myslí, že se pustil na lov, i ptá se otce; než ten také o něm neví. Vyběhne tedy ven, by se po něm ohlídla, daleko široko však není o něm ani zmínky. Tu teprv připadne otci na mysl Černý; ten běduje a sám sobě vinu dává, že lepší pozor na hocha nedal, a s bolestí velikou vypravuje ženě smutnou příhodu. Ubozí rodičové vedou nářek, ale syna se více nedovolají, za nějž jim Černý velký pytel zlata do chaloupky položil. Nepohrdli ním, ač věděli, že by to byla špatná náhrada za milené dítě. –

Daleko a daleko od rybářské chaloupky byl pod zemí zlatý zámek, v němž zaklená princezna bydlela. Ona byla nadmíru krásná, ale černá jako uhel. Jedenkráte prý ji spatřil jeden mocný čarodějník, který se do ní zamiloval: ona ho ale odbyla, začež ji tento zaklel, by se v mouřenínku proměnila a tou tak dlouho zůstala, dokud by si ji mladík tak nezamiloval, aby z lásky k ní domov opustil a všelijaké nesnáze strpěl. To by ještě nebylo bývalo tak těžké, jen kdyby ji i s jinými lidmi do podzemního kraje nebyl zaklel. Co si tam měla počíti? Kdo ji měl tamodtud vysvobodit?

Jednoho dne chodila po zahradě a plakala; tu se k ní přitaloupí malý trpaslík a ptá se jí, proč pláče. Princezna se

zastavila a hleděla upřeně na podivného mužíčka; že se jí ale tak přívětivě ptal, pověděla mu svou nehodu.

„Jen si proto tak nenaříkej," pravil, když všecko vyslechl. „Jedná-li se tu jen o mladíka, o toho se ti sám postarám. Což ale, nebudeš-li se mu líbit a on tu nebude chtít zůstat?"

„Pak mně nebude žádné pomoci a já se upokojím." –

„Aj, pak si vezmeš mne?" –

„Tebe?" řekla princezna, úsměšně na mužíčka dolů hledíc.

„Nu, cožpak jsem ti tak k smíchu?" –

Princezna bojíc se, by si trpaslíka nerozhněvala a tak jedinkou naději svého vysvobození od sebe neodstrčila, vlídně mu odpověděla: „Jestli sem mladíka přivedeš a nikdy se ke mně dotíravě chovat nebudeš, ať si dělám co chci, tedy ti slibuji, nebude-li chtít mladík tady zůstat aniž mě milovat, že si tebe pak vezmu." Trpaslík takto udobřen, všecko princezně přislíbil a pak odešel.

I byl to ten černý člověk, co rybáře omámil. Víme tedy, jak dlouho musela princezna čekat. Jí se to ale nezdálo tak dlouho: pod zemí léta rychleji ubíhaly a ona zůstala vždy mladá.

Jednoho dne zjevil se opět trpaslík, přípověď svou vyplnil a mladíka jí přivedl. On ho nevzal mocí, ale lákal ho tak dlouho, až s ním hoch dobrovolně odešel. Radovidovi (tak se jmenoval rybářův syn, protože ho rodiče rádi viděli) se to v zlatém zámku líbilo. Bylo tu všecko tak jako na zemi; jediné moře mu chybělo. Zámek byl z ryzího zlata, krásně okrášlen, takže, když slunéčko (které také tam vycházelo, jenže, když byla na zemi noc, tam byl den a tak naopak) nad ním svítilo, žádný na něj pro blesk ani pohlídnout nemohl. Kolem zámku byla zahrada, v níž kvítka, jakých nikdy nebyl viděl, milostně se houpaly, ptáci pestrobarevného peří poletovali po vonných stromech, jichž

větve se tíží lahodného ovoce k zemi skláněly. Kam jen pohlídl, bylo vše krásné; dělat nemusel nic: chtěl-li co, hned se mu to udělalo. Což divu tedy, že po domovu netoužil. Vzpomněl si ovšem často na matku i na otce; ale sotvaže to na něm princezna, která vždy okolo něho byla, zpozorovala, hned se všemožně přičinila, by jej vyrazila. Ona mu zpívala líbé písně, ona ho vodila po zahradě, povídala mu všelijaké příběhy, takže se s ním ani matka tak neobírala, aniž ho více než ona milovati mohla. Avšak i Radovid ji navzdor její černotě velice miloval. Tak mu tedy o samé rozkoši léta ušly, že ani nevěděl, kam se poděly. Jedině to cítil, že princeznu vždy více a více miluje a bez ní živ býti nemůže. A tak míjeli dnové v samé radosti.

Jednou pozorovala princezna na milencově tváři temné mráčky; i ptala se ho, co to znamená? A on jí řekl: „Ty víš, jak tě miluji, a proto mně prosbu mou odpustíš. Jediný syn mých rodičů, byl jsem od nich nadmíru milován; já si nikdy nepředložil, co to pro ně za ztrátu býti muselo, když jsem se od nich vzdálil. Nyní ale, přicházeje k rozumu, teprv nahlížím a tuze mě to bolí, že jsem o ně málo dbal a jim té nejmenší zprávy o sobě nedal. Proto dovol, bych se k nim zase jednou podíval. Potom se navždy k tobě vrátím.“ – Nemilé bylo princezně to slyšeti, ale nemohla prosbu jeho oslyšeti, chtěla-li, by se všecky výminky jejího vysvobození vyplnily.

„Nuže svolím tedy; musíš mně však něco slíbiti, v čem tvé i moje štěstí aneb neštěstí záležeti bude.“

I učinil Radovid, jak žádala.

Nato řekla k němu: „Nesmíš žádnému, ať je kdokoliv, ani slovem se zmíniti, kde jsi ten čas byl, nesmíš žádnému říci, že máš ženu, ale také žádné jiné lásku slíbiti. Dostojíš-li slovu, budeme šťastni; jestli nedostojíš, budeš nešťasten a mne pak nikdy snad více neuhlídáš, jelikož i já všecku naději na vysvobození ztratím.“

Nato zatroubila třikrát na stříbrnou trubku a trpaslík stál před nimi. „Doprovoď Radovida, odkud jsi ho přivedl.“ – Políbivši ještě jednou Radovida, dala mu stříbrnou trubku a řekla: „Pamatuj na má slova; až se ti bude stýskat, zatrub na tuto trubku, a trpaslík tě ke mně přivede.“ Nato odešla do svých zlatých pokojů, a Radovid s trpaslíkem ubíral se do pozemských krajů. Na cestě byl tak zamyšlen, že ani nepozoroval, kudy ho trpaslík vede, a dříve než se z myšlének probral, byli u moře, kde někdy rybárská chaloupka stála. Tam ho jeho provoditel opustil.

V chaloupce ptal se po rybáři. „Milý mládenče, ten je již kolik let odtud pryč a zůstává v městě v krásném domě a má mnoho peněz; jak jich ale nabyl, to posud žádný neví.“ Takto mu řekli v chaloupce. Ubíral se tedy Radovid k městu a tam mu ukázali skvostný dům, jenž bývalému rybářovi patřil. – Tenkráte nebyl ještě jako nyní každých třicet kroků hostinec, tenkráte byl cizinec rád, když kdekoliv pohostinsku přijat byl, a směle i k nejchudšímu vešel, neboť věděl, že nikdo, byť by se i dlužit musel, hosta hladového nepropustí. Bez dlouhého rozmejšlení vešel Radovid do otcovského domu a prosil o nocleh. Starý rybář, nyní bohatý pán, přijal ho vlídně a ke stolu pozval. Radovid byl hladový a pozvání přišlo mu vhod. Když kročil do síně, viděl tam svou matku a mladou ženštinu, s níž jako s dcerou zacházela. U stolu seděli všickni pohromadě, jedli a rozmlouvali; ale že to tehdáž způsob nebyl, by se hosta na jmeno, stav a zaměstnání vyptávali, nevěděl posud žádný, jak se cizinec jmenuje.

„Je to vaše dítě?“ ptal se Radovid matky, ukazuje na dceru.

„Ano, ale ne vlastní; my měli jen jediného syna, kterého jsme však v čtrnáctém roce ztratili.“

„A jak se to stalo?“

„Nechtějte to, pane, ani věděti, je to smutná věc.“

„Jestlipak byste ho poznali, kdyby k vám přišel?“

„Ba nepoznali, musil by již hezky vzrostlý být, asi tak jako vy.“

„Uhodlas to, matičko, neboť tvůj syn jsem já!“

Rodičové zkřikli a padli synu okolo krku a líbali jeho ušlechtilé tváře. Schovanka zatím roznesla to po domě, a tak se v okamžení všickni domácí do síně přihnali, chtíce syna svých dobrých pánů viděti. Radosti nebylo ani konce. Když se to všecko poněkud utišilo, ptali se rodiče syna, kde byl a co se s ním dělo. Ale Radovid měl dobře v paměti slova milenčina a ničeho rodičům nevyzradil, prose je, by se spokojili tím, že se k nim vrátil.

Dokud stará matka syna za ztraceného pokládala, byla spokojenější. Sotva však že se krásný mladík co syn její zjevil, již jí tisícero myšlének hlavu lámalo – jak by ho nejlépe oženila. Konečně se usnesla na tom, že mu dá schovanku, neohlížejíc se na to, zdali on ji bude také chtíti; neboť s jistotou myslila, že se musí mu zalíbit. Bylo to ale děvče, jako jabloňový květ; kdo ji viděl, tomu se líbila. Radovid uznal sice také sličnost její, proto ale na svou černou krásku nezapomněl.

Jednoho dne, chtěje návrat syna svého slavit, sezval starý rybář mnoho hostů k hlučným radovánkám. Byltě on bohatý soused a přívětivý hostitel, k tomu všemu měl hezkého syna a ještě hezčí schovanku – což divu, že každý s radostí jeho pozvání přijal? Bylo tedy hostů plno. Jedli, pili a tancovali celý boží den. Radovid byl vesel a choval se k ženským velmi uctivě, nejvíc se však bavil s krásnou schovankou. K večeru vyšel s ní do zahrady a tam, ohnivým nápojem rozehřát, slíbil více, než slíbiti měl; sotva však nepředložené slovo z úst vypustil, již ho smyslové opustili a on padl na zem. Tu mu bylo, jako by černá princezna před ním stála; v její někdy tak usměvavé tváři ležel hluboký smutek, planoucí černé oči byly slzami zakalené.

„Co jsi to učinil, Radovide?“ pravila hlasem bolestným. „Nyní nesmíš ke mně, leč bysi sám a sám na cestu se odvážil a v mém zlatém zámku mne opět nalezl; musel bys ale tyto železné škorně s sebou vzíti. Máš-li tolik lásky ke mně vše to podstoupit, tedy mne vysvobodíš a budeme blaženější než kdy jindy; jinak ale zůstaneš žebrákem navždy.“ Radovid se probudil a byl by to všecko za pouhý sen měl, kdyby škorně u sebe nebyl viděl a sám sebe v oškubaném šatě daleko od města. Byla to strašná změna za těch několik hodin; tu byl ctěn co nějaký kníže, bavil se s rodičemi a s krásným děvčetem, a nyní pro těch několik slovíček musel tak přísný trest podstoupit. Když si všecko rozmyslil, proklínal sám sebe, že se škodného nápoje nechránil. Od té doby, co svou milenku ve snu viděl, přišly mu na paměť všecky ty blahé chvíle, které s ní prožil, i pevně si umínil, že ji vynajde, kdyby kraj světa byla. Sebral se tedy a železné škorně, které na nohou unésti nemohl, uvázal k sobě, hodil je přes rameno a pustil se do světa.

Zatím ubozí rodičové nevěděli, co se to se synem stalo, že se ze zahrady ztratil, schovanka však netajila, co jí řekl a jak najednou od její strany zmizel. I čekali vespolek, že se snad vrátí, on se ale ani druhý ani třetí den nevrátil. Konečně mysleli, že je nějaký duch v podobě syna šálil a že to ani on nebyl. Tím se upokojili a žili jako prvé. Ztrápený Radovid zatím chodil se svým těžkým břemenem od města k městu, ode vsi ke vsi, přes hory a doly, až přišel k černému moři. Tam se dal převézt na druhou stranu; i ptá se převozníka, zdali neslyšel nikdy o zlatém zámku.

„Nikdy,“ odpověděl tento, „ale na druhé straně na ostrově je obr a ten mnoho ví, možná, že vám také to povědět může.“ Radovid přistana k ostrovu hledal obra a také ho vskutku našel. Ptá se ho tedy, zdali on o zlatém zámku ví.

„Ba nevím, člověče, a povědět ti o něm nemohu; ale až půjdeš sedmkrát sedm dní a nocí, přijdeš k jedné hoře a tam zůstává můj bratr, ten ti to snad poví."

„Ach, já nebohý, co ještě zkusím, dříve než tam přijdu; ale dobře tak na mne, proč jsem neposlechl."

S takovým nářkem kráčel Radovid dále; cesta ho vedla utěšenými krajinami, přes krásné ostrovy; nikde však nevábil ho trávnatý koberec k pohovení, nikde netoužil po šťávnatém ovoci, aby se občerstvil, aneb vůní rozličných květin se napojil; touha po černé milence poháněla ho vždy dále a dále a nedopřála mu oddechu. Když pak sedmkrát sedm dní a nocí šel, přišel k jedné hoře, na které mocný král země svůj stan měl. Šel k němu a ptá se ho, zdali o zlatém zámku ví.

„Já nevím," zněla odpověd, „ale to ti nejlépe poví můj bratr, který je králem ptactva a daleko široko své posly rozesílá, snad že některý z nich o něm tobě zprávu dá. Až půjdeš ještě sedmkrát sedm dní, přijdeš k zelenému moři, za ním je veliký černý les, v němž bratr kraluje."

Radovid poděkoval obrovi a odešel. – Opravdu přišel za sedmkráte sedm dní k zelenému moři, přes něž se převézti dal. Potom spěchal k černému lesu a hledal v něm krále ptactva. Když ho našel, vyřídil pozdravení od bratra králova a prosil, aby mu pověděl o zlatém zámku. Král svolal hned všecky své poddané a ptal se jich, zdali by kdo z nich o takovém zámku věděl. Chvílku ptáčkové přemejšleli, pak vylítla ze shromáždění jedna vlašťovička a ku králi přistoupivši šveholila: „Já králi, o něm vím."

„Kudy jsi tam letěla?"

„V sedmero řekách jsem se koupala, v sedmero lesích se houpala, se sedmero hor se koukala, pak jsem přišla k zlatému zámku, kde černá princezna přebývá."

To když Radovid uslyšel, králi poděkoval a opět se na cestu vydal. Co nesnází zkusil, dříve než těch sedm řek

přeplaval, sedm lesů přešel a sedmero hor přelezl, nedá se ani vypsati, a přece mu to všecko nebylo zatěžko. Maje železné škorně na zádech, bral se neunavně svou cestou dále.

Když to konečně všecko přetrpěl, uviděl jednoho dne z daleka zlatý zámek. Ach, jak Bohu děkoval, že je u cíle své tak trpké cesty! Unaven, hladem a žízní zemdlen, přišel až do zahrady, tam sedl pod strom a usnul. Právě v tu dobu procházela se černá princezna po zahradě a přišla až k tomu stromu, kde Radovid spal. S podivením se zastavila a hleděla, co to tam za člověka leží; ale jak se zaradovala, když poznala, že je to Radovid! Viděla na té osmahlé tváři, na tom oškubaném šatě, na vyschlém těle, že musel mnoho přetrpět. Nemohla se zdržet, aby ho nevzbudila. Ten pak, když procitna svou milenku u sebe spatřil, hned ji za odpuštění prosil a věrnou lásku až do smrti sliboval. Ona mu ráda odpustila. Oba se na smíření vroucně políbili. Ale sotva se ústa úst dotkly, počala její černá tvář bělet a v malém okamžení stála před ním ta nejkrásnější bílá paní s černýma očima. Avšak, kdyby i černou byla zůstala, on by ji byl stejně miloval.

Tu najednou zjevil se před nimi trpaslík a pravil k milencům: „Já jsem onen čarodějník, jenž tě zaklel. Radovid všecky výminky vyplnil a já od tebe ničeho více požadovati nemohu; ač bych tě byl rád ošidil a za manželku dostal. Nyní vol, chceš-li zde zůstati, aneb se zase na zem vrátit?“ Ale princezně se to od té chvíle, co se Radovid zase vrátil, pod zemí zalíbilo, a ona volila tam zůstati; i Radovidovi se svět zošklivil tak, že oba odloučeni od světa v zlatém zámku svorně a spokojeně živi byli, aniž si do smrti světských rozkoší přáli.

O JOZOVI

ŠVEC MAREK MĚL DVA SYNY, JOZU A JANKA. JOZA byl také ševcem; ale hrdý a urputný ve svém jednání, nesrovnával se s nikým, a proto jej také nikdo nemiloval. Janek nebyl ničím; ale všecko, co viděl, uměl hned udělat, jen když chuti nabyl. Byl dobromyslný, chytrý, služebný a přitom velmi hezký chasník, jenže se nechtěl ničemu pořádnému učit, a proto mu bratr, který ho v nenávisti měl, hloupý Janek říkal. Otec ale navzdor tomu Janka přece radší měl.

Jednou řekl Joza k otci: „Milý tatíčku, já umím sice dost, ale přece bych se mohl ještě něčemu jinému ve světě naučit, nechte mě tedy jít do světa."

„Inu, když chceš, nebudu ti zbraňovat." A tak se odebral Joza do světa.

Když šel již třetí den, přišel na mez, tam si sedl, a maje z domova ještě kousek chleba, začal jísti. Tu se okolo něho obsypaly tisíce mravenců; všickni po něm lezli, jako by ho o kousek prosili. On je ale zlostně se sebe smítal a ani drobečku jim nedopřál.

„Počkej, počkej, my ti také nepomůžem," křičely na něho ty přičinlivé zvířátka. On si toho ale nevšimnul a šel dále.

Třetí den opět přišel na zelenou louku, a tam se dva čerti prali. „Pojď a pomoz mi, Jozo," křičel jeden na něho. Ale on se obrátil a řekl mrzutě: „Co mi do tebe, pro mne se třeba zabíte, co je do vás!"

„Jdi, jdi," křičeli zase čerti, „však my ti také nepomůžem." On se ale více po nich neohlídl a šel dále.

Přišel k jezeru a tu viděl na kraji ležet velikého kapra, an sebou na suchu sem tam hází a do vody si pomoci nemůže. „Prosím tě, Jozo, hoď mě do jezera," prosil kapr, když k němu švec přišel.

„I dejte mi všickni svatý pokoj a pomozte si každý sám," prohodil tento a nechal kapra v blátě.

„Však já ti také nepomohu," křičel za ním kapr. On se mu ale vysmál a šel dále.

Chodil dlouho po světě, nedostal ale žádné práce a všude se mu zle vedlo. Musel se tedy zase domů vrátit.

„Toť jdeš brzy domů, Jozo," řekl Janek, když bratra spatřil, „a myslím, že mnoho nepřinášíš!"

„Počkej," odsekl tento, „teď půjdeš ty, a uvidíme, o mnoho-li chytřejší se vrátíš a co s sebou přineseš."

„I toť se ví že půjdu, proč bych nešel?" odpověděl Janek opravdově. Mrzel se na to, že ho Joza za tak hloupého drží, i chtěl tedy dokázat, že není bez hlavy, a řekl to otci.

„I copak ti to napadlo, Janku," podivil se starý Marek, „že chceš jít do světa? zůstaň raději doma a uč se něčemu; copak myslíš, že ti budou jinde pečení ptáci do huby lítat?"

„To já všecko vím, od bratra si ale nenechám déle hlupáků přezdívati," řekl rozhorlený Janek.

„Inu jdi si, když jinak nechceš, ale jen se něčemu ve světě nauč." A tak se milý Janek na cestu přichystal.

Navečer před tím dnem, kde měl z domu jíti, vzal ho Marek za ruku a vedl do sklepa, který byl několik kroků za chalupou. Když do něho vešli, odvalil švec v koutě kámen a vytáhl maličkou láhvičku, která nějakou vodou naplněna byla. „Vidíš, Janku," řekl synovi, „tuhle vodičku jsem dostal na památku od jednoho velmi učeného muže, kterému jsem z neštěstí pomohl. Je prý pro každou zlou nemoc. Kdo jí patnácte kapek využívá, hned se uzdraví. Tak mi řekl. Já jí nepotřeboval, a zůstala tedy schována. Tvému bratru jsem ji proto nedal, poněvadž vím, že by žádnému nepomohl. Tobě ji ale svěřím, možná že to bude k tvému štěstí. Jen ji dobře opatruj."

Janek si láhvičku schoval a oba šli ze sklepa ven.

Druhý den se rozloučil s dobrým otcem a se zlým brat-

rem a kráčel pak tou samou cestou jako prvé Joza. I musel přijíti také na tu mez, kde dříve bratr jeho si odpočinul. Sedna si na ni, vytáhl z kapsy kousek chleba a začal jíst. Tu se hned obsypalo okolo něho mravenců až černo. „I vy ubohé zvířátka, máte asi hlad? Žádný vám tu nic nedá; počkejte, já vám dám, co sám mám.“ Tu jim celý kus chleba na drobečky rozdělil a po zemi nasypal. Mravenci chudinky sbírali a jedli. Janek si na to chvílku poseděl a pak se ubíral dále.

„Až budeš něco potřebovat, pomůžem ti,“ křičeli za ním mravenci.

„Vy mně toho asi pomůžete, ubožátka,“ pomyslil si Janek.

Druhý den přišel na zelenou louku. Tu viděl dva čerty spolu se prát. „To jsou blázni, jak se rvou,“ pravil, „musím je rozehnat.“ Ihned se do nich pustil a skutečně je smířil.

„Když budeš, Janku, od nás něco potřebovat, jen přijď, my ti vždy pomůžem,“ řekli čerti, když odcházeli.

„Vždyť je dobře,“ odpověděl Janek a šel svou cestou.

Třetí den přišel k jezeru. Tu viděl, jak se velikánský kapr v blátě hází a z něho si nijak do vody pomoci nemůže. „Ty bys chudáčku, se tady utloukl,“ řekl dobromyslný Janek, a pojav kapra z bláta, do jezera ho spustil. „Tak, teď si pohovíš.“

„Kdykoli co ode mne potřebovati budeš, jen na mne zavolej,“ řekl kapr, hlavičku z vody povystrčiv.

„Dobře, dobře; vždyť já to rád udělal.“

Od jezera přišel přímo do jednoho velikého města. Když vešel do hospody, ptal se, co nového?

„Nic jiného, nežli že s naší princeznou je pořád hůř a hůře.“

„Copak je nemocna?“ ptal se Janek.

„Musíte být z ciziny, že to nevíte; již tomu kolik let,

a teď je jí hůř, a nikdo jí pomoci nemůže, ač král oznámil, že ten, kdo ji uzdraví, od něho za manželku ji dostane."

„Je-li pak hezká?"

„Toť si myslím," řekl hospodský, „jako obrázek, třeba nemocná; jedinká její chyba je, že je hrdá."

„To se napraví," pomyslil si Janek. Zaplatil hospodskému a šel ku králi. Když k němu přišel a za lékaře se ohlásit dal, byl hned předvolán a s radostí od krále uvítán. Tu prosil, by jej k princezně dovedl, což král s ochotností učinil. Janek se jí na všecko ptal, jako bůhvíjak učený doktor; všecko ale jen proto, by s ní mluviti mohl, neb se mu náramně zalíbila; potom vytáhl láhvičku a dal jí několik kapek zázračné vody. Když odcházel, přislíbil, že druhý den zase přijde podívat se, jaký oučinek ty kapky míti budou. Nespal ale strachem celou noc, obávaje se, aby nebylo nemocné ještě hůře.

Druhý den byl již časně ráno u krále a nemálo se zaradoval, když uslyšel, že je princezně mnohem lépe. Hned jí ostatní do patnácti chybící kapky dal. Třetí den byla princezna zdráva a jeho nevěstou. On měl velikou radost, ona však nikoli: neboť se jí Janek hrubě nelíbil. Byl sice hezký chasník, to musel každý říci, ale v tom ošumělém šatu vypadal přece proti ní tuze sprostě. K tomu přišlo ještě, že se právě v tom samém obleku s ní zasnoubiti chtěl, což tu hrdou dámu bolestně urazilo. Ale co dělat; otec to chtěl mít, a dcera viděla, že se musí svému osudu poddat. Udělala si ale výminky, myslíc, že nějak s chytrou ženichovi uklouzne. Řekla tedy Jankovi, že si ho dříve nevezme, dokud tři věci, které ona od něho žádat bude, nevyplní. – Z lásky k ní co by byl Janek neudělal? slíbil jí tedy všecko. Tu mu rozkázala: že chce z moře perlu, ale tak velkou a krásnou, jaké posud na světě nikdo nemá. Za sedm dní a sedm nocí chtěla ji míti. Tu bylo s Jankem zle. „Jakpak bych se mohl do hlubiny mořské pustit jako ryba?" pomyslil si, ale

vtom si vzpomněl na kapra. „Vždyť mně přislíbil, že mi pomůže, až budu od něho něčeho potřebovat; půjdu tedy k němu.“

Rozloučil se s nevěstou a s králem, který dceru plísnil, že se svým dobrodincem takové hry provádí, ale on mu to sám vymlouval, řka, že to všecko rád učiní. V duchu si však umínil, že se na milence pomstí. Nato odešel k jezeru.

Cestu věděl dobře, a tak tam lehko přišel. Sedl si na pokraj a hleděl na čistou hladinu jezerní. Tisíc rybiček v něm plavalo, ale velikého kapra neviděl a také nevěděl, jak má na něho zavolat. „I ať je to jak chce,“ pomyslil si a začal volati: „Kapříčku, kapříčku, já jsem to, abys vyplnil, cos mi připověděl.“

A sotva jeho hlas dozněl, začalo se jezero v dáli lehce vlniti a tiše připloul král jeho s tisícerými rybami, svými dvořeníny.

„Co žádáš, dobrý Janku?“ ptal se kapr.

Tu mu Janek svou žádost přednesl.

„O to není zle, já ti hned pomohu, jen zde chvílku počkej.“ Nato zmizel. Netrvalo to dlouho, kapr opět tak tiše, jak odploul, zase připloul, jako by byl pro vyražení po jezeru vesloval. Když přišel až k Jankovi, vyvrhl krásnou perlu k jeho nohoum, řka: „Zde máš nejkrásnější a největší perlu, která na hlubině mořské ležela. Vezmi ji a donesprincezně,“ a pak se svou družinou zase pod vodou zmizel.

Janek s radostí klenot vzal a k domovu se obrátil. Šel dnem i nocí, by se jen v určitý čas vrátil, což se mu také poštěstilo. Na cestě si ale něco vymyslil, čím by hrdou milenku potrestal. Znal bylinu, která zeleně barvila, ale zase lehko setříti se dala. Tu si v lese vyhledal, a rozetřev ji, vlasy ní si namazal.

Sedmý den ráno, když šel s požádaným klenotem k prin-

cezně, myslil každý, kdo jej potkal a neznal, že je to vodník. A což se teprv princezna lekla, když spatřila zelenovlasého ženicha, an jí perlu přináší!

„Kdožpak ti tak ohavně vlasy obarvil?“ ptala se Janka.

„To mně udělaly vodní panny, když jsem jim z moře klenot kradl. Ale to nic nedělá, proto se ti budu přece líbit, vždyť jsem učinil, co jsi sama chtěla.“

Nelíbil-li se jí dříve, nelíbil se jí teď docela, pročež si pořád vymýšlela, kam by ho po druhé poslala, by jí přinésti nemohl, co by chtěla, a ona jeho zproštěna byla. Konečně si vymyslila, že ho pošle do pekla, netuše, že tam má dobrého známého.

„Nyní,“ řekla Jankovi, „přineseš mi z pekla zlatou růži, ale musí být tak krásná, jako nejkrásnější samorostlá.“

To byla zase těžká úloha pro Janka, ale na štěstí vzpomněl si na čerty, kterýmž na louce pomohl k smíření.

Král se zase tuze na dceru rozzlobil, že ubohého ženicha tak trýzní a sama sebe hyzdí. Ale Janek mu to všecko zase vymluvil.

Druhý den odešel, by se mohl za sedm dní a nocí z pekla vrátit. Nejhůře bylo, že nevěděl, kudy tam. Šel tedy na louku, kde se čerti prali; když tam přišel, dal se tou cestou, kterou je tenkráte odcházet viděl. Když šel celý den a celou noc, přišel velkým lesem k jednomu vrchu a tam viděl železné dvéře. Klepal na ně, dlouho ale žádný nešel otvírat; konečně se někdo ptal, kdo to klepá? a co kdo v pekle hledá? Tu byl Janek rád, že je na konci své cesty a hned se prohlásil, kdo je. Za chvílku přišel čert a otevřel mu dvéře, i poznal Janka a Janek čerta. Řekl mu hned, proč přišel, a čert mu s ochotností růži přislíbil. „Musíš jen trochu počkat, Janku, až přinesu od pana Lucifera klíče od pokladnice, pak si můžeš vybrat, co budeš chtít.“

To bylo Jankovi vhod. Za chvílku se čert s klíčem přirachotil a vedl Janka do pokladnice. Museli kolikerými

dveřmi kráčet, než tam přišli. Ale jak poslední dvéře otevřel, zůstal Janek jako oslepen. Tu bylo v kádích zlata, stříbra a jiných klenotů taková síla, že kdyby se klenoty z pokladnic celého světa na jedno místo snesly, tolik by jich nebylo jako v té Luciferově pokladnici. Janek byl tak omámen, že ani nevěděl, co má vzít, až tam mezi jinými vzácnostmi také zlatou růži uviděl. Tu si teprv vzpomněl, co má přinést. Vybral si tedy tu růži, k níž mu čert ještě všelijaké jiné skvostnosti na památku přidal. Nato s tím Janek z pekla pospíchal, by včas doma byl, a také vskutku šťastně sedmou noc domů se dostal.

Tu si udělal černou mastičku a ráno, když měl jít s růží k nevěstě, potřel si ní tváře. Princezna leknutím vykřikla, když Janka spatřila, neb myslila, že sám čert pro ni jde. On ji však upokojil a zlatou růži podal. Mělať ovšem z toho klenotu radost, ale přece ještě větší starost, že si již bude muset černého ženicha vzít.

„Jakpak jste přišel k té černé tváři?“ ptala se malomyslně princezna Janka.

„Když jsem z pekla růži odnášel, pustili se čerti za mnou, aby mně ji vzali, ale já jsem jim přece tak rychle uklouzl, že žádné moci ke mně neměli. Zlostí tedy nadchnuli tvář mou pekelným dechem a ta mi zlým povětřím celá zčernala. Z toho si ale pranic nedělám, věda, že mne tím radší míti budeš.“

Král tu Janka srdečně litoval a přísně dceři zakázal, aby ženicha nikam již neposílala a do nebezpečenství neuváděla.

Ta ale měla pro něj již něco jiného přichystáno. Navečer přinesly Jankovi princezniny služebnice pytel popele a pytel máku, vysypaly to na podlahu v jeho světnici a dohromady smíchaly. Pak přišla k němu sama nevěsta a přikázala, by to do rána zase čistě, každé zvlášť, do pytle přebral, chce-li, aby si ho vzala.

Když odešla, nevěděl si Janek žádné rady. To bylo

pravé ukrutenství! Jakpak to mohl do rána přebrat? I vzpomněl si na mravenečky. Ale jak se k nim dostati, vždyť to do rána má být přebráno. Jak se tak smutně na tu míchanici dívá, vidí, že se to pohybuje, že v tom něco běhá. Dívá se blíže a tu vidí tisíce mravenců.

„I vy dobré zvířátka, jakpak jste mě slyšely?“

„Vždyť jsme ti povídaly, že máš jen zavolat, že ti přijdem na pomoc.“ A tak ti pracovití dělníci snášeli mák z popele na jednu hromádku; a když se schylovalo k ránu, byla ho hromada a ráno plný pytel a čistého popele též tolik. Janek jim tisíckrát poděkoval a oni zase utíkali na mez.

Časně ráno byla princezna u Janka, by se podívala, daleko-li je s přebíráním. Jak ale užasla, když všecko přebráno viděla! Již nebylo pomoci, to věděla, a protož se také déle nezdráhala.

Otec s radostí hned všecko k svatbě chystati poručil, neboť měla se hlučně a skvostně slaviti. Janek však nebyl docela potěšen; věděl, že ho princezna nemiluje, a to jej tuze mrzelo. Snad by se jí byl zalíbil, kdyby se byl přece pořádně přistrojil, k tomu ale neměl chuti, chtěje marnost a hrdost její potrestati. I zůstal při své hlavě.

Den před svatbou šel k nevěstě a řekl jí: „Já ti, drahá nevěsto, mnoho k vůli udělal, ba až příliš mnoho; a snad bych se ti byl přece zalíbil v předešlé postavě své, ale teď ti to sám za zlé nemám, že mne ráda nemáš, neb vidím, že jsem příliš škaredý; stalo se ale, jak jsem řekl, všecko jen tobě k vůli. Nyní ale i ty mně také něco k vůli udělej. Neslušelo by to, kdybych se já v těchto šatech krásně a skvostně přistrojené královské nevěstě zasliboval; protož se i ty zejtřejšího dne ustroj do sprosté sukně beze všeho šperku. Možná, že se bohové udobří, kteří tě snad za tvou hrdost mou zpotvořenou tvářností potrestali.“

Princezna, když si jeho slova rozvážila, viděla, že má pravdu, že vždy hrdá byla a obzvláště nebohému ženi-

chovi křivdu dělala. Nemohla mu jeho skromnou, jí však dosti mrzutou prosbu odepříti. Spokojen a v srdci s ní smířen odešel Janek od ní.

Druhý den byla svatba; všecko bylo skvostné a pěkné; jen ženich a nevěsta vypadali jako žebráci; ženich ve svém oškubaném šatě, s rozcuchanou zelenou hlavou a s černou tváří; nevěsta ve sprosté šedivé suknici, jako chudá děvečka. Každý jí to přál, že za svou hrdost trestu došla.

Při stole bylo ale dobrosrdečnému Janku přece krušno, když nevěstu tak smutně vedle sebe seděti viděl. Chtěl ji ovšem ještě trochu poškádliti, její litost ho ale udobřila; a také by byl rád laskavé oko u nevěsty viděl. Šel tedy do svého obydlí a dal si přinést šaty, které mu král k svatbě poslal. Když si vlasy a tvář očistil a nádherný šat oblékl, byl tak hezký, že se mohla každá princezna, byť sebehezčí byla, do něho zamilovati. Přistrojen šel k princezně, která ve svém pokoji seděla. I podivila se, odkud tak krásný mladík k ní přichází, a chtěla se ho již ptát, kdo je a co u ní chce; ale slovo jí na rtech vázlo, když Janek mluviti začal a ona v něm svého zelenovlasého ženicha poznala. Musela se na žádost svého manžela též ve svatební šat přistrojit a oba šli pak spolu do hodovní síně. S plesem a radostí vítali hosté krásný párek. Nato trvaly radovánky celých osm dní. Po osmi dnech jel mladý král pro svého otce. Starému Markovi práce z rukou vypadla, když se čtvero koní a nádherný vůz, v němžto zlatem přioděný pán seděl, u jeho charouzny zastavil. Ale radostí ztrnul, když pán vyskočil, do sedničky vstoupil, starému Markovi okolo krku padl a on v něm svého milého Janka poznal. Tu přišel také bratr, který ani svým očím věřit nechtěl, že by to hloupý Janek byl. Za několik dní se navždy s chaloupkou zase rozloučil a s otcem i bratrem do své země odejel. Když starý král umřel, stal se Janek plnomocným pánem v zemi té a panoval dlouhá léta v lásce a bázni boží.

O LABUTI

V JEDNÉ ZEMI PANOVAL KRÁL, KTERÝ MĚL VELMI sličného a dobrého syna, jejž nade všecko miloval; tím více ale nenáviděla ho královna, jeho macecha. Ona neměla sice žádných vlastních dětí, pro které by mu snad byla přednost záviděla; ona jej toliko proto nenáviděla, že sama panovat chtěla, v čemž jí on jedinou byl překážkou, poněvadž otec pro velikou lásku svou v brzkém čase vládu mu odevzdati chtěl. K tomu však nechtěla ona dokonce přivoliti. Vědělať dobře, že by jí ani lest, ani jakákoli chytrost, v kteréžto u krále velmi zběhlá byla, nic nepomohla, hledala tedy pomoci v jiném prostředku, který byl mnohem hroznější; její černé srdce bylo ale všeho schopno.

Několik mil od hlavního města bydlela v lese stará čarodějnice, která daleko široko pro své čáry a tajné umění rozhlášená byla. K ní se královna uchýlila.

Přestrojena šla do lesa, v kterém stará bydlela. Když přišla až na vykázané místo, spatřila jeskyni, u jejíhož vchodu dva draci hlídali. Ti, jak královnu spatřili, hned ze tlam a z očí oheň na ni sršeli, ona se toho ale nelekla a silným hlasem na starou do jeskyně volala. Za malou chvíli vyšla tato a za ní dvě kočky, dvě sovy a jiné podivné netvory. „Co žádáš, královno?“ ptala se jí čarodějnice.

Královna podivíc se, že ji žena poznala, řekla k ní: „Velmi mnoho slyšela jsem o tobě i o tvém umění, a proto bych ráda o pomoc tě prosila ve věci, na které mi mnoho záleží a za kterou bych se ti královsky odměnila.“

„Jestli to, co žádáš, stojí v mé moci, chci ti být po vůli,“ odpověděla stará, slíbené odměny nemohouc se ani dočkati.

„Poznala jsem,“ pravila královna, „že máš nejtajnějších věcí známost, a proto skoro zbytečné bylo by povídati

tobě, že mám syna neobyčejné krásy, kterého nenávidím a jehož bych se ráda zprostila, protože mi cestu k trůnu zamezuje. Jestli tobě možno proměniti jej v jakékoli zvíře a ode dvora vypudit, dám ti, co sama chtíti budeš."

„Totě arci těžká věc," odpověděla po dlouhém rozmejšlení čarodějnice, „ale pokusím se o to. Zejtra o polednách přijdu k tvému dvoru."

Spokojena slovy těmito odešla královna z lesa. Druhý den v poledne přišla čarodějnice všem ostatním neviditelná ke královně, která v komnatě plna netrpělivosti čekala. Čarodějná žena, podpírajíc se o hadovitě točenou hůl, promluvila k ní: „Především musím míti od prince několik vlasů."

„To bude ovšem věc těžká," pravila královna, procházejíc se v myšlénkách po komnatě; za chvilku ale odešla do zahrady, kde se princ poledního času obyčejně zdržoval a kde náhodou také tenkráte pod stromem líbě spal. Jak ho spatřila, byla ráda, že tak brzy a tak lehko k vlasům přijde. I běžela to staré povědět, která bez meškání spícímu princovi ostrými nůžkami opatrně několik vlasů ustříhla.

Byltě ale princ ten tak krásný, že ho i tomu zatvrzelému srdci čarodějnému líto bylo; pročež umínila si, že ho nechce na věky zkazit, jakž královna byla nařídila. Když opět do zámku přišla, uzavřela se v jednom pokoji a tu čáry své prováděla. Princ spal pokojně. I zdálo se mu, že se k němu blíží stará škaredá žena, která černou holí se ho dotýkajíc praví: „Proměň se v krásnou bílou labuť, s citem však člověčím; zpěv tvůj buď tak líbezný, že kdo tebe uslyší, každý si tě zamiluje. Získáš-li si v té podobě srdce nejkrásnější princezny, aby tobě k vůli mocným princem pohrdla a tebe za manžela pojala, budeš vysvobozen, ta však, jenž příčinou jest tvého zaklení, v tu chvíli ve škaredého pavouka se promění."

Poděšen tímto ukrutným snem, mnul si princ oči, aby ze spaní procitl; což když se mu podařilo, lekl se náramně, neboť viděl, že je v labuť proměněn a že po jezeru plyne. I počal naříkat zpěvem tak bolestným, že se všickni z celého zámku sběhli a tu labuť poslouchali. Sám král přišel a slyšel s bolným citem zpěv ten labutí. Ubohý neměl ani zdání, že je to jeho vlastní milovaný syn.

Zaklený princ loučil se s otčinou a plaval dále; nevědělť, kam má jíti, aniž chtěl v domovu zůstat. Král se zatím sháněl po synovi, avšak nadarmo; nikde ho nenalezl. I byl nářek a pláč po celém království. Umínil sobě tedy král, že se optá staré čarodějnice, zdali by ona věděla, kam jeho syn se poděl. Tato mu pověděla pravdu, ačkoli neřekla, že ona a královna jsou toho příčinou. I naříkal král a smutek ani odložiti nechtěl, dokud by syn vysvobozen nebyl.

Tento plaval pořád dále a dále, až přišel z jezera do veliké řeky, kde viděl mnoho, přemnoho ptáků, kteří si povídali, kde byli a co viděli; tu si vzpomněl, že mu baba řekla, najde-li princeznu, která si ho zamiluje a za manžela vezme, že bude vysvobozen. I umínil si hledati pannu, která by nejkrásnější byla na celém světě.

Přimísil se tedy mezi ptáky a vyptával se jich, zdali by některý z nich o takové princezně věděl. Ale žádný mu zprávu jistou dáti nemohl. Věděliť sice o krásných princeznách, ale žádná z nich nebyla by mohla nejkrásnější slouti. Plaval tedy dále, až přišel k moři, kde množství vlašťoviček lítalo. I ptal se jedné, zdali by ona o takové panně věděla?

„Slyšela jsem o jedné panně," zaštěbetala tato, „která je nejkrásnější na celém světě, ale nevím, kde se zdržuje."

„To já ti povím, a chceš-li, také tě tam dovedu," zavrkal divoký holub, jenž poslední slova jejich zaslechl. „Já vím o té krásné princezně, bývám tam někdy a vždy

z její ruky nejlepších jídel dostávám. Jsi-li spokojen, ukážu ti k ní cestu."

Labuť byla radosti plna, že se dověděla o panně, která by ji vysvobodit mohla. Sivý holoubek se do povětří vznesl a s labutí v dáli odletěl. Dlouho letěli, dříve než onu zem, kde ta krásná princezna s otcem přebývala, uhlídali.

Jednoho dne zrána ale holoubek radostí křídloma zatřepal, když zámek královský spatřil. „Zde je to tedy a tam v té zahradě je rybník, kde se vodní ptactvo zdržuje, a na těch krásných stromech zase my si poletujem; odpoledne přijde princezna a přinese nám v bělounkých rukou hojnost potravy. Spusťme se tedy do té zahrady a tam ji očekávejme."

Jak řekl, tak učinil. Když po hladině krystalového rybníku královská labuť plavala, počala zpívat. Dcera králova, jmenem Lída, dívala se právě z okna. „Co to za libě bolestný hlas?" pravila sama k sobě, „kdo to tak překrásně zpívá?"

Tu přilítl k oknu holoubek a zaklubal zamyšlené panně na rameno.

„Hleď, hleď, kdepak ty jsi se tu zase vzal? chce se ti jíst?" I podávala mu jídlo, holub ale poletoval dál a dále a vábil princeznu za sebou po zahradě, až k rybníku přišla. „Ach, totě překrásná labuť," zkřikla, a na holoubka zapomenuvši k labuti běžela a sladké zrna jí podávala. Princ užasl nad krásou té ženy a cítil, jak mu srdce pod sněhobílým peřím bije. Nebylť arci na takovou stravu zvyklý, ale z její ruky byl by všecko vzal.

„Zpívej, krásná labuti, ještě jednou zazpívej," prosila Lída.

I nedala se k tomu dlouho pobízet. Přívětivě své krásné oko k ní pozdvihši, počala tak líbezně pěti, že Lídě divně okolo srdce bylo. Nemohla ani uvěřit, že by to hlas

ptačí byl. Tu přišel i sám král a též se tomu krásnému zpěvu podivil. Od té chvíle princezna nejraději u rybníka sedala a s labutí se bavila a ta rozumná a zamilovaná labuť se také nikomu jinému hladit nedala nežli jí a také žádnému nezazpívala nežli jí. A když z vody ven vyšla a princezně k nohoum, ba i na klíně ležela, červeným zobákem její bílé ruce a růžová ústa líbajíc, přála si Lída, aby labutí nebyla.

Dlouhý čas již trávil princ na krásném ostrově. Tu přišla jednoho dne Lída k němu a počala si tuze naříkat. „Zpívej, drahá, zpívej, bysi ten bol ze srdce mého zahnala; ach, pomysli jen, mám si vzít prince, jehož milovat nemohu!“

Tu se ulekl princ velice a v tesklivém zpěvu svůj bol pronášel. Nedlouho za Lídou přišel její ženich, krásný to a bohatý princ. Jakmile jej zaklená labuť spatřila, začala tak divně a zoufale křičeti, že tento si uši zacpav ihned utéci musel. Lída jí však srdečně poděkovala.

U večer seděla princezna u okna a rozmejšlela, jak by se nemilého ženicha zprostila; neb druhý den již měla s ním buďto zasnoubena, aneb navždy otcovského domu zbavena býti. Tu ji vytrhl z jejího rozmejšlení sivý holoubek silným do ramena klubnutím.

„Já ti dám dobrou radu,“ pravil k ní: „zejtra zvol bílou tvou labuť za manžela, uděláš dobře a vysvobodíš krásného prince.“ Nato uletěl.

Princezna nemohla se ani z podivení vybrati. Tu slyšela zase bolestný zpěv labutí a pocítila v srdci svém, že to nemůže pouhý nerozumný pták býti. Upokojena ulehla na lože.

Labuť však plavala a naříkala celou noc; neboť přišla doba, kde se její vysvobození rozsouditi mělo. Zvolí-li princezna prince, umínila sobě, že smrtí zahyne, jelikož bez ní a v takové podobě byl jí život hrozný. Jak se roze-

dnívalo, nastal velký shon a hluk po celém zámku, hosté přijížděli a všude se přípravy k zasnoubení strojily. Jen princezna na to nemyslila. Když se přiblížila hodina a ona již v bílém šatu drahými kameny a perlami ozdobena a přichystána čekala, přišel otec a ženich, též v samém zlatě a stříbře ustrojený, pro ni, aby ji do velké síně vedli.

„Nikoli zde," pravila, když tam přišli, „k rybníku pojďte, tam vám rozsudek svůj vyjevím."

Šli tedy do zahrady až k rybníku. Ulekla se labuť a myslila, že se již Lída s ní rozloučiti přichází. Tato však pravila: „Nemohu si, otče, vzíti ženicha, kterého jsi mi ustanovil, a raději se od tebe odloučím, budeš-li na svém státi; dovol ale, bych do svého zajetí tuto labuť vzíti a s ní se zasnoubiti směla."

Král již myslil, že dcera rozumu pozbyla. Ta však zpěvce k sobě zavolala a do náručí ho tiskla. „Ty jsi můj ženich a nastávající manžel."

Sotva to dořekla, přivinul ji k srdci krásný jinoch a místo červeného labutina zobáku líbaly ji růžové jeho rety. Všickni ustrnuli; Lída však v srdci vroucně holoubku za dobrou radu děkovala. Když se princ z jejího náručí vyvinul, přistoupil ku králi a všecko mu řekl, jak se to s ním stalo. Král tomu však věřiti nechtěl; ale když dcera prositi počala a princ se sám v rukojemství dával, chtěl-li by král k jeho otci poslati, tu konečně svolil.

Odbytý ženich nemeškal déle, ale hned odejel.

Zasnoubení milenců slavilo se hlučně a skvostně. V noci, když princ do své ložnice přišel, viděl holoubka na okně sedět. „Ty dobrý ptáčku," pravil k němu princ, „tobě jedině za všecko děkuji, pověz mi, kdo jsi, vím, že nejsi všední pták, a rád bych se ti odsloužil."

„Já jsem byl u tvého dědečka ve službě," řekl holoubek, „a když umřel, přišel jsem k jednomu čarodějníku, který mně svou dceru za manželku dal a umění tomu naučil.

Nemohl jsem na tvůj rod zapomenout, a proto jsem po jeho smrti aspoň blíže města, kde tvůj otec přebývá, se usadil. Vídával jsem tě často a mnoho neštěstí od tebe odvrátil. Poslední však jsem nemohl odstranit, protože to v mé moci nebylo. Když však stará čarodějnice tvou krásou obměkčena výminku při tvém zaklení učinila, předevzal jsem si, že ji vyplním, což se mi také poštěstilo. Tvá matka se v pavouka proměnila, a jakmile tebe na trůně uhlídá, zlostí pukne. Otce jsem o všem zpravil a již je na cestě tobě vstříc. Buď šťastný a vzpomeň si někdy na mne. Nemám žádného a o samotě dlouho živ nebudu, a proto odměny nežádám.“ Dříve než se princ vzpamatovati mohl, byl staroušek pryč.

Druhý den se mladí manželé s otcem rozloučili a jeli k otci princovu. V polou cestě se s ním setkali; i vítalť s velkou radostí syna i dceru. Když přijeli domů, byl princ hned za krále zvolen. Jak holoubek řekl, tak se stalo; v pokoji královny nebylo po změně princově nikoho viděti nežli škaredého pavouka, který se při zvolení nového krále rozpukl. Mladý král poslal slavné poselství pro otce manželčina, a když přijel, hlučné a radostné hody se slavily, při čemž král nařídil, že se v celé jeho zemi žádný holub zabíti nesmí, na věčnou památku jeho vysvobození. V královském rybníku se mnoho a mnoho labutí na památku chovalo, které královna sama krmívala; ale žádná neuměla tak krásně zpívati jako zaklený princ.

JAK JAROMIL K ŠTĚSTÍ PŘIŠEL

PŘED DÁVNÝMI A DÁVNÝMI ČASY STÁLA V MALÉM údolí skromná chaloupka, v níž bydlel uhlíř se ženou a sedmiletým synáčkem. Od božího rána až do samého večera pálil v lese uhlí, které pak, když ho měl hodnou zásobu, po dědinách rozvážel. To bylo jeho živobytí. Žena zatím doma předla a malý Jaromil (tak se jmenoval jejich syn) pásl skoro celý den několik koz a ovcí po lesnatých vrchách, jimiž údolí kolem dokola ohraženo bylo. Uhlířka nebyla Jaromilova vlastní matka, tu on již v něžném stáří ztratil; ale otec jeho prý jen jemu k vůli druhou ženu pojal, která však ubohému dítěti pravou macechou byla. On se neměl nikdy dobře, leč když nastala zima a otec nemoha pálit, doma zůstati musel. Požalovat si otci nesměl, neboť když jej macecha vybila, pokaždé mu říkávala: „Povíš-li to, kluku, tátovi, dostaneš zejtra ještě víc!“ Chudák mlčel, ale navzdor tomu přece málokterý den bití ušel.

Protož byl také nejveselejší, když ráno kousek suchého chleba do kapsy strčil a ovce na pastvu hnáti směl. Přijda s nimi až na tučnou lučinu, nechal je volně se pást a sám bloudil po lese. Tam mu bylo jako ptáku v povětří; buďto zpíval s ním o závod, řezal z proutků píšťalky, anebo sbíral chutné jahody, aby měl příkusek k suchému chlebu; jeho nejmilejší vyražení ale bylo hledat kvítka. Nebylo mu zatěžko vylézti pro ně na vrchol skály, anebo s příkrého vrchu v dolinu se pustit. Ty nejkrásnější ale se zemí vyryl a do své zahrádky přesadil, kterouž si u paty jednoho vršku ze samých lesních kvítků udělal. Z potůčku, který se jako stříbrošedá pentle zeleným údolím vinul, si je zalíval, u nich největší část dne trávil a v jejich rozmanitosti nalézal jediné potěšení svoje. S nimi hovořil,

jim si požaloval a s nimi se těšíval; i bylo mu vždy, jako by něžné hlavinky k němu klonily a jemu odpovídaly. Boháči, kteří častokráte za drahý peníz vyhlášené květiny z ciziny si přivézti dávají, sklenné domy pro ně staví a lidi k tomu draze platí, trápívají se nedočkavostí ve dne v noci až k jejich úplnému výkvětu, aby konečně viděli, co by často krásněji ve vlasti na mezích byli našli. A přece nemohou větší radost nad takovými květinami míti, jako měl Jaromil, když jedno z jeho kvítků nové poupě dostalo. Kolem okolo zahrady měl udělaný hustý plot z nízkých stromků; vprostředku bylo z drnu sedátko pro jeho pohodlí. K večeru vzal píšťalku a zapískal na své stádo. Tu se přihnaly kozy a ovce k známému místu a postavily se okolo plotu. Koza třela mlsnou bradu o plot, ovce zase upřímným okem důvěrně nahoru pohlížela, ale žádná se neosmělila do zahrádky k svému pastýři vkročit, dokud z ní nevyšel; pak se okolo něho obsypaly a tiše za ním k chaloupce kráčely.

Takový život vedl Jaromil v létě. Když ale země svůj květoucí šat svlékla, zpíval i Jaromil pohřební píseň svým květinám, a když poslední pochoval, zakryl listím a chvojem hrob její, pak nastaly pro něho smutné doby; musel doma sedět a matce neb otci v domácí práci pomáhat. Tenkráte nevládla ještě světem móda, lidé sami na šat předli, sami si ho také utkali a ušili. To byla jejich zimní práce, když venku co dělat neměli. A protož musil Jaromil pomáhat buď matce soukat, ba často i příst, aneb musil pro otce z tvrdé kůže škorně šít.

Večer, když bylo po práci, sedli okolo krbu a tu jim starý uhlíř vypravoval všelijaké příběhy, aneb něco z časů, když ve městě sloužíval. Jednou, když také tak seděli, řekl uhlíř k Jaromilu: „Ale hochu, ty rosteš jako dříví v lese, a my jsme si ještě ani nerozmyslili, co z tebe přece má být; ničemu se neučíš, jen po lese s těmi ovcemi chodíš a ty léta

tak protouláš; to nejde, ženo, já ho musím někam zavést, aby z něho přece něco bylo."

„Však ono je na něj ještě času dost," odpověděla uhlířka.

„To se tobě zdá, já ale tak nemyslím. Poslechni, Jaromile, čímpak bys chtěl být?"

„Já bych nejraději byl zahradníkem."

„To není, holečku, nic, tím si chleba nevyděláš; vzpomeň si na něco jiného."

„Já jinak nechci."

„Proč?" tázal se otec.

„Protože mě to netěší celý den v sednici zavřen být a u řemesla sedět; já jsem nejraději venku na zdravém povětří."

„Buď tedy uhlířem, aspoň ti to více vynese, a budeš také na zdravém povětří."

„Ne, ne, táto, vy ty krásné stromy porážíte, pálíte, a já je chci pěstit a rozmnožovat."

„Ty bloude, u čeho bys pak se ohřál, kdybychom nepálili dříví?"

„Vždyť máte v lese dost starých pařezů a špatných stromů a nemusel byste ty zdravé stromy kazit; kdybych já byl takhle králem, to by nesměl nikdo v mých lesích dříví porážet a v mých zahradách kvítí trhat."

„Protože jsi hloupý; pak bys teprv viděl, jak daleko bys při takovém pořádku přišel."

Tak se končívaly jejich rozprávky, když se otec Jaromila ptával, čím chce být; dlouho to trvalo, nežli ho otec přesvědčil, že se to všecko ve světě takto státi musí; to ale přece na něm nevymohl, aby ho strany učení na jinou myšlénku byl přivedl; on zůstal při svém, že nebude ničím jiným než zahradníkem. Konečně uhlíř neodpíral, uhlířka ale říkávala: „Co bych se s tím klukem zlobil? Čím ty chceš, tím musí být."

„Já ale nechci, aby na mě jednou naříkal," byla vždy odpověď dobromyslného uhlíře.

Sotva začali ptáci vzkříšení země vesele slavit, sotva se vršiny zazelenaly, již pospíchal Jaromil k své zahrádce. Ale všecky květinky, kromě ranní chudobky, měly očka zavřena. Tak chodíval k nim každý den, když jen trochu pochvíli měl, až byly všecky rozkvetly a on, stádo pásaje, celý den u nich seděti mohl. Jednoho dne chodil po lese, zpíval si a koukal po stromech; tu vidí překrásného ptáčka na jednom stromu sedět. Měl' chocholatou hlavičku jako zlato, břich a záda od nejtmavějšího až do nejsvětlejšího modra, křidélka hnědá a ocásek tmavočervený. Chvilku se na něj Jaromil díval jako zjevený. Když ale viděl, že ptáček vždy níže a níže poletuje a konečně i s větviček letí a po zemi poskakuje, myslil si: „Počkej, teď ho chytnu," a honem bere čepičku a po prstech se krade blíže k němu, by ho pod ní lapnul. Ale ptáček nebyl tak hloupý; – čepička padne – a ptáček letí dále. – Jaromil se ale pustil za ním, mysle, že ho musí dostat. Ten ale kousek uletěl a zase sedl, a když se k němu Jaromil blížil, vzchopil se a zase kus odletěl, tak jako by schválně hocha za sebou lákal. Ten byl již celý upachtěn, ale přece si pokoje nedal a neustále ptáka pronásledoval; v horlivosti si ale nevšimnul, že se již hezky daleko od domova vzdálil a že je v pracizí krajině.

Když ho již kolik hodin tak honil, tu se mu pták před očima ztratil. Ohlíží se po něm, ale pták byl ten tam; i tu teprv viděl, že se zaběhl. Chce se zpátky vrátit, ale tím více bloudí; najednou se octne v údolí, z něhož neví kudy kam. Hladový a během celý unaven sedne na zem a začne plakat. „Ach že jsem se dal tak daleko zavést! Jakpak se teď domů dostanu? Co řekne otec a matička?"

V takovém naříkání zaslechne veselý zpěv nad sebou, a jak se kouká, kdo to, vidí toho samého ptáka na skále sedět, který ho tak daleko odlákal. „Počkej, šibale, tobě to splatím," pomyslí si Jaromil a honem se země vyskočí a

hledá kámen, by ptáka zabil. Ale ten si z toho nic nedělal a ani se nehnul. Otvíral tmavý zobáček a tak líbezně zpíval, že i rozzlobený Jaromil na mstu zapomněl a zpěvce poslouchal. Najednou umlkna slítl dolů a ve skále zmizel.

Jaromil, který ho ani s oka nespustil, viděl dobře, kde se ztratil, a šel blíže ke skále. Tu vidí před sebou uzounký otvor, takže by se tam velký člověk sotva byl protáhnouti mohl. Nebyl bojácný a směle do skály vlezl. Asi dvacet kroků se tak šoupal a byl zase venku; ještě krok a zůstal jako omráčený stát s rukama před sebou sepjatýma. Jak daleko oko vidělo, tak daleko byla jedna zahrada, jeden ráj; uprostřed stál zámek ze slonové kosti drahým kamením uměle vykládaný; okolo sloupů, jimiž sem tam ozdoben byl, vinul se břečtan až k zlatému krovu; na sta květin, jakýchž oko lidské ani nevidělo, skvělo se na zeleném trávníku, který jako aksamitový koberec celou zahradu pokrýval. Na stromích, které tam jednak plny ovoce, jednak plny květů stály, houpali se všelikobarevní ptáci. Mezi tím vším ale hemžilo se množství malinkých lidí. Mužíci byli v šedivých, ženské v bílých šatech.

Jaromil nevěděl, kam a nač se má dříve koukat; tu přiběhlo k němu několik malých děvčátek a jedna z nich řekla: „Proč zde stojíš a nejdeš mezi nás? Pojď raději a pomoz nám zalívat tam ty květiny, budeme potom s tebou hrát.“

Nebyl Jaromil tak nevlídný hoch, aby se byl tak hezkým děvčatům dvakrát dal pobízet; protož ihned s nimi šel. Vedly ho po zahradě, až skoro k samému zámku, kde z potůčku, který se jako hádě travou plížil, kvítka zalívaly.

„Chvilku s námi zalívej a pak ti ukážeme ještě krásnější květiny a dáme ti sladkého ovoce.“ To se Jaromilovi líbilo. I nabíraly do malých mušlí vody a lily na květiny. Jaromil jim ale mnoho nepomohl; za jedno se díval na kvítky a za druhé na hezounké panenky, jak se po trávě jen vznášely, tvářinky jim hořely a očka v hlavě jen hrály.

„Jakpak se jmenuješ?“ ptal se Jaromil té největší, ač mu sotva po kolena dosahovala.

„Já se jmenuju Narciska; tamhle moje sestra, ta se jmenuje Lilie a ta druhá Jacinta;“ tak mu vyjmenovala pěkná Narciska celou řadu rozkošných jmen svých sester. Když byly s prací hotovy, vzala Narciska Jaromila za ruku a vodila ho po zahradě. „Utrhni si ovoce, jaké chceš, a jez.“

To si nedal Jaromil dvakrát říkat, neboť cítil již trochu hladu; natrhal si chutného ovoce a dosyta se najedl.

Nebyly tam ale jen ty děvčátka, s kterými chodil, ono jich tam bylo každých deset kroků hromada, jenže se mu zdála Narciska přece mezi všemi býti ta nejkrásnější. Viděl také, že mužíci sem a tam běhají, někteří že jsou v strakatý, jiní jen v šedivý šat přistrojeni, těch si ale děvčata nevšímaly.

„Copak je to za lidi, Narcisko?“ ptal se Jaromil své průvodkyně.

„Jedni, a sice v tom šedivém šatě, pracují v kopcích, ti v tom strakatém zase v zahradě a někteří posluhují také králi, který se svou paní, naší matkou, v tom slonovém zámku zůstává. U vás nahoře prý je ti velcí lidé jmenují *pídimužíci*.“

Jaromil jí na to neposvědčil, nemoha se upamatovat, že by o nich kdy byl slyšel.

„Chceš-li,“ řekla zase švítorná Narciska, „dovedu tě ku králi.“

„Proč ne? pojď.“

Poslala tedy sestry napřed a sama šla s Jaromilem zvolna za nimi. Tyto ji zatím ohlásily a přišly jim zase naproti a vedly je ke králi a královně.

Ve velké síni na trůně, který červeným damaškem, zlatem a diamanty draze vyšitým pokryt byl, seděl král pídimužíků s královnou, přívětivou a krásnou paní; po obou stranách sedělo a chodilo mnoho mladých paní a panen.

„Koho to vedeš, má sličná dcero?“ řekl král k Narcisce, když Jaromila k trůnu přivedla.

„Zabloudil sem jeden ze synů světského krále nad námi,“ odpověděla tato. „Dovol tedy, bych mu naši říši okázala a krátký čas mezi námi pobýti dopřála.“

„Ty jsi opatrná a moudrá, protož ti prosbu tvou neodepru; jdi a dělej dle své libosti.“

Nato přiskočila Narciska k otci a k matce, oba na čelo políbíc.

„Chovej se tak, jak ti Narciska poručí, chceš-li zde zůstati,“ řekl král Jaromilovi, když s Narciskou odcházel.

Podivilť se Jaromil kráse a nádheře v síních; podlahy byly kamením všelikých barev, na nichž koberce uměle utkané ležely, vykládané; stříbrných nádob, jakož i rozličných hraček ze zlata stálo plno na stolích a ve schránkách, které z drahého dříví pěkně vyřezané byly. Lenošky byly potažené červeným damaškem a zlatým třepením ozdobené. „Ach vy tu máte krásně jako v nebi,“ řekl Jaromil k Narcisce; „dovol, bych si do té jedné lenošky sedl, abych přece věděl, jak si páni hovit umějí,“ a položiv hlavu na měkký lenoch, liboval si tu velice.

„Chtěl-li pak bys býti králem?“ ptala se ho Narciska.

„To věřím, je to hezká věc, míti všeho dost a bez starosti živ býti. Kdybych se stal králem, byl bych ním jen proto rád, že bych mohl mít mnoho krásných zahrad, o ostatek bych se nestaral.“

„To bys byl správným králem. Král musí o celou zem pečovat, jako otec o své děti, a má tedy více starostí než kterýkoli jiný člověk; náš král chová nás všecky jako své vlastní děti, žádný neplatí více ani méně; jak mluví se mnou, tak mluví s každým poddaným, který celý den po kopcích pracuje; co chce on, to chtějí všickni, a co oni chtějí, to on rád vyplní. A myslíš, že to všecko patří králi, co zde vidíš? Nikoli, on si k tomu většího práva nebere než

každý jiný; zde si může každý tak pohovit jako on, ten zámek je pro nás všecky, u jeho stolu jíme všickni. Či myslíš, že by tě tvoji poddaní milovali, kdyby na tebe pracovat museli, a pak vídali, jak ty jejich pracně vydělané peníze v rozkoších prohejříš a za to všecko jim sotva k jejich prosbám milostivě ucha nakloníš? Můj milý hochu, to by z tebe byl špatný král."

„Nahlížím," řekl Jaromil z lenošky vstana k Narcisce, která před ním jako kazatel stála, „že jsi mnohem moudřejší ve všem než já, a chci tebe poslušen býti; nebudu ovšem nikdy králem, ale tvé ponaučení si budu proto přece pamatovat. Teď ale pojď se mnou zase do zahrady." Když tak mezi těmi květinami a stromy chodili, ptal se Jaromil Narcisky: „Ale pověz mi přece, čím to je, že u vás zde ty kvítky tak krásné jsou a bez poskvrny?"

„Poslechni, Jaromile," odpověděla průvodkyně, „s těmito květinami a stromy, co jich zde vidíš, jsme my srostly; to je náš zákon: vyhyne-li ta zahrada, vyhyne i naše říše; my se tedy nestaráme jen o jednotlivé květiny, nýbrž o zachování celé zahrady. Protož opatrujem každý strůmek, každé kvítko a pěstíme a čistíme je od škodného hmyzu. Jsouť i také byliny, které se závistně okolo květin plazí, dokonalého vzrůstu a krásného květu jim nepřejíce; ty vypleníme. Máš zde ale také mnoho květin, které, ač méně dokonalé jsou nežli růže a lilie a jiných více, přece mezi ně také patří, protože mají též dobré vlastnosti, které se ale, opatruj je jak chceš, přece nedaří; ty jsou nemocné, a ty máme tamhle ve zvláštním oddělení. Jsou ale také některé příliš slabé, by se vzhůru pnuly, jako na příklad břečtan; ty vsadíme ke stromům, by měly podporu. Jiné zase milují chlad a vodu; vysaď je na sluneční paprsky, a v okamžení zvadnou; pro ty se vine zde potůček. Žádnou nezavrhnem, každou chceme zdokonalit, by se všecky krásou skvěly a naše zahrada rájem se stala."

Takto poučovala Narciska Jaromila po zahradě s ním chodíc; když všecko prošli, řekla k němu: „Pojď nyní, povedu tě někam jinam.“ Vzala ho za ruku a vedla ho cestou, kudy šedivě oblečení pídimužíci chodili. Ze zahrady šli tmavými chodbami jako pod zemí, až přišli do jedné síně, kde mnoho a mnoho takových malých mužíků se hemžilo; jedni přebírali zlaté rudy, ti vybírali zase drahé kameny nebo je leštili, jiní ještě dělali ze zlata všelijaké krásné hračky, jakýchž Jaromil mnoho v zámku viděl; nejvýš u stolu seděl starý mužík a dával leskné diamanty, granáty a rubíny do zlatých skřínek. Mrzutě mrštil po Jaromilovi okem.

Narciska ale k němu přistoupila a scvrklé ruce mu pohladivši řekla: „Nehněvej se, staroušku, král mi dovolil, bych sem hocha přivedla.“

Na ta slova starec Narcisce dovolil, by si všecko prohlídli. Když celou síň přešli a na ty krásné věci se podívali, které kolem zdí v příhrádkách sestaveny byly, poděkovali starci a šli ven.

Z té síně vedla Narciska Jaromila po několika stupních dolů na zelenou louku. Prostředkem vinul se potok, na jehož vlnách se zelenovlasé víly houpaly. Bílé průhledné roucho, jako z pavučin utkané, splývalo až po kolena, v hlavě měly z vodních lilií věnce. Malé děvčátka, jak andílkové, houpaly se na korálových stromkách, jiné zase plavaly o závod v perlových mušlích, aneb si vespolek hrály. Narciska skočila s Jaromilem do malé, z černého dřeva pěkně udělané a stříbrem uměle vykládané loďky a zlatým veslem hravé vlny rozhrnovala. Když připlouli mezi víly, ty hned Narcisku obstoupily a vítaly. Nejkrásnější však z nich vkročila k ní do loďky. Místo liliového věnce měla na hlavě závoj perlami vyšitý; byloť vidět, že je paní nad druhými. „Kdo je ten hezký hoch, Narcisko?“ šeptala víla.

„Zabloudil do naší zahrady, i líbí se mi a chci mu, dokud u nás zůstati smí, naši říši okázati."

„A král ti to dovolil?"

„Bez jeho vědomí bych to zajisté byla neučinila."

„Ale pověz mi, krásná paní, kam ty vody plynou?" ptal se Jaromil víly.

„Z nich napájejí se byliny a stromy," odpověděla ona, „jimiž se země vaše zdobí."

I podivil se Jaromil kráse všeliké. Lehkonohé víly kolem obskakovaly a na sličného hocha se usmívaly, nejkrásnější ale pohroužila se do vody a v okamžení zase vyploula a Jaromilu perlovou mušli podala s těmi slovy: „Tu mušli schovej si ode mne na památku. Kdyby se stalo, že bys pomoci mé potřeboval, rozloupni mušli a perlu hoď na zem, tím mě můžeš přivolat." Jaromil víle poděkoval a mušli si schoval. Nato se rozloučili a šli dále.

Teď přišli k palácu, který byl celý z bílého mramoru. Vešli dovnitř. Byla tam jedna krásná velká síň plná ohně. Zažloutlé a modravé plameny se v obloucích proplítaly aneb po hladkých stěnách vinuly. Vprostřed ale byla velká hvězda jako slunce, ta se třpytila bledožlutou září a miliony jisker z jejích paprsků pršely. Mezi tím tancovaly děti, malé, ale hezounké postavy; zdálo se, že jsou z nejčistšího krystalu utvořené, neboť byly tak průhledné, že bylo vidět, jak jim radostí srdéčka poskakujou. „Ale že pak ty děti v tom ohni neshoří?" řekl Jaromil k Narcisce.

„Tak, jak ty žiješ na zemi, víly ve vodě, tak žijou tyto v ohni, bez něhož živy býti nemohou."

„A kam jde ten oheň a proč je tady?"

„Jak je potřeba všemu, co roste, vody, tak je potřeba i také ohně. Myslíš, že by bylo vaše víno tak ohnivé, kdyby tepla zde nenabylo?"

Jak tak mluvili, vyběhlo z ohně jedno z malých děvčátek a pravilo: „Když ti sestra moje dala na památku, vezmi

také něco ode mne.“ I podala Jaromilovi malinkou krystalovou láhvičku, v níž se něco ohnivého blýskalo. „Dobře to opatruj; budeš-li něco ode mne potřebovat, otevři jen láhvičku a já přijdu; jinak jí ale neotvírej.“

Jaromil poděkoval hořící dívce a láhvičku k mušli schoval. Nato se odebrali nazpátek.

„Nyní,“ řekla Narciska, když přišli do zahrady, „můžeš ještě jednou jít se mnou ke králi, ale pak se musíš od nás rozloučit.“

„A proč mě vyháníš? Mně se tu u vás líbí; chtěl bych tu navždy zůstat.“

„To nemůže být, milý hochu, my zde nesmíme žádného z vás podržet; vy lidé nejste tak svorni a spokojeni jako my, a protož se mezi nás nehodíte. A myslíš, že by se ti zde vždy líbilo? Ty bys nezůstal tak skromný – čím větší bys byl, tím více toužil bys po marném světě, a naše zahrada zdála by se tobě malá; snad, až svět poznáš, často si na náš život vzpomeneš.“ Mezi tou řečí přišli k slonovému palácu a vešli do síně, kde král a královna byli.

„Jak se ti u nás líbí, hochu?“ ptal se král Jaromila.

„Tak dobře, pane králi, že bych tu věčně u vás zůstati chtěl.“

„To bys musel být tím, čím tyto jsou,“ a přitom ukázal na lehkorouché malé tvory. „Tak ale se musíš zase nazpátek vrátit.“

„Ještě chvíli, otče, jej mezi námi nech, pak ho sama doprovodím,“ prosila Narciska krále. Ten jí to dovolil. Nyní si sedla s Jaromilem na odpočivadlo, a okolo nich shrnula se drobná čeládka s královnou v čele, a Jaromil musel povídat, jak to je na světě a jak tam lidé žijou. Ale nikdo se tomu nepodivil, naopak všickni se smáli. Potom dali Jaromilovi chutného ovoce. Když se najedl, poděkoval sličné královně a králi, rozloučil se s ostatními a ubíral se s Narciskou ze skvostného zámku. Když z něho vyšli, byl by

Jaromil litostí plakal, že musí krásnou zahradu opustit; smutně se ohlížel po rozkošných květinách i zdálo se mu, jako by se každá k němu klonila a s ním se loučila. Tu šli okolo keře, na němž se mnoho růží skvělo. I nahne jednu větev k sobě, by si naposledy v té lahodné vůni tvář zkoupal; ale větev mu z ruky vyklouzne, keř se zatřese a tisíc růžových listů se na něho sesype. I nabere jich do hrsti a dá do kapsy. „Ty si nechám na památku z vaší zahrady," řekne k Narcisce.

„Jen si je dobře schovej," odpoví tato. Po chvilce přišli ku skále, kterou se Jaromil do zahrady dostal. „Nyní," řekla Narciska, „se musíme rozloučit, ty půjdeš do světa, já zůstanu zde. Tu máš zlatou pecku; budu-li ti moci být někdy v něčem nápomocna, tedy ji rozloupni a jadýrko hoď na zem; tím mne zavoláš. Až do té doby ji měj schovanou. Pamatuj si ale, že do své smrti žádnému povědět nesmíš, kde jsi byl, sice bys nás i sebe udělal nešťastnými."

„Neboj se, Narcisko, ode mne se nikdo o vás nedoví."

Nato mu podala Narciska pravou ruku a levou se dotkla skály. Skála se otevře, Narciska zmizí, a on stojí samojediný v širém poli. Nebylo tu ani lesu, ani skály, kudy tam vešel, a těžko bylo mu najít cestu k domovu. I viděl nedaleko před sebou pásti se dobytek a ještě dále několik chaloupek, kousek pole a zahrádku, kde lidé pracovali. K těm tedy Jaromil zaměřil, by se jich na cestu k domovu poptal. Když přišel k prvnímu člověku, který na poli plel, zeptal se ho: „Prosím vás, nemůžete mi povědět, na které straně je černý les a jak daleko k němu?"

„Černý les, ten je tamhle na té straně, ale jak daleko k němu, to vám, mladíku, nemohu říci; bude to asi hezký kus cesty, neboť když sem uhlíř Matěj uhlí vozíval, trvalo to den sem a den tam."

Když slyšel Jaromil jmeno svého otce, byl rád a ptal se dále: „Copak vám ho již nevozí?"

„A jak by vozil, když ho tam více není? Před desíti lety se mu ztratil sedmiletý chlapec, jeho jediná radost; asi za rok, když hocha nikde nalézt nemohli, prodal Matěj chalupu a šel do jednoho města; jak se jmenuje, to jsem už zapomněl. Povídal, že se tam také vyživí a že snad spíše syna tam najde."

S podivením poslouchal Jaromil a pozoroval, že vysokorostlému muži až po ramena dosahuje. „Deset let tedy byl jsem tam," pomyslil si, „a mně se to zdá jen několik hodin."

„Vy jste snad starého Matěje znal?" vytrhl sedlák Jaromila z přemejšlení.

„Ano; já jsem jeho bratra syn a přišel jsem ho navštívit, a teď se mi radost zkazí."

„I copak byste si tak naříkal? není-li zde, je jinde, konec světa jistě nebude. Zde tou cestou jel do města; jděte za ním a také tam přijdete. Kdo ví, jestli se s ním někde neshledáte. Dnes ale je již pozdě; chcete-li, zůstaňte u mne přes noc a časně ráno vás kus cesty vyprovodím."

S radostí přijal Jaromil návrh poctivého sedláka a šel s ním do jeho chaloupky. Žena a dvě děti jim vyběhly naproti a Jaromila přivítaly. Mezitím co selka večeři chystala a sedlák v domě dohlížel, zůstal Jaromil s dětmi sám v malé sedničce. Z počátku si jich Jaromil nevšímal, protože pořád ještě sám s sebou co dělat měl; za chvilku ale ohlídna se po sednici, viděl děti v malém koutečku stát a bázlivě na sebe hledět; i zavolal je k sobě. Když se osmělily, přistoupil hoch k Jaromilovi a sedl mu na klín. Tu něco v kapse zacinkalo a Jaromil vytáhl plnou hrst zlatých peněz. „I proboha, kdo mi ty peníze dal?" pomyslil si Jaromil, ale tu si vzpomněl, že si do té kapsy ty růžové listy strčil a že je snad dobrotivé víly v peníze proměnily, by nemusel na cestě nouzi trpět. I vzal dva z nich a dal je dětem. Plny radosti běžely tyto k matce a dar ukazovaly. „Ženo," řekl

jí sedlák, když peníze viděl, „to je jistě nějaký pán a jen tak za sedláka přestrojen; koukni se, je to ryzí zlato; ať mu dobrou večeři ustrojíš a měkce usteleš.“ Nato šel k Jaromilovi, aby mu poděkoval; ten ale pravil: „Chcete-li mi nějakou službu prokázat, zaopatřte mi jiné šaty, já vám je dobře zaplatím.“ Měl Jaromil šaty, jak byl z domu vyběhl, a musel v nich ovšem tuze dětinsky vypadat.

„I s radostí,“ řekl ochotný sedlák a odešel.

Netrvalo to dlouho, než se s oděvem vrátil. Když se Jaromil oblékl, bylo mu to, jak by ulil. S radostí zaplatil sedlákovi dvojnásobně, povečeřel a šel spat. Ráno za svitání vydal se Jaromil na cestu. Za několik dní přišel do jednoho městečka, kde se dověděl, že odtud do hlavního města není daleko. Byl tomu rád, neboť ho již chůze mrzela. Jakmile do města vkročil, vešel hned do jedné hospody, by si pohovil. Bylo tam plno lidu; Jaromil si sedl do koutka a poslouchal, co se povídalo. Tu slyšel, že má král jedinou dceru, která je němá, slepá a celá neduživá a jíž nikdo pomoci nemůže. „Už to s ní trvá sedm let,“ vypravoval jeden, „ze všech končin světa byli tu lékařové, ale žádný ji neuzdravil. Lonského roku byl král u toho vyhlášeného poustevníka v černých lesích a ten mu něco poradil, ale to prý není k dostání.“

Jaromil dával na řeč dobrý pozor. „To by bylo něco pro mne,“ myslil si; „což kdybych šel ku králi a žádal ho, aby mě za zahradníka do služby přijal?“ S tou myšlénkou odebral se Jaromil na lože; a opravdu se mu zdálo, že je královským zahradníkem, jak si byl přál. Ráno vstal, zaplatil hospodskému, zeptal se ho na cestu ke královskému zámku a pak tam s chutí kráčel. Bylo to nádherné stavení, s jedné strany cele zahradou ohražené. Nebylo tam hluku a běhu, jak to obyčejně při dvořích bývá. Všude byly koberce prostřeny, aby se kročeje po klenutých síních nerozléhaly, i po dvoře leželo černé sukno, aby nebylo dusot

koňů a rachot vozů slyšet. Černě byli všickni sloužící ustrojeni, kteří jako duchové po dvoře chodili, okna byla ještě zastřena. Když Jaromil do zámku vešel, bylo časně, žádný si ho nevšimnul a on se také žádného ptát nechtěl, protož se zatím na lavičku nedaleko zahradních dveří usadil.

Neseděl dlouho, tu přišel starý muž s lopatou okolo něho k zahradním dveřím, které si klíčkem otevřel a opět za sebou zavřel. Jaromil viděl skrze skulinu, jak se stareček po záhoně hmoždí a jak perná mu ta práce přichází; zaklepal tedy na dvéře a zvolal: „Odpusťte, já vidím, že jste na tu práci tuze sešlý, dovolte, bych to za vás udělal; já jsem také zahradník, dlouho jsem ale byl na cestách a své umění zanedbal, tuším však, že to přece půjde. Kdybyste snad později nějakého pomocníka potřeboval, šel bych rád k vám do služby.“

Stareček se na něho přívětivě podíval a odpověděl: „Mám to rád, když se člověk sám práce chápe, aniž ho k ní nutit třeba; kdyby to pouze na mně záleželo, vzal bych tě hned do práce, ale já musím dříve s králem mluvit a to má své obtíže.“

„A jaké?“ tázal se Jaromil.

„Neslyšel jsi nikdy o nemocné dceři našeho krále?“

„Slyšel jsem o ní včera večer v hospodě,“ odpověděl Jaromil, „a také, že král se svým zármutkem o samotě hodiny tráví.“

„Tak jest. Srdce mě bolí,“ pravil starec, „pomyslím-li, že ani chodit nemůže, někdy jen trochu v sesli sedí, aneb se do zahrady snésti dá. Já jí často trhával kvítka, když ještě co zdravé děcko kolem mě obskakovala, a protož se teď ani bez bolesti na ni podívat nemohu. Rád bych konec světa šel, kdybych věděl, že to najdu, co by jí pomohlo.“

„A copak to je?“ ptal se Jaromil.

„To ti ještě povědět nemohu, až jestli se králi zalíbíš a do

služby přijat budeš. Dokud nebyla princezna nemocna, pracovalo jich zde více, nyní ale nesmí krom mě žádný do zahrady kročit. Počkej tedy, až jak král rozhodne."

Stareček odešel. Jaromil vzal lopatu a ryl místo něho. Netrvalo to dlouho, než se zahradník vrátil. „Nesu dobrou zprávu: máš jít hned se mnou ku králi, snad tě na mou přímluvu podrží."

Když přešli dlouhou světlou chodbu a několik pokojů, vešli do královské ložnice, kde se zármutkem sklíčený otec procházel. Když Jaromil se zahradníkem vešel, pokynul král, aby blíže přistoupili, a hledě dlouho na Jaromila od hlavy až k patě ho měřil a pak se ho na jeho život vyptával. Neohroženě odpovídal mu Jaromil. Co se však týkalo podzemního zámku, to ovšem zamlčel.

Spokojen jsa král řekl konečně: „Nu dobře, já si tě podržím; musíš ale celý den sám a sám v zahradě pracovat, nesmíš nikam chodit, leč ke starému Boršovi, a nikomu povídat, co uvidíš a uslyšíš."

„To bych byl udělal, kdybyste mi to, pane, ani nebyl poručil; myslím, že budete se mnou spokojen." Nato se králi poklonil a s Boršem odešel.

„Teď, starečku, buďte tak dobrý a ukažte mi, co mám dělat." Šel tedy starý Boreš s Jaromilem po zahradě, a když ho všude provedl a všecko mu pověděl a ukázal, řekl ještě: „Teď ti to odevzdávám; budeš-li ode mne co potřebovat, přijď jen, já zůstávám tamhle u vrat v tom zeleném domku."

Jaromil starci za všecko poděkoval, a když odešel, vzal své zahradnické nářadí a šel po své práci. Bylo k poledni; tu se otevřely zámecké dvéře, které z princezniných pokojů do zahrady vedly, a několik ženských neslo v sesli měkce vycpané nebohou nemocnou. Jaromil byl nablízku a květiny okopával; ale jak ženské spatřil, nechal všeho být a zašel dále do zahrady, aniž se dříve okázal, dokavad neslyšel, že se vzdálily. Když se to královna a král dově-

děli, líbilo se jim to velice, i počali Jaromilovi již docela důvěřovati; často volala jej pak královna k sobě, i když dcera v zahradě byla, a on musel princezně květiny nosit a sesli nimi krášlit. Tu viděl tedy Jaromil, že její pravidelná tvář byla zohyzděna, oči zavřeny, jen když ústa otevřela, bělely se v nich dvě řady perliček. Bylo Jaromilovi líto té mladinké květinky, takže ji neustále měl před očima. „Ale," pomyslil si jednoho dne, „vždyť starý Boreš ví, co by jí pomohlo, a on mi přislíbil, že mi to poví; toť se ho co nejdříve zeptám." A také když se s ním sešel, byla to jeho nejprvnější otázka.

„Teď už ti to mohu povědět. Nedaleko odtud je les, který se daleko pod zem táhne, tomu říkají *černý les*. V tom bydlí velmi učený a již starý muž, k němuž z daleka široka lidé na poradu chodí; jednou jsem se o něm též králi zmínil a prohodil, kdyby snad také stranu princezny s ním se poradil, a on uposlechl. Musel jsem se vyptat na cestu. Když jsme k němu přišli, zůstal s králem samoten, a jak mi potom král vypravoval, vyptal se na všecko o dceři a odešel; za chvíli přišel zase zpátky a prováděl všelijaké čáry; tu se prý ukázala před nimi krásná paní, jíž se starý poustevník ptal, čím je možná dceru královu uzdravit, a ta dala za odpověd: ‚Ze stříbrného potoka nabude čistoty těla, ze živého ohně nabude zraku a z jablka mluvícího stromu nabude řeči.' Posuď sám, jestli je něco takového na světě? Co se král již naptal, ale všecko nadarmo. Kdo jí pomůže, tomu chce dát půl království a třebas i dceru, tak mi řekl."

Jaromil nic neodpovídal, ale dobře si slova zahradníkova pamatoval a pořád v duchu přeříkával, až si vzpomněl na ty památky z říše pídimužíků, které vždy u sebe nosil. „Voda tedy, oheň a mluvící strom jí mohou pomoci? Což kdybych poprosil ty dobré víly, aby ji uzdravily? Ony pěstí kvítka s takovou péčí, jistě že se i nad tou ubohou

smilují.“ Na té myšlénce se tedy ustanovil a s pevnou důvěrou přistoupil druhý den ke králi.

„Co žádáš, Jaromile?“ ptal se král, když k němu vešel.

„Pane můj, jestli tolik důvěry ke mně máte, byste mi princeznu svěřil, já vám ji uzdravím.“

„Ty že bys ji uzdravil?“ ptal se král s podivením. „Proč jsi to již dávno neřekl?“

„Protože jsem nevěděl, co jí pomůže.“

„A nyní to víš?“

„Vím; starý Boreš mi to pověděl. Chcete-li ji zdravou vidět, musíte mi ji na tři dni svěřit a nesmíte zkoumat, co se díti bude, sice by to všecko nic platno nebylo.“

„Dobře, Jaromile; vezmi si ji na starost, a jestli ji uzdravíš, dám ti, co budeš žádat, ať je to třeba celé moje království.“

Jaromil odešel, a král šel ke královně, by ji tou radostnou zprávou potěšil. Jak o tom královna slyšela, sama k Jaromilovi běžela a chtěla, by s ní do zámku šel a v zahradě více nepracoval; ale on jí poděkoval, vymlouvaje se, že si musí v zahradě právě všecko připravit. Opravdu také ohradil si jedno místo stranou, by tam žádný hleděti nemohl.

Druhý den přijal od královny nemocnou dceru, která o tom nic nevěděla, neboť tiše spala. Jaromil ji vzal lehounce do náručí a donesl ji do zahrady; tam ji položil do trávy. Nyní vytáhl z kapsy mušli, a když ji rozloupl, vyndal velkou krásnou perlu. Srdce mu strachem tlouklo, když ji na zem hodil. Chvilku zůstala perla v trávě ležeti, pak se ale pomalu tratila, až konečně zmizela. Tu vyhrkne na tom místě pramen, vysoko se vzpíná a v oblouku tisícerých perel na trávu padá – ale není to již tráva, je to hlubina jediné velké mušle, do kteréž pěnivým hrkotem perly padají. Tu vyplyne ze stříbropěnných proudů bledá paní, vlny s divou radostí okolo ní se shluknou a líbají sněhové

rámě její. Slunce barví duhovitě padající proud, který všecky své perly královně k nohoum sype a mokré její kadeře krášlí. – Jaromil poznal v bledé paní královnu víl a dárkyni mušle; i přistoupil blíže k ní a pravil: „Tys byla milostna a řeklas mi, kdybych pomoci tvé jedenkráte potřeboval, bych tebe perlí, kterous mi dala, zavolal; nyní přišel čas, ne pro mne, ale pro tuto ubohou: má se prý v stříbrném potoce koupat, by čistoty těla nabyla. Vyplň tedy slib svůj a pomoz jí.“

„Nuže,“ odpověděla víla, „podej mi sem princeznu.“

Jaromil vzal Boleslavu a do vody ji položil. Víla ji vzala a do svého pěnivého lože pod perlový splav s ní zmizela. Ruce maje sepjaté, tělo k vodě nakloněné, stál Jaromil a neodvratně do kotliny se díval, brzo-li víla s Boleslavou vyplyne. Netrvalo to dlouho a bledá víla se opět zjevila s překrásnou pannou. Jaromil pln radosti přistoupí ke kraji mušlové kotliny a na vlnách se přihoupá královna k němu, pannu mu do náručí vloží a praví: „Zde máš svou nevěstu; buď zdráv, o mně však pomlč až do smrti.“

Jaromil chtěl dobré víle děkovat, ta však po těch slovech se ztratila a po krásném vodopádu nezůstalo jiné památky, než tisíce krůpějí, jimiž bujné vlny zelený trávník pokropily. Snad by to byl Jaromil všecko za pouhý sen měl, kdyby nebyl Boleslavu tak krásně změněnou v rukou držel. Ještě spala, a protož ji položil zase tiše na trávu a běžel do zámku pro sesli a pro jídlo, které mu pro ni do pokoje uchystati měli. Když se s tím vrátil, probudila se princezna a cítíc se neduhu zproštěna, nedala si tuze sloužit, ale pojavši ruku Jaromilovu, pobízela ho k procházce. Ochotně vodil ji po zahradě, kde jako děcko po jeho boku poskakovala a laskavá slova poslouchala, jimiž ji těšil a brzké uzdravení přisliboval.

Tak ušel první den. S jakou radostí Jaromil druhý den vstával, snadno si pomyslit můžeme, neboť měl jistou na-

ději, že uzdraví dívku, která mu nade všecko drahou býti počínala. Druhého dne tedy časně ráno, když ještě spala, snesl ji opět Jaromil do zahrady, vytáhl láhvičku a s mnohem větší důvěrou ji otevřel. Sotvaže stříbrnou zátku odňal, promění se láhvička v ohnivou kouli, která tisíc a tisíc jisker kolem dokola hází; plameny modrojasné, červené a žluté z ní vypryskují a co skvoucí fábory v krásných paprscích se proplítají. Již se počíná planoucí koule rychleji a rychleji točit a Jaromil spatří v ní dívku, která mu láhvičku dala. I přistoupí k ní blíže a praví: „Nehněvej se, že jsem tvého daru tak brzy použil; hleď, ta ubohá zde je slepá a může prý jen živým ohněm zraku nabýt; vzpomněl jsem si hned na tebe a doufal, že jí pomůžeš."

Přívětivě usmála se dívka na jeho prosbu a prstíčkem mu zahrozíc vyskočila z koule, sklouzla po paprskách ke spící Boleslavě, zlehka se k ní naklonila a růžově průhledným prstem dotkla se očí dívčiných. Ta náhle prozřela; ale ani hořící pannu ani ohnivou kouli již nespatřila. Dvě však z těch tisíc jisker zůstaly v Boleslaviných černých očích a roznítily plamen v Jaromilovu srdci. Udivena, plna radosti vyskočila Boleslava a první pohled padl na Jaromila; jednu ruku položila na ústa, jako by mu ukázati chtěla, že by mu ráda slovy děkovala, kdyby mluvit mohla, druhou vzala jeho ruku a chtěla ji líbat.

„Nikoli, krásná panno," řekl Jaromil, rychle ruku odtáhna, „já toho nezasluhuji; jsem dosti odměněn pohledem na tvou andělskou tvář. Nyní jen pojď, abych ti zahradu okázal, kde uvidíš, jak stromky vyrostly, které jsi co děcko se starým Boršem sázela." S libým úsměvem poslouchala ho Boleslava a procházela se s ním po zahradě. Tu k růži klekla, vroucně ji líbala a kráse její se obdivovala; tu zůstala stát u rybníka a koukala se na malé zlatoušky, tam zase sedla pod košatou jabloň a Jaromil trhal jí a házel do klína chutné jablka.

Tak jim ušel druhý den. Večer šla Boleslava do svých pokojů a on zůstal v zahradě. Nemohl však usnout; neustále měl obraz sličné princezny na mysli. „Ach! co mi to platno, že ji miluji, ona přece mou nikdy nebude; ovšem že král řekl, kdo ji uzdraví, tomu že dá, co bude žádat, třeba ji samu; ale kdo ví, zdrží-li slovo?“ Takové myšlénky trápily zamilovaného Jaromila. O strom podepřen stál tu a díval se do oken, kde milenka odpočívala, a počal zpívat. Zvučně, vábně rozléhala se píseň jeho po zahradě, zaznívala nahoru do oken a přilákala Boleslavu k pěvci. Ukazovala mu, že nechce v zámku být a že raději v zahradě zůstane. Se všech stromů a keřů sebral tedy Jaromil vonné lupení, aby milence měkké lože pod květoucí jabloní ustlal. Když ulehla, přikryli ji větérkové růžovým květem z jabloně, slavík ji ukolíbal a láska ji střežila. Sladce usnula.

„Teď,“ pomyslil si Jaromil, „zavolám ještě Narcisku. Boleslava spí, jsem tedy jist, že ji neuhlídá.“ Slavík umlkl, větérkové ulehli, měsíc se schoval, jen hvězdy na temnošerém nebi se třepetaly. Jaromil popošel trochu dále od Boleslavy, vyndal pecku, rozloupl ji a jádro z ní hodil na zem. Tu se osvětlí jasnou růžovou září tmavý háj a na místě, kam jádro padlo, vypučí ze země zelená ratolest, výše a výše roste a před Jaromilem stojí tu strom plný květů, na jehož vršku spatří krásnou Narcisku. Na každém listu, v každém květu houpají se zlatovlasí bůžkové, všickni potichu mezi sebou šepotají, větérkové se budí, hájem vanou a líbají růžové tvářinky jejich.

„Co ode mne žádáš?“ ptala se jemným hláskem Narciska Jaromila, který tu v němém úžasu stál.

„Ó tys předobrá, Narcisko,“ řekl Jaromil, „a jistě mou prosbu neoslyšíš. Hleď, to krásné děvče, co zde spí, je němé a dříve nepromluví, dokud z mluvícího stromu jablko nesní; smiluj se a uzdrav ji!“

Na prosbu Jaromilovu utrhla Narciska se stromu poupě,

dechla naň jednou, ono se rozvilo, dechla po druhé, květ opadal, dechla po třetí a již držela v ruce jablko tak pěkné, jako by je vymaloval. To pak pustila se stromu dolů a řekla: „Zde máš žádané jablko, uzdrav ním svou milenku: o nás však, chceš-li v štěstí setrvat, do smrti nemluv.“ Po těch slovech rozlívalo se po háji čarovné jasno, takže Jaromil do růžového plamene patřiti nemoha, oči si zakrýt musel. Tu slyší v dáli libý zpěv, poslouchá, odkryje oči – ale ani záře, ani stromu více nevidí; vždy jemněji, vždy toužebněji zaznívá zpěv, až konečně jako poslední tón harfy dozní. Je zase ticho; jen větru vání šumí zahradou, budí zesnulá kvítka a šeptá jim báji o čarovném stromu.

Jaromil maje kouzelné jablko v ruce, sedí nedaleko Boleslavy, láskou a nadějí opojen. Tu padne lístek na podřimujícího slavíčka, ten zvedne hlavinku a počne klokotným hlasem zpívat, až Boleslavu probudí. Jaromil, přistoupiv blíže k procitlé panně, pravil: „Ten čas, co jsi spala, nalezl jsem nejkrásnější jablko z celé zahrady.“ A Boleslavě jablko podávaje pravil, aby je snědla. „Je to snad poslední chvíle,“ pravil smutně, „kterou spolu trávíme, neboť uzdravená sličná princezna nebude více se sprostým zahradníkem tak důvěrně smít zacházet jako dříve.“

Vtom Boleslava vykřikla a přetrhla jeho další řeč. „Co se to se mnou stalo? Já mohu mluvit; ó jistě, tys mě tím divotvorným jablkem uzdravil! Jaromile, dobrodinče můj! jak se tobě odměním? Tys právě nyní takovou myšlénku projevil, která mne bolela. Co si o mně myslíš? Aneb se snad můžeš domnívat, že by můj otec byl tak nespravedlivý a se tobě za tu nesplatitelnou službu tak špatně odměnil?“ Tak mluvila rozčilená princezna, za obě ruce Jaromila držíc.

„Mohu prý za tvé zdraví celé království žádat, řekl tvůj otec, já ale nežádám jeho pokladů; to, co by mě učinilo na věky šťastným, toho požádat nemohu.“

„A co by to bylo?“ ptala se tiše Boleslava a krev jí tváře polila, neboť tušila jeho odpověd.

„Tebe, krásná panno, bych si od krále vyžádal a nic jiného bych na světě nechtěl.“

Její odpověd přehlučela píseň slavíkova, ale Jaromil to tiché „ano“ přece zaslechl.

Pobyli ještě blahou chvíli v zahradě, až pak Boleslava do zámku odešla. Jaromil zůstal v zahradě a položil se na to místo, kde milenka spala. Skrývaje tvář do vonných listů, opakoval si každé slovo, co s ní byl mluvil, a v tom milém přemejšlení usnul.

Tu se mu zdálo, že stojí v nádherné velké síni, do polou samými věnci z nejkrásnějších květin ozdobené, od polou ale nebylo nic vidět pro samou mlhu, která jako růžová záclona po síni rozprostřena byla. Najednou se ale vyjasnila a on spatřil zlatý trůn, na kterémž seděla panna neobyčejné krásy, drahým šatem přioděná. I přikročí blíže a pozná v ní Boleslavu, která mu kyne, aby se vedle ní posadil. Tu se na jedné straně rozstoupí zeď a mezi čtyrmi zlatými oblouky je vidět čarokrásnou zahradu, kde vprostředku slonový zámek stojí. Jako u vidění hledí Boleslava do ní, ale Jaromil ji brzy poznal. Byla to ta sama, v níž mu deset let tak rychle uprchlo. Tu se vyhrne ze zámku množství bůžat s věncemi a kvítím, v čele kráčí Narciska a vedle ní nesou dvě víly na hedvábných polštářích dvě koruny. Všickni se blíží k trůnu, kde milenci sedí, a při libém zpěvu kvítím ho věnčí. Narciska bere první korunu z růží a lilií, blíží se k Boleslavě a na černé kadeře ji kladouc, praví: „Lépe než zlatá sluší tobě koruna z těchto kvítků, jsouť obraz tvé duše. Dej pozor, by nikdy neuvadly.“ Nato přikročí druhé bůže a podává Narcisce korunu zlatou. Tu kladouc na hlavu Jaromilovu, řekne jemu: „Nyní jsi, Jaromile, králem; zůstaň však dobrého srdce a spravedlivé vůle, často sobě připomeň slova, kteráž jsem tobě ve slonovém

O TŘECH ZAKLENÝCH PSÍCH

BYL JEDEN SEDLÁK, TEN MĚL DVĚ DĚTI, SYNA A dceru. Každý myslil, že je bohatý, ale mejlili se; nebo když synovi třiadvacet a dceři dvacet let bylo a otec jim umřel, nezůstalo po něm nic více než tři ovce a trocha dluhů. Matka jim hned z mládí zemřela. Co nyní počít? Peněz nebylo, a jíst se chtělo.

„Musím do světa," řekl bratr k sestře, „těch několik grošů, co mám, dám ti na předivo, abys mohla příst, nechceš-li jít k strejci polesnému do služby; ty tři ovce ale vezmu pro sebe a v nejbližším městě je prodám, abych měl přece něco na cestu." Druhý den se rozžehnal se svou sestrou a odešel.

Bylo již pod večer, když přicházel k jednomu městečku. Cítil, že má hlad, i chtěl si trochu odpočinout. Ovce se zatím pásly a on okusoval kurku, kterou si ráno do kapsy strčil. Tu přišel k němu řezník se třemi psy.

„Kampak jdete, mládenče, s těmi ovcemi?" ptal se přívětivě řezník.

„I jdu do světa," odpověděl Vítek (tak se jmenoval ten chasník), „bych štěstí hledal; po otci nemám nic než tři ovce, které chci ve městečku prodat, abych měl něco na cestu."

„To je jiná," řekl řezník, „ale kdybyste nechtěl právě peníze v rukou mít, to bych vám něco jiného poradil."

„Nu jen mi to povězte; proč bych něco lepšího nevzal? Copak to je?"

„Abyste mi dal ty ovce a já vám dám ty psy."

„Nu, to bych si pomohl! Copak bych s těmi žrouty dělal?"

„Jen pomalu, brachu! vždyť ani ještě nevíte, co ti psi umějí? Hleďte – tenhle černý se jmenuje Lámej; proč ho pošlete, to vám přinese, železo rozláme a padesát mužů

v okamžení roztrhá. Ten zrzavý se jmenuje Trhej; železo ovšem neláme, ale všecko vám také přinese a sto mužů roztrhá jako hračku. Ten bílý se jmenuje Pozor a rozumí všemu, co mu řeknete, na všecko dá pozor a všeho si všimne. Nikdy vás jeden ani druhý neopustí, leč byste je poslal přes hranice, odkud se dříve vrátit nemohou, až na tuhle píšťalku zapískáte; potom jsou tu ale hned."

„Totě všecko dobře," řekl Vítek, „ale když mají takové vlastnosti, proč si je radějí sám nenecháte?"

„Já je měl potud, pokud jsem je potřeboval. To se změnilo, a tak je chci vám dopřát, protože se mi zdáte býti poctivý chlapík. Abyste mi ale uvěřil, zkuste to a pošlete černého pro dobrou večeři."

Vítek uposlechl a Lámej letěl. Netrvalo to ani co by padesát napočetl, když se s dobrou večeří vrátil. Oba si sedli na mez. Dříve však, než se do jídla dali, hodil řezník každému psu kus masa a přikázal Vítkovi, by od každého jídla jim nejdříve dal. Po večeři odevzdal Vítek řezníkovi tři ovce a dostal od něho píšťalu a tři psy. Nato se rozešli, Vítek k domovu, řezník k městu.

Druhého dne, když přišel Vítek domů, zůstala sestra jako omráčena, vidouc ho s takovými velikány do dveří vcházeti. „Copaks, bratře, rozum pozbyl? kampak jsi dal ovce? snad jsi nekoupil za ně ty darmožrouty?"

„Mlč, sestřičko, mlč!" chlácholil ji bratr, „však oni nebudou darmo žrát; hnedle uvidíš, co to je za hodné zvířátka." Nato poručil černému, by se o mouku, a zrzavému, by se o dobrou zvěřinu postaral. Sestra pak musela oheň rozdělat, a prvé než se rozhořel, byli tu již zajíci, ptáci a mouka. Tu teprv sestra viděla, že bratrovi křivdu dělala. Bylo po nouzi. Jíst a pít měli dost, ale knížecí obora se prázdnila, nejkrásnější zvěř mizela, a kníže přikázal přísně všem myslivcům, aby škůdce toho vypátrali. Usnesli se tedy mezi sebou, že budou pilně pozor dávat, kdo tu škodu

dělá. Ale nic to neprospělo: dávali pozor, a zvěř se přece ztrácela. Tu jim jeden mládenec poradil, aby vylezli na stromy, tak že budou nejlépe všecko vidět. To udělali. Neseděli dlouho; tu jako vítr přihnal se černý pes, uchvátil jelena za krk, uškrtil ho a pryč odvlekl dříve, než se myslivci vzpamatovat mohli, kteří jinak nemysleli, než že to sám zlý duch byl. Když však pookřáli, styděli se za to a umínili sobě, že budou druhý den lepší pozor dávat.

Než však v chalupě jelena snědli, uběhlo několik dní; ale myslivci přece hlídat nepřestali. Tu přiběhne najednou zrzavý; jak ho myslivci spatří, počnou po něm házet a střílet, ale nastojte! jemu to neublíží, kulky s něho padají jako hrách se stěny. Byl ale mezi myslivci jeden z nejsrdnatějších, ten si dodal smělosti a běžel za ním, by se dověděl, komu náleží. I viděl, že běží do chalupy, kde Vítek se sestrou bydlel, a hned to pověděl polesnému. Ten nemeškal dlouho, nýbrž hned k Vítkovi pospíšil a jemu domlouval, že se pán pro tu kradenou zvěř tuze hněvá, že teď půjde zrovna k němu a že mu to všecko poví; „a pak," doložil starec, „nevím, Vítku, jak to s tebou vypadne! raději vezmi nohy na ramena a utec odtud i se sestrou."

Vítek ho poslechl. Sebrali tedy, co kde měli, a táhli do světa.

Chodili dlouho; chodili po městech, po horách a po lesích; nikde se jim zle nevedlo, protože se psi všude o ně starali. Jednou ale přišli do lesa, kde ani ptáčka nebylo. Bloudili kolik dní a konce nenacházeli. I bylo jim ouzko, neboť se museli od samých kořínků živit, a třebas by jim byli psi něco přinesli, neměli to kde uvařit. Byla to bída; sestra ledva nohy vlékla a sám Vítek byl umdlen. Tu přišli k vysokému kopci, a když ho obešli, viděli tu skleněné dvířka, které přímo do něho vedly. Vítek je otevřel a oba skrze ně vešli. Tu se spatřili jako v nějakém zámku a proti nim vyšla žena a ptala se jich, co tu chtějí, jak sem přišli,

aby se raději hned vrátili, sic že bude po nich veta, neboť tu že není žádného odpuštění.

V té rozhodné chvíli skočil po ní Vítek, rychle ji popadl a hrozil, že ji uškrtí, jestli mu nepoví, kdo to v tom zámku s ní zůstává. A když žena viděla, že tu jde opravdu o život, nechala výhrůžek a začala se přiznávat. „Já vám všecko upřímně povím, jen mě nechte při živobytí," prosila stará. „Zde v tom kopci se zdržuje půl druhého sta mužů, a jsou to samí loupežníci, a ten nejprvnější mezi nimi umí čarovat; tomu nemůže nikdo nic udělat, on ale každého usmrtí, kdo sem zabloudí."

„Víc jich není než půl druhého sta?" ptal se Vítek.

„Není jich více. Ach! jak bych mohla lhát, vždyť vidím smrt před sebou." Nato musela stará s ním všudy po zámku chodit a všecko mu ukázat. Tu bylo zlata, stříbra, klenotů a zbraně všelikého druhu. I vybral si Vítek slušný a hezký šat a dobrou zbraň; sestru s Pozorem nechal u staré, a sám šel naproti loupežníkům.

Kus cesty za kopcem se schoval se svými psy a čekal v houští. Neseděl tam dlouho; tu zaslechl nějaký hřmot; i přikázal psům, by pozor dávali a dobře se drželi. Když rota asi dvacet kroků od nich byla, pustili se milí psi do nich. A věru byla to podívaná! Jako živí čerti počali hafani trhati. Kdo mohl, dal se na útěk. Koho docela neroztrhali, toho Vítek dorazil.

Když se vším hotovi byli, tu si teprv oddechli a Vítek stokrát v duchu řezníkovi poděkoval. Nato šel domů a stará musela jim dát večeři, kterou pro své lidi přistrojenou měla. I umínil sobě, že ještě několik dní v kopci pobude a pak že půjde zase dále. A proto vždy ráno své psy s sebou do lesa brával, aby nějakou pečeni přinesl a pak aby se ohlídl, jak by nejlépe z lesa vyjíti mohl. Chudák ale toho se nenadál, že mu za zády zrada vězí. Neboť stalo se, že psi loupežnického náčelníka neroztrhali, který pomocí kouzel,

jak Vítek se psy odešel, tak dalece si pomohl, že do houští vlezl a tam se schoval. Tam odtud dával pozor, až Vítek ze zámku vyšel, a pak se za ním přikradl. Stará se ho ovšem lekla, ale byla plna radosti, neboť myslela, že on jistě toho nezvaného hosta vypudí. Se sestrou jí bylo lehko jednat, tu již měla tak napolo k své straně. Nebylo to však tak lehce, jak se domejšlela.

„Teď mě jen někde schovej," řekl loupežník, „by mne neviděl, až domů přijde, nebo by mě jeho chrti zajisté roztrhali. Musíš ho k tomu přivést, aby ty psy někam daleko poslal, a když pak bude sám, teprv ho mohu zabít."

„Ale jak jste se mohl tak rychle pozdravit, milý pane?" ptala se konečně stará.

„Asi sto kroků odtud na pravé straně stojí jedle a pod ní je zakopán zlatý kalich, v tom je taková mast, kdo se tou namaže, třeba měl celé tělo rozsekané, hned mu zase všecko sroste; tou jsem se já také namazal."

Co si oba tak spolu povídali, točil se Pozor pořád okolo nich a všecko vyslechl, dříve než si ho byli povšimli. Pak skryla baba svého pána a jídlem ho zaopatřila, potom se k sestře Vítkově lichotně chovala a vždy jen litovala, že musí s bratrem pryč odejít. „Co ty ještě všecko zkusíš s tvým podivným bratrem!" tak jí domlouvala, „nic za to nedám, že tě ještě ty potvory naposled také roztrhají. Znám já takové obludy, vždyť jsem to od mého pána častokráte slýchala. Co se toho týče, ani nevěřím, že ho ti psi roztrhali, on si jistě pomohl a najednou bude tu, a pak se vám zle povede. Proto bych ti radila, bys mne poslechla. Vidíš, když bratra k tomu přivedeš, aby ty psy někam daleko odtud poslal (třeba ať někam zaběhnou a více nepřijdou), pak tě bratr také s sebou nevezme a raději zde nechá a snad i sám tu zůstane, jelikož se bez nich nemůže na takovou cestu vydat. Zde máš, co jen ráčíš, byla bys sama proti sobě, kdybys mne neposlechla. Uděláš-li tak, jak pravím,

nic se ani tobě, ani bratrovi nestane, ba tenkráte se vám teprv u mého pána dobře povede."

Nebohá ještě nezkušená dívka uvěřila, dala se přemluvit a všecko jí připověděla. Když přišel bratr domů, tu se hned sestra k němu přívětivě chovala a brzy o to prosila, brzy o ono, a že to tu a ono tam nemá. „Načpak máš ty psy?" doložila, „můžeš je pro to poslat."

„Oni se již dnes mnoho naběhali, nech je až zejtra."

Druhý den tedy poslal nejdříve Lámeje pryč; darmo Pozor okolo něho obskakoval a kňučel, on si toho ani nevšimnul. Když ale černý dlouho nešel, bylo mu to divné a poslal pro něj zrzavého, ten se však také nevrátil. „Toť jsou lenoši! Což je do města tak daleko? Či snad odpočívají? Běž jim naproti, Pozore!"

Co měl Pozor dělat? Musel jít. I běžel co mohl; šťastně přišel až k hranicem a viděl, jak tam Lámej a Trhej smutně sedí, že je pán tak daleko poslal.

„Ach zle je, zle!" křičel již z daleka na ně, „našeho pána chtějí o život připravit, a my mu nemůžeme pomoci, jestli nás nezavolá." Tu jim začal všecko vypravovat, co byl v kopci slyšel. –

Vítek, když poslal všecky tři pryč, sedl za stůl a dal si přinést jídlo. Tu vstoupí do dveří skvostně oblečený náčelník loupežníků.

„Teď tě mám, ty vrahu mých lidí, přichystej se, tvá poslední hodinka odbila!" Vítek, když tato slova slyšel, náramně se lekl a píchlo ho u srdce tak, že si rychle na tu stranu rukou sáhl; i ucítil tu na šňůrce zavěšenou píšťalku. „Jednou mně, po druhé tobě," řekl pokojně, „kdo může za nehodu? Ale každému odsouzenci je před smrtí jedna milost popřána, a tak i vy mně něco popřejte."

„Jen když to nebude dlouho trvat."

„Když jsem ještě doma pásával," řekl Vítek a vytáhl si píšťalku, „pískával jsem si na tuto píšťalku, a tak si chci

ještě před smrtí na ni posledně zapískat.“ Přikročil ke dvířkám a silně třikrát zapískal, až v uších zalehalo; a dříve než se zákeřník zbraně chopil, byli psi tu a v okamžení ho roztrhali a po něm také babu. Na sestru se ale bratr tuze rozzlobil, neboť se domníval, poněvadž ho k tomu měla, aby psy poslal pryč, že s babou srozuměna byla. „Když jsi tak upřímná ke mně,“ řekl jí, „můžeš zde zůstati, a já půjdu dále.“ Darmo prosila sestra, darmo slibovala, že nechce nikdy více tak falešně jednat; on se nedal uprosit. Zaopatřil ji vším, co k živobytí na celý rok potřebovala, pak ji tam zavřel a odešel do světa.

Když dlouho již chodil, přišel až za černé moře do pětasedmdesátého kraje a v tom do jednoho města, které od brány až k druhé a po všech domech černým suknem potaženo bylo; podivil se tomu velice a hned jak do hospody vešel, ptal se hospodského, co to znamená.

„Ach, milý pane,“ řekl tento, „je to smutná věc. Již tomu dlouhý čas, co sem, Bůh ví odkud, velký drak čili zlá saň přilítla; z počátku dávil jen dobytek, potom ale mu tam mohl dát, co kdo chtěl, on si ničeho nevšimnul a takový puch ze sebe vydával, že se všickni lidé z toho roznemohli. Žádný ho odtud vypudit nemohl. Tu šel sám král k jednomu velmi rozhlášenému čaroději a ptal se ho, jaká by tu byla pomoc. Ale čeho se tu musel ubohý otec dovědět! Dokud prý král svou jedinou dceru draku nedá sežrati, dotud že nebude v zemi jinak, až všickni lidé pomrou. Ovšem dlouho se k tomu nemohl odhodlat; tu se ale lid počal bouřiti a konečně princezna sama tu ukrutnou smrt sobě přiřknula, aby nešťastnou zem té obludy zprostila. Král dal rozhlásit: komu se to poštěstí, by ji od té ohavné smrti vysvobodil, tomu že ji dá za manželku a k tomu půl království. Ale žádný nepřišel; a protož má dnes té obludě vydána býti. Kdybyste ji znal, viděl byste, že je to pravý anděl, a teď musí takovým způsobem se světa sejít!“

„Kdepak je ta obluda?“ ptal se Vítek. „Chci se tam také podívat, ale dříve bych rád, aby se moji psi dobře najedli.“

Když se to stalo, vzal na se Vítek krásný šat, připjal si po straně ostrý meč – neboť si to byl všecko ze zámku s sebou přinesl – a šel se svými psy na to místo, kde měla princezna draku být předhozena. Nečekal dlouho a již viděl princeznu přijíždět, matka a otec ji vyprovázeli a nesčíslné množství lidu šlo s nimi. Když přišli na to místo, všickni se s ní hořce žehnali a vrátili se nazpět. Ona ještě kus cesty proti kopci popojela, pak slezla s kočáru a poslala ho též zpátky.

Tu přistoupil k ní Vítek a pravil: „Nebojte se nic, vzácná panno! Já s mými psy vás od jisté smrti vysvobodím; jděte stranou, byste mi nepřekážela.“

Ubohá princezna radostí div mu nohy nezlíbala, on ji ale vzal a kus cesty od vrchu ji odvedl. Tu se ale začal vrch třásti, ukrutné řičení, řvání a syčení bylo zevnitř slyšeti, najednou se otevřel a zlá saň vystrčila hlavu. Byla to hrůza a Vítkovi vlasy na hlavě vstávaly; ale ještě více se lekl, když ještě jedna, pak dvě, tři, až devět hlav vylezlo, oči se v nich jako ohnivé koule válely, jazyky jako hořící meče vyšlehovaly, až se ta ukrutná netvora celá ven vyvalila. Raději by se byl Vítek s dvěma sty mužů potýkal nežli s takovou pekelnou obludou; ale co bylo dělat, princezně to přislíbil a musel slovo zdržet. Poštval tedy psy a ti se pustili do ní, ale jak jednu hlavu utrhli, sápaly se druhé ještě více; již byli psi celí umdleni a ještě bylo šest hlav; tu jim šel Vítek na pomoc, vytáhl svůj široký meč, počal do ní sekati, psi trhali a tím způsobem přece tu saň zabili; ovšem byli po těle popáleni a jedem postříkáni, ale to se dalo všecko napravit. Potom uřízl Vítek ze všech hlav jazyky, a když si je schoval, šel k princezně, která skoro bez sebe pod stromem seděla.

Když teď bílý závoj s tváře odhalila, byl by přísahal, že tak krásnou tvář ještě nikdy neviděl, i nelitoval toho, co byl pro ni udělal. Měl sice právo ji svou nevěstou nazvati, on ale nechtěl toho práva použíti; jedinkým laskavým pohledem byl dosti odměněn.

„Ach! jak vám mám děkovat, můj vysvoboditeli! Jak se vám mohu odměnit?“

„Nežádám od vás ničeho, než abyste na mne nezapomněla a něco na památku mi dala.“

„Proč na památku?“ ptala se uleknutá princezna, nebo se jí byl sličný mladík zalíbil a ona hned na otcovu odměnu pomyslila. „Proč na památku, což nezůstanete u nás? Ne, ne, vy musíte k otci, by on se vám odměniti mohl.“

„Já nemohu s vámi jíti, krásná panno,“ řekl mladík smutně, „mne váže slib, který zrušit nesmím, ač bych s radostí připovězenou odměnu, vaši totiž ruku, přijal; ale jestli jste svobodna a mohla-li byste mě milovati, tedy na mne čekejte rok a den. Nepřijdu-li do toho času, jste slova svého prosta; dejte mi na památku polovici svého závoje, a kdo vám ji jednou ode mne přinese, tomu věřte, ať je on kdokoliv.“

S okem uslzeným a rukou dáním kněžna všecko mu přislíbila; potom závoj s hlavy sňala, ve dví ho roztrhla, půl sobě nechala a půl dala jemu. Nato se oba rozloučili. Skoro Vítek litoval, že byl tak hrdý a že s milenkou nešel; jeho nevázal žádný slib, on jen nechtěl tak, jak byl, před krále předstoupit. Chtěl dříve něco ve světě zkusit, něčemu se naučit, co by mu jako nastávajícímu králi prospěšno býti mohlo. Jak přišel do města, neřekl žádnému ani slova, šel k hospodskému a požádal ho, by mu ty věci, které si byl s kopce vzal, schoval, že si za rok a za den pro ně přijde. Ten mu to přislíbil a Vítek mu své věci odevzdal a odešel z města pryč.

Ubohé princezně se zatím zle vedlo. Když od něho ode-

šla, musela jít lesem a tu viděla, že tam stojí ještě vůz, v kterém byla přijela. Kočí totiž, velmi všetečný, byl by rád věděl, jak to s ní vypadne; nedal se žádným hrůzám odstrašit, neboť myslil, když bude zle, že ujede. Tu viděl tedy Vítka, jak kněžnu vysvobodil, viděl také, že se s princeznou rozloučil a ona že se vrací samotna; nevěděl si to nijak vysvětlit. Šel své panovnici vstříc a s radostí jí ruce líbal, při tom se ptaje, proč její vysvoboditel s ní nejde.

„Ach, milý Borši, učinil prý slib, který nesmí zrušit; on nemůže k našemu dvoru jíti;“ a přitom jí hned zase slze líčka polily.

Tu Boršovi čert něco do ucha pošeptal a on hned rady jeho uposlechl. Vytáhna nůž, chopil se princezny a řekl k ní: „Přisahej, že každému řekneš, že jsem já tě vysvobodil a holí draka utloukl, sice tě v tu chvíli zabiju.“

Princezna zůstala leknutím celá bez sebe; když se ale trochu vzpamatovala, myslila si: „Jednou jsi smrti tak zázračně vyvázla a máš se tu nechat zabít? To neuděláš, snad to přece k tomu nepřijde, abys si ho musela vzít,“ a protož se zapřisáhla, že všecko řekne, jak ten ničemník žádat bude. Nato ji posadil do vozu a klusal k městu.

Tu bylo radosti! Z daleka bylo již slyšet křik a plesání, že je mladá kněžna živa. Rodiče její přišli jim daleko naproti a hned se ptali, kdo ji od smrti zachránil. A ona jim ukázala kočího. Ovšem že každý jaksi nedůvěřivě na něho hleděl, ale princezna tak řekla a oni museli věřit. Protož jej otec ihned za jejího ženicha a spolupanovníka prohlásil.

Jak nebohé bylo, může si každý pomyslit. Ale co měla dělat? Vítka tu nebylo, a tak musela mlčet. To jedině si vyprosila, aby svatba teprv za rok a za den se slavila. Rodiče byli rádi, nebo byla ještě příliš mlada. Ženich by si to byl ovšem rád zapověděl, kdyby byl o její smlouvě s Vítkem věděl. Prozatím ale těšil se z toho, že tak lehko k slávě přišel, a raději mlčel. Na pána si uměl dobře hrát,

jenže se tím brzy každému zprotivil, takže nebylo človíčka v celém městě, který by nebyl kněžnu litoval, že se takovému nadutému sprosťáku dostati má. Ona se však každičké příležitosti varovala, kde by se s ním sejíti musila, a raději tiše a o samotě žila.

Zatím chodil Vítek daleko a široko po světě. Tu pomohl tomu, tu zas onomu, takže, kamkoli přišel, všude ho rádi viděli, až se jméno jeho rozhlásilo. Nejvíce však pomáhal se svými psy králům a knížatům proti nepřátelům bojovat; tím získal si veliké bohatství a stav šlechtický. Pročež myslil, že je teď čas, aby se k své drahé kněžně co dostojný ženich vrátil. Ale byl daleko, ba kolik set mil od ní vzdálen, a rok se skoro ku konci schyloval. Sedl tedy na koráb a přes moře na cestu se vydal. Nebyl již sám se svými psy, alebrž měl mnoho lidí a věcí u sebe, a proto byla cesta jeho také obtížnější. Jedenkráte přistáli k jednomu ostrovu, Vítek se svými věrnými spolucestovníky vystoupil z korábu na zem a procházel se po ostrově. I zahlídl na stromě krásnou bílou holubičku.

„Aj, aj, kdepaks ty se tu vzala, má krajanko?“ řekl překvapený Vítek, a holubička slítla se stromu a sedla mu na rameno a oulisně mu do tváře zobáčkem zobala. „Kdybys mně raději pověděla, co je v těch našich krajích nového a co moje milá asi dělá.“

„Bude mít za tři dny svatbu a tebe toužebně očekává,“ zašeptala holubička.

Zaražen nad podivnou holubičkou zůstal Vítek stát, brzy se ale vzpamatoval a zeptal se jí, koho si má vzít? Holubička mu všecko pověděla, co se s kněžnou stalo.

Tu teprv Vítek zpozdilosti své litoval. „Ach, jak ji nyní vysvobodím?“ naříkal, „kdyby koráb letěl, přece by tam za tři dny nedoletěl.“

„Což kdyby se svatba ještě o tři dny odložila?“ řekla holubička.

„A kdož by jí to řekl?“ Tu se přikroutil Pozor a lichotivě se okolo pánových nohou točil. „Ba hleď! na tebe byl bych málem zapomněl,“ řekl radostně Vítek a vytáhna půl závoje z náprsí, otočil jej věrnému Pozorovi okolo krku. „Komu jej odevzdati máš, to ti nemusím teprv přikazovat; ale jestli přece třetí den svatba bude, tedy ženicha roztrhej a zůstaň tam, až přijdu.“

Sotva to pán dořekl, letěl Pozor přes hory a doly. Vítek se ohlížel po holubičce, ale ona byla již ta tam. Vrátil se tedy rychle na koráb a slíbil plavcům mnoho peněz, jestli ho šestý den až tam, kde jeho milenka bydlí, doplaví. Vítr byl příznivý, a tedy šťastně plouli. –

Podívejme se teď zase k princezně. Když byl rok pomalu u konce, usiloval ženich o to, by se svatba odbyla. Král se také za něj přimlouval, a že si byla princezna sama rok a den ustanovila, musila nyní bezděky svoliti.

Zvali se tedy hosté, vařilo se v kuchyních již kolik dní, jakož se i tisíc jiných radovánek chystalo na všech koncích. V den svatební ráno, když se kněžna již k zasnoubení strojit měla, přilítl do její komnaty bílý pes a zrovna k nohoum se položil. Leknutím chtěla na služebnictvo zavolat, ale tu spatřila, že má pes okolo krku závoj, který byla před rokem Vítkovi dala; i vzpomněla si hned na jeho slova, by věřila tomu, kdo jí tu památku opět přinese.

„Ach, snad je mrtev!“ naříkala kněžna; ale Pozor se točil vždy okolo ní a hlavou kroutil, až si toho princezna povšimla.

„Není mrtev, že hlavou kroutíš, ty dobré zvíře? Je snad zde?“

Pozor zase kroutil hlavou.

„Ale přijde snad?“

Tu radostně na ni vyskakoval.

„Kdy přijede? Ach! kýž to vím! Nuže, buď jak buď, sňatek musí být odložen.“ I zavolala hned na komornici,

by jí došla pro lékaře, a řekla, že je nemocna a že se nemůže svatba slavit. Nato si lehla do postele.

Lékař, muž starý a s tělem i s duší všecek jí oddaný, pozoroval již dávno, že si ženicha nerada bere; pročež nedivil se tomu, když ho nevěsta prosila, by řekl, že po tři dny alespoň lože opustit nesmí. Jak matka přišla, kladl jí to na srdce, by se zasnoubení aspoň na třetí den odložilo, že je princezna tuze slaba a že by to snad mohla být její smrt, kdyby ji nutili. Máť plna starosti běžela hned ku králi, aby to dal veřejně oznámit.

Touto lstí si kněžna ještě té krátké lhůty dobyla. Pozor se od ní ani nehnul. Když se u dvora divili, odkud ten pes přišel, vzal to lékař na sebe, řka, že ho princezně darem přinesl. Rychle však uplynuly také tyto tři dni, a Vítka tu ještě nebylo. Již po druhé přistrojena stála nevěsta čekajíc, až bude musit ke stolu odejíti, neb měla se před zasnoubením velká hostina držeti. Ouzkostí puzena vyslala Pozora, by se podíval, zdali pán jeho nepřichází. Pozor běžel nejdříve do hospody a jedním skokem visel pánovi svému okolo krku, který právě se svou družinou stál před hospodou a ke dvoru se chystal.

„I vítám tě, ty dobré zvíře, co děláš?“ tázal se Vítek, „jak jsi se měl? Co dělá moje kněžna?“

A Pozor jako by na všecko odpovídal, tak rozumně na pána hleděl a pořád jen obskakoval, jako by ho za sebou volal. I vydal se Vítek na cestu ke dvoru. Bylo až mílo se na něho podívat, jak pěkně mu ten skvostný šat slušel. U vrat stál osedlaný kůň a několik služebníků, kteří ho k nevěstě doprovodit měli.

V zámku již seděli u stolu a hodovali; jen nevěsta nic nejedla a strachem neustále ke dveřům hleděla, jestli milenec nepřichází. Tu vejde sloužící ku králi a oznamuje, že přijel ke dvoru host z dalekých krajin, který by rád s králem promluvil.

„Je mi vítán, ať vejde a s námi postoluje," odpověděl král.

Sloužící odešel a za chvilku neznámému dvéře otevřel. Snad by byla princezna Vítka v tom nádherném šatě ani nepoznala, kdyby jeho psi u něho nebyli. Král hosta vlídně přivítal a vedle sebe a nevěsty ho posadil; začež mu oba dva milenci v srdci děkovali.

Každý se nyní Vítka vyptával, co nese za noviny. A on, jsa jazyka dosti obratného i vtipu bystrého, bavil celou společnost. Ku konci obrátil se ku králi a řekl: „Je tomu rok, co se v jedné zemi neobyčejná udalost přihodila, kteroužto bych ale nerad zde veřejně vypravoval, ač jestli se Vaší královské Milosti líbí –"

„Jen povídejte, nechť to cokoliv," pobízel král.

„Jedná to o jednom služebníku, který měl u svého pána úplnou přízeň a lásku, ale hanebně jej i jeho rodinu oklamal. Lestným podvodem chtěl všechny na věky nešťastnými učiniti, kdyby to ruka Páně nebyla překazila. Dříve však, než začnu, ptám se veřejně, kdyby se to jednomu z vás bylo stalo, co byste takovému člověku udělali?"

„Kdybych já takového ničemníka u sebe choval, který by se takých hanebností dopustil, dal bych ho v tu chvíli čtyrmi voly roztrhati," řekl ženich.

„Sám soběs ortel smrti vyřknul!" zvolal Vítek a vstal. „Ty jsi ten ničemník, který se takových nepravostí dopustil a na věky královskou rodinu nešťastnou učiniti chtěl." Na ta slova všickni od stolu se zdvihli a žádali Vítka o vysvětlení, ženich ale ubledlý na celém těle se třásl. Ačkoliv Vítka neznal, protože ho v tváři neviděl, když se s kněžnou loučil, přece tenkráte ty psy zahlídl, jichžto si teď samou radostí byl ani nevšimnul, až když se k pánu připlazili. Tu teprv tušil, kdo je asi ten cizinec.

Vítek začal všecko vypravovat, jak se to bylo událo, a když dokončil, vytáhl půl závoje (který mu kněžna po

Pozorovi nazpět poslala) a devět jazyků z devíti hlav líté saně. „Ať přinese princezna půl svého závoje," řekl Vítek, „abyste se o pravdě řeči mé přesvědčili."

Princezna nemeškajíc přinesla druhou polovici a k jeho ji přiměřila, i byly navlas stejné. Potom poručil Vítek, aby podali mu těch devět hlav, které král též schované měl. Když je přinesli, neměla ani jedna jazyk, pročež počínal každý věřit, že opovážlivý kočí podvodem vinen jest. Aby všecko se vysvětlilo, začala princezna povídat o hanebném jednání pacholkově, a tu teprv všickni se naň rozzlobili. Král ihned rozkázal, by čtyrmi voly byl roztrhán, aby zašel smrtí, jakou si byl sám přiřknul. Podvodník prosil, plakal a sama princezna se přimlouvala, ale král se nedal obměkčit. Muselť vinník smrtí tou se světa sejíti, jak byl zasloužil.

Druhý den slavil Vítek s princeznou svatbu tak skvostnou, že co město městem stálo, žádný takovou nádheru posud nespatřil. Byli šťastni. Král a královna Vítka velmi milovali a poddaní ho ctili, neboť byl přívětivý a dobrý.

Po nedlouhém čase, když se jednou v zahradě procházel, viděl zase holubičku, která mu tenkráte zprávu o kněžně na ostrov přinesla. „I hleďme," řekl Vítek a šel blíže ke stromu, „odkud přicházíš a kde jsi byla?"

„U tvé sestry, králi," odpověděla holubička, „ona je nemocna a brzy snad umře, ale ty bys ji mohl uzdravit, kdybys ji šel navštívit." Po těch slovech holubička zmizela.

Král Vítek často na svou sestru vzpomínal, přece ale nemohl zapomenouti, že se k němu tak falešně chovala. Nyní ale, uslyše o její nemoci, na všecko zapomněl a umínil sobě, že pro ni co nejdříve pojede. Šel tedy k své choti a řekl jí, že sestra jeho je nemocna. Ona ho kárala, že již dávno k ní nešel a ubohou tak dlouho v trápení nechal. Přikázala mu, aby co nejrychleji pospíšil, by ji ještě při živobytí zastihl.

Král vzal tedy své psy a některé ze služebnictva, sedl na kůň a jel k sestře. Šťastně tam přijeli a sestru ještě živou našli, která s nevýslovnou radostí bratra uvítala, když slyšela, že jí odpouští a ke dvoru vzíti chce. Nemoc ji opustila a přípravy na cestu byly krátké. Co mohli pobrat z klenotů a drahých věcí, to vzali, ostatní tam museli nechat. Král kopec zamknul a všickni odjeli.

Královna sestru manželovu vlídně přivítala a vedla ji do skvostných pokojů, ježto pro ni uchystati dala, aby se po cestě zotavila. Ona však nemyslila v srdci tak, jak se stavěla, i nemohlať zapomenout, že ji bratr tak nelidsky od sebe odstrčil. K tomu nebyla tak dobrého srdce jako Vítek, nýbrž tuze mstivá a závistivá, a proto umínila si, že se na bratru pomstít musí. Měla k ruce služebnici, kterou penězi k tomu účelu na svou stranu dostala. Jednalo se jen o to, jakou smrtí by ho se světa sprovodila, aby to na jevo nepřišlo. Konečně ustanovila, že dá udělat dlouhý nůž, kterým pak lože prorazí, aby se bratr, když do postele bude lehati, na špici nabodnul.

Pozor, ten věrný všudybyl, slyšel a viděl, co sestra nastrojila, a hned to svým čtyrnohým bratrům oznámil. „Tenkráte je zle s naším pánem," pravil k nim; „kdybychom ho jenom varovati mohli! ale jak? Nedáme mu lehnout, anebo vytáhneme nůž z postele, jestli nám v tom překážet nebude."

Nebylo ale nic platno; druhý den byl velký lov a oni museli všickni tří s pánem, odkudž teprv pozdě na noc přišli. Po večeři, když se Vítek do ložnice odebral, aby si pospal, začali ho psi trhati a tahati, by jen do postele nelehal. I nevěděl, co to znamená: „Cožpak jste se zbláznili? Jsem celý umdlen, a když si chci odpočinout, nechcete mě do postele pustit." Konečně všecek rozzloben rychle do postele skočil a více ani nedechnul; nůž mu prorazil žebra. Ubozí psi nevěděli sobě rady a naříkali, že je pán dříve

nechtěl poslechnout. Co dělat? Vzali ho lehounce z postele, položili na měkké koberce a Lámej nůž zlostí na kousky rozdrolil. Ale tím pánu nepomohl. Tu zase ukázal Pozor svou moudrost.

„Vímť již, jak mu pomůžeme, bratři, teď mi to napadlo. Pamatujete se, jak se náčelník těch loupežníků, jehož jste tenkráte roztrhali, opět vyhojil? Já pro tu masť poběhnu, Lámej zůstane zde a Trhej půjde se mnou.“ To řekl a oba hned odběhli. Když k místu, kde vysoká jedle byla, přiběhli, musil ji Trhej vytrhnout, potom vyhrabali pod ní zlatý kalich a utíkali s ním co mohli nazpět. S ouzkostí je Lámej očekával. Tu přilítli, koflík otevřeli, napřed krev z rány jazykem vyčistili a pak mastí namazali. V okamžení počal král dýchati a za chvíli vstal. S podivením hleděl okolo sebe; tu ležel rozlámaný nůž, zlatý koflík s mastí, tu lože plné krve a roztrhané. Zponenáhla mu všecko napadlo, jak se to událo, a tudy snadno uhodl, že se o jeho život jednalo. Kdo však byl vinen? Musili to psi věděti, protože ho varovali. „Víte, kdo mi to lože přichystal?“ ptal se jich. Pozor hned k pánovi přiskočil a hlavou jako by svědčil.

„Tedy Lámej s Trhejem jděte a roztrhejte ho, ať je to kdokoliv.“

Tito radostně odběhli, a když se kolikerými dveřmi prodrali, přišli až do ložnice pánovy sestry a její důvěrnice. Byla podívaná, s jakou chutí je psi popadli, ven vytáhli a na kusy roztrhali.

Ráno, když se Vítek probudil, přiběhli k němu lidé a řekli, jaké neštěstí se stalo s jeho sestrou. Ulekl se ovšem, ale věděl, že se jí křivda nestala, a proto mlčel.

Zamyšlen vešel do zahrady a za ním všickni tři psi. Byli smutni a pořád se okolo něho otáčeli, jako by mu něco povídali.

„Copak chcete?“ ptal se jich král.

„Milý pane," řekl Pozor ku králi, který těmito slovy celý byl omámen. „Mnoho dobrého jsme tobě učinili, jakož i tys nám vždy dobrým pánem byl, ale ještě jednu službu nám musíš prokázat, bude to poslední a tou nás vysvobodíš."

„Co to má býti?"

„Musíš nám všem třem hlavy stíti."

„Ne, ne, toho nežádejte ode mne, jak bych to mohl udělat?"

„Tedy nás nechceš vysvobodit?"

„Což se to nemůže jinak státi?"

„Nikoli! My jsme tři bratří z knížecího rodu; tito dva byli velmi silni, já pak učený a moudrý, ale že jsme těchto ctností k zlému užívali a lid trýznili, dotkla se nás ruka spravedlnosti a my náhle umřeli, naše duše ale vešly do zvířecích těl. To, co nám příroda jako lidem dala, mělo nám i co nerozumným zvířatům zůstati, ale vždy jen ku prospěchu lidstva obráceno býti. Proto jsou oni dva silni, já rozumný. My měli třem dobrým osobám pomoci, troje zlé na světě shladit, nám pak ten, komu nejvíce dobrodiní proukážeme, konečně hlavy stíti. Ona holubička byla naše sestra, která k našemu vysvobození přispívala. Ty jsi třetí, kterému jsme pomáhali a sloužili, tobě jsme nejvíce dobrodiní prokázali, ty nám tedy učiň poslední službu."

Na ta slova nemohl se král déle zdráhati, ač dosti nerád dobrodruhy své ztratil. Vytáhl tedy meč a všem třem hlavy sťal. Tu vylítla z každého krásná bílá holubice. Když třikráte královu hlavu obletěly, zmizely v oblacích. Smuten odešel král do zámku, kde královna krásného synáčka porodila. Radostí na všecko brzy zapomněl a žil spokojeně a šťastně, aniž kdy víc pomoci psů si přáti musel.

VODNÍ PANÍ

V JEDNÉ ZEMI PANOVAL KRÁL, KTERÝ BYL NESMÍRNĚ bohatý. Zlatem a stříbrem byly stěny a podlahy v královských komnatách vykládány, po hedvábí a damašku se chodilo, a když se král se svou krásnou manželkou po zahradě procházel, nemohl nikdo pro lesk drahých kamenů, jimiž roucha jejich ozdobena byla, očí k nim povznésti. Již několik let žil se svou manželkou velmi spokojeně, jen to jediné srdce jeho trápilo, že žádných dětí neměl.

Jednoho dne seděli spolu v zahradě, tu přijde služebník ku králi a oznamuje, že připloul koráb z cizích zemí, jehož ředitel žádá s králem mluviti. I odešel hned král do zámku a cizince zavolati dal; tento přijda poklonil se, políbil zlatem protkané roucho a pak vyřídil prosbu svého pána, kterýž byl králův nejmilejší přítel, a snažně prosil, by mu přispěl ku pomoci proti nepřátelům, kteří ho ze všech stran obkličují a jimž se ubrániti nelze. Nemoha král prosbu tu oslyšeti, řekl řediteloví, by u dvora počkal, až svůj lid sebere a koráby spořádá. Nato mu byla vykázána skvostná komnata k pohovení a dáno jídla a pití veliká hojnost.

Král rozeslal posly po celé zemi, aby svolali všecky mladé a silné muže k jeho dvoru. Královna však, když o tom uslyšela, plakala a naříkala hořce, přehořce. Za několik dní, když se lid shromáždil a všecko k odplutí přichystáno bylo, dal král pro všechen lid velkou hostinu přistrojiti. Nejdříve obětovalo se bohům (nebo tenkráte nebylo ještě křesťanů), pak se jedlo, pilo a zpívalo. Když bylo po hodování, vybral si král ty nejstatnější, ostatní ale obdarované poslal domů. Nato odevzdal řízení země své manželce, a rozžehnav se s ní, odplul se vším zástupem.

Královně bylo ouzko v těch nádherných komnatách. Dala si tedy vystavět malé obydlí nedaleko břehu, kde

manžela očekávat chtěla. Několik dní po jeho odchodu procházela se po zahradě, až pak umdlena sedla pod košatý strom a usnula. Tu se jí zdálo, že stojí před ní paní vysoké postavy, smutné, bledé, ale nadmíru sličné tváře. Tělo přikrýval zelenavě průhledný šat a od hlavy až k patě vlál bílý závoj, celý perlami posetý. Ulekla se královna této nadpozemské bytosti. Ta se ale k ní sklonila a hlasem jemným promluvila: „Nelekej se mne, královno, já přicházím, bych tě potěšila. Jsem vodní paní a příbuzná tvého rodu. Vím, že si přeješ, abys jen jedinké dítě měla; protož poslyš, co pravím. Až se probudíš, spatříš nad sebou na stromě jablko; to vezmi a sněz, a tvé přání se vyplní. Až budeš míti syna, pak mě opět uhlídáš."

Zmizela – a královna se probudila. Rychle si mnula oči a koukala na strom, zdali tam osudné jablko uvidí. Viselo jí zrovna nad hlavou a nad ním ptáček, ten sletěl na větvičku, a jablko upadlo královně na klín. Bylo tak krásné, že by ho malíř pěkněji nebyl vymaloval.

„Věru, tak dobrého a lahodného ovoce jsem jaktěživa neokusila," řekla, když jablko snědla.

Nato šla do zámku, ale žádnému ani slova neřekla, neboť si nedůvěřovala, zdali to přece jaké následky míti bude. Než brzy cítila, že vodní paní mluvila pravdu, a v srdci jí za to děkovala. Když vypršel určitý čas, porodila syna. Tu bylo radování po celé zemi; dvořané její chtěli králi o tom hned zprávu dáti, ale královna nechtěla, aby manžela sama překvapit mohla.

Zatím očekávala královna s toužebností návštěvu víly. Večer, když královna usnula, otevřely se dvéře a do ložnice vstoupila vodní paní, rozhrnula těžké opony, jimiž královské lože zakryto bylo, a přistoupila k mladé matce.

„Díky tobě!" zvolala královna, z rukou jí děťátko podávajíc. „Pohleď, jak krásného syna mám."

Víla vzala ho do náručí, a dlouho truchlivě v tvář mu

hledíc, opět ho matce podala a pravila: „Tvoje přání se vyplnilo; nebudeš se však dlouho s děckem těšiti.“

„Cože praviš?“ ptala se uleknutá královna. „Co se stane s mým dítětem, mám je zase ztratit?“

„Nezoufej a doufej,“ řekla mírně víla. „Osud ti syna časem svým z náručí vyrve. Mnoho neštěstí na něho čeká, ale jedna věc ho ode všeho zlého zachrání a šťastně vrátí se opět k tobě. Na vodě nemá se ničeho báti, tam já budu jeho ochrankyní. Tento prsten“ (přitom sňala s ruky zlatý kroužek s rubínem jako kapka krve a dala ho matce) „zavěs synu na krk, on jej od mnohého zlého uchrání. Dá-li ho ale kdy komu z lásky, stane se onen na místo mne jeho ochráncem. Věz, že ho již jeden z tvého rodu nosil.“

„A kdo?“ ptala se zvědavě královna.

„Neslyšela jsi nikdy o nešťastném strýci tvého manžela?“

„Ach ano, ano; ubožák prý se zamiloval do víly, jížto se potom stal nevěrným; z bázně před ní odploul před dvěma léty do cizích zemí, ale ona prý ho přece ze msty kdesi pod vodou uškrtila.“

„Tomu není tak,“ pravila třesoucím se hlasem vodní paní, „věz, že já jsem ta víla. Nevýslovně jsem jej milovala a on mi též vroucí láskou splácel. Jedno dítě bylo plod naší lásky; můj nemilosrdný osud však mi zbraňuje míti je u sebe, a proto jsem hned po porodu dítě s velkou bolestí otci odevzdati musela. Ale ani on nesměl tu s ním zůstati; a protož odplul do cizí země, by je svobodně vychovávati mohl. Tu se jedné noci strhla bouře a koráb rozkotala. Milenec můj utonul, aniž jsem mu život zachránit mohla. Dítě ale zůstalo na živě, vlny je vyhodily na ostrov, kde je lidé našli a k sobě vzali. Já k němu nyní žádné moci nemám. Tělo mého miláčka leží v mém podzemním paláci mezi samým kvítím. Tak mě láska k tvému rodu víže a pokoje nemám, když někomu z vás neštěstí hrozí. Spojí-li se ale tvá krev s mou, bude tvůj rod navždy šťasten a

zůstane dlouho při slavném panování. Potom i já pokoj najdu. Pamatuj si moje slova, ale nikomu je neprozrazuj. Mne více neuhlídáš."

Dvě slze jako perle padly na tvář dítěte, když je víla posledně na čelo políbila. O mnohé věci chtěla se jí královna ještě ptáti, ona však byla již zmizela. Nevědělať královna, má-li se nad děckem radovati aneb plakati. Než za několik dní se mysl její tak dalece usadila, že se sama těšiti a poněkud i obveseliti mohla.

„Však ona dobrá bytost," pravila sama k sobě, „jistě nad ním bdíti bude; vždyť sama řekla, že její pokoj v jeho štěstí záleží."

Bydlíc s dítětem nedaleko vody, bála se jen dost málo kam od něho odejít. Chlapeček sotvaže běhat začal, již se ve vodě šplíchal, ba i do řeky, na jejímžto břehu rád hrával, častěji padal, ale vlny jej tak lehounce na břeh položily, jako kdyby ho matka na lože kladla.

Již bylo sem a tam od pocestných slyšeti, že se král zase navrátí, an prý válka skončena. S radostí očekávala královna zprávu o jeho příjezdu. Než ubohému králi vedlo se zatím dosti zle. Když příteli svému pomohl a domů se vracel, dal mu tento ještě jeden lehký koráb, na kterýž mnoho darů a kořisti naložil. Čím více se k domovu blížil, tím více po něm srdce toužilo, tak sice, že se již ani dočkati nemohl. Dal tedy z lehkého korábu zboží na velký přenést a sám do onoho s několika lidmi sedl, by čerstvěji plouti mohl. Druhou noc strhla se bouře a koráb se o skálu rozkotal, král ve smrtelné ouzkosti uchopil se prkna, s nímž ho vlny na ostrov vyhodily. Již svítalo, když se ze mdlob probudil. Hrůza jej obešla, an viděl, že je sám a sám na pustém ostrově. „Ach, že jsem raději neutonul v moři, než abych se zde hladem umořil; nikdy více nespatřím drahou choti ani svou milou vlast."

„Proč bys ji opět nespatřil?" ozval se za ním hlas.

S podivením ohlídna se král, spatřil za sebou člověka v mysliveckém oděvu.

„Když by to nebylo nemožno," pravil, „tedy pověz, člověče, jakou cestou se to státi může, a žádáš-li odměnu, dám ti zlata a stříbra, co se ti líbiti bude."

„Já nežádám zlata ani stříbra; mám-li ti odtud pomoci, musíš mi něco jiného dáti," odpověděl myslivec.

„Všecko, co jen chceš."

„Tedy mi dej, o čem doma nevíš."

„Copak by to tak znamenitého mohlo býti, o čem bych nevěděl?" odpověděl král a přeběhl v mysli celý svůj dům a všecko, co znamenitého měl. „Musí to býti nějaká maličkost, a nežádáš-li nic více, rád tvou žádost vyplním."

„Tedy se mně svou krví na tento lístek zapiš;" přitom vytáhl myslivec pergamenový lístek a králi ho podal. Tento se píchl do malíčku a vlastní krví zapsal.

„Za jedenácte let si pro to přijdu." Nato podal králi lahvičku s jakousi vodou, po níž král, když se jí napil, tvrdě usnul. Ale jak se podivil, když procitna ležel na vršku nedaleko svého hlavního města! Myslil, že to všecko je pouhý sen, a běžel s radostí k domovu. Dvořané jeho hned jej poznali, a bylo křiku a plesání tolik, že to královna až do svých komnat slyšela. Nevěděla, co se to stalo, a v ouzkosti popadla Milostína (tak se chlapec jmenoval) a vyběhla ven; ale jaké to bylo překvapení pro ni, když krále spatřila!

„Čí to máš dítě?" ptal se král, vida, že královna chlapečka z rukou nedává.

„Raduj se, manžele můj, bohové přání naše vyslyšeli, je to naše dítě."

Ale král stál tu jako hromem omráčený. Vzpomněl si, nač se byl krví zapsal, a počal hořce plakati. Královně, která příhodu jeho neznala, bylo divno, že si král tak počíná, a protož se ostýchavě ptala, proč pláče. Ale k jeho štěstí počal se najednou od přístavu rozléhati hluk a křik

a sloužící přiběhli a povídali, že válečný koráb králův připloul. Král jsa rád, že se tak nemilé odpovědi zprostil, pobízel královnu, aby s ním šla ku břehu. Nechtěl ubohou matku zarmoutit, a raději sám bolest tu nésti. Všemožně se tedy přičiňoval, aby královně to první setkání vymluvil, což se mu i poněkud podařilo. S jásáním vítal lid krále. Nato se rozdávaly dary, hodovalo se a na poděkování také bohům obětovalo.

Od té chvíle ale nespatřil nikdo u krále veselého oka. Jediný pohled na své milované dítě již ho k slzím donutil.

Královnu to velice trápilo, že jí manžel svůj bol svěřiti nechce, i snažila se všelijak, aby se příčiny dopátrala. A kdož by mohl milované ženě čeho odepříti? Konečně i náš milý král hrozné tajemství ženě svěřil. Byla to rána pro matku, když se o neštěstí, jaké dítěti hrozilo, dověděla. Ale v tu chvíli vzpomněla si na slova vodní paní, by se totiž s dítětem u vody držela, tam že je od pádu zachrání. Víme sice, že se neměla žádnému s tím svěřit; ale jak se mohla zdržet, an věděla, že těmi několika slovy na smrt zarmouceného manžela potěší? A proto mu jen tolik sdělila, co mu k útěše stranu dítěte sloužiti mohlo. Nato umínili sobě manželé, že budou dítě co nejbedlivěji střežiti a zvláště v osudném roce že se s ním nikdy od vody nebudou vzdalovati. Ale kdož osudu ujde!

Chlapec rostl, léta ubíhaly, a tak nastal i onen od rodičů teskně očekávaný rok. Jednoho dne náhodou, nevěda jeden o druhém, oba se od prince odstranili a Milostín pustil se do zahrady a do zámku, kam jen málokdy přicházel. Ale sotva do zahrady vběhl, spustil se s oblak velký orel, a popadna chlapce do svých drápů, v povětří s ním zmizel. Tu nastal pláč a nářek ubohých rodičů, když dítě nenašli; posléze se domnívali, že je snad vodní paní uschovala, aby je ochránila. A to je potěšilo.

Orel zatím unášel prince přes hory a doly, až s ním přiletěl k vysoké skále, na které stál hrad a pod níž byla nízká chaloupka. U té nechal Milostína státi a sám k hradu odletěl.

Princ nevěděl, co se to s ním stalo, ani co se dále s ním díti bude. Počal bolestně plakati. Tu vyšla z chyžky stará babička, v jedné ruce mléko, v druhé ovoce nesouc. „Neplač, hochu, neplač a raději jez, co ti zde přináším. Až se občerstvíš, pak ti něco povím."

Přívětivá řeč babičky a zlý hlad donutily Milostína k jídlu. Když se nasytil, sedla si stařena vedle něho na lavičku a důvěrně k němu promluvila:

„Poslechni, můj holoubku; tam na té skále stojí hrad a v tom hradu zůstává moje dcera, která tě unésti dala; orel ten byl její manžel. Ona má tři dcery. Nejstarší jmenuje se Drčna, protože jí celý den huba jede jako mlejnské kolo; druhá se jmenuje Treperenda, ta sklepá a protřese celý hrad a nadělá samých mrzutostí. Ta třetí, můj miláček, jmenuje se Kráska, protože je nejkrásnější na světě a k tomu rozumná a dobrá. Matka je tuze zlá, a chceš-li, aby se ti dobře vedlo, musíš se k ní jakož i k starším dvěma dcerám velmi lichotit; ale Kráska ti neuškodí. V tuto hodinu chodí se vnučky koupat, jdi jen za mou chaloupku, tam uhlídáš pozdálí rybník; nedaleko břehu se v houští skryj a očekávej, až děvčátka přijdou. Dej si pozor, kam Kráska šaty položí, a až bude v rybníku, zlehka se přikraď a rychle je odnes. Až se bude po nich shánět, nedávej jí je bez výměny. Nyní víš, co máš dělat, a tedy jdi."

Milostín uposlechl rady dobré babičky a šel. Skutečně spatřil, když přišel za chaloupku, široký rybník kolem dokola hustým vrbovím obrostlý, i došel až k břehu a tam se v houští skryl. Netrvalo to dlouho, tu slyšel šepot a hovor děvčat. Vystrčil tedy hlavu, by viděl, kam ta nejkrásnější z nich šaty klade; a když to věděl, zase honem se schoval, aby ho neviděly. Děvčata se vykoupaly a šly se

strojit. Drčna i Treperenda našly své šaty, ale Kráska hledala nadarmo, i divily se tomu, kdo by je byl odnesl.

„Toť s tebou někdo žerty tropí a naposled ti je vodník přeschoval. Nu, my na tě čekat nebudem, hledej si je sama.“ To řekly a odešly.

Kráska chodila křoví od křoví, pořád šaty hledajíc; najednou zaslechla šustot a jako střela byla ve vodě. Tu vystoupil Milostín z houští a šel přímo k místu, kde Kráska stála. Podivilať se, odkud ten švarný mládenec přichází a kde vzal její šaty, které v rukou nesl. „Poslyš, mládenečku, to jsou moje šaty, prosím tě, dej mi je nazpět!“ volala Kráska na Milostína.

„S radostí,“ odpověděl tento, „ale co mi za ně dáš? Zadarmo je nedostaneš.“

„Nemám nic jiného nežli tuto šnůrku perlí,“ řekla Kráska a ukázala na krk, který nad perle byl bělejší. „Ty bych ale nerada opustila, protože jsou mi nejdražší památkou.“

„;Od kohopak je máš, že ti jsou tak drahé?“

„Je tomu patnáct let, co mě našli nynější rodiče po jedné bouřné noci mezi všelijakým nářadím, jež vlny z rozkotaného korábu na břeh vyhodily; byla jsem děcko as rok staré, v tenkých plenkách zaobalené, a měla jsem tyto perle na krku, a protož musejí mi býti nejmilejší památkou.“

„A nedáš mi je ani, když ti řeknu, že mě sem tvá babička poslala?“

„Má dobrá babička? A kdo jsi ty?“

Nato, když jí Milostín všecko pověděl, sňala perle s krku a podala mu je. On pak nato svlékl na zlaté šnůrce na prsou zavěšený prsten a dal ho Krásce, která ho na to místo pověsila, kde dříve perle měla. Pak se s ní laskavě rozloučiv odešel do chaloupky.

Co Krásku spatřil, nestýskalo se mu již ani polovic tak jako dříve. S veselou tváří vešel k babičce do chaloupky.

„Nu, jak jsi pořídil?“ ptala se ho tato.

„Dobře, babičko, dobře,“ odpověděl Milostín, perle jí ukazuje.

„Tyť jsi šťastný hoch; nyní můžeš směle do zámku jíti, nebo Kráska bude tvou ochrankyní. Budete-li v něčem mé pomoci potřebovat, víte kde jsem.“

Sotva to dořekla, přišly pro Milostína starší dvě dcery a odvedly ho k čarodějnici. Ani zlata ani stříbra zde nespatřil jako v otcovském zámku; černým mramorem bylo všecko vykládáno a místo četného služebnictva stálo tam porůznu jen několik velkohlavých trpaslíků. Uvnitř přišla jim naproti stará, sehnutá, škaredá žena. „Ach, jakpak mám tu babu milovat!“ pomyslil si Milostín. Tu se přitočila Kráska a očkem mu pokynula, by se nemračil. Rychle tvář vyjasniv, přistoupil k babě a vlídně ji pozdravil.

Ona měříc ho od hlavy až dolů pravila: „Jen hezky poslouchej a nebudeš se tu zle míti. Až si odpočineš, dám ti práci.“

Po takovém laskavém přivítání odešla zase baba, provázena velkým černým kocourem. Byloť našemu Milostínovi ouzko v tom tmavém zámku; i vzpomněl si na svou dobrou matku i na svého laskavého otce a slze mu po tvářích padaly jako zrna hrachu.

Kráska myslíc sobě, proč teskní, nechala ho plakat a po chvíli teprv k němu přistoupila pravíc: „Vidíš, drahý Milostíne, když budeš plakat a si stýskat, bude tu pro tě mnohem hůře; buď vesel, zapomeň na všecko, já budu s tebou spokojena a budu tě vyrážet, jak jen možná.“

Milostín si dal říci a již za několik dní miloval každý v zámku dobrého, veselého a přívětivého mládence. Kráska mu pomáhala pracovat, ona jej vyrážela v prázdných hodinách, takže ani nepozoroval, jak dni, měsíce, ba i léta utíkaly. Jsouc v umění černokněžnickém od babičky dobře vycvičena, nikdy se z toho tak netěšila jako nyní, an tím

princovi mnohé blahé chvíle způsobiti mohla. Věděla dobře, že stará nic dobrého s Milostínem nezamejšlí, ale posud se ještě tajemství toho nedopídila. Jednoho dne šla k babičce a ptala se jí mezi jiným také, co se s princem státi má?

„Inu, zlatá děvečko," odpověděla tato, „osud jeho je smutný, povím ti to, ale nesmíš nic vyzradit. Znáš dobře svou pěstounku, jak je zlá, skoupá a zlata chtivá. Dlouhý čas zkoumala, jak by to bylo možná, aby smrti ušla. Konečně vyzkoumala pomocí mocných duchů, že musí dobrovolně dostati nevinného, dvacetiletého mládence, a ten že musí býti z královského rodu. Tomu musí po tři dny práci ukládat. Když ji vykoná, ztratí ona všecku moc a právo k němu; pakli ale ne, má ona třetí den o půlnoci devatero kvítí nasbírat a uvařit, mládence zabít a jeho teplou krev a srdce s kořením smíchat a z toho nápoj nesmrtelnosti uvařit. Aby ale jista byla, že má nevinného mládence, hleděla prince v něžném stáří se zmocnit, což se jí u otce Milostínova lestně podařilo. Dala tedy prince mocí unésti, aby ho zde dochovala. To jí však nic nebude platno, my se musíme všemožně přičinit, by ho se světa neshladila. Ty jediná můžeš ho vysvobodit."

„Ach, já bych to ráda učinila, jen kdybych věděla jak."

„Počkej jen, až bude v čas."

Milostín neměl ani nejmenšího zdání, co s ním stará baba obmejšlí, a vždy se vlídně k ní choval, jakož i ke všem ostatním. Čím více však přicházel do let, tím více se mu přebývání v černém zámku zprotivovalo, jen Kráska ho tam poutala, kterou vždy více a více miloval. Navzdor jeho nechuti plynuly léta tak rychle, že mu do dvaceti jen tři dni scházely. Již nastala ta doba, kterou Kráska s hrůzou očekávala. Šla tedy k babičce, by se s ní poradila, co má dělati.

„Proměň se dnes večer v myšku a zalez pod postel pěs-

tounky, tam uslyšíš, co bude dělat.“ To také večer Kráska učinila.

„Copak jen zítra Milostínu dám za práci, kterou by nevykonal?“ ptala se stará svého muže a doložila po krátkém rozmejšlení: „Pošlu ho na dříví.“

Myška, ráda, že ví, co na miláčka čeká, vykradla se zase pryč a pospíšila k němu. „Až tě zejtra stará pošle do lesa, nedělej si z toho nic, já ti přijdu na pomoc.“

Když ráno Milostín vstal, vešla k němu čarodějnice a řekla: „Teď půjdeš se mnou do lesa a tam ti práci vykážu.“ Nato mu kázala dát dřevěnou sekeru, pílu a motyku a on šel za ní. Když přišli hezký kus cesty za zámek, baba se zastavila a pravila: „Jak daleko zde ten kus lesa vidíš, tak daleko jej do večera musíš porazit, dřeva rozštípat a do sáhů urovnat; jestli to nebude hotovo, zle bude s tebou.“ Zkamenělý zůstal Milostín státi, když ty slova od čarodějnice slyšel; ona se však po něm ani neohlídla a rychle odešla. Co měl s dřevěným nářadím dělat? Sedl si tedy na trávník a očekával Krásku.

Když slunce nejvýše stálo, přilítla bílá holubička a posadila se vedle něho. On ji chtěl vzít do ruky, ale vtom objímal Krásku. „Teď mě pusť,“ pravila ona, „a zůstaň sedět, až za tebe práci udělám.“

Asi za minutu začaly se stoleté stromy kácet, neviditelné ruce dřeva řezaly, štípaly a v sáhy rovnaly, a dříve než Milostín poobědval, bylo všecko vykonáno. Kráska zapověděvši milenci, aby o tom nikomu ani slova neříkal, v podobě holubičky zase uletěla. I podivila se stará velice, když u večer pro prince přišla a viděla, že s prací je hotov. Neřekla ale nic. Doma se vyptávala, kdo u Milostína byl, žádný ale o ničem nevěděl. Musila mlčet.

U večer letěla od chaloupky k zámku malá muška a zrovna do komůrky, kde stará spala. „Kampak zejtra toho kluka pošlu?“ řekla muži čarodějnice.

„To já ti nepovím," odpověděl onen.

„Půjde na lov," pravila po chvíli stará.

Muška nato odlítla k Milostínu, by ho připravila a na druhý den potěšila.

Ráno přišla zase baba k Milostínovi a poručila mu, aby šel s ní; dala mu dřevěnou motyku, rýč a lopatu. Přišli až k jednomu rybníku, u něhož se zastavili. „Zde," řekla stará a ukázala na velkou louku vedle rybníka, „vykopáš jámu a rybník do ní stáhneš, v němž pak zlatou a stříbrnou rybu uloviti musíš."

Milostín se ale, jak baba zašla, bez starosti na zem posadil a myslil na Krásku. Byl by bláznil, aby se s dřevěným nářadím do čeho pouštěl. V poledne přilítla zase holubička a princ se potěšil. „Nic se neboj, všecko za tebe udělám." Nato své čáry prováděla. Jako by tisíc krtků v zemi rylo, počaly se kolem dokola na louce jamky dělati, tak dlouho, až na místě louky hluboká jáma byla, ještě průtok k rybníku a jedním návalem tekla voda do jámy; netrvalo to dlouho a byla plna. Nato roztáhla Kráska síť a v tu chvíli se v ní jedna zlatá a druhá stříbrná ryba házela. Dala je princovi a přikázala zase, by ji neprozrazoval.

Divila-li se první večer baba, podivila se druhý ještě více, když všecko v pořádku viděla. Již nevěděla, co si má myslit. Když se doma poptávala, nevěděl žádný, kdo by byl princovi pomáhal.

V noci nato muška opět poslouchala. „Buďto rozumí čarům, co však ani možná není, anebo má šotka, který mu pomáhá," pravila stará; „ale zejtra musí jezdit, a tu sotva vyhraje."

Jakmile Kráska řeč její vyslechla, pospíchala k babičce na radu a od ní k svému miláčku. „Zejtra musíš jezdit," řekla mu, „ale nestrachuj se, první kůň bude Drčna, druhý Treperenda. Aby se s tebou vysoko vznésti nemohly, otoč okolo sebe tenhle červený šátek, a budeš jak olovo těžký.

Až s nich slezeš, odskoč najednou, a když na tebe buďou oheň házeti, máchni tímto bílým šátkem třikráte po sobě a nic ti neuškodí. Ten třetí kůň budu já; tu odhoď šátky za sebe, protože já tobě neuškodím.“ Nato odešla.

Druhý den časně ráno zavolala stará Milostína do dvora a kázala vyvésti bílého koně. „Na tom koni musíš v povětří můj zámek sedmkrát objeti,“ pravila k princovi.

„Milerád,“ odpověděl tento, „jen jestli to vydrží.“

Maje šátek kolem sebe ovitý, chutě na bělouše vyskočil; ale ten se sotva s ním s místa hnouti mohl, a když kousek zaklusal, padl k zemi. Milostín odskočí, a když kůň počne zlostí po něm kopat a ohněm plivat, máchne třikráte bílým šátkem a oheň zhasne. „Totě špatný kůň,“ řekl, „jestli nemáte rychlejšího, bude to s jízdou špatně dopadat.“

Tu přivedli hnědého. Ale bylo to jako s prvním; čarodějnice byla již celá rozvzteklena a dala konečně vraníka přivést. Princ zatím hodil šátky za sebe, vymrštil se na koně a ten se s ním do povětří vznesl jako pták. Když sedmkrát zámek objel, spustil se zas do dvora. „To je koníček,“ pravil, s něho se shoupnuv, „na tom je jízda jako na perutích.“ Baba běhala po dvoře co zlá saň; když viděla, že její naděje zmařena, zavřela Milostína do sklepa a dala mu za stráž Drčnu a Treperendu. Kráska byla by ho ráda vysvobodila, ale bála se prozrazení, an nebyla dosti mocna se starou vejít v zápas. Šla se tedy s babičkou poradit; ale v myšlénkách přišla místo k chaloupce k rybníku. Tu ale chtělo se jí najednou spát, jako by to na ni hodil, i sedla pod stromek a šťastně usnula. Sotva oči zavřela, viděla před sebou státi paní v zelenavě průhledném závoji. „Já jsem tvoje matka,“ řekla tato jemným hlasem a k ní se sklonila; „chci tebe a Milostína odtud vysvobodit. Přičiň se, abys jej před půlnocí ze zámku sem přivedla; tu potom smočte prsten a perle ve vodě a ukáže se vám loďka, do níž skočíte. Ať se kolem vás děje cokoliv, nebojte se ni-

čeho; jak přirazí loď ke břehu, pak vyskočte a jděte pokojně svou cestou, neboť čarodějnice nebude již žádné moci k vám míti.“ Nato jí vdechla políbení na tvář a zmizela.

Kráska se probudila. Nevědělať, byl-li to sen čili pravda, šla ale k babičce a prosila ji, by jí poradila, co má dělat.

„Jdi jen domů,“ radila tato, „a nějak ošiď Drčnu a Treperendu, by se vzdálily; co dále dělat máš, to beztoho víš.“

Tu teprv uvěřila Kráska, že to byl opravdový sen. Slzíc těžce se s babičkou rozžehnala, kteráž jí vlastní matkou byla, a odešla navždycky z chaloupky. Na cestě, když tak přemýšlela, jak by asi strážné od Milostína odvrátila, napadlo jí, že jsou tuze mlsné, a toho také hned použila. „Ach holčičky,“ řekla, když k nim vešla, „teď jsem byla u babičky a strojila večeři; tak dobré jídélko jste opravdu ještě nejedly.“

„Což nám to pravíš, když z toho nic neužijem?“

„Proč ne, babička vám oběma nejlepší kousek schovala, můžete si pro něj jít.“

„Co ti napadá? Vždyť víš, kdo tady zavřen a koho hlídáme.“

„Však on vám neuteče a pro tu chvílku nebude tak zle, já se ho snad také dohlídám.“

Měly ovšem strach před matkou, ale mlsnost zvítězila; odevzdavše vězně Krásce, rychle odběhly. Jakmile tato jista byla, že se nevrátí, otevřela Milostínovi dvéře, a ani mu na jeho otázky neodpovídajíc, pospíchala s ním k rybníku. Když přišli k břehu, smočila prsten a on perle, a v okamžení houpala se před nima ozdobná loďka. Oba rychle do ní skočili a pod vodou zmizeli. Tu bylo ryb a vodních zvířátek kolem loďky, jen se to hemžilo, ale žádné jim neuškodilo. Kolik hodin tak pod vodou plouli, než loďka opět na povrch vyšla, to se neví. Najednou viděli se na moři; ale hrůza Krásku obešla, když se ohlídla a druhou

loďku za sebou spatřila, v níž jeduplná čarodějnice seděla. Jako šíp letěli po hladině morské, ale babice jim už byla v patách. Tu se strhl náramný vítr, moře burácelo a vlny jako domy přes loďky se válely. Najednou bylo vše ticho, oni přistáli k břehu, hbitě vyskočili a loďka v okamžení zmizela. Koukali se po moři, kam se stará poděla, ale neviděli jiného nic nežli třísky rozkotané loďky. Nepochybně, že ji víly roztrhaly. Milostín a Kráska děkovali bohům, že z takového neštěstí vyvázli, a putovali dále.

Dlouho a dlouho museli chodit, než město našli, kde byl princ domovem; konečně ale se tam dostali. Mezi královským městem a zámkem byla řeka, přes ni byl most, několik set kroků od mostu stál mlejn a u toho mlejna zůstala Kráska s princem stát. „Ty mi dej nyní," pravila k němu, „perle a já tobě dám prsten; musíš ho mít, aby tě rodiče poznali."

„A ty se mnou nepůjdeš, Krásko?" ptal se princ zarmouceně.

„Ne, já nepůjdu s tebou, až pro mě vzkážeš. Jedno mně však připověz, že dvakrát dvanácte hodin matku svou nepolíbíš. Uděláš-li to, bude s tebou dobře, a brzy se uhlídáme; pakli ne, budeš nešťastný a Bůh ví, kdy se shledáme."

Těžko sice, ale upřímně slíbil to vysvoboditelkyni své, ačkoli nevěděl, co matce řekne. Nato se rozloučili. Princ šel k zámku, Kráska ke mlejnu. Právě obcházel mlynář kolem, by napravil, kde co schází, když k němu Kráska přistoupila. „Pane otče, nepotřeboval byste děvečku?"

„Proč se ptáte, mladá?"

„Že bych k vám šla do služby, kdybyste mě chtěl."

„Vy zajisto nejste odtud, že u mne chcete sloužit?"

„Máte pravdu, já přicházím z daleka; měla jsem zde tetku; když mně matka a otec umřeli, umínila jsem si, že k ní půjdu, aby mi nějakou službu zaopatřila; ale na ne-

štěstí je i ona mrtva; já se nemohu zpátky vrátit, a musím si tedy sama službu hledat. –“

„Je mně vás líto, panenko, ale abych vám to upřímně řekl, moje žena je tuze zlá a málokterá děvečka u ní čtrnácte dní vydrží.“

„Jestli nic jiného v cestě není, tedy se nebojím, já umím všecko dělat, lehkou i těžkou práci, a jistě se paní mlynářce zachovám.“

„Pojďte tedy se mnou.“

Když přišli do síně, přikolíbala se naproti nim mlynářka.

„Co si to vedeš za fiflenu?“ vítala je ne tuze líbezným hlasem. „No! jen zvolna, dokavad nevíš, oč se jedná,“ odsekl mlynář. „To je tvá nová děvečka; beztoho jsi ráno jednu vyhnala, a tak ti snad přijde vhod.“

Mlynářka našpoulila hubu, podepřela ruce o masité boky a prohlížela Krásku od hlavy až k patě. „To bude něco správného, jak vidím.“

„Jen si mě podržte a uhlídáte, že toho nebudete litovat,“ odpověděla Kráska.

A mlynářka, která v srdci ráda byla, že holku dostala, dlouho se prosit nedala. A vskutku byla spokojena. Sotva co poručila, již to bylo hotovo; sotva ji kam poslala, již byla opět zpátky. Všecko jí po vůli dělala tak, že se nemohla nikdy na ni rozzlobit. Ale nejen mlynářka, ale každý, kdo ji viděl, musel ji milovat, protože byla vždy vesela a přívětiva ku každému, koho viděla. – Ne tak dobře vedlo se princovi. Když odešel od Krásky, šel do zámku a dal se u svého otce ohlásit. Starý král zůstal radostí celý bez sebe, když mu Milostín prsten ukázal a jej přesvědčil, že je opravdu jeho syn. Oba běželi k matce. Ta jej ovšem chtěla líbati, on se ale odvrátil a prosil, by mu to odpustila, že ji nesmí políbit, až dvakrát dvanáct hodin mine, protože ho slib váže. Zarmoutilo to královnu, že vlastního syna, pro něhož tolik slzí vylila, po tolika

letech ani políbit nesmí; ale jeho slib byl jí svatý. Utrmácen po cestě přál si trochu odpočinout a rodiče jej hned na lože odvedli, aniž se ho mnoho vyptávali. Když usnul, nedalo to královně, aby se nešla na syna podívat, který byl tak krásný, že na něm oči nechat mohla. I nutilo ji to a lákalo tak dlouho, až nemohouc se déle zdržeti, zlehka ho políbila. Myslilať, že to nebude škodit, jen když on sám o tom nic neví. Avšak to přece škodilo; když se princ probudil, nevěděl o ničem, co se s ním bylo kdy přihodilo. Tu teprv shledala matka, že zle činila. Milostín chodil po zámku jako tupé mysli, nic jej netěšilo, nic nemrzelo.

Tak to s ním trvalo skoro celý rok. Otec se tím trápil, ptal se, radil se u zkušených lidí, ale žádný nevěděl rady. Konečně mu napadlo, že ho ožení. Sám mu tedy krásnou princeznu vyhlídl a všecko umluvil. Milostína to ale pranic netěšilo, ani když o tom slyšel, ani když princezna přijela. Starý král se skoro obával, že se nevěsta odradí; ale té bylo více o to, by se královnou stala, a tedy si z toho nic nedělala. Tři dni před svatbou a tři dni po svatbě měly se velké hody a všeliké radovánky slaviti.

Den před svatbou byl určen hon, k němuž se hostů sjíždělo, jak by plátno táhl. Král, Milostín a nevěsta jeli na koních napřed. Museli skrze město, a tedy dříve přes most. Když přijeli doprostřed, nemohli dále; koně zůstali jako přimrazené, a kdyby je byli utloukli, nemohli se s místa hnout. Starý král skočil s koně a chtěl pěšky most přejít, ale to také nešlo. I nevěděl, co si má o tom myslit. Nikde nebylo vidět člověka, toliko pod mostem máchala mlynářova děvečka prádlo.

„Hej, děvče," křičel na ni král, „copak se to stalo, že nemůžem přes most?"

„Kdybyste mě pozvali dnes k tabuli, pomohla bych vám."

„Kdopak jsi?" ptal se s podivením král.

„Mlynářova děvečka," odpověděla Kráska.

„Jestli to dokážeš, máš mé slovo, že dnes s námi hodovati budeš."

Nato se Kráska dotkla mostu a koně klusali dále. Královi to ale pořád leželo v hlavě, co to za podivnou holku. Poptával se sem tam, ale každičký ji chválil. Jakmile přišel domů z honu, řekl to královně a ta byla ještě žádostivější tu neobyčejnou děvečku spatřiti. Vzkázali pro ni. Již seděli všickni hosté u stolu, jen vedle Milostína bylo prázdné místo pro mlynářovic děvečku připravené. Tu otevře sloužicí dvéře a do nich vkročí paní ve skvostném a nádherném šatě a tak krásná, že na ní všech zraky jako u vyjevení utkvěly.

„Milostivý králi, já přicházím, bych vás na dané slovo upamatovala. Já jsem mlynářova děvečka," řekla ku králi přistoupíc.

Král, jakož i druzí, nechtěli ani smyslům věřiti, že by to služka byla; přece ale vstali a ochotně na místo jí ponechané dovedli. Ale Milostín si jí ani nevšímal a hleděl si jen dobrého jídla. Když bylo po tabuli, poručil král, aby každý něco povídal aneb zpíval. Nebylo tu, kdo by s ochotností návrh nebyl přijal; všickni se již vypořádali, a přišlo teď na Milostína a na Krásku, aby mysl společnosti obveselila. I učinila jim dle vůle, ale ani písní, ani pohádkou, nýbrž vzala jádro z jablka a vstoupila doprostřed síně. Tam udělala kolo a hodila jádro do něho. Za chvilku vypučela ze země zelená ratolest, rostla vždy výše a výše, až to byl strůmek; tu se na něm udělalo poupátko, z něhož, když se rozpuklo, usmívalo se jablko jako krev červené. Kráska je utrhla, a vezmouc nůž ve dví rozřízla; půl si nechala, půl dala Milostínovi. Ten ji lhostejně od ní vzal a snědl. Ale sotva se to stalo, vyskočil princ vzhůru a padl Krásce okolo krku. Hosté mysleli, že je kouzelným jablkem očarován; ale když po prvním výlevu radostného shledání princ

s Kráskou k rodičům přistoupil a slovo od slova všecko povídal, co se s ním kdy bylo stalo, tu teprv viděli, že je při úplném rozumu. Rodiče nemohli jinak učinit, než sňatku jejich požehnat.

Když první jeho nevěsta mrzutě domů odjela, nastoupila Kráska na její místo a druhý den slavila se svatba skvostně a hlučně. Mlynář a mlynářka byli také pozváni. – U večer šla Kráska do zahrady a došla v myšlénkách až k vodě. Myslila na matku; ráda byla by tu milostnou tvář ještě jednou spatřila. I napadlo jí, že by se jí snad zjevit mohla, kdyby perle ve vodě smočila; udělala tak. Tu se voda rozdělila a Kráska spatřila matku, která na ni kývala. I sešla do vody a padla matce do náručí. Ale jak tam v hlubině bylo krásně! Když přišly až dolů, vedla ji vodní paní do svého krystalového palácu. Stříbrný a zlatý písek pokrýval stezky, po nichž se zelenokadeřavé víly vznášely. Když stoupila Kráska dovnitř, spatřila uprostřed chladné síně na zeleném koberci, liliemi a růžemi kolem posetém, krásného muže ležeti. Byl mrtev. „To je tvůj otec," pravila smutným hlasem vodní paní, když k němu Kráska přistoupila, a celý příběh své lásky jí vypravovala. Kráska s pláčem poslouchala.

„Ty jsi šťastna," dokončila vodní paní svou řeč. „Rod tvůj bude dlouho panovati v slávě a štěstí. Já vám budu vždy nablízku, bych vás mocí svou od zlého chránila."

Ještě jednou políbila Kráska matku, pohlédla na bledé tváře otcovy a od vodní paní provázena ubírala se z krystalového palácu. Zeleným proutkem rozdělila matka opět vody, aby Kráska za sucha nahoru vyšla. Když se vrátila domů, povídala svému manželu, který se již všude po ní ptal, kde byla, a všickni dobré paní tiché díky vzdávali. Druhý den trvaly radovánky až do noci a konečně se také na loďkách po vodě plavalo; tu se přihrnula veliká vlna a položila mladým manželům, kteří na pokraji lodě stáli,

skřínku k nohoum. S podivením ji otevřeli, i byla plna klenotů. Bylo to věno mladé královny, které za více stálo než celé království. Oba panovali dlouhá léta slavně a šťastně a po nich děti jejich, tak jak jim to vodní paní byla předpověděla.

O POPELCE

ZA STARÝCH ČASŮ BYDLEL V JEDNOM MĚSTĚ CHUDÝ muž, který měl tři dcery. Nebyly ještě vzrostlé, ale bylo na nich vidět, aspoň na těch dvou starších, že budou hezké děvčátka. Ta nejmladší byla celý den v kuchyni při hrubé práci, takže jí vždy jen Popelka říkali, neboť pro samý popel nebylo ani možná poznati, je-li hezká nebo ne. Starší dvě, Kasala i Adlina, byly sice v ženských uměních vyučeny, ale nedělaly nic a zanechaly péči o živobytí docela svým rodičům, takže tito, nemohouce to jinak zmoci, kde co měli, na výživu utratili. Jich známí a sousedé, a obzvláště jedna tetka, rozšafná a povážlivá to žena, tuze jim to za zlé pokládali, že je nikam mezi lidi nedají. Ale co, když se holkám nechtělo? Ony chodily celý den se založenýma rukama, Popelka jim všecko k hubě přinést musela, začež ji ještě neustále trýznily.

Jednou v noci řekl muž k své ženě: „Milá ženo, s těmi děvčaty to tak zůstat nemůže, nechceme-li co nejdříve na žebrotu přijíti. Zde do služby jít nechtějí, tedy se musím odhodlat a lstí je někam zavést, odkud by cesty domů nenašly.“ Ženě se to ovšem zdálo býti divné, ale nouze je zlá; a tak v poctivost mužovu důvěřujíc, svolila, by dcery druhý den odvedl. Popelka, která u krbu spala a jak se co hnulo, hned všeho si všimla, slyšela také tu rozmluvu rodičů. Sotva se rozbřesklo, vstala tiše a pospíšila k tetce na poradu.

„Já ti sice poradím, ale pod tou výminkou, abys své zlopověstné sestry s sebou zpátky nebrala.“ Nato dala Popelce klubko nití a řekla: „Zůstaň pozadu a uvaž konec někde u blízkého stromu, klubko dej do kapsy, a tak potáhneš nit za sebou a po ní zase cestu domů najdeš.“ Popelka děkovala dobré tetce a šla s klubkem domů.

Časně ráno, když otec vstal a holky vzbudil, řekl k nim: „Mám dnes tuze mnoho práce v lese, takže sám ani nestačím, proto musíte všecky tři se mnou.“

Nechutnalo to rozmarným dívkám, jen Popelka měla již snídani dávno přichystanou, když ony ještě ani ustrojeny nebyly. Když se najedly, šly s otcem. Popelka měla klubíčko v kapse a nitku pořád za sebou táhla. Otec vodil je křížem po lese, až přišel do houštiny, kde jim kázal posečkat, až si místo vyhlídne, kde by nejlépe bylo dříví klestit. Na nic nepomyslíce, čekaly holky, jak jim bylo veleno, jen Popelka věděla, kam to bije; a když otec po hodné chvíli nepřicházel, řekla jim: „Mně se všecko zdá, že nás tady otec nechá, a protož půjdeme ho radší do lesa hledat.“

„Ty moudrá, vždy něco víš.“

„Inu, nechcete-li, půjdu sama.“

To holky také nechtěly, a tedy šly za ní. Popelka byla dobrého srdce a nemohla to sestrám udělat, by je samotné v lese nechala. Po nitce, kterou zase do klubíčka svíjela, přišly šťastně, ač pozdě večer, domů. Mrzutě jim otec otevřel, když na dvéře klepaly; vymlouval se ale, že v lese zabloudil, a když pozdě teprv z něho vyšel, že šel raději domů, mysle s jistotou, že ony za ním přijdou.

Ale v noci to slyšela Popelka dobře, jak k ženě pravil: „Věru nevím, jak ty děvčata z lesa cestu našly. Nu to nic nedělá, zejtra je zavedu ještě dále, by snadněji do zámku přišly, kam je chci do služby dát.“ –

Ještě ani nesvítalo, a Popelka již byla u tetky; ale musila jí přislíbit, že nikterak sestry více zpátky nepřivede. Nato jí řekla, by si nabrala popele kam jen může a za sebou ho po cestě trousila, tak že cestu zpátky najde.

Ta poděkovala a šla domů. Zase vzbudil otec dcery, aby honem vstaly a se ustrojily, že půjdou s ním do lesa na šišky.

Když se nasnídaly, vzala si Popelka košíček, navrch dala do něho šátek a kousek chleba, dospod ale samý popel, jakož i do kapes. Jak šly, vždycky trochu utrousila, až na to místo, kam je otec zavedl a kde množství šišek leželo. Tu jim řekl otec: „Vy sbírejte zde a já půjdu tam v tu stranu; až budete mít plné loktuše, pak na mne zavolejte.“

Když měly holky loktuše plné, křičely na otce, ale otec byl ten tam.

„Teď musíme jít samy domů, milé sestry,“ řekla Popelka, „otec snad zase zabloudil.“ Tenkráte uposlechly sestry bez odmluvy a šly s ní domů. Šťastně se tam po zpopelené cestě dostaly. Všecko již spalo, když k chaloupce přišly.

„Vy jste nám utekl, tatínku?“ ptaly se holky.

„I vy bláhové, jakpak bych vám byl utekl? Já jsem šel dále do lesa a zabral se tak do své práce, že jsem na vás docela zapomněl, a když jsem pak se chtěl pro vás vrátit, byly jste již pryč; co jsem měl dělati? Šel jsem tedy bližšími stezkami k domovu.“

Kasala a Adlina tomu uvěřily, ale Popelka věděla, co v tom vězí. V noci zase řekl otec: „Zejtra se mi zajistě nevrátějí!“

Matka ho prosila, by od toho upustil a nikam více je nevodil, ale on dokonce jinak učiniti nechtěl. Ještě se ani nerozšeřilo, když Popelka zase u tetky byla a všecko jí povídala; ale tenkráte se na ni tetka opravdu rozhněvala, že sestry zase zpátky přivedla. A ze zlosti dala jí naschvál hrachu, co jen unést mohla, by ho za sebou trousila. Po slunce východu vzbudil otec dcery, řka, aby s ním šly na chvojí. Nasnídaly se a šly. Popelka zůstávala pozadu a pořád hrách za sebou trousila. Tatík je tenkráte ještě dále zavedl, a okázav jim, kde mají chvojí lámat, odešel jinam.

Slunce stálo již hodně vysoko, když hromadu chvojí nalámaného majíce, po otci se sháněly. Volaly, hledaly, ale

vše darmo. Tu jim Popelka nabídla, že půjdou zase samy domů; koukala na cestě po hrachu, ale hrachu nikde nebylo. Viděla hejna divokých holubů, kteří na cestě seděli, a tudy si lehko pomyslila, ti že ten hrách sesbírali. Bylo zle; teď teprv sestrám pověděla, co otec zamýšlel. Co měly dělat? Udělaly si z chvoje a z mechu lože a o hladu si pod šíré nebe lehly. Ráno vstaly a nasbíraly si jahod k snídani a chodily pak jako bludné ovce po lese. Tu jim Popelka dala radu.

„Já vám povím, holky, co uděláme; já vylezu na strom, a kde uhlídáme nějaké stavení, v tu stranu půjdem.“ Nato vylezla jako veverka na borovici a dívala se na všecky strany, kde by nějaké obydlí lidské uhlídala. A opravdu viděla v dáli velký zámek. Pamatovala si dobře, v kterou stranu to bylo, pak slezla dolů, řekla to sestrám a všecky kráčely brzy cestou k zámku.

Byl již soumrak, když přišly na zelenou louku, kde zámek stál. Třikrát ho kolem dokola obešly, ale nebylo tam ani živé duše vidět. Osmělily se tedy a klepaly na vrata. Tu se jim zjevila baba, tak škaredá, že se jí náramně ulekly. Hlavu měla jako opálku, oči vypoulené, vlasy ježaté a tělo tak tlusté, že by ji všecky tři nebyly mohly obsáhnout.

„Co tu hledáte?“ křikla na ně, až se jim srdce strachem zatřáslo.

„Ach, zlatá babičko,“ odpověděla Popelka, „my bychom vás prosily jen o něco málo k jídlu, máme ukrutný hlad.“

„Kliďte se tu chvíli odtud, nechcete-li, aby vás můj muž snědl.“

„Ach co si počneme, když vy nás pod střechu nepřijmete. Noc je na krku, nevíme kam jít, a naposled by nás ještě váš muž potkal a snědl; smilujte se nad námi a někam nás schovejte; my vám všecko uděláme.“

„Ach ano, ano!“ křičely jedním hlasem Kasala a Adlina.

„Já vám budu šít šaty, vyšívat střevíce a všelijaké šperky strojit.“

„Já vás budu hladit a česat, abyste byla hezčí.“

„A já,“ řekla Popelka, „budu vám vařit ty nejlepší jídla a všecko vám spořádám, abyste nemusela pranic dělat.“

Baba, slovy těmi uchlácholena, dala si říci a vedla je do zámku. Dala jim syrové maso a ovoce. Když se toho ovoce dosyta najedly, šly s babou do sklepa; stál tam velký prázdný sud, do toho je tedy všecky tři schovala a odešla nahoru. Tu klepal muž její na vrata. Plna strachu šla mu otevřít.

Lidojed, který do dveří vkročil, byl třikrát tak velký jako baba. Sotva se v sednici otočil, zvolal hřmotným hlasem, až se všecko třáslo, takže to do sklepa slyšet bylo: „Čichám tady člověčinu; ženo, koho tu máš?“

„I kohopak bych tu měla, mužíčku?“ Nato mu přinesla dobrou večeři, by ho upokojila.

Za chvíli se jí ale zase ptal: „Pověz, babo, koho tu máš?“

„I panáčku, žádného.“

Po chvíli, když se najedl, začal zase: „Musíš tady někoho míti; pověz.“

Vidouc žena, že by ho delším zapíráním rozzlobila, řekla mu všecko a dokončila: ;„Ale já bych myslila, abys je nechal na živě; až se tomu všemu od nich naučím, co umějí, pak, budeš-li chtít, můžeš je teprv zabít.“

Když si to lidojed rozložil, učinil jí to k vůli. Nato ho vedla baba do sklepa. Ubohé děvčata myslily, že je po nich veta, že již jde pro ně, aby je sežral. Sotva ho tedy zahlídly, padly na kolena a o živobytí prosily.

„Já vás nechám při živobytí, ale musíte všecko dělat tak, jak jste řekly, sice bude s vámi zle.“

Rády to přislíbily. Časně ráno byla Popelka již na nohou a připravovala snídani; ale sestry jí musely pomáhat,

protože lidojed s lidojedkou za třicet osob snědli. Jak vstali, byla snídaně už na stole. To se jim líbilo, obzvláště paní lidojedce, když jí Kasala a Adlina hřívy učesaly a spletly a pěkně ji ustrojily. Starý připověděl, že jim všeho nanosí, co budou potřebovat, aby jen řekly. Prozatím ale jim ničeho nescházelo. Každá si hleděla své práce, a tak jim čas utíkal. Čím dále však, tím více je to tam omrzovalo; ale nebylo žádné pomoci, žádného vykoupení.

Usnesly se jednou vespolek, kdyby to nějak možná bylo, že by své pány zabily. Ale jak? To byla ta otázka, o které dnem i nocí přemýšlely. I k štěstí se jim nahodilo, že se lidojed od Popelky chtěl chléb učit pect. Té příležitosti chtěly použít, domnívajíce se, že to se starou snadněji půjde. Ten den zrána Popelka v peci podpálila, která, poněvadž se tuze mnoho bochníků peklo, také hodně velká byla. Lidojed usadil se u pece a pořád koukal, až oheň shoří, aby ho mohl pak rozhrabat a chléb vsadit. Horkem tím však celý umdlen lehl si na zem a usnul. To bylo, co si holky přály. Jakmile ho uslyšely chrápat, přinesly velké hráze, opřely je o něj a vší silou najednou do ohně ho svalily. V okamžení byl z lidojeda škvarek. Jednoho měly tedy s krku; jak ale s druhou?

Když baba vstala, přihrnuly se k ní holky a povídaly, aby se dala honem strojit, že se muž její z lesa brzy vrátí a že by se tuze rozhněval, kdyby ji tak dlouho rozcuchanou spatřil. Baba si tedy usedla na stolici a holky ji začaly česat.

„Shejbněte, babičko, hlavu, abych vám mohla vlasy vzadu hezky uhladit," řekla Kasala.

Baba hlavu shýbla a Kasala jí hodila vlasy přes oči, vzala velkou sekeru, kterou jí Popelka podala, a jedním rázem hlavu jí uťala. Potom všecko vyčistily a tělo zakopaly. Jsouce teď plnomocnými paními zámku, prohledaly všecko, kde co leží, a našly mnoho drahých a skvostných věcí, které se jim všecky dobře hodily. Ale ubohé Popelce

nastali krušní dnové. Jako dříve, když ještě doma byla, musela všecko dělat, uklízet, prát, vařit, co zatím slečny sestry pořád jen se fintily a titěrnými pracemi obíraly. Popelka byla tomu sice zvyklá a nebylo by jí to přicházelo odporné, kdyby ji byly sestry alespoň jen nesužovaly; tak ale nebylo jim nic vhod, co udělala, za každé dílo, za každou posluhu notně jí vyčinily. Ale co jim bylo platno všecko to fintění, když tam žádného nebylo, komu by se byly zalíbily? To jim také nejvíce mozky vrtalo. Umínily si tedy, že se jedenkráte podívají do toho města, kam lidojed pro potravu chodíval. Jednoho dne vskutku tak učinily a šly do města, které ani tak daleko nebylo, jak se domnívaly. Tam si nakoupily všelijakých šperků a jiných potřebných věcí, pak si zjednaly koně a vůz, najaly sloužící, aby budoucně jen tak po sprostu do města chodit nemusely. Popelce přibylo práce; v domě bylo sice teď více lidí, proto jí ale přece nikdo nepomohl, poněvadž všickni jen se slečnama co dělat měli. Když tyto po druhé do města jely, slyšely, že bude tamější princ velikou hostinu dávat, ku které prý každý přístup míti bude. To bylo něco pro ty ješitné sestry. Hned si nakoupily šatů, aby se mohly co nejskvostněji přistrojit. Tu bylo radění a povídání, když domů přijely, jako by na nich celý svět stál. Popelka ani nevěděla pro samé běhání, kde jí hlava stojí. Ráda by se byla také jednou do takových šatů přistrojila a někam podívala, ale bála se vždy sestrám o tom se zmíniti. Než když viděla takové připravování a pořád jen o krásném princovi povídati slyšela, osmělila se a poprosila sestry, aby ji s sebou vzaly.

„Tebe?“ osopily se na ni obě; „nu, to bychom si krásné cti dobyly.“

„Dejte mně jen některé z vašich obnošených šatů a uvidíte, když se čistě ustrojím, že budu lépe vypadat.“

„Co si ta popelice o sobě myslí! Snad ne docela, že bude

hezčí než my? Z toho nebude nic. Zůstaň ty jen doma a hlídej hospodárství, za to ti pak povíme, co se ve městě dálo."

Popelka mlčky odešla, ale oči se jí slzami zalily pro tu nelaskavost hrdých sester. Na den k slavnosti určený vstaly sestry časně ráno. Tu bylo křiku a poroučení; všickni, kde kdo byl, měli práce plné ruce, až odjely. Když si Popelka trochu oddechla, vzala koště a šla do sednice, aby zametla a uklidila. Tu jak se shýbá a dívá, aby nikde ani prášku nezůstalo, spatří v jednom koutě něco blýskavého. I zvedne to a vidí, že je to zlatý klíček. Od čeho je asi ten klíček? pomyslí sobě a jde honem hledat, kam by patřil. Ale nebylo žádné skříně, žádných dveří, žádné truhly, ku které by se byl klíček hodil. Když nahoře všecko prohlídla, vzala světlo a šla do sklepa. Tu viděla v koutě dvířka, u kterých byl malý zámek přivěšen. K tomu patřil zlatý klíček. Otevřela a nic se nebála, nýbrž s chutí vešla do tmavé chodby, kterou před sebou viděla. Několik kroků dále byly zase dvéře, které se tím samým klíčkem otevříti daly. Ale jak se ulekla, když vejdouc do síně, viděla světlo tisícerým bleskem o stěny se odrážeti! Tu byly na podlaze hromady stříbra a uprostřed stál z ryzího stříbra uměle dělaný stůl a na něm stříbrná truhlička. Z první síně bylo otevřeným obloukem viděti do druhé. Ta byla ze zlata a uprostřed byl zlatý stůl a na něm zlatá truhlička. Z té šlo se do třetí. Obě prvnější nebyly však nic proti této; tu byly stěny samým drahým kamením posázeny, tak, jako když je nebe nejhustěji hvězdami poseto; vprostřed stál železný stůl, na něm železná truhlička. Když si Popelka síně ještě jednou prošla a dosti se nakoukala, šla a otevřela nejdříve železnou truhličku. Jak víko pozdvihla, viděla zlatými slovy na něm psáno: „Kdo sem ponejprv vkročí a železnou truhličku otevře, tomu patří, co ve všech třech nalezne, jakož i všecko, co zde stojí. V čele této síně je největší kámen, kdo na ten zatlačí, tomu se zeď otevře. Tam se pase

bílý koník, kdo naň vsedne, musí říci: ‚Mha za mnou, mha přede mnou,' a koník ho donese, kam se mu zlíbí. Ale všecko to bohatství jen třikráte a jenom dobrému k štěstí pomůže, špatnému však k neštěstí."

Když to Popelka přečtla, koukla, co je více ve skříni, a tu vytáhla bílé šaty, kolem a kolem zlatem vyšívané a drahými kameny ozdobené. Všecko, co k nádhernému ústroji patřilo, leželo pod šatami; konečně vytáhla také roztomilé zlaté pantoflíčky. Popelka nebyla sice marná, ale ten skvostný oblek ji přece tak mocně lákal, že se konečně do něho ustrojit musela. Běžela tedy rychle zpátky, a svlékši zapopelené šaty, čistě se umyla a pospíšila zase do sklepa. Tam vzala šaty ze skříně a do nich se oblékla. Od hlavy až k noze s malinkým pantoflíčkem, vše jí tak dobře padlo, jako by to ulil. „A teď," řekla se zalíbením se prohlížejíc, „sednu na koníka a podívám se také na tu slavnost a na toho krásného prince. Že mne sestry nepoznají, tím jsem jista; neboť by se snáze smrti nadály, nežli že v takovém šatě ušpiněná Popelka vězí." Šla tedy, zatlačila na kámen, jenž byl největší a v průčelí se třpytil, a vyšla na zelenou louku. Opravdu se tam pásl koník jako sníh bílý. Vzala ho za uzdu a směle se na něj vyšvihnouc, řekla: „Dones mě, koníčku, do města; mha za mnou, mha přede mnou!" A jako vítr letěl s ní poslušný koník k městu. Za chvíli byli v knížecím zámku. Popelka slezla, přivázala bělouše ke sloupu a šla nahoru do hodovní síně. Všickni hleděli s úžasem na krásnou pannu. Princ, kterýžto právě s Kasalou a Adlinou se bavil, rychle je zanechav, zvědavě k neznámé panně přistoupil. „Kdo jsi, krásná panno," tázal se jí, „jenž přicházíš, abys hostinu svou přítomností okrášlila?"

„Jestli vám to milé, abych se zde chvilku pozdržela, nechtějte moje jmeno věděti."

Na ta slova se jí princ více neptal, ale ke stolu ji vedl.

Bála se sice trochu, aby ji sestry nepoznaly, ale tyto, ač s ní oka nespustily, přece na Popelku ani nepomyslily. Po tabuli se tancovalo; ale princ neměl již pro nic jiného ani oči ani mysl, než pro krásnou cizinku. On se neobdivoval krásnému šatu, skvělým diamantům, on viděl jen její krásu, naslouchal jen milým zvukům, které jí tak líbě se rtů splývaly. Popelka se ale opravdu sama sobě divila, kde se to v ní vzalo. Co se jí princ ptal, a toho bylo hezky mnoho, na všecko mu tak rozumně, tak vtipně a povážně odpovídala, jako by na vysokých školách cvičena byla. Co na sebe královský šat oblékla, byla celá jiná.

Už se hodně připozdívalo, když si teprv vzpomněla, že musí domů. Nemohla se však prince nijak zbaviti a musela s ním jíti dolů, tam se mu ale vysmekla z ruky, a rychle na koníka se vyhoupnouc, byla ta tam. Darmo uháněl princ na svém nejrychlejším koni za ní, chtěje ji dohonit – Popelku nebylo více viděti. Když přijela domů, svlékla se sebe šaty a dala je zase do truhličky, pak vzala na sebe zapopelenou sukni a pospíšila nahoru, aby bylo všecko přichystáno, až sestry přijedou. Nešlo jí to však tenkráte dohromady, takže měla ještě mnoho co dělat, když se obě sestry vrátily. Tyto ale si tenkráte takových maličkostí ani nevšimly, protože samy s sebou dost co dělat měly.

„Tak mně přece povídejte, jak jste se tam měly a zdali se vám to líbilo?“

„Dobře jsme se měly, to si můžeš pomyslit; a líbilo se nám to tak, že tam zejtra zase půjdeme.“

„Ach! to mne přece vezmete s sebou.“

„Na to si ani nepomejšlej; ty se nehodíš do takové společnosti, kam vznešené princezny chodí.“

„Copak tam bylo za princeznu? Vždyť mně to aspoň můžete povědít.“

„Ba, to se ani povědít nedá; takovou krásu jsme nikdy ještě neviděly. A jaké měla šaty! Však to jenom jí děkovati

musíme, že bude zejtra zase taková hostina. Princ se do ní zamiloval, a ona mu ujela; teď neví, jak by se s ní shledal, a myslí, že zejtra jistě zase k hostině přijde."

Popelce ty slova celou noc hlavu mátly. Ráno, sotva byly sestry z domu, běžela do sklepa, by se do druhé truhličky podívala. Tam ležely šaty růžové barvy, stříbrem těžce vyšité, jakož i všecko ostatní k slušnému ustrojení potřebné; jediné pantoflíčky musela z prvnější truhličky vzíti. Líbila se sama sobě, když v lesklé stříbrné stěně na sebe pohlížela. Pak šla k svému koníkovi, který ji vbrzce do města donesl.

Princ seděl u stolu jako na trní; kdykoliv se dvéře otevřely, myslil, že to očekávaná neznámá. Konečně se dvéře rozlítly, hedvábný šat v nich zašustil a blažený pohled princův dosvědčil, kdo přichází.

„Ach jak jste mě včera tak kvapným odjezdem zarmoutila!" řekl princ, když s ní byl samoten.

„Nemohu jinak," odpověděla Popelka, „a chcete-li, abych vás ještě jedenkráte navštivila, nesmíte mě zde zdržovat."

„Vy nevíte, jak těžká je to pro mne úloha; ale podrobím se vůli vaší s tou výminkou, že zejtra zase přijdete."

„Zajistě dané slovo vyplním."

A tedy, když byl čas, aby se zpátky vrátila, princ ji déle nezdržoval, koje se nadějí, že ji zejtra zase uhlídá. Když přijela domů, rychle se svlékla a k své práci odešla; sotva s ní byla hotova, přišly obě sestry.

„Jakpak jste se dnes měly?" ptala se jich Popelka. „Byla tam zase ta princezna?"

„Ovšem že byla, a krásněji než včera ustrojena; zejtra bude zase hostina, a tu tak lehce nevyklouzne. Můj Bože! co ten princ jen na ní vidí? Ovšem že je hezká, ale vždyť je také ještě jiných hezkých děvčat na světě dosti, a nemusel se právě do ní tak zbláznit."

„Kdyby jí nebylo, kdo ví, jestli byste se nebyly kněžnami staly?“ řekla na to Popelka.

„A co ty se do takových řečí pleteš? Hleď si své práce a nestarej se o nás,“ odbyla Adlina sestru Popelku. Ta tiše odešla a pomyslila si v srdci: „Vy bloudi, já bych přece své štěstí za vaše nesměnila!“

Třetí den ráno odjely sestry skvostně nastrojeny a Popelka, sotvaže trochu uklidila, pospíchala opět do sklepa. Tenkráte otevřela stříbrnou truhličku. Tam byly modré šaty, stříbrem a perlami vyšité. Když se oblékla, třpytily se jí diamanty na krku a na hlavě. Tak přistrojena jela po třetí na koníku do zámku. Princ dal rozkaz, až vrátný uhlídá princeznu (za niž ji všickni drželi), aby mu to přišel oznámit. Neseděl dlouho u stolu, když vrátný přiběhna jemu oznamoval, že vidí z daleka někoho na bělouši přijíždět. Princ letěl dolů, ale Popelka mu již přišla vstříc. Byl spokojen a vesel, neb se s jistotou domníval, že mu tenkráte neujde. Každý byl dychtiv dověděti se, jak to as dopadne. Princ ji neustále prosil, by neodjížděla, aby mu pověděla kdo je a jeho manželkou se stala.

Ale na všecky vroucí prosby dostal za odpověď: „Nežádejte toho ode mne, neboť je možná, že by vám to ani nebylo milé. Upokojte se tím, že jsem zde vám k vůli.“

„Ale jak dlouho chcete pobýt? A kde vás mám potom hledat?“

„O to ať se osud postará.“

Tak nebohého prince odbývala. Konečně přišel čas, by opět domů odjela. Jakmile kníže pozoroval, že se chystá k odjezdu, dal jednomu sloužícímu tajné znamení a ten odběhl. Za chvíli doprovázel Popelku dolů a pořád ji ještě prosil a zdržoval. Ona ale rychle od něho odešla a k svému bělouši pospíšila. Tu ale najednou cítila, že jí nohy na zemi váznou. I koukla se, co to, a viděla, že je zem kolem dokola jakousi pryskyřicí namazána. Ještě si pořád z toho po-

máhala; když ale najednou prince za sebou zahlídla, trhla sebou a čerstvě na koně vyskočila; tento hbitě všecko přeskočil, a již ho žádný neviděl. V kolomazi zůstal však v zástavě zlatý pantoflíček. Kníže želel, že se mu jeho lest nepoštěstila; těšilo ho to ale přece, že aspoň něco má, podle čeho by neznámou milenku nalézti mohl.

Neméně bolelo též srdéčko Popelku. Ještě jí, co se pamatovala, nikdo tak libých a milostných jmen nedal, nikdo s ní tak vlídně a tak laskavě nezacházel, slovem nikdo ji ještě tak nemiloval, jako právě onen krásný princ. Což divu, když si ode všech opovržená Popelka přála, aby s ním do smrti živa býti mohla. Smutně se s koníčkem rozloučila; smutně skvostný šat do truhličky kladla. „Ach, jak mne Bůh za mou marnost potrestal," pravila, když jedinký pantoflíček ukládala. „Teď jsem ztratila srdce a pantoflíček; mohla bych ovšem býti šťastna, ale mohu-li pak tomu všemu věřit? Zdalipak to není nějaké kouzlo? A naposled budu ještě za svou všetečnost a ztrátu pantoflíčku potrestána!"

Tak naříkajíc šla zase nahoru po své práci. Sestry přijely domů, ale ona se jich tenkráte o nic neptala. Než těmto jely huby beze všech otázek.

„To mu přejeme," řekla Kasala, když jim Popelka lože chystala. „Proč se zbláznil do takové čarodějnice a nezůstal raději při nás! Teď může líbat pantoflíček."

„Co víš," odpověděla Adlina, „jestli se zejtra nepřihlásí?"

„To by tam byla již dnes zůstala."

„Kdopak se bude o to příti; pojedeme tam, a hodí-li se nám na nohu, stanem se jedna neb druhá kněžnou."

„Copak je to s tím pantoflíčkem?" ptala se sester Popelka.

„Ty chceš také všecko vědět; nu ale povědít ti to mohu. Včera tedy přišla ta princezna opět ke dvoru; kníže si celý

den žádného ani nevšimnul a jenom pořád s ní se obíral. Když měla odjeti, dal to místo, kde kůň její stál, kolomazí potřít, aby tam uvázla. Ale ona nebyla tak hloupá a šikovně vyklouzla, jenže tam pantoflíček nechala. Kníže dal hned ohlásit, že se zejtra z celého okolí všecky panny a paní v jeho zámku sejíti mají, a která z nich pantoflíček obuje, ta, bude-li svobodna, že se jeho manželkou stane. On myslí, že je neznámá z jeho země a že žádná nemůže míti tak malou nožku jako ona. Možná ale, že se v tom omejlí a sám sebe zklamá."

„Vždyť vy samy také máte malé nožky, možná dost, že pantoflíček obujete," řekla na to Popelka.

„Uhlídáme, až jak zejtra bude."

Ráno, dříve než odjely, stáhla si každá nohy, až jí slze bolestí po tváři tekly, jen aby do pantoflíčku vlézti mohla.

Ubohá Popelka nevěděla, co má dělat; má-li za nima jíti, anebo zůstat doma. Láska však zvítězila nad strachem. Šla do sklepa, oblékla na se modré šaty a pantoflíček zaobalila do šátku. Pak hodila navrch své všední šaty, a tak se s Pánem Bohem na cestu vydala. Šťastně přišla za půl dne do města. Šla rovnou cestou do zámku. Tam se však sotva protlačit mohla, neboť se bylo sešlo ženských veliké množství. Na každé tváři bylo čísti buď naději a důvěru, buď žalost nebo zlost zklamaného srdce. Ta se těšila, jestli pantoflíček obuje, ona se zase mrzela, že jí byl malý. Když vešla až do sálu, viděla v jednom výklenku také své sestry sedět. Vypadaly jako kyselé jablka, z čehož soudila, že se do pantoflíčku nedostaly. Ta malinká, hezounká příčina všeobecného pobouření ženského pohlaví ležela na skvostném koberci uprostřed síně. Princ seděl na trůně a hleděl smutně na to hemžení; nedíval se na nohy, nýbrž jen na tváře, ale nenašel potud, co hledal. Jedna z nejposlednějších byla Popelka.

„Adlinko, jen se, prosím tě, podívej, není to tamhle ta naše Popelice?“

„Ba máš pravdu, že je.“

„Co tady dělá? Pojď, půjdeme pro ni. Ta ať se těší! Nechá všecko doma a jde sem na podívanou.“

Chtěly ještě více říci a výhrůžky hned vyplnit; ale slova jim zůstala v ústech, když viděly, že i Popelka se ke koberci blíží a pantoflíček obouvá.

„To je snad ona!“ křičely všecky jedním hlasem, když viděly, že Popelka do pantoflíčku vklouzla jako nic.

Princ, který zamyšlen posledního výjevu ani si nevšimnul, na to vykříknutí jako střela s trůnu sletěl a k Popelce přistoupil, aby se přesvědčil, že je jí pantoflíček právě dost. Tu shodila se sebe svůj všední šat a ukázala i druhý pantoflíček.

„Tys to, moje kráso?“ divil se princ. „Ach netrap mě déle,“ prosil před ní kleče. „Vyslyš prosby mé, buď mou manželkou.“

„Nuže chci tobě po vůli býti,“ řekla Popelka, „jestli sprosté děvče za svou manželku přijmouti se neostýcháš.“

„Ať jsi kdokoliv, ty budeš mou chotí.“

Nato ji posadil vedle sebe na trůn a za kněžnu ji prohlásil. Sestry div zlostí nepukly. Ona ale nebyla tak zlá a nestyděla se za ně, jako ony za ni. Řekla tedy všecko svému ženichovi a šla jim naproti. Když viděly, že jim ta zlost nic není platna, stavěly se jí do očí jako andělé, by se jim také trochu slávy dostalo. Blažený kníže vystrojil skvostnou svatbu, na níž se nevěsta co nejjasnější hvězda třpytila. Když byli mladí manželé sami, svěřila Popelka svému choti tajemství velkého bohatství a prosila ho, by tam s ní dojel. Uposlechna princ podivil se kráse a nádhernosti těch podzemních síní. Nato si vzali, co jen oba nabrat mohli, takže naložili na vůz desetkrát tolik, co celá zem stála. To udělali třikráte.

Kasala a Adlina, které teď neustále okolo kněžny byly, nevěděly posud, jak k tomu sestra přišla. Přičiňovaly se tedy všemožně, aby se toho dopátraly. Kněžna, učiněná to dobrota, myslíc, že ta jejich upřímnost je opravdivá, také jim to jednou svěřila. Od té chvíle neměly v městě žádného stání a záhy do svého zámku se odebraly. Bylo jim jen o to, by se též do tajného pokladu podívaly. Když tedy domů přijely, byla první jejich práce, dvířka ve sklepě hledati; a poštěstilo se jim, že je našly. Že však klíček neměly, musely dvéře mocí otevřít. Jak tu tolik bohatství viděly, zůstaly jako omámeny a začaly do zástěr, do kapes a kam jen která mohla, stříbro, zlato a drahé kameny bráti. Když měly dost, šly nahoru, by to vysypaly. Zdálo se jim toho však ještě málo, šly tedy ještě jednou; to jim ale přišlo draze. Jak přistoupily ke dveřím, vyskočily na ně dvě veliké černé kočky, pověsily se jim na krk a kde je popadly, tam je ostrými drápy škrábaly, až obě bez sebe na zem upadly. Když opět smyslů nabyly, vylezly s nesmírnou bolestí ze sklepa nahoru. Jaké ale bylo jejich leknutí, když se na sebe podívaly a viděly, že mají hladké tváře navždy zohyzděné a rozdrápané! Tu si vzpomněly, že nechaly ty klenoty v pokoji ležet, a honem tam pospíšily. Ale místo zlata, stříbra a drahých kamenů nebylo tam nic jiného než hromádka oblátkových kamenů. To byly rány! Krása pryč, bohatství pryč! Vlasy z hlavy si škubaly, kdykoliv na to pomyslily, až konečně z toho do těžké nemoci upadly, z které jen přičiněním mladé kněžny vyvázly.

Když byly zdrávy, jely všecky tři do města pro své rodiče. Ubohé byly již stařičké a musili se žebrotou živit. Což divu, že se radostí skoro zbláznili, když taková vznešená paní pro ně přijela, v níž svou dceru poznali. Vzala si je s sebou. Jednou šla zase Popelka se svým manželem do sklepa se podívat, ale nemohla nikde dvířka najíti; všecko bylo navždy zmizelo. Tu se tomu podivila, ba ani si to vy-

světlit nemohla, až se jí jedenkráte sestry přiznaly, co udělaly, a jak je duchové za jich lakomost potrestali. Popelka však věděla lépe, za jakou vinu trestu došly. Nebylo toho ale mladým manželům tuze líto, an měli bohatství dost a dost. Žili spokojeně a šťastně, poddaným činili dobře, a nebesa jim za to požehnávaly.

O TŘECH BRATŘÍCH

BYL JEDEN KRÁL, TEN MĚL TŘI SYNY. AČKOLIV bohatstvím oplýval a všeho měl hojnost, přece nebyl spokojen a nic ho na světě netěšilo, protože již kolik let churavěl. Mnoho lékařů se o to pokusilo, by mu zdraví navráceno bylo, ale žádnému se to nepoštěstilo. Tu přišel také jednou jeden starý a pro svou moudrost daleko rozhlášený muž, který mu dal tuto radu: aby našel člověka, který by se na cestu vydal a vyhledal zámek, v němž je pták, jemužto z huby při zpěvu krev kape. Té krve jestli tři kapky vypije, že tu chvíli zdráv bude.

Když synové ku králi přišli, oznámil jim slova starcova a spolu nařídil, by se o takového člověka postarali.

„I proč bychom to cizímu na starost dali, co každý z nás rád udělá? My sami tobě toho ptáka přineseme; dej nám peníze a my se co nejdříve na cestu vydáme; nejmladší ať zůstane u tebe.“ Král syny své ovšem nerad od sebe pustil, protože nevěděl, co se s nimi státi může; ale když nechtěli jinak, tedy svolil. Za několik dní odjeli. Trvalo to dlouhý čas a o princech nebylo ani sluchu. Často král s nejmladším princem o nich mluvil, kde asi jsou a jestli se kdy vrátí – tento jej ale vždy těšíval, ač sám tuze pochyboval, že by bratří ptáka přinesli. Konečně však viděl, že se otec trápí, a tak se odhodlal, že raději sám do světa pro ně půjde. Řekl to králi; ten ale nechtěl o tom ani slyšet; neboť miloval jej nejvíce ze všech a raději by byl ty dva nežli jeho ztratil. Princ upustil tedy od svého předsevzetí; když ale čím dále tím hůře s otcem bylo a bratří ještě nepřicházeli, nedal se déle držet a prosil tak dlouho, až na otci svolení vymámil.

Požehnání otcovské v srdci a něco peněz v kapse vydal se dle vlastní žádosti samojediný na cestu. Dlouho a dlouho

chodil, aniž posud věděl, kam se obrátit má; tu přišel na zelenou louku, která lesem jako obroubena byla. Ohlížel se, kde by jaká stezka byla, a na žádné straně nebylo ani stopy. Právě si chtěl odpočinout, tu spatří uprostřed louky mrtvé tělo. „I můj Bože," myslí si, „toho chudáka vrány roznesou; když ho žádný nezakopá, zakopám já ho." Jak řekl, tak udělal. Když byl s prací hotov, lehl si na nový hrob a usnul. Tu se mu zdálo, že u něho stojí velký stařičký muž v dlouhém šatu a prstem na laňku ukazuje praví: „Na poděkování, že jsi mé tělo do země zakopal, dovede tě tato laňka k cíli tvé cesty. Kdyby mně to byli tvoji bratří udělali, byl bych jim cestu ukázal, oni mě ale nechali ležet, a proto ptáka nenašli."

Nato stareček zmizel, ale laňka tu zůstala. Princ si mnul oči, neboť myslil, že pořád ještě sní; laňka se ani nehýbala, očkama tak přívětivě na něho hleděla, až se osmělil a k ní přistoupil. Tu začala před ním poskakovat, jako by říci chtěla, aby šel za ní, což on, vzpomenuv si na svůj sen, také učinil. Když přišli do lesa, věděla laňka tak dobře všecky cestičky, že princ ani větve rozdělávati nemusil, aby pohodlně jíti mohl. Tu se však začínalo stmívati a oni šli pořád ještě lesem. Pomyslil u sebe princ: „Jakpak to asi v noci bude, já ji nebudu před sebou vidět a někam zabloudím?" Ale sotvaže si to pomyslil, tu viděl světýlko před sebou se míhati. Nevěděl, co to – s laňkou to stálo, s laňkou zase šlo; přihlédl blíže a tu uzřel, že špičky růžků jejích svítí. Všechen strach jeho minul a s důvěrou kráčel, kam ho ta živá světýlka vedla, a zajisté se s dobrou potázal; neboť přijda do jeskyně na nocleh, našel tam správnou mechovou postel, pak mléka a ovoce do sytosti.

Ráno to šlo zase dále a tak několik dní po sobě, a vždy se laňka o všecko postarala. Jednoho dne přišli k jedné hoře, na níž stál vysoký hrad; tu mu náhle laňka zmizela. Princ se ohlížel, ale nikde jí nebylo; myslil, že snad přijde, ale

ona více nepřišla. Byl tedy jist, že cíl své cesty našel, a chutě se do hradu pustil. Žádný ale na jeho volání nepřicházel, aby ho do zámku pustil; a chtěl-li tam vejíti, musil se o to pokusit, jak by sám si vrata otevřel.

Nedalo mu to ale pražádné práce; jak na ně sáhl, samy se otevřely. Vejda dovnitř neviděl ani v rozsáhlém dvoře, ani na chodbách, ani v pokojích živé dušičky. Šel tedy pořád dál a dále. V otcovském zámku to nebylo také jen ledabylo, ale taková skvostnost tam přece nepanovala. Jako v zrcadle viděl se ve stříbrných a zlatých stěnách, které drahými kameny vykládány byly, měkkých odpočivadel, skvostného nářadí, všelijakých drobností a drahých pletek stálo po pokojích v různém pořádku. Když přišel až do nejposlednějšího pokoje, spatřil u okna ve zlaté kleci hledaného ptáka. Ten kdykoli zpíval, vypustil vždycky z úst krůpěj krve jako rubínek. Již ho chtěl brát dolů, tu mu napadlo, aby se po pokoji ohlídl. Úžasem ruka mu sklesla. Na červeně aksamitové pohovce leží paní krásná co bohyně; zdá se, že tvrdě spí. Jednu ruku má ležet vedle sebe, druhou pod hlavou; dlouhé havraní kadeře splývají přes bělostné rámě až ke zlatému třepení, jímž odpočivadlo kolem je obroubeno. Bílé roucho krylo zlehka lahodné tělo, pod nímž jen nožka do měkkých polštářů vtlačená vykukovala. Princ nevěděl, má-li ji vzbudit čili ne. – Ani žilka se v ní nehýbala, a přece nebyla mrtva. „Kdyby jen jedenkrát oči otevřela, jen jediné slovo promluvila!“ přál si zamilovaný princ, který již plné tři dni u ní seděl a procitnutí očekával. Ale toho se nedočkal. Konečně mu bylo u ní ouzko, a vzpomenuv si na otce umínil sobě, že tu chvíli odejde.

Když ptáka s klecí sundal, přišlo mu na mysl, aby si od ní něco na památku vzal. I ohlíží se, co by tu bylo, a spatří na stolku u odpočivadla meč, lahvici s vínem a chléb. Na prvním bylo psáno: „Tento meč má takovou vlastnost, že

kdo ním třikráte v povětří máchne a řekne: Všem hlavy dolů!, v tom okamžení všem hlavy slítnou.“ Na víně stálo: „Kdo se toho vína napije, ať má nemoc jakoukoli, hned se uzdraví, ani pak vína kdy ubude.“ Na chlebě zase: „Byť by na sta lidí od něho jedlo, nikdy nebude menší.“

„Toť jsou výborné věci,“ pomyslil si princ. „Ta jich zde beztoho nepotřebuje a mně budou k dobrému prospěchu. Aby však věděla, kdo u ní byl, napíšu jí moje jmeno.“ I napsal naspod stolku, kde ty věci stály, své jmeno, odkud je a kdy v zámku byl. Potom políbil spící paní, vzal ptáka, meč, víno a chléb a odebíral se z hradu. V nejbližším místě si koupil koně a jel s dary dále.

Dlouho a dlouho jel, až přijel do jednoho města, kde byl velký zmatek a sběh všeho lidu. I ptá se princ po příčině a slyší, že táhne nepřítel s četným vojskem proti městu, král že nemůže nakvap tolik lidu sebrati, aby se proti němu postavil, a tudy že povstal ten běh a hluk. I vzpomněl si princ na svůj meč a hned se u krále dal ohlásit. Král ho s radostí přijal, ale nechtěl jaksi věřit, že by mu princ samojediný pomoci mohl. I sebral tedy přece, kde koho mohl, a táhl proti nepříteli. Když byli blízko něho, vytáhl princ svůj divotvorný meč, máchnul ním třikráte v povětří a zvolal: „Všem nepřátelům hlavy dolů!“ a hle! V okamžení se všecky nepřátelské hlavy po zemi kotálely. S úžasem a podivením hleděl každý na prince a král ho s velkou úctou a vděčností do zámku vedl, kde se jemu ke cti skvostné hody slavily. Několik dní tam ještě pobyl, pak ale bohatě od krále obdarován a vším potřebným zaopatřen, jel opět dále.

Meč ale nechal králi na památku. Zase jel několik dní, až přijel do jednoho města, kde byly brány zavřeny. I neviděl ani člověka a dlouho křičel a klepal, než ho strážníci uslyšeli. S podivením ptal se jich, co to znamená, a ti mu řekli, že panuje v městě ukrutná nemoc, kterou každý, kdo

tam přijde, nevyhnutelně dostane; že to již trvá dlouhý čas, aniž jaká naděje k osvobození svitá. Všickni obyvatelé města, král s celou rodinou že jsou nemocni, a proto že tam raději žádného nepouštějí.

„Jen mne tam pusťte, já vám všem pomohu," řekl princ s důvěrou a strážníci s radostí učinili, jak žádal.

Jel zrovna ku králi a dal se ohlásit. Všickni vypadali tak bídně, že sotva nohy vlekli. Když před krále přišel, řekl, že má proti zlé nemoci dobrý prostředek a že mu zajisté pomůže. Král jej hned vlídně vítal a mnoho mu přislíbil, jestli ho vskutku uzdraví. Tu se mu dal princ vína napíti, a sotva je král okusil, byl zdráv. I přišla také královna se svými dětmi, aby též uzdravena byla. A konečně když to dal král ohlásit, přicházeli lidé houfem do zámku a každý zdráv odešel. Byli by ho penězi zasypali, kdyby nebyl řekl, že je sám princ královský a že ničeho nepotřebuje. Když ale odejel, musil přece množství klenotů od krále na památku přijmouti, začež mu tam na poděkovanou divotvorné víno nechal.

Měl tedy už jen ptáka a chléb. Tu přijel zase do jednoho města, a když se ptal v hospodě po jídle, neměli ničeho, kromě trochu ovoce a ryb, a vedli nářek, že tam lidé hladem mrou. U té příležitosti odbyl tedy zase u krále svůj chléb, jímž tento hladové město brzy podělil, a přece ho neubylo. Zase byl štědře obdarován; když ale odjížděl, nechal tam chléb pro potřebu a byl rád, že nic více nemá nežli ptáka. Domníval se, že snad už nebude tak daleko od domova.

Tu přijel jednoho dne k městečku a viděl před sebou vystavené lešení. „I kohopak tu asi budou odpravovat?" pomyslil si kníže a schválně zajel do městečka, aby se poptal. Na otázku jeho pravili mu, že tam již asi před rokem přijeli dva princové, kteří mnoho peněz měli, ale všecky je tam prohráli a ještě od lidí se vypůjčili; konečně, když

hodně křiku a různic nadělali, že chtěli v noci prchnout, byvše ale chyceni, že mají teď pro výstrahu utraceni býti.

Princ se ulekl, nebo s jistotou skoro domníval se, že jsou to jeho bratří. Prosil tedy městské pány, aby ho k odsouzeným dovedli, a tu opravdu seznal, že se nemýlil. Bratří jej ale nepoznali. Ptal se pánů, jestli by možná bylo penězi to spraviti, že jim dá, co budou chtíti. Pánům na tom nic nezáleželo, ba ještě milejší jim to bylo, když peníze dostali; tedy požádali znamenitou sumu, kterouž princ vyplatil a pak s propuštěnými bratry odejel. Ale jakmile tito věděli, kdo je vyplatil a jak šťastně se bratr z cesty navrací, počalo je to mrzet a myslili pořád na to, jak by překazili, aby se s nimi domů nevrátil. Již se k otcovskému městu přibližovali a ještě se jim žádná příležitost nenaskytla, aby ho se světa shladit mohli. Tu přišli do lesa, o kterémž dobře věděli, že je tam hluboká vlčí jáma. Lstivě ubohého bratra k ní přilákali, a než se nadál, ptáka mu z ruky vytrhli a jeho do jámy hodili. Nato jeli domů a otci řekli, že oni ptáka našli. Král se nemálo ulekl, když se ničeho o svém zamilovaném synu nedověděl. Sám toužebně očekávaný pták nemohl jej potěšit, neboť celý den ani zobáček neotevřel, neřku-li aby byl zpíval; nebylo to tedy všecko nic platno.

Zatím princ ve vlčí jámě hladem a zimou celý na smrt umdlený div si nezoufal. Jak něco zašustlo, křičel co hrdla měl, ale nic platno; třetí den teprv šel sedlák kolem a zpíval si veselou notu. Jak to princ uslyšel, volal na něj, a k štěstí sedlák křik zaslechl. Přikročil k jámě, a když viděl, že je to člověk, byl hned povolen a starostliv, jak by mu tam odtud pomohl. Snesl hole a provazy, a když je navázal, spustil je dolů, a princ se po nich nahoru vyšoupal.

„I ty milý božíčku, jakpak jste se tam dostal?“

„Neptej se, příteli, a raději mě doveď někam, kde bych se ohřál a najedl, jsem již celé tři dny v té díře.“

S ochotností ho sedlák do svého příbytku odvedl, který

byl nedaleko od té jámy, a tam ho vším zaopatřil. Teprv když se nasytil a vyspal, pověděl sedlákovi o svém neštěstí.

„Toť jsou bohaprázdní lotři, ti vaši bratří," řekl dobrý sedlák, když všecko vyslechl; „a jak se váš ubohý otec bude rmoutit, kde jste asi zůstal! Nejlépe uděláte, jak se jen trochu zotavíte, když půjdete do města."

To také učinil a sedlák šel s ním. Jakou tu měl otec radost, když svého miláčka spatřil! Vypravoval mu hned, že mu syni ptáka sice přinesli, ale že nechce zpívat; princ neřekl ani slova, co se s ním stalo a co mu bratří udělali, také tomu sedláku zapověděl, aby o ničem ani zmínky nečinil. Nato žádal, by mu ptáka ukázali, a když mu klec přinesli, zavolal na ptáčka, který jak známý hlas uslyšel, radostně poletoval a zpíval, čemuž se všickni podivili, vidouce, že ptáčkovi živá krev z ústek kape. Princ chytil krvavé kapky do zlaté nádoby a donesl je otci. Ten sotva jich několik užil, byl hned mnohem zdravější a konečně docela zdráv. Tu žehnali lidé dobrého syna, ale druhým dvěma nikdo nic dobrého nepřál. Oni sami měli dost strachu, že se na nich bratr pomstí, ale toho on neudělal; ani slovem se jim o ničem nezmínil, ačkoli měl právo jakkoli je potrestat. Ale co přišel domů, byl vždy smuten, nejraději sedával ve svém pokoji a bavil se s ptáčkem, anebo chodil na lov. Nicméně nemohl na svou krásnou princeznu zapomenout; často si přával otec, aby se oženil, on ale nechtěl, a konečně si umínil, že se nikdy nezasnoubí. –

Krásná princezna, když kníže ptáka odnesl, probudila se; neboť s tím ptáčkem byla kletba od ní vzata, ale nevěděla nic o tom, co se s ní stalo, ani kdo u ní byl. Spolu s ní probudili se i její v zámku zaklení lidé. Když se poohlídla, bylo jí to divné, kam se ty tři věci, meč, chléb a víno poděly, a kdo ptáka odnesl. Později měnil se také stav její, a ona nevěděla, co jí schází. Tak jí s těmi myšlénkami a s tím divením utekl čas, až syna porodila.

Bylo to ale roztomilé děcko a rostlo jako konopě. Co nevidět počalo běhat a žvatlat a matka měla s ním tisíc a tisíc radostí. Tenkráte ještě málokdo uměl číst a psát. Králové jenom a velcí páni drželi si učené muže, kteří jejich děti vyučovali. A tak se i naší princezně, neboť byla královská dcerka, toho štěstí dostalo. A jak jí to přišlo vhod! Mohla nyní svého syna sama vyučovati, což mileráda činila.

Již hezky slovíčka odříkával, když mu sedmý rok docházel. Jednoho dne sedí s ním matinka na odpočivadle u toho samého stolku a v té samé sednici, kde před sedmi lety ležela; chlapeček skočí dolů a proskakuje po sednici; když ji celou zrejdí, vleze také pod stůl a dívá se nahoru. Tu vidí podspod napsaná slova.

„Hleď, hleď, matičko, copak je to za slova?"

Matka se rychle shýbla a četla jmeno princovo, kdy tam byl a proč; nyní věděla, kdo je otcem syna jejího. Tu chvíli si také umínila, že jej vyhledá. Poručila svým lidem, by všecko na cestu připravili. Za několik dní bylo všecko pohotově a ona odjela se svým synem; správu zámku svěřila několika věrným služebníkům.

První město, kam přišla, bylo, kde princ meč nechal. Jak tam přijela, tu jí hned o tom divotvorném meči vypravovali. I byla ráda, že přišla na stopu, a dala se u krále ohlásit, žádajíc jej, že se jí meč ze zámku ztratil, aby jí ho vrátil. Když to král uslyšel, nemeškal dlouho, ale hned princezně meč dáti kázal. Potěšena odjela dále. V druhém městě, do kterého přišla, našla víno a v třetím chléb, a oboje jako meč nazpátek dostala.

Konečně přijela až do toho města, kde hledaný princ bydlel. I poslala hned ku králi s žádostí, aby k ní odeslal syna, který ptáka ze zakleného zámku odnesl. Ona nevěděla, že má král tři syny, a král nevěděl, že nejmladší syn ptáka odnesl. Řekl to tedy dvěma starším. Tito myslíce

že snad u princezny milosti dojdou, ba že si jednoho z nich za manžela vyvolí, šli k ní bez meškání. Avšak toho pykali. Jak k princezně přišli, podivila se ona, že jdou dva; ale jak se začala na meč, víno a chléb vyptávat a oni o ničem nevěděli, poznala, že jsou šibalové, a trestem jim zahrozila. Tu teprv vyzradili, že nikoliv oni, ale bratr jejich ptáka přinesl.

Princezna dala je zatím svými služebníky střežit a poslala pro toho nejmladšího. Rád a nerád byl jí tento po vůli. Rád proto, že ji miloval, nerád proto, aby otci těžké srdce neudělal, an nevěděl, jestli se princezna mstíti bude neb ne. Silně mu srdce tlouklo, když k ní vešel a ona mnohem krásnější než prvé se svým synem mu vstříc vyšla. Klekna před ní, žádal o odpuštění. Před sedmi lety přál si slyšeti od ní jen jedinkého slova, a nyní se toho prvního bál. Ale nebylo přísné; neb se princezně krásný jinoch zalíbil a byla ráda, že ji posud miluje a věren jí zůstal. Odpustila mu všecko a on jí pak vypravoval, jak se všecko událo. Tu teprv poznala ničemnost bratrů jeho. Ani slova nemluvíc nechala prince se synem ve světnici, a vezmouc meč s sebou, šla ke druhým princům. Jak tam vešla, třikráte mečem nad hlavou máchnula, třikráte se jí ústa pohnuly, a dvě těla bez hlavy ležely jí u nohou. Služebníkům poručila, by těla odklidili, pak se vrátila zase k svému ženichu, ale nic mu o bratřích neřekla.

Nato šli oba i se synem k starému králi. Tento nevěda, co se s jeho miláčkem bylo událo, s velikou radostí syna, nevěstu a vnuka přijal. Když mu princezna všecko vyprávěla, ustrnul nad nezbedností druhých synů, a byl hnut dobrotou nejmladšího a rád sňatek jeho požehnal. Co se s druhými syny stalo, nebylo známo, neboť princezna řekla, že utekli. Za několik dní se slavila svatba mladých zasnoubenců. Nebylo v celé zemi ani jednoho člověka, který by byl dobrému princovi štěstí nepřál. A také se mu až do smrti s krásnou manželkou dobře vedlo.

BYL JEDNOU JEDEN KRÁL A TEN MĚL SYNA A TŘI dcery. Jedenkráte stalo se, že jel s královnou na tři dni ze zámku; odevzdal tedy zámek a dcery synu a přikázal přísně, by žádných mrzutostí netropil, neboť věděl, že se rád se sestrami škádlí.

Sotva král však ze zámku paty vytáhl, zavejskl si princ Silomil a k sestrám pospíchal. Našel je v zahradě. „Milé holky!“ křičel na ně již z daleka, „teď můžeme po tři dni hrát, jak dlouho budeme jen chtít. Já jsem králem a vy mě musíte poslouchat.“

„I kdo by s tebou hrál,“ ozvaly se na to jeho sestry, sličné to dívky, jako růžové poupátka. „Ty nám ubližuješ a nás zlobíš, nech nás raději samotny; my tě poslouchat nebudem.“

„Když mě nebudete poslouchat, nedostanete ani jíst ani pít, a dám vás zavřít do vašich pokojů, kde musíte zůstat, až se rodiče vrátí.“

„I počkej, ty ukrutníku!“ zkřikly děvčata, „však my tě potrestáme.“

Nalámaly větví, natrhaly květin a na bratra je házely; ten utíkal a opět je honil, a tak se škádlili, některou chvíli i opravdu hněvali až do večera.

„Co se člověk s těmi děvčaty nazlobí!“ řekl mladý místokrál, když si na lože lehal. Tu se otevře tiše okénko a kdosi zašeptá: „Abysi se nemusel zítra s třemi zlobit, dej jednu mně.“

„I to se může snadno stát; kdožpak jsi?“ ptá se princ, který myslel, že s ním někdo žerty provádí.

„Já jsem král slunce a chci si tvou sestru za královnu vzít.“

„Tedy počkej chvilku, já ti ji přinesu. Bude to pro ni velká čest, když se tak mocnou královnou stane.“ I běžel

do ložnice, kde nejstarší princezna spala, vzal ji do náručí, odnesl do svého pokoje a oknem ven ji položil. Princezna ale nepadla na zem. Slunečník, její ženich, vzal ji na své planoucí ramena a po zlatém mostě do slunečního palácu odnesl.

Ráno, když sestry vstaly, vypravoval jim Silomil, co se s jejich sestrou událo. Tu nastalo křiku a výhružek, že princovi až ouzko přitom bylo; celý den s ním ani nepromluvily, jen když podvečer do svých pokojů odcházely, přitočila se starší sestra k bratrovi a šeptala mu: „Jestli přijde k tobě v noci zase ženich, neodbuď ho zprázdna."

„Hleďme!" pomyslil Silomil, „ani bych nebyl řekl, že budou sestrám ženichové tak po chuti; ráno dělaly, jako by na mne do smrti promluvit nechtěly, a teď ještě samy prosí."

Vejda do svého pokoje lehl sice, ale usnout nemohl, neboť očekával nového ženicha. K půlnoci zaklepal zase někdo na okno a Silomil se hned ozval: „Kdo je?"

„Jsem král měsíce a žádám tvou sestru za manželku."

„Počkej, počkej, hned pro ni dojdu." A odběhna pro sestru, snesl ji dolů a za okno položil. Měsíčník ji vzal do náručí a po stříbrných oblacích do svého měsíčného palácu ji donesl.

Ráno, když Silomil vstal, vypravoval to opuštěné sestře; ta plakala a hrozila mu hněvem otcovým. Ale když přišel večer, prosila také ona, by jí ženicha zaopatřil. Když tedy princ opět ulehl, zaklepal zase někdo silně na okno. „Jdete také pro jednu sestru?" ptal se hned princ.

„Jdu, jestli mně ji dáš."

„A kdo jsi ty?"

„Já jsem král větrů."

„Nu toť budu mít pořádné švagry," pomyslil u sebe Silomil a běžel pro tu nejmladší sestru. Když ji za okno položil, vzal ji větrník do náručí a sedl s ní do modroobla-

kového vozu, při němžto čtyry bujné koně zapřaženy byly. Jak král s nevěstou do něho sedl, vznesly se s nimi do povětří.

Druhý den, když se král s královnou z cesty vrátil, běžel mu princ naproti; i divil se král, proč nejdou s ním princezny, a ptal se Silomila kde jsou?

„Milý otče," odpověděl ten, „já je všecky tři provdal."

„Co to povídáš!" vykřikli rodiče.

„Pravdu; jedna je nyní královnou slunce, druhá královnou měsíce a třetí královnou větrů." Tu začal princ povídat, jak se vše událo.

Když uslyšeli rodiče o velkém štěstí svých dcer, zmírnili hněv na syna a jedině to mu předstírali, že nečekal, až oni přijdou. Princovi se ale brzy po sestrách zastesklo; umínil si, že půjde do světa a že si také ženu vyhledá. Dlouho mu otec nechtěl dovolit, když se ale také královna za něho přimlouvala, nechal ho jít. Silomil si nabral peněz, sedl na koně a pustil se do světa.

Jednou, když kolik dní už jezdil, přijel na zelenou louku, kde množství mrtvých těl leželo. I myslil si, co se to tam asi stalo, zdali tam jaká bitva byla, anebo co jiného? Jel dále a tu spatřil za malou horou nádherný zámek. To mu byla vítaná věc. S chutí tedy k němu hned zamířil. U otevřených vrat seděl stareček, který, když Silomil až k němu přijel, takto pravil: „Panáčku, vy jedete tak s chutí do toho zámku; což nevíte, že tam na vás smrt čeká?"

„Proč? Kdo bydlí v tom zámku?"

„Bydlí tam krásná princezna, která je tak silná, že celé vojsko přemůže; teprv ty dni se potýkala s jedním přemocným králem, který si ji buď po dobrém aneb po zlém za manželku vzíti chtěl; ona ho ale jen pod tou výminkou za manžela přijmouti svolila, jestli ji přemůže. Což to bylo všecko platno, že se král i s celým vojskem proti ní postavil? Ona je přece všecky přemohla. Jak byste vy tedy se jí ubránil?"

„Nu ať je jakkoliv, zkusím to," odpověděl Silomil a pustil se do hradu. Ve dvoře slezl s koně a bez překážky vešel do zámku. V jednom pokoji, který byl nadmíru skvostný, viděl na stěně meč, an sám z pošvy vyskakoval. „Tyť musíš hrozně rád sekat," řekl Silomil, „a to se k sobě hodíme, pojď jen ke mně." To dořekl, vytáhl nepokojný meč z pošvy a strčil svůj na jeho místo.

Sotva to udělal, vyšla z vedlejšího pokoje překrásná panna, a vidouc tam neznámého, pravila hrdě k němu: „Jak se můžeš opovážit do mého zámku vkročit? Víš, že ti smrt hrozí?"

Silomil zarazil se nad krásou její, aniž věděl, co mu byla řekla, teprv když slova svá opakovala, odpověděl jí: „A proč by mně smrt hrozila? Což bys ty, krásná panno, tak ukrutná býti mohla, že bys mě zabít chtěla?"

„Zabít tě nechci, ale ty se musíš se mnou potýkat; vyhraješ-li, jsem já tvým vězněm a tvé bude vše, co zde vidíš; pakli ne, musíš umřít."

„Jsem spokojen," odpověděl princ, „vezmi tedy meč."

Princezna přiskočila ke zdi a vytasíc meč z pošvy v horlivosti si ani nepovšimla, že to není její vlastní. Sotva se ale dotkla meče princova, byl její ve dví a z ruky jí vypadl.

„Ó běda!" zkřikla princezna, „nyní jsem tvým vězněm."

„Nikoli," řekl Silomil, „ty jsi vítězkou a já tvým otrokem; čiň se mnou jak chceš, jen mě odtud nevyháněj."

„To neudělám; tys tu nyní pánem a já tě budu poslouchat."

„Kdybych ti poroučet mohl, věděl bych, jaké rozkazy tobě dáti."

„A jaké," ptala se princezna, ač dobře věděla, co dostane za odpověď.

„Abys mě milovala a za manžela pojala."

„Ráda tvé poručení vyplním," řekla princezna a ruku

mu podala, „neboť se mi líbíš; silného a udatného muže jsem si vždy přála, a tys mi dal důkaz udatenství.“

Pln radosti vyskočil Silomil a princezně ruce líbal; ta však pravila: „Dříve než svatba bude, musíš dovolit, abych na sedm dní ze zámku odjela.“

„A kam půjdeš?“

„To nesmím žádnému vyjevit. Zde máš klíče ode všech pokojů a skladů, co jich je v zámku; jen jedinou komoru, ku které tento zlatý klíček patří, nesmíš otevřít, chceš-li mě za ženu míti.“

Silomil vzal klíče a slíbil, že se do komory nepodívá; nato se s princeznou rozloučil a ona odešla. První den chodil princ po zámku, prohlížel zahrady, rozmlouval se sluhami a bavil se, až mu první den ušel. Druhý den se mu již více stýskalo a z dlouhé chvíle nemyslil na nic jiného než na milenčin zákaz. „Snad mě chtěla jen zkoušet,“ mluvil sám k sobě a zlatý klíček pořád v ruce otáčel. „Co by tam také mohlo být, abych to jakožto nastávající manžel viděti nesměl? A vždyť to ani nepozná, třebas se tam podíval.“ Tak si to všetečný Silomil vymlouval, až konečně klíček odvázal a do komory šel. Když otevřel, spatřil tu rozpáleným řetězem ke zdi přikovaného člověka.

„Kdo jsi a co zde děláš?“ ptal se princ.

„Ach, prosím tě, pomoz mi odtud. Jsem král ohně; přemožen v bitvě s mocnou princeznou, jižto jsem si zamiloval, musel jsem se dát na útěk, když všickni lidé moji pobiti byli; ona mě však dohonila a zajatého tu přikovala.“

Silomilu nezdálo se býti radno ukovaného krále odvázat, že ale tak snažně prosil, aby mu jen na chvilku odlehčil, smiloval se nad ním a řetěz mečem přeťal. Král jsa na svobodě, ihned z pokoje zmizel. Tu se teprv Silomil ulekl; běžel honem do dvora a díval se, jestli by ho někde nespatřil, ale nadarmo. –

S velikým strachem očekával nyní nevěstu, ale ta nepřicházela. Již minulo dvakrát sedm dní, a jí tu ještě nebylo! Tu viděl arci, že je zle a že se slova milenčina vyplní; naříkal a bědoval bez přestání, ale nebylo nic platno. I vzpomněl si na své švagry, že snad oni budou vědět, kde se octnula, a že mu k ní dopomohou. Hned tedy rozkázal, aby mu nejrychlejšího koně osedlali, a vyšvihna se na něj uháněl ze zámku. Nejdříve přišel ke slunečníku, a byv s radostí od sestry a od švagra uvítán, ptal se především, zdali ví o silné princezně?

„Milý brachu, to nevím. Možná však, že ví o ní druhý švagr tvůj, měsíčník; chceš-li, doprovodím tě k němu.“ Ochotně přijal Silomil ten návrh a slunečník ho na zlatých perutích ke švagru měsíčníku donesl.

„I vítáme tě, švagříčku; jakpak jsi sem zabloudil?“

„Ach, milý švagře, ztratila se mi nevěsta a já nevím, kde ji hledat, přicházím tedy k tobě na poradu. Slunečník mi nemohl dát zprávy, i myslím tedy, že snad ty o ní víš?“

„Milý hochu,“ odpověděl švagr po krátkém rozmýšlení; „já o ní také nevím, ale švagr větrník zná zajisté její stopu, neboť ten zafoukne do každého kouta. Chceš-li, donesu tě k němu?“

„Chceš-li být tak laskav, budu tomu rád.“

Zastavili se také u sestry, která Silomila s radostí objímala a na tisíceré věci se ho vyptávati počala. On ale pospíchal, nemaje stání, a švagra k odchodu pobízel. Zatím se slunečník zase domů vrátil a měsíčník Silomila na stříbrných oblacích k větrníku donesl. Právě stálo čtvero bujných koní u modrooblakového vozu zapřaženo, čekajíc na svého pána, když se Silomil k větrníkově palácu přihnal.

„I hle, hle! toť je švagr; copak tebe k nám vede?“ Tak se s podivením tázal větrník a na ženu zavolal, kteráž bratra s velikou radostí přivítala.

„Milý švagře, já bych tě prosil, kdybys mi o mé nevěstě, té silné princezně, pověděl; ona se mi ztratila, a ty prý jistě věděti budeš, kde je.“

„Ovšem že vím,“ odpověděl větrník, „ale co je ti to platno, když ji tam odtud nedostaneš?“

„A kde je?“

„Hluboko pod zemí v jednom ohnivém zámku přikována; muž ten, kterého jsi z řetězů odvázal, byl král, jehož ona přemohla; ten jsa na svobodě pustil se za ní, a když ji dohonil, vzal ji s sebou do svého ohnivého zámku a ze msty ji tam přikoval. Věř, že by se již dávno byla upekla, kdybych ji neochlazoval.“

„Ó, tím trápením je moje neposlušnost jenom vinna!“ naříkal ubohý princ. „Což není žádných prostředků, jak bych ji tam odtud vysvobodil?“

„Ano, jen jediný; poslechni, já ti o něm povím. Ohnivý král má bystrého koně, který, kdybys i sto mil napřed byl, přece tě dohoní. Nebylo by tedy nic platno, kdybys i na nejčerstvějšího koně zasedl a nevěstu tam odtud unésti chtěl. Král skočí na svého bystráka, zvedne se do povětří a v okamžení tě dostihne. Že by se vám pak ještě hůře vedlo, není pochybnosti. – Musíš tedy mít koně, který je rychlejší koně králova.“

„A kde takového dostanu?“

„Takového koně má jedna čarodějnice. Je však tuze zlá a mnoho lidí, kteří od ní něco žádali, o život již připravila. Nicméně můžeš se o to pokusit; já tě do jejího hradu donesu a prvé se ještě se slunečníkem a měsíčníkem stran tebe poradím. Zůstaň zatím u mé ženy.“

„Pojď, bratříčku, pojď! trochu se jídlem na cestu posilníš a přitom mně povíš, co dělá otec a matka,“ pravila sestra a vedla Silomila do palácu.

Větrník sedl do oblakového vozu, koně zatřásli lesklou hřívou, hrdě se vzpjali a letem pána svého odnášeli. Ještě

Silomil svůj celý příběh sestře nedopověděl, a již byl větrník zase zpátky.

„S jakou jdeš?“ ptal se princ dychtivě.

„S dobrou; zde máš hůlku půl zlatou, půl stříbrnou, tu si schovej od nás na památku. Kdykoliv bys naší pomoci potřeboval, zastrč ji polovic do země a my ti pomůžem. Věř a směle na nás spolehni, my ti nedáme zahynout.“

Rychle vzchopil se Silomil a se sestrou rozžehnav se, ku králi do vozu vstoupil. Tři dni a tři noci jeli bez ustání, dříve než přijeli k údolí, kde čarodějnice bydlela. Tam se spustili dolů a král se švagrem se rozloučil. Bujní, posud neunavení vranci zafrkali a již byli zase princovi s očí.

Zmužile kráčel tento k hradu, který stál mezi černými skalami. Místo zahrad byly okolo něho bahna a suchopáry, kde ani bodlák nerostl; místo zdí byl tu černý plot, na němž kolem dokola cosi nastrkáno bylo. Jak se ale zhrozil Silomil, když přijda blíže spatřil, že jsou to samé člověčí lebky! Tu se otevrou vrata a naproti němu vyjde čarodějnice; místo vlasů se jí točily po skráních samé háďata, v očích jí seděly baziliškу, a když otevřela vpadlé bezzubé ústa, vykukovalo z nich hadí žíhadlo; nos měla jako orličí zobák, tváře skrabacené a bradu, která jako pahrbek vyčnívala, obrostlou zrzavými vláskami. Na shrbeném těle visel šedivý rubáš, okolo něhož na místě pasu had se otáčel.

„Co zde hledáš?“ ptala se sípavým hlasem Silomila.

„Chci k tobě do služby,“ odpověděl, a dušička se v něm třásla, co mu asi ta ohyzda odpoví.

„Do služby, hm! Zdalipak víš, jaká je u mne služba?“

„To nevím, ale myslím, že u tebe vydržím.“

„U mne trvá služba jen tři dni a tři noci; kdo však mé rozkazy nevyplní, tomu se vede jako těm, jichž lebky zde vidíš.“ Přitom ukázala po strašlivém plotu kostnatým prstem, u něhož měla nehet na tři coule dlouhý. „A jakou mzdu žádáš?“

„Nic jiného než toho koníka, kterého máš schovaného."

„Když to vykonáš, co ti poručím, máš ho mít," řekla stará a baziliškyjí v očích radostí poskakovaly, že zase jeden do tenat veběhl.

První den vedla ho do stáje, kde dvanáct železných hřebců stálo, a pravila k němu: „Ty hřebce veženeš do ohrady zde za zámkem, a bude-li večer jen jediný scházet, ztratíš život." Nato šlehla každého koně bičíkem a oni odběhli sami do ohrady. Byla to však krutá práce pro nového sluhu, neboť se mu hřebci rozutíkali, sotvaže ze vrat vyšli, a on by se jich zajisté nebyl dovolal, kdyby mu švagři nebyli přispěli. Na ty si v největší ouzkosti vzpomněl a hůlku honem do země strčil. V tom okamžení začalo slunce tak náramně krom ohrady pálit, že hřebci ještě rádi do chladné ohrady pospíchali. Večer, když baba pro ně přišla, divila se velice, že jsou všickni pohromadě; neřekla ale Silomilovi ani slova.

Druhý den dovedla ho zase do stáje, kde stálo čtyryadvacet hřebců. „Ty hřebce veženeš opět do té ohrady, a bude-li večer jen jediný scházet, ztratíš život." Tak řekla čarodějnice k princovi; potom šlehla každého bičíkem a oni utíkali jako vzteklí do ohrady. Ale tenkráte byl Silomil chytřejší. Aby se mu nerozutíkali, vrazil hůlku hned do země. Tu začala taková vichřice fučet, že se jí koně ubránit nemohli a v ohradě zůstat museli. Večer, když je baba všecky našla, poručila sluhovi, by je do stáje vehnal; ale v srdci ji to náramně zlobilo. I přemýšlela, co by mu uložila na třetí den, by mu to nebylo možná vykonati.

Večer pozdě vyšel si princ z hradu ven. Tu ho potkal měsíc a řekl mu: „Zítra budeš mít kousek perné práce, musíš podojit dvanáct divokých krav a z toho mléka lázeň pro čarodějnici přistrojit. Ona ti poručí, abys prvé sám se vykoupal; učiň to bez bázně. Teď jdi za hrad a kde nejvíce záře moje svítí, tam najdeš zlatý bič, ten vykopej, dobře

schovej, a když budeš mít krávy dojit, každou ním šlehni a uvidíš, že budou stát jako beránci; až pak odtud na koníku pojedeš, vykoupej ho v nejbližším rybníce a potom jeď pro svou nevěstu."

Silomil poděkoval laskavému švagru a šel hned pro bič. Nedaleko za zámkem svítil měsíc nejjasněji na jedno místo, kde vysoká lípa stála, tam tedy počal kopati a našel opravdu zlatý bič. I schoval ho dobře a šel spat. Časně ráno vzbudila ho čarodějnice a vedla na dvůr do chléva, kde bylo dvanáct krav, které jako divoké po chlévě střečkovaly a hrozně řvaly.

„Ty krávy musíš podojit a z toho mléka pro mne lázeň udělat," pravila baba a odešla.

Silomil vzal bič a každou krávu ním šlehl. Všecky stály hned jako beránci a nechaly se dojit. Když mléko do džberu vlil, bylo tak horké, že se div nevařilo. Potom šel pro čarodějnici; ta se zlostí celá třásla a vyběhla na dvůr, aby se přesvědčila, je-li to pravda, neboť nemyslila, že by byl Silomil v stavu divoké krávy udržet. Tam ale viděla, že učinil, jak mu byla přikázala. Strčila tedy prst do horkého mléka a pak řekla k princovi: „Nyní se v tom musíš vykoupat," myslíc, že se bude bát.

„Proč bych se nekoupal? Dříve však, než do lázně vlezu, přiveď mi sem toho koníka, bych se přesvědčil, zdali ho také opravdu máš."

Baba šla a za chvilku koně přivedla; byl ale tak umazaný a vyzáblý, že princ ani věřit nechtěl, že by ten kůň mohl býti nejrychlejší na světě. Vzal ho za uzdu, uvázal k sloupu a vlezl do lázně. Tu zavanul větřík a mléko zchladil, takže se Silomil směle koupati mohl. Když se vykoupal, byl sedmkráte krásnější než dříve, že se i ta zatvrzelá duše do něho zamilovala. I pomyslila si: „Počkej, teď já do té lázně vlezu a budu také sedmkráte krásnější a pak si toho hocha zde nechám." Řekla tedy Silomilovi: „Když jsi to

všecko tak dobře vyvedl, tedy si toho koníka vezmi, ale dříve odtud neodcházej, až já se vykoupám.“ Když do lázně vlezla, počalo slunce tak náramně pálit, že se mléko v tu chvíli jedním klokotem vařilo, baba křičela a chtěla ven, ale nemohla pro slunce, které své paprsky tak mocně na ni opíralo, že se zdálo, jako by proudy plamenů ze všech stran pršely. I uvařila se dopola a dopola se upekla. Silomil nebyl ale tak hloupý, aby jí byl pomohl; jakmile do koupele vlezla, sedl na koně a úprkem z hradu uháněl.

Když přijel k nejbližšímu rybníku, slezl dolů a koně v něm vykoupal. A hle! jaká to změna – ten špinavý vyzáblý kůň byl bílý jako sníh a hladký jako aksamit; hříva a ocas byly ze samých stříbrných nitek, které se jen leskly, nohy měl jako strunky a podkůvky z ryzího zlata, ušima stříhal a hlavou pyšně házel, že mu hříva jako stříbrné třepení kolem krku poletovala. Tu teprv Silomil s radostí na něj skočil a dolinou uháněl, až jiskry za ním pršely.

Netrvalo to dlouho a Silomil octnul se v hradě ohnivého krále, kde svou nevěstu přikovanou viděl. Jak ho spatřila, prosila, aby rychle utekl, sice že ho král usmrtí; on ale vytáhna meč, řetěz přeťal, milenku vzal do náručí, a vsedna s ní na koně, ujížděl pryč. Král se díval právě z okna, když se mu stříbrohřívek přes cestu zakmitl; i poznal na něm prince s osvobozenou princeznou. Vztekem celý bez sebe letí na dvůr, vsedne na svého rychlého koně a chce je dohonit. Ale tenkráte se zmýlil! Stříbrohřívek byl již tak daleko před ním, že ho jen jako bílou holubičku viděti bylo; darmo král svého rychlouna bodal, ten nemohl z místa, neboť ještě k tomu všemu slunce tak pálilo, že se pot z něho jen lil. Král mu ale přece oddechu přáti nechtěl. Tu se najednou strhne takový vicher, že krále i s koněm do povětří vznese, ním zatočí a nazpátek k ohnivému zámku jej žene, kde ho utrmáceného bez dechu srazí. I zařekl se král, že do své smrti silné princezně škodit nechce.

Zatím donesl stříbrohřívek pána a paní až do jejich zámku. S radostí je čeleď přivítala. Silomil tam ale nezůstal; druhý den sedl zase s milenkou na stříbrohřívka a ten je donesl k jeho rodičům. Ubozí mysleli, že je syn jejich dávno mrtev, neboť o něm ani sluchu nebylo. Jaké bylo potěšení jejich, když svého jedináčka mnohem krásnějšího a s tak sličnou nevěstou zase spatřili, to si každý snadno pomyslit může. Na svatbu, kterou hlučně a skvostně slavili, přišli také větrník, slunečník a měsíčník se svými ženami, kterým Silomil za jejich služby srdečně děkoval. Po svatbě jeli mladí manželé zase nazpátek do svého zámku, kde spokojeně živi byli. Stříbrohřívek se měl dobře a ještě vnuci krále Silomila si jeho stříbrnou hřívou rádi zahrávali a na něm jezdili.

LUKEŠ BYL ZÁMOŽNÝ SEDLÁK, ALE RÁD HEJŘIL. PROto nebylo divu, když mu za několik let z celého jmění nezůstalo nic více než rozdrchaná chalupa. Tu teprv nabyl rozumu. Teď by byl hospodařil, kdyby byl měl s čím. Dokud byl v dobrém stavu, přál si často míti jen jedno dítě, a Bůh ho nevyslyšel; ale když si ho nepřál, když neměl sám pro sebe co jíst, porodila mu žena děvčátko. Škrábal se arci za ušima nad tím nemilým požehnáním, ale co bylo dělat. Šel tedy k jedné chudé známé a žádal ji, aby jeho ženě při křtu posloužila; ale ta se nechtěla zadarmo ani hnout. Mrzut nad nevděčností lidskou vrátil se k ženě a povídal jí to.

„Vidíš, Lukši," pravila tato, „jak to je, když člověk nehospodaří; dokud jsme byli bohati, sám rychtář nám všecko k vůli udělal, a teď mi ani ta nejmizernější nájemnice nechce posloužit. Ubohé dítě, jak se třese; vždyť nemám ani chatrné plenky, bych je zaobalila; na holé slámě musí ležet! Ó Bože, smiluj se nad námi!"

Tak hořekovala a bědovala ubohá žena a nahé nemluvně slzami kropila. Než najednou utřela slzy a na muže, který zamyšlen se založenýma rukama u ní stál, radostně se podívala, řkouc k němu: „Prosím tě, Lukši, jdi k bývalé sousedce, ona je zámožná a já jsem byla jejím dětem za kmotru, jdi a popros ji, aby ona teď mému dítěti posloužila."

„Nevím, milá ženo, nevím, jestli se nemýlíš, mně se zdá, že zprázdna pořídím."

S těžkým srdcem kráčel Lukeš okolo svého bývalého statku k staré sousedce.

„Pozdrav Pánbůh, milá kmotra!" řekl vejda do světnice. „Má žena vzkazuje vám pozdravení, a poněvadž nás Bůh dceruškou obdařil, prosí vás, abyste jí při křtu svatém posloužila."

„Milý Lukši," řekla sousedka úštěpačně, „já bych ráda šla, ale časy jsou zlé, člověk potřebuje každý krejcar a takovým žebrákům, jako vy jste, musí mnoho založit; proč nejdete k jinému, proč právě ke mně?"

„Protože vám žena také posloužila."

„Aha! tak to má být jako půjčka za oplátku, a já mám dát tolik vám, jako vy mně? Kdybych byla tak štědrá, jako vy jste byli, přišla bych také tak daleko. Jděte, jděte, nepůjdu ani krok."

Lukeš zatvrzelé ženě ani slova neodpovídaje odešel s pláčem domů. „Vidíš, milá stará," řekl, když domů přišel, „já to napřed věděl, jak pořídím; ale nedělej si z toho nic, však Bůh nikoho docela neopustí. Dej mi dítě, já je sám ke křtu donesu a za kmotru vezmu, koho nejdříve potkám."

Žena zaobalila děvčátko do kouska staré sukně a muži je slzíc do loktů vložila. I musel Lukeš přes pole, neboť stála kaple hezký kousek za vesnicí; asi sto kroků zdálí, kde se cesty křižovaly, potkal Lukeš starou babičku; jak ji spatřil, hned si umínil, že ji poprosí, aby dítěti za kmotru stála.

„Milá babičko, já bych vás o malou službu prosil. Jsem zde z té vesnice chudý chalupník; dnes mně žena porodila děvče, i šel jsem tedy k sousedkám prosit, by nám některá posloužila za kmotru, ale že jsme chudí, nechtěla žádná jít; vzal jsem tedy dítě sám a umínil si, kterou nejdříve potkám, tu že vezmu za kmotru. Vás jsem nejdříve potkal, tedy vás prosím, abyste dítěti byla kmotrovstvím."

„I to vám mohu udělat; dejte sem to robátko a pojďte."

Lukeš jí dal dítě a šli ke kapli. Právě chtěl pan páter odcházet, tu přijde kostelník a oznamuje mu, že jdou křtiny.

„Kdo je to?" ptá se nevrle kostelníka.

„I je to ten darebák Lukeš; vždyť nemá sám, co by do huby strčil."

Vtom vešel Lukeš s kmotrou. Babička mrštila okem po kostelníkovi a pozorovala, jak se na ni mračí a že žádných skvostných příprav ke křtinám nedělá; to ji zamrzelo, sáhla do kapsy, vytáhla lesklý, velký dukát, a přistoupivši ku knězi, do ruky mu ho vtlačila. Pan páter se s podivením na tu ošumělou babičku ohlídl, pak se podíval na dukát, schoval ho a šeptal kostelníkovi do ucha, aby mu dal pluviál, a pokřtil dítě chudého Lukše tak slavně jako nejbohatšímu měšťanu. Děvče dostalo jmeno Mariška. Po křtu vyprovodil pan páter kmotru až ke dveřům a kostelník až za dvéře, kde se mu také propitného dostalo.

Když přišla babička s Lukšem na rozcestí, kde se byli potkali, podala mu dítě, sáhla do kapsy, vytáhla opět dukát, který za plenu strčila, a pravila: „Z toho dukátu, co dítěti zakládám, budeš mít tolik, abys je dal dobře vychovat; až bude holce dvanácte let, přiveď ji sem na to místo, a já si ji pak vezmu k sobě na několik let, to jest, bude-li ona, ty a tvoje žena chtít. Abys ale poznal to místo, neboť ve dvanácti letech se mnoho změní a jen zde můžeš mne najíti, tedy ti udělám znamení.“ Vytáhla ze záňadří zelený proutek a dotkla se ním země; tu vyrostl krásný růžový keř plný poupat, babička ale zmizela. Lukeš plný podivení ohlížel se po babičce, ale nadarmo. Nevěděl opravdu co se s ním stalo, a byl by tam snad až dodnes stál, kdyby se Mariška nebyla dala do pláče a tak ho na domov nebyla upamatovala.

Zatím čekala žena s nedočkavostí. Hlad, žízeň a tělesné bolesti ji trápily; v domě nebylo ani sousta chleba, ani krejcaru peněz. Tu vešel Lukeš do sednice.

„Ženo! neplač, nenaříkej; anděl Páně nám pomohl. Zde máš svou Marišku; dříve však, než dítě políbíš, vyndej závinek, abys viděla, jak vzácnou kmotru mělo.“

Žena plna podivení sáhla za plenu a vytáhla ne jeden – ale hrst dukátů. „Pane Bože!“ vykřikla a leknutím dukáty

z ruky pustila, že se po chatrné hůni a shnilé slámě rozkoulely. „Muži, kdo ti dal tolik peněz? Jen se podívej!“

„Já koukal dřív než ty a podivil se více než ty. Ale jen poslechni, povím ti, od koho je mám.“ Nato vypravoval ženě, jak se s ním u křtu bylo dálo, a doložil konečně: „Když jsem babičku více nespatřil, kráčel jsem domů; na cestě mi to ale nedalo, i vytáhnu závinek a místo jednoho dukátu mám jich plnou hrst. Ovšemže jsem se ulekl jako ty, ale já je pustil místo na zem zpátky do plenky, mysle sobě: „Počkej, neřekneš ženě nic, ať si vytáhne ty zlaté koníčky sama, ta bude koukat. A proto jsem ti také nic neřekl.“

„Teď ale, staroušku, nech divení, poděkuj za to, co nám Pánbůh nadělil, a pomoz mi ty zlatoušky sbírat. Mohl by sem přece někoho kozel přinést a na takové zboží se nesmí lakomý člověk dívat.“

Začali sbírat; ale nový div! Kde ležel jeden dukát, tam jich našli deset; když je všecky shrnuli, bylo jich hezká hromada.

„Pane Bože!“ pravila žena, starostlivě na hromadu zlata hledíc, „jestlipak nám ty peníze budou požehnány? Kdopak ví, nebyla-li ta babička zlý duch, který těmi penězi naše duše chce zakoupit?“

„Ale řekni mi jen, ženo, jak můžeš být tak zpozdilá? Copak myslíš, že by zlý duch se mnou šel do kostela, nechal se kropit svěcenou vodou, ba že by i kříž dělal? Jenom si to rozvaž. Že by to obyčejná ženská byla, to nedím; ale byl to dobrý duch, kterého nám Bůh co osvoboditele seslal, a já myslím, že můžeme ty peníze s pokojným svědomím podržet. Nejvíce se o to jedná, kam bychom je schovali, aby nám někdo na ně nepřišel. Prozatím je dám do truhly, ale zítra v noci je zakopám pod hrušku, a to ti povídám, ať žádnému ani slova neřekneš. Jeden dukát vezmu, půjdu k rychtářce a proměním ho; pak koupím mléka, vajec,

chleba, mouky a přivedu sem ženu, která by dobrou večeři přistrojila. Zítra se vydám do města, nakoupím šatstva a peřin, a pak – hádej, stará, co ještě koupím?“

„Inu nejlépe, abys koupil bývalý náš statek, pole a dobytek a rozumněji s tím hospodařil než prvé.“

„Ženo! to první jsi uhodla, a o to druhé se pranic nestarej; já budu jistě dobře hospodařit, neboť mám pro koho a bída je dobrým kantorem.“

Když Lukeš peníze do truhly uložil a zamkl, vzal jeden z dukátů a šel nakoupit. Žena ošetřovala zatím dítě a kochala se v blahých snech, o jichž uskutečnění nepochybovala. Za malou hodinku otevrou se dvéře a do nich vkročí rázná, buclatá děvečka, nesouc v obou rukou velikánský krajáč s celým dojením, za ní šel Lukeš, v jedné ruce košík plný vajec, na nichž dvě cihlové buchty ležely, a v druhé do uzlu svázané peřiny.

„Požehnej Pánbůh!“ řekla děvečka postavivši krajáč na lavici. „Hospodyně vás pozdravuje a posílá vám trochu mléka na kaši; a kdybyste něco potřebovala, máte jen vzkázat, že vám ve všem poslouží.“ Nato odešla, nečekajíc na poděkování udivené ženy.

„Vidíš, co neudělal jediný dukát; kdyby věděli, co jich máme, na rukou by nás nosili. Rychtářka nás vším zaopatřila, i peřiny nám do zejtří půjčí a starou přadlenu k posluze pošle. Já jí řekl, že naše dítě závinkem hrstku dukátů dostalo. Ať tedy víš, kdyby sem přišla, jak se chovat máš.“

Po té řeči rozdělal Lukeš oheň, a když přišla stará Veruna, byla za malou chvíli dobrá polívka uvařena. Zajisté že i to nejdražší jídlo z panské kuchyně vznešenému žaludku tak dobře nechutnalo, jako hladká ančka (tak nazývají v některých krajích mlékovou polívku) od staré Veruny přichystaná vyhladovělému Lukši a jeho ženě.

Druhý den po snídani vypravil se Lukeš do města.

Rychtářka té chvíle použila a běžela Lukšovu ženu navštivit, zvláště proto, aby se dověděla, jak to asi s těmi penězi vypadá. „Milá sousedko," začala, když se na její zdraví vyptala. „Do vašeho domu přišlo s děvčátkem boží požehnání!"

„Vždyť to není tak valné; hrstka dukátů se brzy rozkoulí. Bůh to zaplať té dobrotivé ženě, naší kmotře! Teď si můžeme zase statek i s nářadím koupit a pořádný život vésti."

„To uděláte nejlépe."

Nato šla rychtářka pryč, ale dříve než došla domů, zastavila se u několika kmoter a tetiček, aby jim úplnou zprávu dala o Lukšově bohatství. Než bylo poledne, věděl každý kluk ve vesnici, že dostali u Lukšů věrtel dukátů. Večer se šťastný Lukeš z města vrátil a přivezl plný vůz domácího nábytku, šatstva, peřin a vařiva. Druhý den nato koupil svůj bývalý statek, pole a dobytek. Nyní měla nouze konec; Lukeš začal hospodařit a stal se teprva pořádným člověkem.

Největší jejich radost ale byla malá Mariška, děvčátko tak milé a hezounké, že je musel každý rád míti. „Ó milá kmotra," říkávaly staré babičky, „ta holka vám nevyroste, ta je na své stáří příliš moudrá." Ale navzdor tomu proroctví rostla Mariška jako z vody. Když jí bylo deset let, řekl pan kantor, že ji rodiče nemusejí více do školy posílat, protože už tolik umí, co on sám. Dali Mariška tedy na dvě léta do města, kde se i ženské práci učila. Když docházel druhý rok, jel Lukeš zase pro Mariška, protože se blížila doba, kde ji babičce odevzdat chtěli. S radostí a chloubou objímala matka dceru, neboť se přihnalo mnoho známých na násep a všickni obdivovali se kráse děvčete, což rodičům nemálo lichotilo. Matičky, kterým syni dorůstali, myslely, že by to nebylo špatné, do takového hospodářství se přiženit. Největší právo si ale bral k Mariščе rychtářův

Jirka a vypočítával již na prstech, za kolik let by se mohla asi vdávat. Ale pro Mariškou kvetlo štěstí jinde!

Za několik dní bylo právě dvanáct let, co byla křtěna. S pláčem tedy, když i ty uplynuly, rozloučila se matka s Mariškou a otec ji vedl k růžovému keři, jsa té naděje, že tam také její štěstí zkvete. Stál tu čarodějný keř posud plný poupat, jako by ho teprv v tom okamžení babička ze země byla vykouzlila. Nikdo se za celých dvanáct let neopovážil rukou na něj sáhnout, neboť si vypravovaly staré sousedky, že je to nové rejdiště divých žen, a kdo by růži z keře toho utrhl, ten že padne v moc jejich. Jediný Lukeš mohl ty řeči vyvrátit, ale ten se s tím nikomu nesvěřil. Když došli místa, dotkl se Lukeš jednoho poupěte, a v tu chvíli stála místo keře paní kmotra před ním. V prvním okamžení ulekla se Mariška té nenadálé změny, ale když pohledla do tváře stařenky, opustila ji všecka bázeň.

„Chceš jíti se mnou, Mariško?“ ptala se děvčete kmotřinka.

„Děvče půjde rádo, paní kmotra,“ odpověděl za ni Lukeš.

„To mě těší; jděte tedy domů, kmotře, a nestarejte se více o svou dceru; jí se povede dobře a já vám ji brzy krásnější a šťastnější zase přivedu. By se vám ale po děvčeti nezastesklo, vezměte tohle zrcadlo; kdykoliv do něho kouknete, uhlídáte v něm Mariškou jako živou. Nyní jděte domů; ale neohlížejte se ani vlevo ani vpravo ani nazad, sice by se vám mohlo něco zlého přihodit.“

Lukeš rozloučiv se s dcerou, vzal od kmotřinky zrcadlo a ubíral se zrovna k vesnici. Babička ale vytáhla zelený proutek, a pojavši Mariškou za ruku, řekla: „Pojď, má dceruško, půjdem také.“ Přitom se dotkla proutkem země, ta se rozevřela a ony se octnuly uprostřed krásné zahrady nedaleko pěkného zámku. Velkou, prostrannou, do okrouhla založenou zahradu ohražoval neprůhledný samorostlý

plot. Stezky zlatým pískem posypané proplítaly se kříž nakříž mechovým trávníkem, na němž buď v záhonech rozsázené, buď v malebných keřích rostoucí květiny se skvěly. Vůně tisícerých kalichů, hájů a křovin, zpěv krásného ptactva, vše to opanovalo smysly Mariščiny tak, že se ani vzpamatovat nemohla. Po chvíli upřela zraky na ladný zámek, jenž uprostřed stál. Kolem dokola pnuly se sloupy z bílého mramoru, ovité růžemi, jerichem a břečtanem. Z malé předsíně šlo se do šesti dveří; pět jich bylo z bílé slonové kosti se zlatými zámky, šesté byly z černého ebenu; sloupy před černými dveřmi byly též černé a obtočené ciprysem a rozmarýnou.

„V tom zámku," řekla babička k Marišce, „budeš bydlet. Všude můžeš chodit, všude se podívat, jen do toho šestého pokoje nechoď, sice bude zle s tebou. Tuhle máš šest zlatých klíčů ode všech dveří, jdi a podívej se tam."

K tomu se nenechala Mariška dlouho pobízet; vzala klíče a otevřela první dvéře. Byla to ložnice. Po podlaze ležely koberce z hermelínu; na slonové, stříbrem a zlatem draze vykládané posteli dýchaly měkké podušky. Bílé, hedbávné, od stropu až na koberec visící nebesa byly stříbrnými hvězdami posety, takové byly též záclony u oken.

„A v tom krásném pokoji na těch měkkých poduškách mám já spát?" ptala se Mariška babičky.

„Vždyť jsem ti to již řekla, že je to všecko jen pro tebe, budeš-li poslušna toho, co ti přikážu."

„Všecko vám, drahá babičko, udělám a na ten šestý pokoj ani nepomyslím."

V druhém pokoji bylo kupadlo. V leskné podlaze byla zasazená krystalová káď, do níž stříbrnou trubkou voda se pouštěla. Třetí byla oblekárna, kde stály červeným damaškem potažené a perlovinou uměle vykládané lenošky. Uprostřed stál stříbrný stolek a na něm klenoty, jakýchž svět neviděl.

„Z těch si můžeš každý den vzít, co se ti bude líbit," řekla babička, vedouc děvče blíže k stolku.

„Ó Bože, to je lesk, to je krása; a já to nosit mám? Ó kýž to mohu matce a otci okázat."

„Když budeš hodná, uhlídají tě také jednou v tom oděvu." Potom šla, odhrnula záclonu a otevřela užasnuté Marišce šatnici, natlačenou skvostným prádlem a šatstvem. Kdyby sto let živa byla, nebyla by to všecko obnosila. Z toho pokoje šly do jídelny a odtud do pátého pokoje, který byl ku práci uchystán. Na pěkném stolku ležely začaté práce ženské a podál stála drahým kamením vykládaná harfa.

„Jakpak se ti to zde líbí?" ptala se babička.

„Jedno více než druhé; ale povězte mi, kdo bude na tu krásnou harfu hráti?"

„Kdož jiný než ty, až se hrát naučíš?"

Potom, když se Mariška vykoupala, ustrojila ji babička do pěkných šatů a vedla k obědu. Neviditelné ruce nosily na stůl jídla, jichž na kolikero bylo. „A proč vy se mnou nejíte?" ptala se Mariška babičky, když viděla, že opodál stolu sedá.

„Jenom jez, dceruško, jez; já jídám sama a sama také spím."

Po obědě, který Marišce jak náleží dobře chutnal, šla s babičkou do zahrady. U malého rybníka se zastavily a babička hodila hrst drobtů do vody. Tu se shluklo množství lesklých rybiček a hltalo a pralo se o hozené drobty, což Marišce nemalé potěšení činilo, jelikož jakživa takových ryb neviděla. Potom chodily dále po zahradě; babička ukazovala a jmenovala Marišce jména nejpěknějších květin, pak je z vyražení trochu zalívaly, a když byly umdleny, natrhaly si chutného ovoce, sedly do některé besídky aneb pod stinný strom a jedly. Tak jim ušel den; po večeři dovedla babička Mariš̆ku do ložnice, dala jí

„dobrou noc“ a odešla. Když se Mariška odstrojila a pomodlila, zahrabala se do hebounkých podušek, přikryla hedbávným přikryvadlem a spala, jako by ji do vody hodil.

Slunce bylo již hezky vysoko, když se probudila. Babička stála u ní a pravila: „Těší mě, že jsi se tak do červena vyspala.“

Mariška přivítala babičku, vyskočila z postele a šla se strojit. I zdálo se jí, jako by jí při všem, co dělala, kromě babiččiných rukou ještě jiné, které však neviděla, nápomocny byly. Nechtěla se ale ptát. Když byla přistrojena, otočila jí babička ještě dvě šnůry perel, velkých jako zrna hrachu, okolo krku a rukou a pak ji obrátila k zrcadlu.

„Zlatá babičko, to mně to sluší!“ řekla Mariška s utěšenou tváří, když se několikrát před zrcadlem otočila. „Kdyby mě teď mamička viděla, anebo moje kamarádky, ty by koukaly!“

„Jen se spokoj, také to jednou bude.“

V jídelně na stolku stála přichystána snídaně. Na krystalové, zeleným listím obložené misce ležely vonné jahody a též v takovém koflíku dobré mléko, vedle toho stříbrný talíř a lžička. Když si Mariška na dobré snídani pochutnala, vedla ji babička do pracovního pokoje. Nejdříve ji učila šít, potom číst a písmeny na pergaméně malovat. Zatím přišlo poledne. Mariška usedla k obědu a babička odešla. Po obědě přišla opět, dovedla ji do zahrady a jmenovala zase pěkné ptáky, stromy a rozličné byliny. Babička měla ptactvo tak krotké, že, jak na malou píšťalku zapískla, všickni hned k ní přiletěli. Když viděla, že se to Marišce líbí, dala jí tu píšťalku. Po takovém vyražení musela Mariška zase k práci. Odpoledne vyšívala všelijaké drahé věci a potom se učila na harfu hrát. Na to se nejvíce těšila, a proto jí to také ze všeho učení nejlépe do hlavy šlo. Po učení vzala babička sama harfu, sedla k oknu a poručila Marišce, by si k ní sedla, že jí zazpívá. Mariška myslila

v duchu: ‚To bude asi hezký zpěv; moje mamička není ještě tak stará a nebylo to k ničemu, když se dala do zpěvu; jak pak ta stará babička!“ Brzy se však divila! Když několikrát scvrklými prsty stříbrné struny přejela, začala zpívat. Nikdy neplynul dojemnější a plnější hlas z hrdla lidského, jako u té staré pěvkyně. Jak začala zpívat, umlklo ptactvo, přestal šumot v hájích a vše bylo ticho; jen větřík odhoupával zlehounka sladké tóny. Mariška, majíc chrpové oko na babičku upřené, ruce sepjaté, ani dechnout se neopovážila; teprv když tato zpívat přestala, popadla ji za ruku a z plného srdce si vzdychnouc pravila: „Ach babičko, vy umíte krásně zpívat!“

„To je také moje jediné potěšení, dokud ty mně větší nezpůsobíš.“

„Čímpak vám mohu potěšení způsobit?“

„Jen poslušenstvím.“

„Já vám jistě splním, co jsem přislíbila, a nikdy vás nezarmoutím.“

„Tys dobré dítě,“ řekla stařena a Mariška na bělounké čelo políbila.

Tak minul den za dnem, doba za dobou a z Mariška stala se rozšafná, moudrá a velmi krásná panna. Již po páté jabloň pod oknem odkvetla, co ji babička z domu odvedla. Posud se jí ale ještě nezastesklo, an jí čas v samé rozkoši a při zábavné práci ubíhal a babička krom jídla a noci nikdy ji neopustila. Ten pátý rok jednou časně zrána vstoupila babička do ložnice a pravila k Marišce: „Milá Mariško, musím tě na několik dní opustit; nerada odcházím, ale nemohu si jinak pomoct. Nezapomeň tedy na moje slova a nestýskej si; co nejdříve přijdu zase zpátky.“ Nato odešla.

Mariška byla teď sama; dopoledne jí ledajak uběhlo, leč odpoledne začala již tesknit. Nakrmila ryby i ptáky, natrhala ovoce a šla vyšívat; bylo jí však brzy také u té práce

ouzko a ona běžela zase do zahrady. Zamyšlená chodila po blysknavých stezkách a po měkkém trávníku, až i náhodou u černých dveří státi zůstala. Za celý čas svého pobytí u babičky nevzpomněla na šestý pokoj; až do té chvíle ji zvědavost netrápila. „Proč mně asi zapověděla babička do toho pokoje se podívat?“ myslila nyní Mariška sama u sebe. „Co tam může asi býti, že by tak zle pro ni i pro mne bylo, kdybych tam vešla?“ Jižjiž se chtěla pro klíček rozběhnout, tu jí napadlo přísné napomenutí, a ona ustanouc vrátila se zase do zámku, vzala harfu, hrála a zpívala, čemuž se byla od stařenky velmi dokonale naučila. Potom šla spat; celou noc se jí však jen o šestém pokoji zdálo, v němžto všelikeré divy spatřila; první myšlénka, když se probudila, byl noční sen, který ji až do samého poledne pronásledoval. Nic ji netěšilo, nic jí nechutnalo, nikde neměla stání, až konečně odpoledne, nemohouc odolati vábné moci, klíčky s hřebíku sundala a zmužile k šestému pokoji kráčela. Hrůzou zkamenělá zůstala však na prahu státi, když dvéře otevřela a v pokoji černým aksamitem potaženém spatřila černou umrlčí truhlu, v níž kostlivec seděl a neustále hlavou kýval. Bouchla dveřmi, zamkla a celá ustrašena pospíchala nazpátek. Litovala nyní velice, že se nechala všetečností zavést; aby ale babičce těžké srdce neudělala, zapřisáhla se, že jí pro živého Boha o svém přestupku ani slova neřekne.

Třetí den se babička vrátila. Právě si Mariška zlatým hřebenem dlouhé kaštanové vlasy rozčesávala, když k ní vstoupila.

„Co ti schází, že jsi tak bledá?“ ptala se, když ji Mariška přivítala.

„Nic, babičko, nic, mně se jen po vás stýskalo,“ odpověděla Mariška a krev jí tvář polila, protože po prvé ve svém živobytí lhala.

„Děvče, pověz mi, co ti schází?“

„Opravdu, babičko, nic mi neschází."

„Mariško, tys byla v šestém pokoji, a teď se mne bojíš; přiznej se! Povíš-li, cos tam viděla, bude dobře pro tebe i pro mne; nepovíš-li, bude zle pro mne i pro tebe."

„Věru babičko, já tam nebyla."

„Nu dobře, já ti dám na rozmyšlenou, pamatuj ale dobře na moje slova."

„Ne, ne," pravila Mariška sama k sobě, když babička odešla, „já se nepřiznám, ať se stane co stane; snad mě babička jen tak zkouší, a když se nepřiznám, uvěří konečně, že jsem tam nebyla, a opět se udobří."

Stará se zase vrátila a zůstala u ní celý den, ale o šestém pokoji se ani nezmínila. Druhý den ráno přišla k Marišce, vzala ji za ruku a vedla do zahrady. „Nyní mně pověz," ptala se, když přišly až doprostřed, „co jsi viděla v šestém pokoji."

„Já tam nebyla."

„Přiznej se, bude dobře pro mne i pro tebe."

„Já nebyla v šestém pokoji."

Tu máchnula babička kol sebe černým proutkem, a krásná zahrada proměnila se v divokou poušť, po níž se ukrutné řvání divoké zvěře rozléhalo. Tu cenil zuby hladový vlk, tam se prodírala houštím hlava divokého kance, onde zase číhal ukrutný tygr, za každým stromem byla nějaká netvora a v trávě se plazily kotouče hadů. S hrůzou si zakryla Mariška tvář a k babičce se přitulila. „Pověz, Mariško, co jsi viděla v šestém pokoji? Nepovíš-li, nechám tě zde."

„Ach babičko, to nečiňte, já nebyla v šestém pokoji."

„Dobře tedy, rozmysli se do rána." Tu máchnula proutkem a poušť se proměnila opět v zahradu.

Druhý den ráno přišla babička k Marišce a ptala se jí laskavě: „Jak jsi se rozmyslila, má děvečko?"

„Já vám jinak odpovědět nemohu."

„Vidíš, Mariško, jestli mi to nepovíš, musíme se rozloučit a s tebou bude tuze zle. Zavedu tě do tmavého lesa, odkudž si sama pomoci musíš; budeš němá a nikdy úplného štěstí nedojdeš a koho nejradší míti budeš, ten tě usmrtí. Přiznáš-li se, zůstaneš ještě déle u mne, pak se vrátíš k rodičům a budeš do své smrti šťastna. Nyní vyvol."

„Dělejte se mnou co chcete, já nebyla v šestém pokoji."

„Tedy se octni v černém lese a buď němá!" zvolala stará a dotkla se proutkem ubledlé Marišky, která tím okouzlená k zemi klesla. Zatím ji nechme ležet a podívejme se jinam.

Černý les náležel jednomu mocnému králi, který měl jedinkého syna, jménem Milboj. Když se chlapec narodil, povolal král ke dvoru věštce a ptal se ho na budoucnost dítěte. A tu se dověděl: že vyroste Milboj co krásný princ, že bude v uměních cvičený a velký milovník boje a lovu. Nechce-li se však otec na něm velkého trápení dočkati, aby ho až do zletilosti na lov nepouštěl. – Což divu tedy, že princ, od rodičů nade všecko milován, se všech stran byl střežen. Když přicházel do let, bylo jeho nejmilejší vyražení, když mohl šermovat a ve zbrani se cvičit; ničím mu nikdo většího potěšení nezpůsobil, než když mu vypravoval o boji a lovu; tu hned celý hořel. Avšak jak snažně rodiče prosil, ti ho přece na lov pustit nechtěli. Bylo mu již bezmála dvacet roků, a ještě nic jiného nezastřelil kromě několik ptáků v zahradě a s nikým se nepotýkal, leč s domácími psy.

Jednoho dne zrána vstoupí kvapně k matce do pokoje a s sepjatýma rukama ji prosí o přímluvu u otce, aby směl jít na lov. „Milá matičko, mně se dnes v noci zdálo, že jsem zastřelil krásnou laň, já si nemohu pomoci, ať kouknu kam kouknu, ať dělám co dělám, všude mám tu laňku před sebou."

„Takové myšlénky, synáčku, zapuď; šálí tě zlý duch. Kdybys dnes na lov šel, věř, že by se ti nějaké neštěstí přihodilo."

Milboj uposlechl matčiny rady, ale celý den chodil smuten a zamyšlen, aniž ho kdo potěšit mohl. Druhý den byl ještě časněji u matky, řka, že měl ten samý sen jako předešlou noc a že z hradu uteče, jestli ho otec na lov nepustí.

„Měj rozum, Milboji," pravila matka; „já s otcem promluvím, tuším ale, že to bude nadarmo."

„Učiň to, matičko, vždyť ti otec všecko k vůli udělá. S tím proroctvím je to pravá hloupost. Já umím loveckou zbraní dobře zacházet, na koni sedím, jak by mě přibil. Jaké strachy tedy?"

„Ty pospícháš jistě k neštěstí," řekla královna, a prstem miláčkovi zahrozíc, ubírala se ku králi.

Za chvíli zas přišla a král s ní. Hrozil synu hněvem, jestli od svého úmyslu neupustí. Milboj byl poslušný a nikdy otci na vzdor nejednal, co živ byl, nepřišlo mu to ale tak zatěžko, jako tenkráte. Ještě smutnější než předešlý den chodil po hradě a žádný s ním vydržet nemohl.

Třetí den, královna ležela ještě v posteli, přišel Milboj k ní a na kolenou ji opět o přímluvu prosil. „Já musím, matinko, na lov, musím tu překrásnou laňku dostat, sice sám touhou zajdu."

„Prosím tě, synu, pusť mimo sebe bludný šal ten; kdyby se ti něco přihodilo, svezl by se otcův nářek na mou hlavu."

„Bojíš-li se toho, matko, půjdu sám k otci." To dořekl a kvapně ku králi pospíchal. Dlouho mu to otec po dobrém i po zlém vymlouval, ale nic platno nebylo, Milboj neupustil. Konečně, když i královna k miláčkově straně se přidala, nechal se prosbami obměkčit a pustil syna na lov. Dvacet rozumných a zkušených myslivců muselo s princem, kterýmžto král pod ztrátou života přikázal, aby nad synem bděli.

Jako bujný kůň, když mu uzdu pustí, hnal se Milboj z hradu se svým komonstvem. Již se schylovalo k večeru, mnoho zvěře bylo postříleno, ale Milboj nespatřil posud

bílou laňku, o které se mu po tři noci zdálo. Jezdil kříž nakříž a v zápalu ani nezpozoroval, že se od své družiny uchýlil. Tu vjede do malého výseku, kde uprostřed několik keřů stálo. Zdá se mu, že se tam něco bělá, honem bere kuši a myslí: „Počkej, toť jistě ta laňka, tu musím zastřelit.“ Již míří, tu vyskočí z keře panna překrásná, padne před Milbojem na kolena a sepjaté ruce k němu zdvihá. Byla to Mariška. Když se z mdloby, do které ji čarodějný proutek babiččin uvrhl, probudila, spatřila se v lese na trávě ležeti. Tu chvíli slyšela troubení a dusot koňů, ukryla se tedy za keřem, odkudž ji však brzy strach před napnutou kuší vyhnal.

„Jak jsi sem zabloudila, panno krásná?“ ptal se Milboj a zdvihal Mariško se země. Místo odpovědi položila ona prst na ústa a smutně hlavou zakroutila, na důkaz, že mluvit nemůže.

„Tys němá? Ach škoda, přeškoda!“ zvolal Milboj a outrpně jí do krásných očí hleděl, až mu u levého boku jaksi divně býti počalo. Vzal roh a zatroubil myslivcům na znamení; ti se po chvíli teprv se všech stran sjížděli, neboť ho již někteří pohřešili a po lese hledali. „Mně se zdá, že náš princ místo laňky lesní ženku ulovil,“ šeptal jeden starý myslivec druhému. Milboj vida, že všickni zvědavě na Mariško hledí, řekl jim: „Tato panna jest královská princezna, od jednoho čarodějníka unešená. Divnou náhodou mu ale vyklouzla a přišla až sem, kde moci k ní více nemá. Jistě mě tedy vyšší moc k lovu poháněla, neboť by ubohá zde hladem byla umřela.“ Věděl‘ Milboj dobře, jaký účinek vymyšlená pohádka u služebníků míti bude; sotva domluvil, slezli všickni s koňů a úctu panně vzdávali. Přívětivým usmáním a pokynutím hlavy děkovala ona a tím srdce jejich k sobě naklonila. Na cestě k domovu přikazoval Milboj přísně všem, aby o dívce mlčeli, dokudž by jim to nedovolil.

Se strachem očekávali král a královna princův návrat. Již bylo hezky pozdě na noc, když sloužící zprávu přinesli, že princ domů jede. V hluku a běhu nezpozoroval nikdo, že Milboj Mariška do svého pokoje odvedl a tam ji zamkl. Zdravého přijal král od myslivců syna svého; že má v srdci hlubokou ránu, o tom nikdo nevěděl.

„Nu, jestlipak jsi tu laňku, po níž jsi tak toužil, opravdu ulovil?“ ptal se král Milboje.

„Ovšem, otče, po večeři vám ji okážu.“ Když jedli, vzal Milboj od nejchutnějších jídel na zlatý talíř a nesl Marišce. Když se ho matka ptala, kam to nese, odpověděl, že laňce.

„To musí být divná laňka,“ řekla královna. „Tu bych ráda viděla.“

„Hnedle ji přivedu,“ odpověděl princ a pospíchal do svého pokoje, kde měl tak vzácnou kořist schovanou. Když do dveří vkročil, viděl, že drží Mariška knihu v ruce, i ptal se jí, jestli umí číst? Mariška posvědčila.

„A snad také psát?“

Ona zase posvědčila.

„Toť je vyhráno; tedy mně můžeš napsat, kdo jsi, jak se jmenuješ a co se s tebou stalo?“

Tu napsala Mariška, jak se jmenuje a že je z té a té vesnice sedlákova dcera, pět let již od rodičů vzdálena; kde po ten celý čas byla, to že do smrti žádnému povědět nesmí. Chce-li jí tedy princ dobrodiní prokázat, aby ji k jejím rodičům dovedl.

„Ne, ne,“ řekl Milboj a vzal děvče za ruku, „ty nesmíš více odtud; já si tě zamiloval a chci tě za ženu pojmout.“

Mariška smutně hlavou točíc vzala list a namalovala: „Budeš nešťastný!“

„Jakž bych mohl být s tebou nešťastný? Řekni jen, že mě máš ráda, a půjdem k rodičům, aby nás požehnali, o to ostatní se nestarej.“

Když jinak nechtěl, podala tedy Milbojovi ruku a oba šli k rodičům. S úžasem hleděli tito na syna, když místo laňky tak krásnou pannu do síně přivedl, avšak ještě více podivili se, když jim řekl, že ta panna jeho ženou býti má. Zprvu nechtěl král o sňatku ani slyšet; když se ale královna za syna přimlouvala a ten sám s milenkou před otcem klekl, nechal se prosbami a více ještě krásou Mariščinou poněkud uchlácholit. Úplné svolení ale dal teprv třetí den, neboť mu to bylo přece proti mysli, že si jediný syn a dědic velkého království bere děvče němé, o kterém vlastně žádný nevěděl, kdo je a odkud pochází. Svatba slavila se nádherně a skvostně, jak se na královského syna sluší a patří. Ale co tu hostů bylo, nade všemi skvěla se jako slunce mladá královna.

V lásce a rozkoši žili mladí manželé a posud nevzpomněla Mariška na babiččinu kletbu. Již se čekala brzy do kouta, tu přijdou jednoho dne poslové, že táhne velké nepřátelské vojsko proti králi. Nastal nářek veliký. Milboj rozžehnav se s rodiči, poceloval ještě naposled uslzenou tvář své manželky a pak vsedna na bujného vrance, ujížděl v čele vojínů z hradu.

Nyní nastali Marišce teskní dnové. Ač se král i královna všemožně snažili, aby ji vyrazili, ona přece na nic nedbala a nejraději o samotě čas trávila. Konečně dostala zprávu, že Milboji štěstí přeje. Když čas vypršel, porodila Mariška krásného syna. Bylo velké potěšení u celého dvora, největší však měl král a královna. Hned druhý den měl býti posel k princovi odeslán, by mu radostnou zprávu donesl. Tu samu noc přišlo na ženy, co u šestinedělky hlídaly, takové spaní, že se mu žádná ubránit nemohla. Tu se najednou rozhrnou záclony u postele, a před Mariškou stojí přívětivá tvář babiččina.

„Ó má zlatá babičko," zvolala potěšená Mariška, která tu chvíli opět řeči nabyla. „Jak se vám mohu odsloužit, že

jste mi takové štěstí připravila! Podívejte se na to novorozeňátko!“

„Chceš-li zůstat šťastna, pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?“

„Babičko, já tam nebyla.“

„Pověz, bude zle s tebou.“

„Já tam nebyla.“

Tu popadla babička dítě, a dříve než jí matka zabránit mohla, roztrhla je vejpůlky, až krev sněhobílé podušky a tvář matčinu postříkla. Ubohá matka vykřikla, pak ale polomrtva nazpět klesla. Hlídačky ze spaní se probravše nahlídly, co as paní dělá, a tu viděly kolébku prázdnou, postel a všecko kolem plno krve a matku polomrtvou. I pustily se všecky do náramného křiku a běžely ku královně. Ta si vlasy z hlavy škubala, když to hrozné divadlo spatřila. Marišky se ptát nemohla, za jedno byla němá, za druhé ze mdlob ani nevycházela.

„Ó že jsem tomu připustil,“ naříkal ubohý král, „aby si ji Milboj vzal; já si to vždy myslil, že z toho nevzejde požehnání. Nyní je patrno, že to lesní ženka; ty prý své děti snědí. Ó nešťastný osud!“ Tak bědoval neustále starý král.

Druhý den poslali k princovi, aby zvěděl o nešťastné události, řkouce, že by nejlépe bylo zlopověstnou matku dát upálit. Oni nevěděli, jak tuze ji Milboj miluje. Jeho odpověď zněla, aby všecko nechali jako prvé a s Mariškou tak nakládali jako až posud. Stalo se dle jeho rozkazu. Za několik neděl vrátil se co vítěz z boje. Ubledlá, utrápená Mariška šla mu naproti a s pláčem mu okolo krku padla. On přivinul k srdci milenou choť a laskavými slovy ji těšil, by hoře její poněkud ukojil. Jak mu za to v srdci Mariška děkovala, každý lehce uvěří; neboť nemyslela jináče, než že ji manžel dá usmrtit. Když byli o samotě, hněval se král na Milboje, že se ženou přísněji nenakládal.

Milboj byl ale rozumný a odpověděl: „Nermuť mne, otče, já vím, že to Mariška neučinila; ona je však pod zlou mocí a ta se nad ní mstí. Kdyby měla být po druhé matkou, budu sám hlídat a jistě se to nestane.“

Ale Bohu žel! Mariška byla po druhé matkou, a krátce předtím musel Milboj zase do boje. S těžkým srdcem se s ní rozloučil. Před odchodem ještě prosil rodiče a nařídil všem, nechť se stane jakkoli, aby žádný Marišce neubližoval. Opět porodila roztomilého chlapce. Jak se setmělo, přišlo na hlídačky spaní, takže v okamžení všecky usnuly. Tu se rozhrne záclona a u postele stojí babička. „Jak se máš, Mariško?“ ptá se uleknuté matky.

„Zle a dobře; proč jste mně udělala tak těžké srdce, babičko?“

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji, a bude všecko zase dobře.“

„Já tam nebyla.“

„Pověz, bude zle s tebou.“

„Já tam nebyla.“

Již sáhala matka se strachem pro svůj drahý klenot, tu jí ho však babička vytrhne, a rychleji než vykřiknout mohla, byla postel krví zbarvena. Když se hlídačky probudily, udělaly povyk, všecko se sběhlo, a spatřivše to hrozné divadlo, odvrátily se s ošklivostí od ukrutné matky. Jen přísný rozkaz princův ochránil Marišku, že ji na hranici nehodili. Avšak ubohá trpěla nejvíce; ale navzdor tomu přece si umínila, kdyby se to ještě jednou státi mělo, že slib svůj nezruší.

Milboj přijel domů, a ač ho ztráta dítěte velice trápila, přece bolest svou Marišce znáti nedal a vždycky jen ji těšil a proti rozzlobeným rodičům zastával. Po třetí byla Mariška matkou. Tenkráte zůstal Milboj doma, aby šestinedělku sám hlídat mohl. Měla zase chlapce; jak se narodil, nehnul se Milboj více od kolébky. Přišla noc; nepřemoži-

telná tíže počala mu víčka svírati, on se bránil, ale konečně přece podlehl a usnul. To okamžení okázala se babička. „Jak se máš, Mariško?“ ptala se matky, která ouzkostně dítě do náručí sevřela.

„Dost zle jsem se měla, nyní je opět lépe; ale smilujte se, babičko, neberte mně moje dítě!“

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?“

„Já tam nebyla; ach smilujte se, bude to má smrt.“

„Bude, bude, i tvého dítěte, nepovíš-li, co jsi viděla v šestém pokoji.“

„Já tam nebyla.“

Tu jí vytrhla babička dítě z náručí a proud horké krve postříkl studenou tvář matčinu. Milboj se probudil, a když viděl, že dítě zmizelo, Mariška že má tvář plnou krve a on sám že je krví zbrocen, tu naříkal a zoufale vlasy z hlavy si trhal. Přiběhli rodiče, sběhl se lid a jednohlasně všickni volali: „Upal, králi, upal tu čarodějnici, nechceš-li ještě neštěstí na celou zem uvalit.“ Otec i matka doráželi na ubohého syna, aby Mariška upáliti kázal, sice že se lid vzbouří. Dlouho nemohl Milboj takové ukrutnosti přivolit, když ale viděl, že se lid opravdu bouří, vydal ji na smrt.

Ubohá Mariška, když zaslechla, že má být druhý den upálena, byla by se ráda s manželem rozloučila, ale on k ní nešel. S oddaností smrt očekávala, neboť ji na světě nic více netěšilo, co manžel na ni zanevřel. Nesmírné množství lidstva stálo druhý den časně ráno na popravišti a čekalo, až Mariška vyvedou. K poledni přijel černý vůz se čtyrmi koňmi a na něm seděla Mariška černě přistrojena. Celý dvůr, král i královna přijeli na popravu se podívat. U hranice ji ssadili s vozu a chtěli ji na hranici položit, vtom jí zaklepe někdo na rameno, a když se ohlídne, vidí babičku před sebou stát: „Jak se ti vede, Mariško?“ ptá se jí svým příjemným hlasem.

„A jak se mne můžete ještě ptáti?“

„Pověz, co jsi viděla v šestém pokoji?“
„Já tam nebyla.“
„Pověz, bude všecko dobře, pomůžeš sobě i mně.“
„Já tam nebyla.“
Babička zmizela, aniž ji kdo viděl. Katané přiskočili, vzali Mariška a vlekli ji na hranici. Mnozí reptali, ale největší díl litoval mladou a krásnou paní. Již chtěli hranici zapálit, tu se strhne radostný křik: „Nepalte, nepalte, ona je nevinna!“ Lid se rozstoupil a tu spatřil král čtvero bílých koní, zlatým náčiním ozdobených, zdálí přijíždět. Nad nimi vlál bílý praporec.

S podivením hleděl každý, kdo to přichází. Koně se zastavili, prapor sklesl a se zlatého, drahým kamením vykládaného vozu sestupuje překrásná vysokorostlá paní, v rukou nesouc děťátko, zaobalené v hedvábné pleně. Za ní skočí dvé malých pacholátek, též skvostně oblečených. „Mariško, Mariško, sejdi dolů!“ zvolala paní, když přišla až k samé hranici. Sotva zaslechla odsouzená Mariška babiččin hlas, vyskočila vzhůru a žádnou bolest, žádnou slabost více necítila. Když sešla s hranice a na místě babičky krásnou paní s třemi dětmi spatřila, točila se jí radostí hlava kolem a nohy pod ní klesaly.

„Mariško,“ řekla paní, „zde máš svoje děti! Já jsem ta stará babička, já jsem ten kostlivec, kterého jsi v šestém pokoji viděla. Kdybys byla se přiznala, nebyla bys mě nikdy vysvobodila a na věky nešťastnou zůstala. Že jsi dostála slovu, vysvobodila jsi mne a sebe i své děti do smrti šťastnými jsi učinila. Já jsem jednoho mocného krále jediná dcera. Ohyzdný čarodějník si mě zamiloval a přestrojen za bohatého prince o mou ruku žádal. Já ho však brzy prohlídla a ruku jemu odepřela. Za to mě zaklel v škaredou babici a každou dvanáctou hodinu v kostlivce proměnil. Co mě vysvobodit mohlo, tys to všecko přestála. Ještě jednou ti děkuji; buď šťastna a nezapomeň

nikdy na starou babičku.“ To dořekla, políbila Mariš̆ku a děti na čelo, a již tu nebylo po ní ani památky. Od hradu však letěl na říčném koni Milboj, kterému babička znamení dala. Skočil s koně a před Mariš̆kou klekna, o odpuštění žádal.

„Mileráda všem odpouštím,“ řekla Mariška Milboji ruku podavši, „vy jste nemohli vědět, že jsem nevinna.“

I zlíbal Milboj matku a roztomilé děti, které se k rodičům tulily. Král a královna také Mariš̆ku o odpuštění žádali, a ona všem odpustila. S radostí, od jásavého lidu provázena, navrátila se do hradu. Tam bylo nové překvapení. Všecky Mariš̆činy pokoje byly tak ozdobeny jako v letohrádku, v němž Mariška s babičkou bydlela. Ten šestý byl ale celý zlatem vyložen a na místě truhly s kostlivcem stála truhla plná drahých kamenů, za které si Mariška patero království koupit mohla. Druhý den poslal Milboj pro starého Lukše a jeho ženu. I rozdali blažení rodiče, kde co měli, chudým a odebrali se k šťastné dceři, kde spokojeně pohromadě žili a často na starou babičku vzpomínali.

BYL JEDEN RYBÁŘ, TEN MĚL MNOHO DĚTÍ A BYL tuze chudý. Jednou zrána vyšel si na lov. Dlouho již seděl s udicí v ruce, a ještě ani rybičky neulovil. Tu vidí najednou z blízkého rákosí velikánského ptáka letět a v povětří se vznášet. Honem zatočí loďkou k rákosí, mysle, že tam hnízdo najde. Když tak sem tam hledá, slyší nad sebou volat: „Najdeš, ale nekaz!" S podivením obrátí se po hlasu a vidí ptáka, který křídloma třepá a dále letí. Hledá tedy dále, až najde hnízdo plné velikých vajec. Bez průtahu vezme jedno po druhém a položí do loďky. Bylo jich devět. Rád by byl také ještě několik ryb ulovil, ale vejce zaujímaly skoro celou loďku, takže v ní sotva státi mohl; obrátil se tedy domů. Děti jeho stály na břehu; když loďku zahlídly, křičely na mámu, že veze tatíček večeři. Jak se však děti i s mámou podivily, když tatík ku břehu přirazil a místo ryb vejce z loďky vyndával. „I pro Pána Boha, kdepak jsi ty vejce ulovil, tatíku?" ptala se rybářka muže. Tu jí rybář povídal o příhodě s velikánským ptákem. Z večeře nebylo nic a vejce se uložily za kamna na pec.

Druhý den si rybář přivstal a vyjel na lov, by vynahradil, co den předtím zameškal. Když přijde na místo, vidí toho samého ptáka z rákosí vylítnout a volat: „Najdeš, ale nekaz!" I zajede do rákosí a najde v témž hnízdě opět devět vajec. Naloží je na loďku a jede domů. Rybářku to již mrzelo, že muž místo lovení ptačí hnízda vybírá; ze zlosti vzala vejce a každým za kamna notně práskla, ačkoliv jí rybář nařídil, aby s nimi zvolna zacházela. Ale ku podivu; vejcím se ani dost málo nestalo.

Třetí den jel rybář zase na lov, a nevěda ani jak, octnul se opět u rákosí. Tu vylítne týž pták a volá: „Najdeš, ale nekaz a budeš šťastný." I jde k známému již místu a najde

zase devět vajec. Vezme i ty a jede domů. Po cestě si myslí, co se z nich asi vylíhne. Tu ho ale žena divně přivítala; kdyby je nebyl sám na pec zanesl, byla by je zlostí o zem roztloukla. Co měl dělat, aby ji opět udobřil? Den nato vyjel si ještě jednou, a vrátiv se za několik hodin, přivezl plnou loďku ryb. Tu se na domácím nebi vyjasnilo, jako když slunce vzejde.

První čas chodili se přes tu chvíli na vejce dívat, brzo ale na ně zapomněli, jako by jich v sednici ani nebylo. –

Jednoho dne seděl rybář a opravoval sítě, rybářka chodila po domácí práci a děti si venku hrály. Tu něco za kamny praskne, jak by vystřelil, a než rybář vyskočil, aby se podíval, co se kde stalo, shoupnul se s pece roztomilý klučina. S úžasem hledí rybář na hosta, který, jak se mu aspoň zdálo, vůčihledě před ním rostl; tu to praskne po druhé, po třetí, po čtvrté, a tak sedmadvacetkrát po sobě; po každém bouchnutí skočí s pece kluk jako buk. Rybář spínal ruce nad hlavou, když tu chasu okolo sebe obskakovat a jako hříby růsti viděl. „To je to zpropadené štěstí, co mi ten pták přislíbil?“ zabědoval ubohý tatík. „Měl jsem to vědět, co v těch vejcích vězí, oč že bych je byl všecky do vody vházel.“

„To bys nebyl moudře udělal, tatíčku!“ ozval se jeden z nejčipernějších, „my ti přece štěstí přinesem. Jdi do města, dej se u krále ohlásit a řekni mu, že přijdeme k němu, aby nám jen poslal šat a jídla dost a potom nějakou práci uchystal.“

„A když to pěkně vyřídím, dá mne král ze dveří vyhodit?“

„O to se nestarej; jdi jenom a vyřiď to, co jsem řekl.“

Rybář se oblekl a šel. Venku stála rybářka s dětmi celá ustrašená; bouchání a praskání ve světnici nedalo jí tam vejíti. Když jí muž vypravoval o božím nadělení, začala sice trochu hubovat, ale šla přece na ty nezvané syny se podívat. Rybář se bral k městu.

Když přišel do zámku, dal se u krále ohlásit a byl hned předpuštěn. „Co žádáš?“ ptal se král.

„Milostivý králi! Mám sedmadvacet synů, ti mě k vám posílají, abyste jim dal šaty a stravu a práci pro ně uchystal, že přijdou k vám do díla.“

„A proč ty se o ně nestaráš?“

„Já mám svých vlastních pět a nemám jim dát co jíst, těch sedmadvacet jsem teprv dnes dostal.“ Tu začal králi celou příhodu vypravovat, kterýžto se tomu náramně podivil a hned poručil, aby sedmadvacatero šatů a hojnost jídla na vůz se naložilo a do rybářovy chalupy dovezlo. Rybáři však přikázal, by k němu syny hned poslal, což onen milerád přislíbil.

Když se hoši oblekli a jídla s královské tabule na stole viděli, zavolali rodinu rybářovu, by s nimi pojedla. U stolu ptal se rybář: „Kterýpak z vás je nejmladší?“

„Já,“ ozval se ten nejhezčí a největší ze všech.

„Tys tedy mě poslal ku králi?“

„Ano, to jsem učinil.“

„Za to budete všickni nejmladšího poslouchat,“ doložil rybář, „a vždy dle slov jeho se řídit, neboť vidím, že on z vás všech má nejbystřejší rozum.“

Ten příkaz se bratrům tuze nelíbil, než přece z poslušnosti synovské tatíkovi přislíbili, že vždy nejmladšího poslouchat budou. Nato se rozloučili a do královského zámku odešli. Druhý den vykázal jim král velkou louku, by ji pokosili, seno usušili a do kup urovnali. Hoši vzali kosy a šli. Když sedmadvacet tak hbitých sekáčů seče, jde to rychle od ruky, a protož byla také do večera louka posečena. By jim však nějaký škůdce na seno nepřišel, zůstali na louce přes noc a nejmladší poručil, aby jeden z nich hlídal.

Ten ale místo hlídání spal a do rána bylo seno po celé louce rozházeno a rozdupáno, že měli celý den co dělat, než

je opět do kup urovnali. Večer poručil nejmladší, aby čtyři hlídali, ale aby se spaním přemoci nedali, nýbrž dobrý pozor na to měli, kdo jim seno rozhazuje. Než když se blížilo k půlnoci, přišla na ně dřímota, a v malém okamžení chrápali jako druzí. Do rána bylo seno opět po celé louce rozcucháno a rozdupáno. Tu se všickni mrzeli na škůdce, který jim tak zbytečnou práci činí, nejmladší ale ještě více mrzel se na hlídače, a protož když přišel večer, poslal je všechny spat, řka, že bude sám hlídat, a také šťastně až do půlnoci od spaní se zdržel. Tu se přihnalo celé stádo vraných koňů a začalo po seně dupat a na kopytách po louce je roznášet. Než ale k bratrům doběhl, by je vzbudil, přitočil se k němu hubený malý běloušek a lidským hlasem k němu promluvil: „Vítám tě, Šternberku, dlouho jsem již na tebe čekal."

„Jaké jmeno mně to dáváš? Jak mě znáš a kdo jsi?"

„Já tvoje jmeno dobře znám, a kdo já jsem, to ti povědět nesmím. Chceš-li však mé rady uposlechnout, budu tvým ochrancem."

„Budeš-li mi dobře radit, proč bych neposlechl."

„Hleď, tam běhá šestadvacet bujných vraných koňů; já sedmadvacátý mezi nimi jsem bělouš, malý a vyzáblý. Vzbuď bratry své a řekni, ať si každý jednoho koně vezme, ty si ale podrž mne a neboj se, že budeš ošizen." Když to běloušek domluvil, veběhl mezi stádo.

Šternberk (tak ho budeme nyní jmenovat) šel k bratrům, vzbudil je a poručil, aby si každý jednoho koně vybral. Vyzáblého bělouše nechtěl žádný, a on zůstal tedy Šternberkovi. Ráno srovnali seno, a protože usušeno bylo, vrátili se ku králi, koně však před městem uschovali. Král jim dal hojně peněz a prozatím je domů poslal, čemuž oni tuze rádi nebyli.

Za městem sedli zase na koně a jeli k rybáři. Ten se jich z počátku lekl, když mu ale každý hrst zlatých peněz do

klína vsypal, byl spokojen. V noci, když viděli bratři, že Šternberk tvrdě spí, vykradli se všickni ven a tam se umluvili, že mu ujedou, neboť se jim nelíbilo, rozkazy nejmladšího bratra déle poslouchati. Jak řekli, tak udělali; sedli na koně, a než slunce vyšlo, byli daleko od chalupy vzdáleni. Když se Šternberk probudil, myslil, že jsou bratři již vzhůru a koně si chystají, i vyběhl ven, ale běloušek tam stál sám a sám a bratrů tu nebylo. „Kde jsou moji bratři?“ ptal se bělouše.

„Ujeli ti, milý pane, a budou už hezky daleko.“

„Ó ti falešníci!“ zvolal Šternberk hněvivě.

„Nic si z toho nedělej, najez se a pak sedni na mne, však my je dohoníme.“

Po snídaní rozloučil se Šternberk navždy s dobrým rybářem, a sedna na koně, pustil se s ním do světa.

V jednom velkém lese seděli bratři na trávě a obědvali, povídajíce s plným smíchem, co asi bratr řekl, když vstal a herku samotnou tu státi viděl. Najednou zařehtají pasoucí se koně a běží všickni na jedno místo. A koho viděli bratří od té strany přijíždět? Vyzáblého bělouška a na něm bratra Šternberka. Plni strachu vyšli proti němu a za odpuštění ho prosili, čehož když dosáhli, jeli svorně dále. Již urazili hodný kus cesty, tu spatřili u stromu přivázaného a hladem zmořeného chrta. „Jdi někdo z vás a odvaž toho psa,“ řekl Šternberk bratrům.

„I kdopak by psa odvazoval, nech ho být, kdož ví, proč je uvázán?“

Skočil tedy Šternberk sám s koně a chrta z vazby vysvobodil. „Až ti bude nejhůř, vzpomeň si na mne,“ řekl chrt a v houšti zmizel. V duchu podivil se Šternberk neobyčejnému zvířeti, bratrům ale o tom ani necekl.

Zase ujeli hodný kus cesty, tu spatřili za nohu přivázaného orla s hlavou svislou a s křídloma schlípenýma. „Jdi někdo z vás a odvaž toho orla, aby hladem nepošel.“

„I copak je nám do toho dravce, jsi-li tak dobrý blázen, odvaž ho sám.“

A Šternberk skočil dolů a orla odvázal. „Až ti bude nejhůře, vzpomeň si na mne,“ řekl orel a zmizel v houšti. Podivil se Šternberk nadobyčejnému ptáku, bratrům ale nic neřekl. Když se z lesa dostali, přijeli k rybníku; tu viděli velikánského kapra, an sebou v blátě sem tam hází. I skočil Šternberk s koně, vzal kapra a pustil ho do vody. „Až ti bude nejhůře, vzpomeň si na mne,“ zašeptal kapr a hbitě odplul.

„To jsou divné zvířátka,“ pomyslil u sebe Šternberk. Zase jeli dále, až přijeli k velikému městu, kdežto slyšeli, že král proti nepříteli potáhne. „Tomu bude sedmadvacet tak statných vojáků vítaná pomoc,“ řekl Šternberk k bratrům, „a protož bych myslil, abychom se dali u něho ohlásit.“ Bratrům se rada líbila, a uposlechnouce, jeli za bratrem do zámku a u krále se ohlásit dali. Jakmile král tu řadu mladých, jako jedle urostlých hochů přehlídl, s radostí je do služby přijal. Šternberk se mu ale nejvíce zalíbil, a protož ho ihned důstojníkem jmenoval. Bratry to tuze mrzelo, ale co měli Šternberkovi říci, když viděli, že on se k té důstojnosti nijak nenabízel; i umluvili se tedy, že se na králi pomstí.

Druhý den táhli do pole; když přišlo k bitvě, vyhrávala nejvíce strana, kde Šternberk na svém běloušku bojoval; kde bratří stáli, tam se prohrávalo. Král zpozorovav jich nedbalost, přihnal se k Šternberkovi a vedl stížnost. Předobře znal tento bratry své, by si příčinu nebyl vysvětlil, a protož králi odpověděl: „Milostivý pane, kdyby oni byli důstojníky jako já, jistě by s lepší chutí bojovali.“

„Myslíš opravdu, jak pravíš?“

„Jen to učiňte a seznáte, že jsem pravdu mluvil.“

Král odejel k bratrům Šternberkovým a řekl jim, že je udělá všecky důstojníky, jestli budou udatně bojovat. Ta

slova jim dodala chuti a oni vyhrávali tak, že se jich přičiněním válka šťastně skončila. I děkoval král Šternberkovi, a chtěje ho u dvora zadržeti, udělal ho nejvyšším dvořenínem a také bratry na prosbu Šternberkovu k důstojnostem povýšil. Než to přece mnoho platno nebylo, oni mu štěstí jeho záviděli a jenom na příležitost čekali, jak by se ho zprostit mohli. Ta se jim záhy vyskytla. Král měl překrásnou obrazárnu, kterou bratři posud neviděli; poprosil tedy Šternberk krále, by jim ji okázal, což ten milerád učinil. Mezi obrazy byl také jeden, představující pannu co anděl krásnou. I ptal se Šternberk krále, čí to obraz jest? To je dcera jednoho mocného krále; já si ji chtěl vzít za manželku, avšak před svatbou se ztratila a žádný neví, kam se poděla, ačkoliv jsem hory doly sliboval tomu, kdo by ji vynašel, ale každý s nepořízenou se navrátil.

„Kdyby se o to Šternberk pokusil, jistě by ji vynašel," řekl jeden z bratrů a druzí mu přisvědčili.

„Půl živobytí dal bych za to, kdybych se o nevěstě dověděl, ale proto bych Šternberka přece nerad ztratil."

„Milostivý králi! ať je tvá nevěsta třeba kraj světa, zde máš mou ruku, že ti ji přivedu nazpět, a byť by to můj život stálo." Tak řekl Šternberk králi, nechtě se nechat před bratry zahanbit, ač věděl, jak při tom návrhu srdce jejich cítilo. Král vzdoroval, ale naděje, že krásnou pannu opět spatří, přemohla náklonnost i přátelství a on svolil k odjezdu Šternberkovu.

Dříve však, než se Šternberk na cestu přichystal, šel se poradit se svým nejlepším přítelem a rádcem, s vyzáblým bělouškem, který, ač stál v krásné stáji a jídla od stolu pána svého dostával, přece nebyl o nic tlustší než dříve.

„Milý pane," řekl bělouš, když mu Šternberk důvěrně se svěřil, „mnoho jsi naložil na svá ramena, než neboj se ničeho, pomocí mou všecko vykonáš a ti bezbožní bratři

trestu neujdou. Dříve však dej udělat zlatý pantoflíček a ten vezmi s sebou. Na cestě ti povím, kde princezna bydlí.“ Když si Šternberk zlatý pantoflíček zaopatřil, dostal od krále peníze a vydal se s běloušem na cestu. Věda, že tento nejlépe uhodne, kam se obrátit má, nechal ho jít podle líbosti. Kolik dní jezdili kříž nakříž přes hory a doly, až přijeli k jednomu velkému neprohlednému jezeru. Tam se běloušek zastavil. „Nyní slez,“ řekl k Šternberkovi, „a čekej, princezna se bude po jezeru projíždět, a když tu člověka uvidí, připluje až sem. Bude-li se tě ptát, co zde hledáš, řekni, že jsi kupec z cizích zemí a že vezeš všelijaké drahé klenoty, mezi jiným že máš také zlatý pantoflíček. Ona ho bude chtít vidět, ty jí ho ukaž, a když si ho bude oblibovat, uchop ji v náruč, sedni na mne a já vás unesu.“

Šternberk posadil se na břeh, a bělouš se pozdálečí pásl. Za malou chvíli viděl loďku po jezeru plouti. V několika minutách přirazila k samému břehu, a krásná panna vyskočila na pokraj, v níž Šternberk v prvním okamžení tu krásnou andělskou tvář poznal, jižto byl v královské obrazárně spatřil. Vstal hned a přistoupil k ní.

„Co tu v té pustině hledáš, člověče?“ ptala se ho líbým hlasem.

„Jsem kupec z cizích zemí a cestuji už dlouhý čas po světě. Dnes jsem s mým běloušem zbloudil s cesty a přijeda až sem, chtěl jsem trochu odpočinout.“

„A co máš v tom uzlíku?“

„Drahé klenoty, krásná panno, mezi jiným ale nade všecko krásně pracovaný zlatý pantoflíček.“

„Nemohl bys mi ho ukázat?“

„Milerád; nemám však, jen jeden.“

„Já nepotřebuji než jeden, protože jsem jeden ztratila, jen jestli ho obuji.“

„Můžeš si ho přiměřit, krásná paní,“ řekl Šternberk, a

vyndav skříni s pantoflíčkem, podal ji princezně. Co si ho obouvala, přišoural se běloušek blíže, a Šternberk vezma náhle princeznu kolem těla, posadil ji na něj; bez pobodnutí ujížděl s nimi běloušek jak by prášil. Princezna se nezlobila, že ji hezký kupec unáší; ale čarodějnice, u které zavřena byla a která to viděla, ta zuřila a všecky hrůzy za nimi posílala. Uleknutá princezna obejmula pevně Šternberka a tvář na jeho prsou schovala, když najednou před nimi modré blesky křížem šlehati začaly, hromem roztříštěné stromy padaly a ukrutné potvory ze všech stran hlavy vystrkovaly a je pronásledovaly. Ale Šternberk se nebál; těsně přivinul k srdci drahou svou kořist a důvěřoval ve svého přítele. A běloušek ho neošidil! Skrze všecky hrůzy je šťastně přenesl a teprv daleko za čarodějným lesem si odpočinul.

Na cestě k domovu povídal Šternberk princezně Velence, od koho byl pro ni poslán a kam ji veze. Velenka neřekla nic; v srdci ji to ale hnětlo, an bývalého ženicha v přílišné lásce neměla, tím více ale Šternberka si zamilovala. Když přijeli do královského města, byli od krále s velkou slávou a radostí přijati. Od té chvíle byl Šternberk jeho nejlepší přítel a spoluvládce. To bylo bratrům tuze proti mysli; ti ve dne v noci vymýšleli, jak by se na něm pomstili, avšak to nijak nešlo. Jednou vejde král se Šternberkem do Velenčiných pokojů, v kterých co nastávající královna bydlela. Smutně seděla tato u okna a zpívala. Král usedna k ní, ptal se po chvílce, kdy se bude jejich svatba slavit? Šternberka u levého boku bodlo, s ouzkostí čekal na odpověď.

„Já nemohu dříve svatbu slavit, dokud zde truhlu se svatebním šatem míti nebudu, a ta je tři sta mil dále, než já jsem byla, u jedné čarodějnice schována!“

Bolestně hleděl král na Šternberka, jako by jej o pomoc prosil, a ten pohledu rozuměl!

„Já půjdu pro truhlu, paní moje!“ řekl k Velence přistoupiv.

„Ne, ne, králi, neposílej Šternberka, on zahyne!“ prosila princezna.

Ale co záleželo králi na tom, že příteli nebezpečenství života hrozí, vždyť mu to všecko zlatem a slávou chtěl odměnit!

Vesel, že Velence něčím posloužiti může, běžel Šternberk ku bělouškovi a ptal se o radu.

„Budeš-li moudrý a opatrný,“ řekl bělouš, „šťastně všecko vykonáš. Jen se brzo chystej na cestu a pojedem.“ Šternberk si nabral peněz, a rozloučiv se s králem a s krásnou Velenkou, opustil město ještě toho dne. Dlouho jeli, než tři sta mil ujeli; konečně zůstal bělouš nedaleko jednoho černého zámku státi a řekl Šternberkovi: „Zde je ten zámek, kde ta čarodějnice zůstává, která truhlu princezninu chová. Jdi tam a požádej ji, ať ti ji vydá. Ona to nebude chtít učinit, dokud na třech koních nepojezdíš. Ti tři koně budou její dcery. Nic se neboj a buď opatrný. Až toho třetího k ní přivedeš, uvidíš, že má v ruce proutek, kterým tě bude chtít švihnout, tomu ale nedopusť. Hbitě se uhni, proutek jí odejmi a rychle ji švihni, pak uchop truhlu a pospěš ke mně.“

Potěšen slovy zkušeného rádce, šel Šternberk do zámku. Když na vrata zaklepal, otevřela stará baba vrata a ptala se, co tam chce? – „Princezna Velenka, nevěsta mého krále, má zde truhlu se svatebním rouchem a posílá mě pro ni,“ odpověděl Šternberk.

„To je pravda, že tu má truhlu, já ti ji však dříve nevydám, dokud na třech koních nepojezdíš.“

„Jen přines dříve truhlu a pak přiveď ty koně.“ Za malou chvíli přinesla čarodějnice na dvůr ozdobnou truhlici a pak se štrachala do stáje. První kůň byl ryzák. Když na něj Šternberk sedl, začal až hrůza vyhazovat a kopat. Štern-

berk ho ale dobře sebral a nedal se shodit, ani když s ním ze zámku vyletěl a po poli jak zběsilý se vztekal. Náhle však pod ním ryzák zmizí a v podobě zajíce přes hony utíká. „Kýž tu mám chrta!“ zavzdychne uleknutý jezdec, a sotva to slovo z úst vypustí, žene se za běhounem chrt rychlý jako vítr, lapne ho za hřbet a zpátky s ním utíkaje, položí ho Šternberkovi k nohoum řka: „To máš za to, že jsi mne v lese odvázal.“ Nato zmizí. Šternberk popadl potměšilého ryzáka za sluchy a donesl ho škaredé babě nazpět. Ta celá rozzlobená šla do stáje a vyvedla hnědého. Dělal-li první zle, dělal druhý ještě hůř. Šternberk byl ale již chytřejší; když se kůň s ním po poli prohnal a najednou pod ním zmizel a v podobě krkavce do povětří se vznesl, pomyslil rychle na orla. V tom okamžení žene se hejno orlů jako mračno za krkavcem; největší z nich popadne ho do drápu a donese ho k Šternberkovi, řka: „To máš za to, že jsi mne v lese odvázal.“ Nato zmizel. Baba mohla vztekem puknout, když jí Šternberk krkavce pod nohy hodil; i běží a přivede vraného. To byl ten nejhorší; jako zlá saň vyletěl s Šternberkem ze zámku, soptil a zuřil, hrabal a kopal, až hroudy na tři sáhy lítaly, a konečně u blízkého rybníka do vody skočil. Šternberk vzpomněl si na rybu, a v malé chvíli vyploul kapr a vyhodil v rybu proměněného vraníka, řka: „To máš za to, že jsi mě nenechal zahynout.“ Šternberk vzal rybu a vrátil se k babě.

S jiskřicíma očima vyběhla mu tato vstříc a pravila: „Pusť rybu a vezmi si truhlu!“

Šternberk zahlídl ale proutek, který čarodějnice zastrkovala. Jak se shýbá, by truhlici zdvihl, chce baba přiskočit a proutkem ho šlehnout. On se ale rychle uhne a proutek jí vytrhna notně ji šlehne. Baba zkameněla; Šternberk ale proutek schoval a popadna truhlu, běžel k bělouškovi, který již u vrat čekal a pána radostně přivítal. Oba se šťastně beze vší nehody domů dostali.

„Milý Šternberku!“ řekla Velenka, když jí truhlici dával, „co mi je truhlice platna, když k ní nemám klíče?“

„A kde je ten klíč?“ ptal se král, novou překážkou celý rozmrzen.

„Ten klíč je ještě tři sta mil dále v jednom zámku.“ – Král se bál Šternberkovi co říci, ten se ale sám nabídl, že pro klíček pojede, z čeho se král a ještě více bratři nemálo radovali. Zase šel Šternberk k bělouši na poradu.

„Milý pane, jen se uchystej, já tě tam donesu, proutek ale doma nezapomeň.“

Druhý den, když si Šternberk trochu odpočinul, sedl na milého bělouše a jel pro klíč. Zase přišli, když tři sta mil ujeli, k jednomu hradu. „U vrat spatříš čtyry spící lvy, postav se hezky šikovně, bys je všecky čtyry jedním rázem přes oči proutkem šlehnul, oni zkamení a ty můžeš směle dovnitř vejíti. Vprostřed dvoře spatříš jen jediného lva, ale ten je silnější než ti první tři vespolek, ten má klíč od té truhlice v tlamě. On bude také spáti, přitoč se zvolna a proutkem přes oči ho šlehni; když zkamení, vezmi klíč z tlamy a přijď ke mně. Dej ale pozor, ať se žádný neprobudí, sice je po tobě veta.“

Šternberk vzal proutek a šel. Přijda k vratům, spatřil tam čtyry ukrutné spící lvy, kteří jednou ranou zkameněli. Potom šel Šternberk do dvora. Vprostředku ležel veliký lev, jemuž z tlamy zlatý klíček čouhal. On si ho zlehoučka obešel a náhle přes oči ho mrštil. Lev zkameněl a klíč mu z tlamy vypadl. Šternberk ho zdvihl a pospíšil k běloušovi. Měl ale také čas, neboť se strhla ukrutná bouře a blesky mu okolo očí šlehaly jako ohnivé šípky. Bělouš uháněl a brzo byli za čarodějnou hranicí, kde se ničeho více obávati nemuseli. Za několik dní přijeli domů. Když Šternberk Velence klíč odevzdával, vzala ho a poručila mu, aby s králem za ní kráčel. Vejdouc do pokoje, kde truhlice stála, otevřela ji zlatým klíčkem, ale na místě šatu vytáhla z ní

široký meč. „Nyní klekněte," pravila k užasnutým mužům, „já vám oběma hlavy setnu; který je krve šlechetné, ten zas obživne a toho si vezmu."

Šternberk neměl co ztratit, a proto také bez rozmyslu před Velenkou klekl; král ale s velkou nechutí na kolena klesal a jen smělá důvěra v šlechetnou krev jeho byla s to, aby ho k tomu pohnula. Avšak nastojte, co se stalo! Šternberk obživl a král zůstal mrtev. –

Za chvíli vedla Velenka Šternberka z pokoje ven a tam ho lidu co svého manžela a nastávajícího krále prohlásila. V celé zemi bylo jen šestadvacet srdcí, které se neradovaly, a to byli bratři Šternberkovi. Nesmírná zášť proti šťastnému bratru se v nich uhnízdila; i přísahali mezi sebou, že pokoje nedají, dokud bratra nezkazí. Aby ho zabili, k tomu neměli dost srdce. Brzy se ale našlo, čeho si žádali; slyšeli totiž, že několik hodin cesty čarodějná baba zůstává. K té došli a o pomoc ji žádali, mnoho peněz jí připovídajíce. Ta se nenechala dlouho prosit a pomoc svou jim přislíbila.

Nedlouho nato vylákali bratři Šternberka na lov. Škoda, že tenkráte bělouška doma nechal, neboť jej nerad zbytečně sužoval, ano pro samé spěchání ani se s ním nerozloučil, což vždy jindy dělával. Chybilť velice!

Večer přišli lovci, jak se zdálo, těžce zarmouceni nazpátek. Šternberka mezi nimi nebylo. „Ztratil prý se," tak bohaprázdní bratři královně vypravovali, a ač ho skoro celičký den hledali, přece prý po něm stopy nalézti nemohli. Tu bylo nářku a pláče ode všech dvořenínů. Největší ale hoře měla Velenka. Ta rozeslala posly na všecky strany, by se po miláčkovi poptávali a jej hledali, ale všickni se vrátili s nepořízenou. Bratři mysleli, když Šternberka odstraní, že budou moci dělat, co se jim uráčí, ale v tom se zmejlili. Velenka nenávidíc je, pražádné moci jim nenechala.

Jednoho dne vyjde na dvůr celá zarmoucená a tu vidí

bělouška a jednoho z bratrů, který poroučí, aby tu herku ze zámku vyhnali, že plodí v stáji jenom ostudu. Ač Velenka nevěděla, jak mnoho dobrého bělouš Šternberkovi prokázal, měla ho již proto ráda, že miláčka z tolika nebezpečenství šťastně odnesl. Rozhněvaná pokárala bratra za ten nevlídný rozkaz a sluhovi poručila, by bělouše zpátky do stáje odvedl. Potom se vrátivši do zámku, nabrala sladkých pamlsků, šla do konírny a položila je bělouši do čistého žlabu. Ale koník nežral; smutně se na Velenku ohlídl a pravil: „Děkuji ti, paní moje, že jsi mne nedala ze zámku vyhnat. Dlouho jsem na tebe čekal, ale tys nepřišla a v zármutku na mne jsi zapomněla. Mám ti mnoho co říci."

Velenka se trochu podivila, když k ní bělouš promluvil, v okamžení se ale vzpamatovala a řekla: „Ovšem milý běloušku, že jsem dlouho již u tebe nebyla, ale vždyť víš, že od té nešťastné chvíle, co se Šternberk ztratil, zármutkem ani nevím, co dělám."

„Věřím ti, milá paní, věřím, mně se také stýská, a proto jsem po tobě toužil, abychom pro něho jeti mohli."

„Co pravíš? – Pro něho jeti! – Ty víš, kde je? Ó pojď rychle a dones mne k němu!"

„Upokoj se a sečkej až do noci. Ve dne by nás bratři jeho viděli, a stihajíce nás mohli by všecko pokaziti. Až se setmí, přikaž služkám, aby žádnému nezjevily, že doma nejsi, pak přijď sem a pojedem." Potěšena vyšla Velenka ze stáje, aby se k večerní jízdě přichystala. Jakmile noc černé roucho rozestřela, poručila věrným služkám, by ji každému zapřely, a pospíšila k běloušovi. Tiše ho vyvedla ze zámku, sedla na něj a již v jednom letu tmavou nocí uháněli. Když svítalo, byli u jednoho lesa, kde se bělouš zastavil a Velence pravil: „Co tě v tom lese nejdříve potěší, to si vezmi. Do noci tě donesu k jedné studánce, tam slezeš, půjdeš k ní a to, co si z lesa vezmeš, třikráte vodou postříkneš. Nechť

vidíš cokoliv, na nic se neohlížej a předtím i potom ani jediného slova z úst nevypouštěj. Potom přijď ke mně a ujedem."

Když Velenka do lesa vešla a pod stromem odpočívala, zaslechla nad sebou smutný, ale velmi lahodný zpěv. Hluboko do srdce loudily se touhyplné zvuky, a byloť jí, jako by slyšela sladký hlas Šternberkův. Potěšena ohlíží se po pěvci a spatří nad sebou slavíka, který byl tak krotký, že se dal lehce chytit a oulisně ruku Velenčinu zobaje, takořka za to děkoval. Pamětna slov běloušových, vzala ho Velenka s sebou. Jeli až do pozdní noci, než k studánce přijeli.

Najednou zůstal bělouš stát, Velenka slezla, šla asi sto kroků a přišla k malé studánce. Bylo jasně jako ve dne; jak ale do vody sáhne a slavíka po prvé postříkne, začne blýskat a hřmít a vicher divoce burácet; ona si však nic z toho nedělá a směle po druhé do vody sáhne; tu se na ni ze studánky šklebí ukrutná dračí tlama a oheň plivá. Bez bázně Velenka ale vody po třetí nabere a slavíka ní postříkne. Náhle se vyjasní, slavík zmizí a před ní stojí Šternberk. Málem byla by radostí vykřikla, ale vzpomenouc na slova běloušková, položí prst na ústa, vezme Šternberka za ruku a mlčky bez ohlídnutí pospíchá s ním k něžnému koníku. Vpravo vlevo pronásledovaly je ošklivé potvory, ale blažení manželé toho nedbajíce, sedli na bělouše, který se s nimi druhého dne šťastně do království vrátil.

Bezbožní bratří se zatím o všem dověděli; že však snadno souditi mohli, jak se jim povede, měli za to, že bude nejlépe, když se s Vaňkem poradí. Dříve ještě než se král Šternberk do svého zámku vrátil, byli všickni za horami. I tázal se bělouše, zdali by je dohonil, a když ten přisvědčil, vzal svůj čarodějný proutek, sedl opět na koně a za uprchlými se pustil. Zastihl je na jedné louce, kde umdleni kolem velkého ohně seděli. Když je třikrát objel, vzal

proutek a každého ním švihnul, a v okamžení sedělo tu šestadvacet kamenných soch. Čarodějný proutek hodil pak do praskajícího ohně, a tu chvíli vyrostla z něho vysoká skála a přikryla nevděčné bratry.

Když se nazpátek vracel a ku královské residenci přibližoval, pravil k němu bělouš: „Nyní slez, milý Šternberku, a učiň, oč tě žádat budu."

„Tys můj dobrodinec, a protož milerád žádost tvou vyplním."

„Od té chvíle nebudeš mne více potřebovat, vezmi tedy meč svůj a za všecka dobrodiní, co jsem ti prokázal, utni mi hlavu."

„Jak můžeš něco tak ukrutného ode mne žádat?"

„Jestli mi to neuděláš, musím se opět sto let trápit, nežli nového vysvoboditele najdu."

I vzal tedy Šternberk svůj meč a s pláčem běloušovi hlavu sťal. Z mrtvého těla vyletěla bílá holubička, třikráte nad hlavou Šternberkovou křídloma zatřepetala a do modré oblohy se vznesla.

Smuten kráčel domů. Radostné jásání lidu a laskavé objetí drahé milenky vyjasnilo ale brzy smutnou jeho tvář. On panoval dlouhá léta moudře a spravedlivě, ode všech jsa milován. A když co starý dědeček vnoučátka na kolenou houpal, tu jim nejraději povídával o upřímném běloušovi.

NÁDENÍK, KTERÝ SI PRACNĚ KAŽDÝ KOUSEK CHLEBA vydělati musí, mívá někdy více dětí než boháč, který v hedvábí chodí a zlato na čtvrtce měří. Tak se stalo i v jednom velkém městě, kde měl slouha šest, král ale ani jediné dítě. Tisíce rozházel jenom za samé rady jak učených lékařů tak starých bab, ale to všecko nic platno nebylo. Také královna se nad tím trápila a denně do všech kostelů na modlení dávala, ale žádný jí dědice nevymodlil.

Rozhořčen pravil jedenkráte král: „Když nemám mít dítě z vůle Boha, ať je mám z vůle čerta!“ Nato mu za krátký čas královna zjevila, že se jich nejvroucnější tužby vyplnily, při čemž on na svá rouhavá slova ani nepomyslil.

Když ušlo několik měsíců, porodila královna dceru. Z daleka široka čekalo hostů plný zámek, ježto byl blažený král na křtiny pozval. Celých osm dní nebylo po městě nic jiného slyšet než hudbu a zpěv, nic jiného vidět než tanec a veselé hry.

Při křtu dostala princezna jmeno Lidumila. Od rodičů co nejdražší klenot chována, vzrůstala dceruška v samé rozkoši. Když jí bylo sedmnácte let, povídalo se, že je nejkrásnější panna v celém království. Mnohý by se byl rád do hlubiny mořské odvážil, kdyby byl věděl, že drahou tu perlu uloví. Ale krásná Lidumila posud na žádného nepomyslila, a jenom rodiče zticha o tom rokovali: který by z těch vznešených princů nejlépe pro ni se hodil.

Jednoho dne sedí Lidunka celá smutná s rodiči u stolu, tu se jí matka ptá, co jí schází?

„Ach, drahá matičko,“ odpoví princezna, „já nevím, proč mi je celý den tak teskno, jako bych se s vámi rozloučiti musela.“

Matka chtěla dceru pokárat, že si tak truchlivé myšlénky

připouští, ta však náhle jako uhel zčerná a bez sebe s lenošky na zem padne. Královna omdlela, král si vlasy s hlavy trhal, dvořenínové hned plný pokoj lékařů svolali, ale žádná moc nebyla s to, aby nebohou princeznu vzkřísila. Ustrojili ji do skvostných šatů, položili do zlaté truhly a v rodinné hrobce královské pochovali; král poručil, by ve dne v noci vojenská stráž u ní stála. Celá zem truchlila pro dobrou princeznu, nejvíce ale naříkali ubozí rodiče, kterým tak záhy všecka radost zmizela.

V noci, když přišla stráž vojáka od jedenácté do dvanácté u rakve stojícího střídati, našla ho na kolik kusů roztrhaného. S hrůzou se jeden na druhého díval, žádný si ale vysvětlit nemohl, jak se to stalo. Sebrali zohavené tělo a ráno to králi ohlásili. Král se ulekl a hned důstojníkům poručil, aby nejsrdnatějšího muže na stráž poslali, by se vypátralo, kdo vojáka roztrhal. Ale druhý den bylo to samé; a tak po všechny následující dny: stráž od jedenácté do dvanácté byla po každé mrtva a na kusy roztrhána. Vojáci reptali, že je král z pouhé libůstky na smrt posílá, a mezi lidem trousila se pověst, že nebožka princezna straší. Tak to trvalo dlouhý čas, a ve vojště králově nebylo již srdnatého vojáka; brali tedy napořád, ať byl jakýkoliv. Každý třásl se jako osika, když na něho řada přišla, ale subordinace je přísná metla, chtěj neb nechtěj, musíš jít a život nasadit.

Za nějaký čas přišlo také na Bohumila, jednoho ze šesti synů slouhových. Byl to švarný veselý jonák, jehož každý, kdo ho znal, od srdce miloval. Kdyby ho byl král proti nepříteli poslal, nebyl by se strachoval, ale stráž vedla k hanebné smrti; žádal tedy, aby směl jíti k rodičům, že se s nimi rozloučí. Na cestě se mu to v hlavě rozešlo a on si pomyslil: „Pročpak bych já se pro nic a za nic Bůh ví jaké potvoře roztrhat nechal? Lépe bude, když prchnu.“ To pomysliv uhnul se hned s cesty a zaměřil do širého pole.

Již uběhl hezký kus, tu vidí pod stromem sedět shrbeného starečka, který měl hlavu šedivou a dlouhé vousy, jako mléko bílé.

„Prosím vás, vojáčku! pomozte mi na nohy," promluvil k okolojdoucímu Bohumilu.

„I s radostí," odpověděl on, „a chcete-li, také vás doprovodím, totiž nejdete-li do města."

„Do města byste tedy se mnou nešel?"

„Pán Bůh chraň, tam se nechci tak brzy vrátit."

„Neřekl byste mi proč?"

„I co bych neřekl, vždyť mě snad neprozradíte." Tu začal Bohumil starečkovi celou historii o nešťastných vojácích vypravovat, dokládaje, že se dal na útěk, aby tak ohavné smrti ušel.

„Poslechni trochu, já ti něco poradím," řekl starec, když Bohumil dokončil. „To strašidlo, co vojáky trhá, je zemřelá princezna Lidumila, která za vinu otcovu trpí. Král se protivil Božímu řízení a žádal dítě z vůle čerta, ubohá je nyní zlým duchem posedlá a čeká na vysvobození. Jestli rady mé uposlechneš, vysvobodíš princeznu a budeš šťastný."

„Poslechnu, dědečku, poslechnu; beztoho mě to mrzí, že jsem jako nějaký špatný člověk od vojska utekl."

„Vrať se tedy zpátky, a když bude čas, jdi jen s chutí na stráž. Až přijdeš do hrobky, pokrop se svěcenou vodou, udělej ručnicí kolo a zůstaň v něm státi. Ať se děje co chce, na nic nedbej a z kola nevykročuj; bát se však nesmíš, sice bude s tebou zle. Zejtra mně přijď povědět, jak jsi pořídil."

Bohumil poděkoval starci a vrátil se do města. Kamarádi mysleli, že bude smuten, ale on se smál a zpíval, a když se blížila jedenáctá hodina, vzal ručnici a vesele do kostela kráčel. „Pán Bůh ti dej dobrou noc přečkat, kdybychom se více neviděli," pravili druhové, kteří ho vyprovázeli.

„I já doufám," skočil jim Bohumil do řeči, „že se shledáme, dám si lepší pozor nežli ti druzí, a uvidíte, že to vypátrám." Nato se s nimi rozloučil a kráčel tmavým kostelem do osvětlené hrobky královské. Tu vzal jeden ze čtyradvaceti svícnů, na kterých svíčky kolem rakve hořely, a svítil si do všech koutů, jestli kde co uhlídá; ale nikde nic. I postavil se tedy doprostřed hrobky, udělal ručnicí kolo, do něhož vstoupil, potom přitiskl zbraň k sobě a očekával, co se bude dít. Když mu začalo být ouzko, předříkal si slova starcova, a bylo po strachu. Jedenáctá dobila; tu se otevře zlaté víko u rakve princezniny a ona celá černá z ní vyskočí a jako zlá saň začne po hrobce lítat. Ráda by se byla do vojáka pustila, ale kolo překročit nesměla; v zuřivosti tedy začala víka s rakví odhazovat a zpráchnivělé umrlce v nich trhat, až všecko praštělo. Tak se vztekala až do dvanácté hodiny, potom skočila zase do své postele, víko se zavřelo a bylo ticho. Ač to všecko Bohumil dosti zmužile přestál, přece byl rád, když kroky přicházející stráže zaslechl. Vojáci se nemálo podivili a zaradovali, vidouce kamaráda živého a zdravého; ptali se ihned, jak se mu vedlo a co viděl.

„Co jsem viděl, to jsem viděl, vám to nepovím," odpověděl Bohumil, neboť mu starec byl přikázal, aby o tom s nikým nemluvil.

Ráno se to ohlásilo a král si dal Bohumila předvolat, ptaje se ho, co se mu v noci přihodilo?

„Milostivý králi," odpověděl Bohumil, „já vám to povědět nemohu, a také si toho ani nežádejte."

Když viděl král, že je marné všecko dotírání, žádal Bohumila, aby šel ještě jednu noc do hrobky na stráž, že ho za to bohatě odmění. Bohumil to králi přislíbil. Odpoledne šel za město k starečkovi.

„Nu jak se ti vedlo? Dobře-lis pochodil?" ptal se ho starec, který zase pod tím samým stromem seděl.

„I dobře; a mnohokráte vám za vaši radu děkuji," řekl Bohumil a vypravoval, jak se všecko bylo událo.

„Dobře tedy," řekl starec. „Jdi dnes zase na stráž a udělej ve všem tak jako včera; uhlídáš snad ještě horší věci, ale jen se neboj a zejtra mne opět navštiv."

Bohumil poděkoval starci a šel domů. Když se přiblížila jedenáctá hodina, vzal ručnici a chutě do hrobky pospíchal. Jako předešlou noc udělal kolo, postavil se do něho a očekával, co se bude horšího díti. Jakmile jedenáctá odbila, otevře se víko, černá princezna vyskočí a jakoby na znamení vyvalují se ze všech koutů ukrutné potvory s ohnivýma očima, bezedné tlamy na Bohumila rozvírajíce. Hnusní netopýři a sovy lítají mu okolo hlavy a princezna burácí po hrobce, sem a tam skáče, mrtvoly trhá a na Bohumila se šklebí. Neohroženě o zbraň opřen stál tento na stráži a díval se na ty vyvrhele pekla; tu bila dvanáctá a všecko zmizelo.

Ráno se zase král vyptával, co Bohumil v hrobce viděl, ale on mlčel a ani slovem se neprozradil.

Odpoledne šel zase k starci a všecko mu vypravoval.

„Ještě jednu noc a princezna bude od zlého ducha vysvobozena," řekl mu starec; „ale chceš-li, bych ti i po třetí poradil, musíš mi dát polovici od všeho, co odměnou dostaneš."

„Dám, starečku, jen mi ještě po třetí poraďte, co mám dělat."

„Jdi tedy opět do hrobky na stráž, a až princezna z rakve vyskočí, pospěš a lehni do ní a nad hlavou udělej kolo. Až se bude půlnoc blížit, bude tě princezna vyhánět, prosit a připovídat, bys ji do rakve pustil, ale to nedělej, sice bude s tebou zle. Co se dále stane, uhlídáš."

Bohumil přislíbil, že všecko tak udělá, jak mu stareček poradil, a rozžehnav se s ním, pospíšil do města.

Jak jedenáctá bila, stál již Bohumil na svém místě, a když

princezna z rakve vyskočila, hbitě se přitočil a do prázdné rakve lehl, udělav nad hlavou ručnicí kolo. Opět se začalo divných potvor okolo rakve točit, ale přes kolo nesmělo nic překročit; princezna řádila hůře než kdy jindy, potom ale začala Bohumila vyhánět; když však viděla, že se ani nehýbá, zuřila divoce a šat na sobě trhala. Potom zase klekla a tak úpěnlivě prosila pro všecko na světě, by ji do rakve pustil, dokud hodina neuprchne; ale on dělal, jako by neslyšel. Vidouc, že i to nepomahá, začala mu přislibovat, že mu dá zlata a stříbra tolik, že si bude moci třeba celé království koupit. Avšak i na to Bohumil neodpovídal. Tu se najednou začne hrobka třást, všech čtyryadvacet svíček zhasne a ze všech koutů vyšlehují modré plameny. Rakve se otvírají, kostlivci z nich vstávají a do kruhu kolem rakve se staví. Ruku v ruce začali nyní divoce tancovat a holé dásně na Bohumila ceniti. Studený pot mu na čele vyvstal, když tu hroznou společnost spatřil; ale pomysliv na svůj úkol, odevzdal se do vůle Boží, zavřel oči a ležel, jak by sám mrtev byl. Najednou se zase všecko otřese, půlnoc bije, a když Bohumil oči otevře, vidí všecko ve svém pořádku, jen vedle rakve klečí, vroucně se modlíc, princezna Lidumila, tak krásná, ba ještě krásnější, než kdy dříve byla.

Dlouho se Bohumil se zalíbením na ni díval a ještě déle byl by v rakvi ležet zůstal a oči s modlící se princezny nespustil, kdyby kroky přicházející stráže nebyl zaslechl. Tiše tedy vstal, a Lidumila oči pozvednouc, přistoupila k němu a pravila svým lahodným hlasem: „Jak se ti odměním, zmužilý vysvoboditeli, žes mne pekelných pout zprostil?“

Bohumil pojal mlčky ruku její, vtiskl vroucí políbení do růžových důlků. Vtom ale slyšeli z daleka hluk, a uděšená princezna plna strachu přivinula se těsně k svému vysvoboditeli. Vojáci, co Bohumila vystřídat přicházeli, na-

kukovali dříve škulinou ve dveřích, zdali radno do hrobky vejíti; tu zahlídli Lidumilu světlem ozářenou. I myslili nejináče, nežli že to anděl, a protož se obrátili a jeden přes druhého z kostela utíkali; to byl ten hluk, jehož se princezna ulekla. Když přiběhli domů, hned důstojníkům oznámili, že Bohumil v hrobce s andělem mluví; odtud doneslo se to králi, který hned s nimi do kostela pospíšil, by se o pravdě přesvědčil. Jak kostel otevřeli, spatřil král Bohumila klečet u oltáře se svou dcerou Lidumilou. Ještě si nedůvěřoval, je-li to vskutku ona anebo jen duch její; teprv když se Lidunka obrátila a s radostným vykřiknutím do náručí otcova se vrhla, přitiskl ji pevně k srdci a plakal. Královna právě vstávala, když se král s dcerou a Bohumilem do hradu vrátil.

Jak nevýslovná musela být radost matčina, když oplakávanou dceru na živě a v úplné kráse opět spatřila! Nyní teprv vypravovala Lidumila, co trpěla a jak ji Bohumil vysvobodil. I děkovali mu rodiče, a král vyjda z pokoje, přinesl mu plný měšec dukátů.

„Ne, milostivý králi," odpověděl Bohumil a peníze stranou položil, „co jsem učinil, nestalo se kvůli odměně, a protož peníze přijmouti nemohu."

Tu vzala Lidumila krále za ruku a řekla: „Milý otče! on mne vysvobodil; já ho miluji tak jako on mne, a protož jej nejvíce odměníš, když ho za syna přijmeš." Král se chvilku zamyslil, ale když i královna prosebně k němu vzhlížela, dal se obměkčit a svolil k blahému sňatku. Bohumil byl jako ve snu a sám tomu ani uvěřit nemohl, že má být manželem krásné Lidumily.

Král chtěl, by se svatba hned slavila a pak aby Bohumil království přijal. Ale ženich se bál, že by tak těžkému umění nerozuměl, a proto krále prosil, aby ho dal dříve ve všem vyučit, co by mu jakožto panovníku třeba bylo věděti. Král svolil a od té chvíle bylo Bohumila všude

plno. V krátkém čase poznal všecky potřeby lidu svého a vyzkoumal všecky prostředky, jak by se jim vyhovět dalo, takže brzy více věděl než sám král. Potom slavila se svatba a po ní byl Bohumil za krále korunován. Při svatbě nezapomněl mladý král na své rodiče a bratry, ale usadil slouhu vedle krále. Ovšem že nemusel více stádo vyhánět, avšak krom pohodlného výminku v královském zámku nedostal žádného bohatství od syna ani titule a zůstal starým Vojtou jako dříve. Bratrům dal každému jeden statek; a byli z nich hodní sedláci, kteří nezáviděli bratru korunu zlatou sice, ale také obtížnou.

Již byl Bohumil nějaký čas se svou drahou Lidumilou a oba se vždy více a více milovali, proto ale nevěřte, že pro samou rozkoš na starce zapomněl, jemuž své štěstí děkoval. Častokráte myslil na něj a ledakde již po něm pátral, ale po starci nebylo nikde památky.

Jedenkráte si vyjede král Bohumil se svou chotí z města na procházku, tu se najednou u mostu koně zastaví a živou mocí dále klusat nechtějí. I křičí král na kočího, aby se podíval, co se stalo a jim překáží. Kočí ale odpoví, že sedí vedle brány starý dědeček a krom toho že jiného nic nevidí. Tu sleze král sám s vozu, a když zahlídne starce, pozná ihned svého rádce. S radostí jde k němu a praví: „Ale řekněte mi pak, kde jste tak dlouhý čas chodil, já se všude po vás poptával, ale nikdo mi zprávu dáti nemohl?“

„Když jsi se poptával, tedy jsi na svůj slib nezapomněl?“

„A jakž bych mohl zapomenouti? Ode všeho, co jsem dostal, náleží polovice tobě, pojď jen honem se mnou, abych tě choti své ukázat mohl!“

„Právě o ni se jedná; víš-li pak, brachu, že je právem jen polovic tvá!“

Zaražen zůstal Bohumil státi, jako by mu krev byla v těle vystydla. Na to si nebyl vzpomněl.

„Abych viděl, že ve všem a vždy slovu dostojíš a spra-

vedlivě jednati budeš, tedy mi dej první důkaz. Vezmi svůj meč, přetni ženu v půli a se mnou se rozděl.“

Bohumilem to trhlo a třesoucím hlasem pravil: „Nežádej ode mne takového ukrutenství, raději ti dám celé království.“

„Já nechci celé,“ odpověděl tvrdošíjný starec: „já chci jen půl království a půl ženy; a to smím spravedlivě žádati. Chceš-li i ty spravedlivě jednat, tedy se nezdráhej a obětuj, co ti je nejdražší, abys uznal, jakého hříchu se dopouští král, když dané slovo zruší.“

I zmužil se Bohumil, aby dokázal, že i otrhanému žebráku v slibu dostojí, a přikročiv ke kočáru, vyjevil drahé manželce těžký svůj závazek. Lidumila byla takového muže hodna; aby mu srdce neztížila, vyskočila bez dalších slov z kočáru a k starci přistoupila. I myslil král, že mu samému tak krásného stvoření líto bude, ale ten stál jako ze skály. Posledně se manželé obejmuli, král vytáhl meč, rozpřáhl se a –

„Nesekej!“ zakřikl ho starec, „byla to jen zkouška, zdali spravedlivě panovati budeš a věčně slovu dostojíš. Nyní vidím, že jsem se v tobě nezmýlil; zůstaň do své smrti tak a nebe ti požehná.“ Než se král a královna vzpamatovali, zmizel jim starec s očí; nikdy ale s mysli.

Bohumil panoval až do smrti spravedlivě a vlídně, a lid měl zlaté časy.

MIKEŠ BYL SYN KOVÁŘŮV. KDYŽ MU BYLO OSMNÁCT let, teprv ho matka odstavila a otec ho začal učit řemeslo. Jak dostal za vyučenou, tu déle doma zůstati nechtěl a řekl otci: „Táto, dejte mi železa, já si udělám na cestu hůl."

Táta mu dal pětadvacet liber železa na hůl.

„Ale táto," řekl Mikeš, „copak bych dělal s takovou třtinou, dejte mi alespoň sedm centů železa."

„I pro pána krále, vždyť takový sochor ani neuneseš?"

„Uvidíte, jak se budu ohánět," odpověděl silný Mikeš, a když si hůl ukoval, dokázal tátovi, že pravdu mluvil.

Táta dal peníze, máma mu upekla výražkových koláčů a Mikeš se s tím vydal na cestu.

Jednoho dne přijde ke mlýnu a vidí, jak mládek okřesaný mlýnský kámen na rameně do mlejnice nese, i myslí si, to je silný chlapík, kdyby chtěl jít se mnou, měl bych radost; i počkal, až mládek opět ven vyšel. Začal ho hned přemlouvat, aby s ním šel do světa; ten, nenechav se dlouho pobízet, vypověděl službu a šel. V lese dohonili vandrovního. „Kam jdeš?" ptal se ho Mikeš.

„Do světa na zkušenou."

„Jakého řemesla?"

„Truhlář."

„Máš-li pak sílu?"

„To věřím," pravil truhlář, a uchopiv jedli i s kořenem ji vytrhl.

„Tys chlapík," řekl Mikeš. „Jakpak se jmenuješ?"

„Bobeš."

„Nechtěl bys jít s námi, Bobši? Co utratíme, zaplatím já, dokud peníze stačí, až vylítají, postaráme se o jiné!"

„A co jste vy zač?" ptal se Bobeš.

„Já jsem kovář a jmenuji se Mikeš, a tuhle můj kamarád

je mlynářský a jmenuje se Kuba, oba jsme silni jako ty, ne-li silnější."

„Půjdu tedy s vámi," řekl Bobeš a podal novým kamarádům ruku.

Chodili světem, dobře jedli, pili a na pány si hráli. Což divu tedy, že přišel Mikeš kapse na dno?

„Hoši!" řekl jednoho dne, když přicházeli blíže velkého města, „mám už jenom tři rýnské, ale vem to nešť, když prasklo oko, ať praskne zub, půjdem do města a dáme si za ně dobrou večeři ustrojit, snad se potom Pánbůh o nás dále postará."

Hoši mu přisvědčili a vesele k městu kráčeli. „Pane hospodský! džbán vína každému a dobrou večeři, ale hezky zhurta, máme hlad." Tak si poroučeli, přijdouce do hospody, jako by měli plné kapsy peněz. Hospodský snášel, kde co bylo, a hoši pili a jedli, co hrdlo ráčilo.

„A co tu máte nového, pane hospodský?" ptal se Mikeš, který se rád o všem dověděl.

„Dobrého nemnoho, vzácní pánové. Neslyšeli jste nikde o našem králi a jeho nešťastných dcerách?"

„Ani slova! My přicházíme z dalekých krajin."

„Tedy vám musím o tom povědět. – Náš král měl tři krásné dcery, vždy o rok starší jednu nežli druhou. Když bylo nejstarší osmnáct let, ztratila se ze zámku a nikdo nevěděl kam. Tu bylo nářku a bědování a rodiče hořem div se neutrápili; ale považte, co se dále stalo. Za rok nato bylo mladší princezně osmnáct let a ten samý den se také ona ztratila, a nikdo ji více nespatřil. Od té chvíle stály stráže na všech koncích zámku a nejmladší princezna se ani z pokoje hnouti nesměla. Však nastojte! Tuty dni, když se i ta osmnáctého roku dočkala, byla večer hostina a do rána byla třetí princezna ta tam. Král přislíbil, kdo by vypátral, kam se dcery jeho poděly a živé mu je přivedl, že jednu z nich za ženu dostane a k tomu půl království."

„Hoši," pravil Mikeš, když hospodský dokončil, „neřekl jsem na cestě, že se o nás Pánbůh postará, tu to máte."

„Jakpak se postaral?" ptal se Kuba.

„Tobě aby všecko na opálku vyložil; já myslím, dá-li nám král na cestu dost peněz, že půjdem princezny hledat."

„Totě jen o slovo, ale kam?" prohodil Bobeš.

„Inu půjdem, kam nás oči povedou," zasmál se Mikeš, „když obejdem celý svět, přece je někde najdem, a kdybychom se pro ně do pekla odvážit měli. Jen jděte, pane hospodský, dejte nás u krále ohlásit a řekněte, že chceme princezny hledat, dá-li nám na cestu dost peněz." Tak poručil Mikeš a hospodský s radostí ku králi pospíchal. Za malou chvíli přiběhl sloužící do hospody s poselstvím, aby ti tři vandrovní do zámku přišli. Sebrali se tedy a šli. Král se jich na všecko vyptal a pak poručil, aby se jim dalo peněz, mnoho-li žádat budou. Hoši králi poděkovali a bez meškání na cestu se vydali.

Mnoho neděl už chodili, když přišli jednoho dne do lesa, z něhož nevěděli kudy kam. „To nejde, hoši!" pravil Mikeš, jakožto hlava silné trojice, „což budeme pořád do kolečka chodit a konce zpropadeného lesa přece nedojdem. Zde zastrčím hůl a každý z nás půjde na jednu stranu, až se buď na konec lesa aneb k nějakému stavení dostane. Kdo nejdříve něco najde, ten ať se vrátí zpátky k té holi a na píšťalu, co zde visí, ať zapíská; tak se opět shledáme."

Hoši s tím byli spokojeni a každý odešel na jednu stranu. Netrvalo to dlouho a Bobeš zapískl.

„Nu, cos našel?" ptal se Mikeš, když se sešli.

„Jen pojďte za mnou, našel jsem večeři přichystanou, jako pro knížata."

„Mně se všecko zdá, Kubo, že nás má Bobeš za blázny," řekl Mikeš a oba jaksi nedůvěřivě za milým Bobšem kráčeli. Ale Bobeš je neměl za blázny. Když kus cesty ušli, spatřili jeskyni. Všedše do ní viděli na stolku dobrou večeři,

tři džbány vína a pro tři ustlané lože. To se hochům líbilo, sedli za stůl, jedli a pili. Když se našupali, začali se po jeskyni ohlížet; ale že se již stmívalo a oni světla neměli, neviděli, zdali ještě nějaké dvéře ze sluje vedou aneb ne. Umdleni jsouce, nechali tedy všeho hledání a chtěli si každý na jedno lože ulehnout; tu řekl Mikeš: „Poslechněte, hoši! mně se všecko zdá, že to zde loupežnická díra; přijde-li rota domů a večeři nenajde, bude s námi zle. Já se sice ani třiceti chlapů nebojím, ale opatrnosti nikdy nezbývá; proto bych myslil, abychom si neulehli jako doma na pec, ale jeden aby se postavil na stráž. Dnes ať hlídá Bobeš."

„Tys po čertu chytrý, pročpak sám hlídat nechceš?"

„Mlč jen a hlídej, vždyť na mne také dojde!"

Bobeš svolil, a druzí dva šli spat. Ale brzy se mu začaly oči svírat a těžká hlava na prsa sklesla. Tu mu dal někdo takovou facku, až se mu v očích zajiskřilo, a když vyskočil, spatřil před sebou mužíka, který mu ledva po kolena dosahoval. Černé vousy mu visely až na prsa a na těle měl červený pláštíček. Bobeš se chtěl do mužíka pustit, ale jak se s černým palčivým okem jeho setkal, nemohl ani slova ze sebe vyrazit a studený pot mu ouzkostí na čele vyvstával. Chvilku hleděl mužík na Bobše, potom se obrátil, šel k spícím, hůně s nich odhodil a odešel pryč. Ráno, když se kamarádi probudili, začali se s Bobšem hádat, proč je odkryl; ale ten zapíral, řka, že o ničem neví, a nepřiznal se, kdo u něho v noci byl, aby se mu Mikeš vysmát nemohl.

„Jestlipak nám zase někdo snídaní přinese?" prohodil Kuba.

„To je pravda," řekl Mikeš, „Kubíčkovi se vždy jen o zaslíbené zemi zdá, kde pečení holubi do huby lítají; ale kdo se nepřičiní, ten nemá, říkával můj táta, proto bych myslil, abychom nezůstali lenivě sedět, ale dále po sluji se podívali."

Hledali tedy a našli v jednom koutě dvéře, které násilím otevřeli. Byla to druhá jeskyně, ale menší. Uprostřed byl krb a na něm stály kotlíky, mísy a jiné kuchyňské nářadí; o potravě nebylo však ani památky.

„Vidíte, hoši," dí Mikeš, „povídal jsem vám, že se tady loupežnická spřež zdržuje anebo zdržovala. Snad ji někdo od dobré večeře, kterou jsme včera našli, náhle zaplašil. Ať je tomu jak chce, teď jsme my zde páni a hospodáři. Nejdříve půjdeme na lov; jeden musí ale zůstat doma, aby udělal oheň a všecko přichystal. Bobši, tys dnes v noci málo spal, zůstaň tedy zde, a když to všecko připravíš, můžeš si dřímnout."

„I mně se nechce ani trochu spát, ať tady Kuba zůstane."

„Snad se nebojíš, Bobši? Kdybych to věděl, do smrti bych se tě odřekl."

Bobeš se zastyděl, mlčel a zůstal doma. Mikeš a Kuba šli na lov. Když vycházeli ze sluje, spatřil Mikeš před sebou na zemi list popsaného pergamenu. Stálo na něm, že kdo ty slova nad umrlcem přečte, v okamžení ho vzkřísí. Mikeš strčil ten list do kapsy a oba šli dále.

Zatím si přinesl Bobeš vody, umyl všecko nádobí a rozdělal oheň. Tu vidí před sebou mužíka v červeném pláštíčku.

„Copak budeš dobrého vařit?" ptal se mužík Bobše.

„Já sám nevím, až co kamarádi přinesou."

„Nečekej na ně, koukni do komína, co tam uzeného masa visí; vylez jen nahoru, vezmi si kus plece a uvař ji."

„Ale jakpak vylezu tak vysoko?" ptal se Bobeš, který trochu okřál, co mužíka tak přívětivě mluvit slyšel.

„Tuhle máš žebřík, přistav si ho ke komínu a já ho zadržím."

Bobeš si dal říci, přistavil žebřík a lezl nahoru. Když byl na posledních příčkách a již po mase sáhal, tuť mužík náhle žebřík podtrhl, a Bobeš spadl dolů a zabil se.

„Proklatý nedbalec!“ rozkřikl se Mikeš, když vejda do sluje, oheň vyhaslý a Bobše za krbem ležeti viděl. „Tu si pochrapuje a večeři nechá vystydnout. – Bobši, vstávej!“ Ale Bobeš nevstával, ač ním třásli jako řešetem.

„Snad není mrtev?“ prohodil Kuba, když ho již dlouho nadarmo budili.

„Je-li mrtev, brzy mu pomohu,“ řekl Mikeš a vytáhna z kapsy pergamen, dal se do čtení. V polovici začal se Bobeš pamatovat, a než byl Mikeš s listem u konce, stál již na nohou.

„Co se ti stalo?“ ptali se ho kamarádi.

„I přišly na mne mdloby,“ odpověděl Bobeš, který se za to styděl, že se mužíkovi svésti dal. Druzí tomu uvěřili a bez další rozprávky uchystali večeři, najedli se a šli spat.

Když ráno vstali, měli přikryvadla daleko odhozená, i nevěděli, co se stalo, a s podivením hleděl jeden na druhého. Bobeš jim to mohl vysvětlit, ale on si myslil: „Když já zkusil, zkuste také“ a mlčel. Druhý den hlídal Kuba. Když rozdělal oheň a vodu přistavil, spatřil před sebou nepovědomého mužíka v červeném pláštíku.

„Kde jsi se tu vzal? Co tu hledáš?“ ptal se Kuba poněkud zaraženě.

„Jdu se podívat, co vaříš dobrého k obědu,“ a upřel dvě černé oči na Kubu.

„Nevím! – Až co kamarádi přinesou.“

„Aj, což budeš na ně čekat; tamhle visí maso, vylez nahoru, vezmi a uvař.“

„To je na mne vysoko!“

„Tu máš žebřík, já ti ho dole zadržím.“

Kuba šel také na lep! Když byl nahoře, mužík náhle podrazil žebřík, Kuba slítl a zabil se.

„Toť jste jako vrtohlavé ovce,“ řekl Mikeš, když se z lovu vrátil a Kubu mrtvého spatřil. Křísili ho, ale Kuba

dříve nevstal, až nad ním Mikeš četl. Boje se posměchu Mikšova, vymluvil se též na mdlobu.

Třetí ráno došlo na Mikše. Když odcházeli, chtěl Kuba, aby mu dal Mikeš pergamen, jímž by mu v čas nebezpečenství pomoci mohl.

„Nebojte se, já nejsem tak slabého ducha jako vy," odpověděl Mikeš a chutě se práce chápal.

Když rozdělával oheň, přišel opět mužík v červeném plášti, ale Mikeš se ho pranic nelekl, a hned si pomyslil, proč asi kamarádi omdleli.

„Co tu chceš, malý krtku?" obořil se zostra na pídimužíka.

„I já se jdu jen podívat, co vaříš dobrého k obědu!"

„A co ti do toho?"

„Protože čekáš na kamarády, co ti přinesou, a nevidíš, že v komíně uzené maso visí."

„Aha, však já ti rozumím, ty malé škvrňátko; jestli se v tu chvíli odtud neodklidíš, pověsím tě za vousy a nechám tě v komíně udit, abys lidí více nepodváděl."

Mužíček se ale k tomu neměl a na Mikše se obořil.

„I hleďme krňasa, snad by se nechtěl do mne pustit. Počkej, krtku, uhlídáš, zač toho loket!"

A vyskočiv ze zákrbí, popadl mužíka za vousy, tak nerázně jím o zeď smýkl, že mu celá brada v ruce zůstala. V tom okamžení proměnil se mužík v ošklivou babu a Mikšovi zahroziv ze sluje zmizel.

„Pro mne se můžeš proměnit třeba v Antichrista, já se tě přece nebojím," řekl Mikeš a strčil vousy do kapsy.

Když přišli kamarádi domů, velmi se divili, že je Mikeš na živě. Ale ten se do nich pustil. „Vy falešníci, vy baby! Proč jste neotevřeli huby? – Máte proto silné hnáty, abyste si je nechali od takového cvrčka rozdrtit? – Věru, s chutí bych vás zde nechal a sám do světa odešel."

„To nedělej, bratře, a nezlob se. My za to nemůžeme.

Jak se na nás ten zpropadený kluk podíval, nebylo jinak, než jako by nám byl udělal. My ho museli bezděky poslouchat. Ale pročpak jsi ho nezabil?"

„A nač bych ho byl zabil? Já mu dal jen na pamětnou, aby budoucně se mnou žerty netropil. – Znáte je?" tázal se kamarádů, ukazuje na vousy, které jednou rukou držel a druhou srovnával a hladil. Vtom se před ním zjeví baba a snažně prosí, by vousy nehladil, že jí to nesmírné bolesti působí. Chytrý Mikeš ale umínil si, že toho k svému prospěchu použije. „Něco za něco, nic za nic," řekl babě, „pamatuj si to, babice, nechceš-li, abych tě trápil, musíš mi udělat, co budu chtít."

„Co v mé moci, všecko ti udělám."

„Předně a nejprvé musíš nám při večeři posloužit a potom ti povím, co dále od tebe žádám."

Hoši zasedli ke stolu a baba jim posluhovala. Když se najedli, řekl Mikeš: „Takové čarodějnice, jako jsi ty, vědí beztoho, co se v celém světě děje. Ty budeš tedy nepochybně vědět, kam se poděly dcery krále, jenž nad sousední zemí panuje."

„To nevím, zlatý panáčku!"

„Však ty povíš," řekl Mikeš a sáhal do kapsy pro vousy.

„Ach netrap mne," prosila baba, pozorujíc hnutí jeho. „Dcery sousedního krále unesl jeden drak a ukryl je zde pod tou slují."

„A jak se k nim možná dostati?"

„Pojďte, já vám cestu ukážu," řekla baba a kráčela dveřmi ven.

Kuba a Bobeš zůstali pozadu. – Za dveřmi byla ukrutná díra a tou vedla cesta dolů.

„Copak myslíš, ty babo jedu, že umím do děr lézti jako sysel? Zaopatř mi provaz, abych se po něm spustit mohl."

Baba vlezla do díry a v okamžení byla zpátky s provazem.

„Pojďte, vy velbloudi," křikl nyní Mikeš na hochy, „když se k ničemu jinému nehodíte, tak mi aspoň podržte provaz, bych se po něm dolů svezl."

Aby se ale lépe přesvědčil, jestli děrou, v které bylo tma jako v pytli, na pevnou půdu přijde, hodil svou hůl napřed a teprv, když ji slyšel dopadnout, pustil se dolů, přikázav prvé kamarádům, až zatáhne provazem, aby ho nahoru vytáhli. Potom se chytil provazu a chutě se až na dno sesoukal; ale jak se podivil, když kolem dokola viděl všude světlo a spatřil krásnou zahradu, v níž skvostný zámek stál. I ptal se baby, kdo v tom zámku přebývá.

„Tam jsou ty dvě dcery královské," odpověděla baba; „jen škoda, že se k nim dříve nedostaneš, dokud nezabiješ dva lvy a dvě saně, které u vrat hlídají."

„O to nebude tak zle!"

„Nemysli si to, holečku, že je to lehká práce, dokud je neoslepíš, také jim ani holí neuškodíš. Zde máš ale svíčku, jdi a dej pozor, ať ti nezhasne, až přijdeš k samým zvířatům, řekni: ‚Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!' Oni oslepnou a pak je teprv budeš moci tvou holí zabít. Potom vyveď princezny, ale hezky zticha, neboť nedaleko odtud spí drak; kdyby tě uslyšel, bylo by veta po nás."

Mikeš vzal od baby svíčku a šel. Přijda až k samému zámku, kde dva lvi a dvě ukrutné saně ležely, jimž z očí oheň šlehal, řekl: „Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!" a v okamžení zavřely se oči krvežíznivých hlídačů a on je sedmicentovou holí ubil. Bez překážky šel nyní dovnitř zámku. Všecky pokoje byly skvostné, ale v tom nejskvostnějším seděly na hedvábné lenošce dvě dívky a držely se okolo krku, jako když se růže k růži sklání. Vidouce vcházeti do pokoje člověka tak hezkého, nemyslily jináče, než že to dobrý duch, a padly na kolena.

„I nedělejte takových okolků se mnou," řekl tiše Mikeš, „a pojďte rychle, ale zticha za mnou, ať odtud vyváznem."

Ty slova zněly dívkám jako nejsladší hudba a bez dalšího ptání kráčely za svým vysvoboditelem. Když přišly k provazu, řekl jim Mikeš: „Teď polezete jedna za druhou nahoru, já zůstanu naposled; nahoře jsou moji kamarádi, nebojte se jich, až k vám přijdu, utečeme všickni k vašim rodičům.“ Tu zaškubnul provazem, první panna se ho chytila a hoši ji vytáhli; tak to šlo i s druhou; ale když se chtěl Mikeš provazu chytit, vezme ho baba za ruku a praví: „Půjdeš-li nahoru, bude to tvá smrt; tvoji kamarádi chtějí tě s výšky pustit, abys hlavu srazil; jestli mně nevěříš, uvaž na provaz hůl a přesvědčíš se hned, že jsem pravdu mluvila.“

Mikeš uposlechna rady té, přivázal hůl na provaz, která, když již skoro na kraj došla, najednou s ukrutným bouchnutím dolů na kamení padla. Mikeš viděl, že stará nelhala a že by si byl kosti rozdrtil, kdyby se byl dal od podvodných kamarádů nahoru vytáhnout. Více než ztráta svobody mrzelo ho zpronevěření druhů, kterýmž tolik dobrého udělal a ke všemu tomu ještě dvě tak hezké děvčátka k života rozkoši vysvobodil. „Jestli se k vám ještě jednou dostanu, vy falešníci, odměním se vám mincí, za niž by se ani sám ďábel nepoděkoval.“ Tak křikl a hroze pěstí nahoru zlosti své ulehčoval; pak si ale vzpomněl na babu a zhurta se na ni obořil: „Pověz mi nyní, jak se odtud dostanu?“

„Odtud není vykoupení, jestli také mne vysvobodit nechceš. Já jsem nejmladší sestra dvou dívek, jimž jsi nedávno odtud pomohl.“

„A proč jsi dříve nic neřekla?“

„Protože jsem nesměla. Mne a moje sestry zaklel jeden čaroděj; pro velikou však nenávist udělal ze mne ošklivého mužíka, dokud by se někdo nenašel, kdo by mi vousy vytrhl. Tomu pak že mohu být nápomocna k vysvobození sester; já zde ale musím zůstati v podobě staré

baby, dokud by onen člověk draka, co tamhle spí, v moři neutopil. To by se bylo nikdy nevyplnilo, kdybys nyní náhodou zde zůstati nemusel. Smiluj se tedy nade mnou a vysvoboď také mne!“

„Ale jakpak mohu takového draka v moři utopit?“

„Já ti povím; jdi do zámku, tam najdeš blíže dveří sud masa, ten si pověs na ramena, vezmi hůl a svíčku do ruky, pak se schovej a čekej. Až drak vyleze, přitoč se k němu a skoč mu na hřbet; on se s tebou vznese do povětří a bude řvát, ty mu dej ze sudu kus masa, aby se utišil, a to dělej tak dlouho, až uhlídáš zdálí moře. Když budete již nad ním, řekni, že ti upadlo žrádlo dolů, vytáhni svíčku a říkej známá slova; drak slítne dolů, ty ho udeř do hlavy, aby omráčen v moři se utopil. Jak zahyne, nabudu já zas předešlé podoby a všecky poklady, co zde v zámku schovány jsou, budou moje, neboť čaroděj již žádné moci ke mně míti nebude. Abys mne poznal, až se vrátíš, vezmi tento prsten, přelom ho ve dvě půlky, jednu nech u sebe a druhou dej mně. Jen kdo mi onu půlku přinese, tomu budu věřit. – Nyní jdi a dělej, jak jsem ti řekla.“

Mikeš vzal půl prstenu, rozžehnav se s babičkou, šel do zámku pro sud, který si na záda přivázal. Do jedné ruky vzal hůl, do druhé svíčku a tak očekával za sloupem příchod draka. – Netrvalo to dlouho a drak se připlazil s ukrutným chřestem a řváním, a jak se přibližoval k sloupu, vyskočil Mikeš a sedl mu na hřbet. Tu se počal zpouzet, a když se jezdec shodit nedal, vznesl se s ním do povětří. Mikeš mu dal kus masa a tak ho neustále krmil, až byl sud již skoro prázdný. Vtom spatřil Mikeš pod sebou moře a prázdný sud do něho pustil. Odříkávaje slova: „Hoř, světýlko, hoř, zlé oči umoř!“ pobízel draka, aby se dolů spustil, že mu žrádlo tam spadlo. Hltavý, čarovným světlem oslepený drak letěl do vody a Mikeš ho těžkou holí tak nerázně do hlavy udeřil, až omráčen utonul. V tu chvíli

stála tu loďka, Mikeš do ní skočil a ku břehu připloul. Jak stoupil na zem, zmizela loďka a on kráčel tou cestou, kudy s ním drak letěl. Šel městem, lesem, přes pole a hory, ale sluj a zámek více nenašel.

Nechme ho chodit a podívejme se, jak Kuba a Bobeš s princeznama nakládali. Když vytáhli první, hned se jí na všecko vyptávali, a co zatím druhou vytahovali, umluvili se, jak Mikše zabijou a princeznám že smrtí zahrozí, jestli neřeknou rodičům, že oni jsou jejich vysvoboditeli. Jak řekli, tak udělali; že to ale Mikeš tak chytře vyvedl, to nevěděli a za mrtvého jej drželi. Princezny by byly desetkrát radší Mikše viděly než nehezké, hrubé jeho tovaryše, ale když jim smrtí hrozili, jestli jen ceknou, mlčely jako pěny. Drahé kameny, jimiž princezny ozdobeny byly, na cestě prodali a beze vší nehody až k jich rodičům se dostali; co neutratili, to si nechali. Král měl nevýslovnou radost, když dcery spatřil, a hned jejich vysvoboditele za své syny prohlásil. Když se ptal na Mikše, řekli, že se na cestě od nich odloučil a že snad třetí princeznu, o které žádný nevěděl, hledati šel. Král chtěl, aby se svatba brzy slavila, ale dcery nepřivolily dříve, až za rok a za den a na jich vůli se to také ustanovilo.

Co rok míjel, ušel Mikeš hezký kus světa. Jednoho dne přijde do krajiny, která se mu povědoma býti zdála. Utrmácen vstoupil do hospody, a když se najedl a napil, ptal se dle obyčeje, co nového.

„To je tu nového," odpověděl hospodský, „že v našem zámku již nestraší."

„A kde je ten zámek, co v něm strašilo?"

„Asi půl hodiny odtud. Co v něm strašilo, to nevíme, ale po dlouhá léta nesměl žádný do něho vejít, sice to byla jeho smrt, a protož se každý z daleka již vyhýbal, takže po čase kolem zámku všecko zpustlo. Před nedlouhou dobou vznesla se zpráva, že tam bydlí krásná paní, ku které každý

přistoupit může; jak se to stalo, žádný neví. Od té chvíle schází se tam každý den lidu dosti, ale paní je vždy smutná a těžkomyslná a nikam nejde; kolik ženichů tam již bylo, ona je všecky odbyla."

„Že mne neodbude," řekl Mikeš, který si hned pomyslil, kdo ta paní je, a vezma půl prstenu, jejž od babičky dostal, hodil ho do koflíku, dolil vínem a hospodskému ho podal řka: „Dones to víno do zámku krásné paní a řekni, aby je vypila na zdraví svého vysvoboditele; když to všecko vyřídíš, dostaneš propitného."

Hospodský nemeškal, vzal koflík a šel do zámku; než hodina minula, stál nádherný vůz před hospodou a z něho vyskočila velmi sličná paní. Byla to ona stará babička a sestra obou vysvobozených dívek; na dně koflíku, který jí hospodský přinesl, našla půl prstenu a plna radosti pospíšila, by se dověděla o svém miláčkovi, na něhož tak dlouho již čekala. Ale jak se zaradovala, když vejdouc do hospody, jeho samého poznala. Mikšovi se radostí hlava kolem točila; když ho krásná panna laskavě pozdravila, žehnal v duchu zlomyslnost svých spolucestovníků a samou veselostí byl by málem hospodskému okolo krku padl.

Druhý den byly veselé hody a třetí den svatba, ku které také hospodský pozván byl; po svatbě jel Mikeš s drahou svou manželkou k jejím rodičům, neboť byli oba starostí sklíčeni, co se s dívkami stalo. A měli čas! Když přijeli do hlavního města, kde otec panoval, slyšeli po ulicích radostné jásání, hudba hrála a celý zámek byl květinami ozdoben a červeným suknem potažen. Ptali se lidu, co to znamená, a ti jim pověděli, že bude sňatek obou dcer královských s dvěma tovaryši, kteří je vysvobodili. I pospíšili novomanželé do zámku, by nemilému sňatku překazili. Jak rodičové a bledé nevěsty radostí, tak ženichové leknutím div neomdleli, když za služebníkem, který je králi opovídal, Mikeš s nejmladší princeznou do dveří vstoupil.

„To je můj vysvoboditel a manžel," pravila princezna, když se z náručí rodičů a sester vyvinula.

„On je i náš vysvoboditel, nikoliv tito podvodníci," křičely nyní druhé dvě princezny, přítomností Mikšovou smělosti si dodavše. Všickni se ohlídli, ale ženichové byli ti tam. V prvním okamžení nepochybovali, jak by to s nimi dopadnouti mohlo; protož sedli na rychlé koně a upláchli. Žádný jim nebránil, žádný je nehonil, ani nelitoval. Prozatím se slavily jen hody, ale za nějaký čas také sňatky obou princezen, které ženichy sobě rovné našly.

Potom si jel Mikeš pro své rodiče a vrátil se s nimi a s manželkou do svého zámku, kde spokojeně živ byl. Prvního syna musela kojná tak dlouho kojit, dokud nepozdvihl sedmicentovou hůl, která v královské zbrojnici na památku chována byla.

VÁVROVI UMŘELA ŽENA. PRO POTĚŠENÍ NECHAL mu Pánbůh malého Vojtěcha, prostomilého chlapce. Když vyrostl, byl z něho řádný sedlák, jako táta, jenže byl cvičenější a ohrabanější. Jedenkráte zaseli hrách, a když kvetl, chodili jej hlídat, aby se jim na něm škoda nestala.

První den hlídal táta. O půlnoci zdá se mu, že vidí prostřed pole bílého koně se pást; zůstane celý u vidění mysle sobě, jak se tam asi ten kůň dostal; i pustí se po něm, aby ho odehnal. Když se ale k němu přiblížil, utekl kůň na druhou stranu, a tak ubohého Vávru šálil až do hodiny s půlnoci; potom najednou zmizel. Vávra nevěděl, co si má o tom pomyslit, a vypravoval to ráno synovi.

Vojtěch neřekl ani slova, ale myslil si, že se táta bezpochyby u kmotra rychtáře zhluboka do sklenky podíval a že se mu potom ledacos zdálo. Aby se tedy sám přesvědčil, šel na pole; tu však nebylo ani lístkem hnuto, neřku-li co pošlapáno. Co táta viděl, byl teda nepochybně jen pouhý sen.

Druhý den přišla řada na něj. Když se smrklo, vzal ručnici na rameno a šel hlídat. Dlouho již obcházel pole, ale posud ani nejmenšího nespatřil, co by podezření jeho vzbuditi mohlo; najednou vyjde měsíc ze mračen a na protějším konci vykračuje přes hrách kůň, bílý jako padlý sníh. Zostra dívá se Vojtěch, zdali jej oko neklame; pak založí ručnici a chce střelit, tu naň koník volá: „Nestřílej, bylo by to k tvému neštěstí!“ Po těch slovech přiblížil se lehkým krokem až k samému Vojtěchovi a pravil dále: „Já jsem tvoje matka a zde je můj očistec; chceš-li mě vysvobodit a sám sebe šťastným učinit, sedni na mne, já tě odtud odnesu.“

„Milerád bych to učinil, kdybych jen mohl otci dříve o tom říci, aby se pro mne netrápil.“

„To se právě nesmí státi.“

Tu byl Vojtěch chvílku na rozpacích, potom si ale pomyslil: „Což je z toho! Trochu se táta arci bude trápit, ale až se opět vrátím a řeknu mu, že jsem ubohou matku z očistce vysvobodil, vím napřed, že mi odpustí.“ To pravě vyšvihl se na bílého koně a ten se s ním do povětří vznesl. Letěli celou noc, celý den a opět noc a den a ještě nebyli konec cesty; třetího dne teprva přišli do jedné země, kde bylo velmi krásně, a tam se spustil koník dolů.

„Touhle cestou,“ řekla matka k Vojtěchovi, „přijdeš k zámku, kde zůstává kněžna čarodějnice; dej se k ní do služby, ale chraň se, abys nečinil, jak ti přikáže. Až vysloužíš, přijď zase na tohle místo a já tě donesu dále.“

Vojtěch uposlechl a kráčel tou cestou, až přišel ku pěknému zámku. Právě vyjíždí z něho vůz, v němžto sedí paní svodné krásy; jak Vojtěcha zhlídne, hned na něho volá a ptá se, co v zámku pohledává.

„Milostivá kněžno! Hledám nějakou službu, byť by sebemenší byla.“

„Nechceš-li sloužit u koní – musíš zprázdna odejít.“

„To neučiním, já beztoho rád s koňmi zacházím.“

„Pojď tedy,“ řekla kněžna, skočila s vozu a šla přes celý dvůr až do jedné konírny, kde stáli tři koně. „Tuhle ty dva,“ řekla, ukazujíc na krásné vrance, „budeš dobře krmit a jich si hledět; ale tomu třetímu dáš jednou za den něco málo do žlabu, zato mu ale každý den třikrát železným sochorem vymlátíš. Kdybys toho neučinil, byl by příliš bujný, a já bych na něm nemohla jezdit. Buď poslušen příkazu mého a nebudeš toho nikdy pykat.“ To dořekši z konírny odešla. „Ty chudáčku!“ řekl Vojtěch a přistoupil k třetímu koni, „mám tě hladem mořit, železným sochorem mlátit a tys beztoho suchý jako louč; matka měla dobře, abych té čarodějnice neposlechl.“

Když přišel čas ke krmení, vložil vychudlému koni za

jesle tolik co druhým a ani se ho prstem nedotknul. Smutně sice, ale s výrazem vděčnosti hleděl na něho koník a oulisně se k němu třel, jako by mu děkoval. Večer přinesl Vojtěch od své vlastní večeře kus bílého chleba a koníkovi ho přistrčil, ten se ale k němu obrátil a promluvil hlasem lidským: „Děkuji ti, Vojtěchu, žes mne vysvobodil. Co jich u mě sloužilo, každý uposlechl čarodějnice, nevlastní mé matky, která mě ze zlosti v koně proměnila a na věčné časy zkaziti chtěla. Ty jediný měl jsi outrpnost nade mnou a za to se ti chci odměnit. Vyzdvihni tento žlab; pod ním leží divotvorný meč, o kterém mimo mne živá duše neví; ten vezmi a dobře ho schovej, zejtra pak popros čarodějnici, aby ti dovolila na mne si sednout a trochu se projeti. Ona to učiní, bude se ale přitom z okna dívati a ani oka s tebe nespustí. Ty však vytáhni meč a řekni: „Té bábě hlava dolů!“ Hlava jí slítne, a co se pak stane, uvidíš.“

Vojtěch učinil, jak mu koník poradil. Když vyzdvihl žlab, viděl pod ním nevelký meč z čistého ocele se zlatou rukojetí; vzal jej a schoval pod postel. Ráno, když dal koňům žrát, šel kněžnu prosit o dovolení k jízdě. Teprva když řekl, že bude koně trýznit, svolila ona. Šel tedy Vojtěch do konírny, schoval meč pod šat, sedl na koně a začal ho po dvoře prohánět. Kněžna chtíc se přesvědčiti, zdali pacholek také opravdu koně bije a trýzní, vloží se v okno, ale v tom okamžení zableskne meč v ruce Vojtěchově a hlava kněžnina letí dolů. Koník přiskočí, proudící krev ho postříkne, a on se tu chvíli promění v krásného mládence. Vojtěch zůstal jako zmámený, když k němu mladý kníže přistoupil a za vysvobození vroucně děkoval. Zatím se sběhli sloužící a poznavše pána svého, s velikou radostí ho vítali. Kníže prosil Vojtěcha, aby u něho zůstal, ale ten dokonce nechtěl; i dal mu teda princ ušít šaty zlatem a drahým kamením hojně vykládané, ježto on i s divotvorným mečem na věčnou památku chovati musel. Potom se

oba rozžehnali a Vojtěch šel ke svému milovanému běloúškovi.

Z daleka již kýval mu koník naproti. „Tak synáčku, tak!“ pravila matka, vidouc ho v nádherném obleku; „v takových šatech a s tímto mečem chtěla jsem tě spatřit, neboť jen takto štěstí dojíti můžeš. Sedni na mne a já tě donesu do jiné krajiny.“

Zase letěli kolik dní a nocí, až přiletěli blíže velkého města; tam se spustila matka dolů a vedla Vojtěcha k jedné skále. Třikrát dupla na zem a skála se otevřela, i bylo viděti zahradu, krásnou jako ráj. Vonných květin, zpěvného ptactva a sladkého ovoce bylo tam hojnost a uprostřed vyhrkoval do studánky pramen vody jako krystal čisté.

Když se Vojtěch trochu ohlídl a chutného ovoce pojedl, řekla matka: „Nyní pojď a smoč hlavu svou v této studánce.“ Vojtěch šel, hlavu smočil, a když ji vytáhl, byly bývalé kaštanové vlasy jeho celé zlaté. V úžasu stál tu jinoch a nevěděl, co se to s ním stalo. Ale matka ho brzo z myšlének vytrhla, pravíc: „Nyní poslechni, můj zlatohlávku, co ti povím: V tom velkém městě, od něhož daleko nejsme, bydlí král, který má jedinou překrásnou dceru. Protože již stár jest, nutí dceru neustále, aby si z mnoha princů, kteří se o její ruku ucházejí, manžela i budoucího krále zvolila. Ale rozmarná dívka nechce to obyčejným způsobem učiniti. Z té příčiny ustanovila na dnešní den veliký sjezd. Doprostřed ohraženého velkého kruhu dala postaviti hráz a na ní vyvěsit svůj bílý závoj; kdo by sedě na koni v prudkém jezdu závoj v polo přeťal, ten že bude jejím ženichem. Vezmi tedy meč svůj, sedni na mne a pokus se o nevěstu; dej si ale dobrý pozor, ať závoj přetneš. Potom se však rychle obrať, abys odejel, neboť tam zůstati nesmíš.“

Vojtěch si přičesal zlaté kadeře, urovnal na sobě skvostný šat, sedl na koně a odejel.

Blíže města, v ohraženém kole, sedělo množství diváků a čekalo zvědavě, kdo asi ze všech tu shromážděných princů a knížat závoj přetne. Na nejskvostnějším lešení zjevila se princezna Milada; šat její zlatem tížil a ve tmavých kadeřích třpytily se diamanty jako hvězdy na nebi. Sotvaže jízda počala, pohlíželo v ouzkosti temné její oko dolů k zápasníkům a jen v tu chvíli vyjasnila se milostná tvář, když jezdec přeletěl a závoj nepřeťatý v povětří vesele vlál. Trápilo ji to velice, že není mezi všemi ani jednoho, jejž by srdce její bylo rádo zvolilo. Již se všickni vypořádali, závoj byl posud celý, a Milada v srdci jásala, že je svobodna. Tu letí mladík na bílém koni, hlava jeho stkví se jako slunce, letí skokem, závoj mečem přetne, a pokloniv se princezně, zmizí jako větru vání.

Tu se hned všecko vzbouří a jezdce hledá, ale po tom jako by se zem byla slehla. Velice mrzelo to Miladu, že hrdý panic ruku její opovrhuje; aby se ale přesvědčila, jestli ještě jednou přijede, oznámila hned, že bude druhý den opět veliký sjezd držán. Kdo na šňůře zavěšený prsten přetne, toho že za manžela vezme.

Vojtěch seděl ve skalní zahrádce celý zamyšlen. Temné oko Miladino mu učarovalo; tu přistoupí k němu matka a vypravuje, co princezna opět oznámila, a doložila konečně: „Sedni na mne, synu můj, vezmi meč a pojedem tam také!“ To byla voda na Vojtěchův mlýn; ani okamžení nemeškal a za několik minut letěli již k městu.

Opět seděla Milada vedle otce, ale oči její toulaly se po cestě, kudy včerejší den zlatovlasý mladík přijel. Nespatřily však toužebně očekávaného dříve, než se všickni námluvníci vypořádali. – Poslední teprva letí zlatohlávek, vytáhne meč, prsten přetne, pokloní se princezně a zmizí.

Všickni se hněvali, že mladík pannu opovrhuje, již co bohyni ctili; ale nejvíce to ovšem mrzelo Miladu. I pomys-

lila si: do třetice všeho dobrého; pročež ihned prohlásila, aby se opět druhý den všickni shromáždili, a kdo zelený věnec v polo přetne, že se stane jejím manželem.

„Matičko," prosil Vojtěch druhý den ráno, když se k jízdě do města chystal, „popřej jen, abych u té překrásné panny malou chvílku prodlel a jenom několik slov s ní promluvil, aby nemyslela, že ji mám v nenávisti; bez odporu s tebou pak půjdu, kamkoli mne povedeš."

„Milý Vojtěchu! Nežádej toho ode mne. Kdyby jsi s princeznou mluvil, musel bys mne prozradit, a to nesmíš učinit; – poslechni, nežel a nenaříkej; štěstí tě nemine."

Mlčky a s truchlivým srdcem sedl Vojtěch na koně a jel do města, by se po třetí o své štěstí pokusil.

Aby Milada nevěděla, postavil král na tu stranu, kudy Vojtěch po dvakráte ujel, silnou stráž a přísně vojákům poručil, jestli bude rytíř ujíždět, aby po koni stříleli.

Vojtěch přijel, zelený věnec ve dví přeťal, ale nemoha jináč, zastavil se na okamžení pod lešením, kde Milada seděla, a svévolně nakažlivý oheň z jejích očí do sebe ssál. Již to všecko vstávalo, křičelo a Milada radostí brzo se červenala, brzo bledla; neboť myslela, že tenkráte zlatý jezdec u ní zůstane. Ale náhle sebou bílý koník trhne, obrátí se v tu stranu, kterou přijel, a již ho není vidět.

Lid se hněval, král hrozil trestem; jen Milada se smála, a teprva když o samotě byla, plakala.

Vojtěchovi se zatím nevedlo lépe. Sedě v zahradě jako bez sebe, ani slova nepromluvil, nejedl a nespal. Druhý den přistoupí k němu matka a praví: „Nyní, synu milý, musíme se na krátký čas rozloučiti. Nech zde skvostný šat a meč a oblékni na sebe selský oděv. Nedaleko odtud pasou se ovce, chyť si jehně, to zabij, kůži stáhni a hlavu si do ní zaobal, aby žádný neviděl, že máš zlaté vlasy. Potom jdi a hledej v městě službu. Když mne potřebovat budeš, víš, kde jsem. Nikde se však neprozrazuj, dokud

ti to nedovolím.“ Vojtěch všecko učinil, jak mu matka byla poručila, a rozloučiv se s ní, odešel do města.

Právě seděla Milada v zahradě; tu slyší venku křik a vádu mezi sloužícími a cizincem: i nahlídne sama, co se děje, a tu spatří shrbeného, ošumělého člověka, který má na hlavě kůži a jedno oko zavázané.

„Co chce ten člověk?“ ptala se sloužícího.

„Hledá zde službu, milostivá princezno!“ odpověděl sloužící, „jako by zde pro takové žebráky služba byla.“

„Má dobře, že zde službu hledá; neboť my mu ji nejspíše zaopatřit můžeme. Copak jsi zač?“

„Ach, nejmilostivější princezno!“ odpověděl cizinec, líbaje roucho její, „já jsem ubohý chudý člověk, rád bych dělal, ale jsem mrzák, a lidé mne nechtějí do práce vzít, pravíce, že se mne štítí, že mám tak ošklivou tvář a hlavu ohyzdnou, jižto koží přikrytou míti musím. Slyšel jsem o tvé dobrotě, panno krásná, a protož jsem si umínil, že půjdu k tobě, abych milost tvou o sebemenší službičku poprosil.“

„Nechci důvěru tvou zklamati. Jak se jmenuješ?“

„Vojtěch.“

„Kdybys rozuměl zahradnictví, podržela bych tě ve své zahradě, abych dokázala lidem, že nemají člověkem nešťastným opovrhovat.“

„Ó, tomu já dobře rozumím, milostivá princezno!“ odpověděl Vojtěch.

„Dobře, tedy pojď hned se mnou. Nejhlavnější práce tvá bude, abys každého rána do mého pokoje čerstvých květin nanesl.“

„Toť bude moje nejmilejší povinnost,“ řekl nový zahradník a s hlavou sklopenou a týlem shrbeným kráčel za svou paní, boje se, aby ho nepoznala. Ale Milada mu ukázala zahradu a ostatně si ho tuze neprohlížela.

Nyní nastali Vojtěchovi dnové plní zábavné práce a mi-

lých radostí. Všecko, co dělal, bylo pro tu, již každodenně více a více miloval; a proto mu to šlo od ruky, jak by hrál, a všecko se mu dařilo, jako by se tomu tři léta byl učil. Milada se nemohla nového zahradníka dosti nachválit a pro živý svět nebyla by na něho dala co zlého dopustit. Jak se ráno probudila, cítila vonný zápach ladných květin, které v překrásných nádobách na stolku stály. A tak to bylo ve všech pokojích, v každém dýchala jiná, vždy líbější vůně. Když vešla do zahrady, šla jako po hedvábí a den jako den něco nového našla: tu nové sedátko – tu keř – tu záhon atd. Nejkrásněji však byl okrášlen letohrádek, kde Milada největší část dne sedávala. Pletence z nejvzácnějších květin vinuly se po stěnách a na stolku stálo na krystalových miskách přichystané chutné ovoce.

„Já ani nevím, čím to je," říkávala Milada, „pod tvýma rukama to samo sebou roste."

„Však by nerostlo, kdyby mou práci milostivý pohled váš nežehnal," odpověděl Vojtěch a políbil ruku jemu s úsměvem podanou.

Jednou ptala se také princezna upřímného zahradníka, zdali byl ve městě, když se všickni princové po tři dni sjížděli, a viděl-li toho zlatoskvoucího jezdce?

„Neviděl jsem ho sice, ale slyšel jsem o něm. Ale kdyby byl celý z diamantů, je přece jen nezdvořilý: že třikrát ujel."

„Kdož ví proč," řekla princezna a ukryla líce své v keři, aby Vojtěch neviděl slzy, které jí co rosní krůpěje po tvářích tekly. Ale Vojtěch to přece viděl a radostí byl by jí k nohoum padl, kdyby si nebyl na matku vzpomněl. Honem sklopil ohnivý zrak k zemi, začal pracovat a dělal jakoby nic.

Častěji přicházel také král k dceři do zahrady a rozmlouval se zahradníkem; ale Vojtěch si dával dobrý pozor, by se v ničem nepodřekl. Dlouhý čas byl již v zámku a každý dobrosrdečnost jeho ctil a miloval.

Jedenkráte nese Vojtěch časně ráno jak obyčejně koš uvitých květin do pokojů princezniných, a když do prvního pokoje vstoupí, kde jindy komorná na něho čekávala, vidí na místě ní princeznu černě oblečenou a celou uplakanou.

„Odnes, Vojtěchu, tyto květiny radosti a uvij mi kytku smutkovou," pravila k užaslému zahradníku.

„Ach, nejmilostivější princezno, co se vám tak truchlivého přihodilo? Vždyť jsem o žádné nehodě neslyšel!"

„Věřím ti; neboť pozdě večer přišel posel a přinesl otci zprávu, že se nesmírné množství nepřátel proti naší zemi žene! Kde máme nyní tolik vojska sebrati, abychom takové síle odolali? Z okolních sousedů sotva nám který pomůže, neboť je pojala zlost a nenávist, že jsem žádného z nich za manžela nezvolila."

„Jen důvěřujte v Boha, on vám jistě vysvoboditele sešle," těšil shrbený Vojta a šoural se pomalu s květinami zpátky.

Druhý den nato sehnalo se do zámku množství zbrojného lidu a ti pak táhli do pole, majíce v čele svého krále a jeho hrdinskou dceru. Nechtěla Milada jináče, než že potáhne se starým otcem. Když nemohla udatenstvím, chtěla mu aspoň péčí syna aneb zetě vynahradit. Při odjezdu loučila se s Vojtěchem a prosila ho, by na všecko pilný pozor dával a obzvláště o její zamilovanou zahradu pečoval. Ten jí to přislíbil, ale v duchu myslil jinak. Již druhý den ztratil se Vojtěch ze zámku a nechal kromě zahrady všecko stát a ležet. Jen zahrada byla zamknuta a žádný se do ní dostati nemohl.

Zatím, když přitáhl král blíže nepřítele, rozložili v poli stany a chystali se k boji – k jisté smrti; neboť viděli před sebou daleko široko rozprostřené zástupy nepřátel, jichž desetkráte tolik býti mohlo. Již stojí vojska proti sobě a čekají znamení k bitvě. Milada hledí, strachem se třesouc,

ze svého stanu, tu jede na bílém koni zlatovlasý mladík, šat se na něm třpytí a na modré, diamanty obsazené čapce houpá se bílé péro; v jedné ruce drží zlatou uzdu svého bělouška, ve druhé malý ocelový meč.

Když ho Milada spatřila, začalo jí srdce pod stříbrným premováním radostí klepat a tváře se jí rděly jako jarní růže; již necítila žádnou ouzkost, žádný strach. Mladík se postaví v čelo pluků otcových, vytáhne meč a křikne: „Všem nepřátelům hlavy dolů!“ A černá hejna nepřátel klesají bez hlav s koňů. Ale v malém okamžení stojí jich tam zase jako kobylek. Po druhé vytáhne mladík meč, a hlavy klesají; a tak i po třetí, až nezůstal ani jeden na živě. Ale sotvaže poslední nepřátelská hlava padla, obrátil jezdec koně a uháněl, odkud přijel. Miladě bylo při tom, jako by ji postavil z ráje do holé pustiny, a hluboký smutek se jí po sličné tváři rozložil.

Obohaceno kořistí, jižto ve skvostných stanech nepřátelských vydrancovalo, vracelo se vojsko královské zpátky. Zatím se již také Vojtěch byl vrátil, a než Milada s otcem přijela, byl zámek jedna zahrada. Nejpěkněji byly pokoje princezniny vystrojeny.

„Ale Vojtěchu!“ řekla Milada, když do zámku vkročila a to nesmírné množství květin spatřila. „Kdepak jsi nabral těch krásných květin? – Toť jsi všecky zahrady oloupil!“

„Milostivá princezno, komu by přicházelo za těžko, vám radost udělat! Lidé by mne byli květinami zanesli, takže jsem nemusel z naší zahrady ani jediného kvítku utrhnouti.“ Ale nebylo to pravda; neboť si byl Vojtěch sám přinesl těch nejkrásnějších květin ze skalní zahrady, by milence potěšení způsobil. Tato však, co přijela, byla smutna; žádný nespatřil úsměvu na její jindy tak jasné tváři a často pozoroval Vojtěch, že před ním uplakané oči skrývá; – to ho bolelo; umínil si tedy, že půjde k matce a že ji poprosí, by mu již dovolila princezně se zjeviti.

Milada zpozorovavši, že otec víc a více slabne a že by mu poslední hodinku ulehčila, kdyby se vdala, nechtěla déle jeho prosbám odpírat, i přislíbila tedy, že si jednoho z těch statných knížat, jichž se mnoho o její ruku ucházelo, vyvolí.

Potěšen nad tím, sezval král mnoho hostů, mezi nimiž bylo dosti příslušných ženichů.

Kuchaři a kuchařky nevěděli celých osm dní napřed, kde jim hlava stojí; krejčí a švadleny ztratili všecek rozum samým přemejšlením: na jaké módy by to množství svatebních šatů princezně ušíti měli. Po celém městě bylo chystání a shánění, že se říkaje všecko na ruby obrátilo. – Jen Milada chodila jako bludná ovce a potají vzdychala a plakala. Kočáry se sjížděly, tabule byly přichystány, muzika hrála; jen nevěsta seděla posud neoblečena ve svém pokoji a smutně do zahrady se dívala. Vojtěch právě chodil po zahradě a vybíral kvítí na kytku, kterou si princezna k tabuli objednala. Potom jde, sedne pod strom, položí květiny do klína a sundává s hlavy kůži. Miladou to trhne, když vidí, že starému Vojtěchu pod beránčí koží zlaté vlasy kolem tváře splývají. Vojtěch vytrhne si tři zlaté vlasy, kytku nimi sváže a hned zase hlavu přikryje. Ale Milada věděla již dost! S tváří usměvavou, s okem jasným zavolala komornou a dala se co nejskvostněji přistrojit. Když vešla do síně, kde všickni na ni čekali, ustrnuli nad její krásou; a mladí knížata byli by již rádi věděli, komu z nich se krásná kytka dostane.

„Nuže tedy, dcero milá," řekl otec, když měli k tabuli sedat, „vezmi kytku a podej ji tomu, koho jsi za svého manžela zvolila."

Tu vzala Milada osudnou kytici a pravila: „Toho, co kytku vázal, miluji; a jen toho za manžela pojmu."

„Dcero milá, jen se vzpamatuj, co pravíš! – Vždyť ti ji vázal Vojtěch, tvůj ošklivý zahradník!"

„Já vím, milý otče! A právě onen ošklivý zahradník bude mým manželem," odpověděla Milada a poslala sloužícího, aby zahradníka nahoru přivedl. Ale sloužící to Vojtěchovi vybleptal, z jaké příčiny ho princezna volá; a proto poslal Vojtěch sloužícího napřed se vzkázáním, že v tu chvíli přijde; netrvá to vskutku ani deset minut a Vojtěch vkročí do dveří v celé své kráse! – Blažená nevěsta mu běží vstříc a co svého manžela jej všem představí. „Již se nehněváš, otče, že jsem ošklivého Vojtěcha zvolila?" ptala se ustrnutého otce. Ale ten s radostnou tváří oběma ruce podal a se spokojeným srdcem je požehnal. Potom zasedli ke stolu a venku začala střelba, až se okna třásly. Ale o tom mladí zasnoubenci nevěděli a neslyšeli; neboť si měli mnoho a mnoho povídat.

Tu teprva se Vojtěch dověděl, proč ho tak najednou Milada za manžela zvolila. Ale ač na něm tato dosti chytře vyzvídala, proč se jí tak dlouho stranil, on jí to přece nepověděl. Druhý den nato byla svatba a korunování Vojtěcha a Milady.

Když bylo všecko v největším veselí, ztratil se od nikoho nepozorován mladý král, sedl na koně a v nejrychlejším letu pospíchal ku skále, kde ho matka očekávala.

„Ach jak ti děkuju, matičko moje", řekl, když do skály vstoupil a pohladil bělostné její hrdlo. „Jak dobře jsem udělal, že jsem tě ve všem poslechl. – Ty jsi mě učinila nejšťastnějším člověkem na světě."

„Milý synu, za to, že jsem ti ukázala, kde divotvorný meč nalezneš, kterým jsi štěstí své vydobyl, a za to všecko, co jsem ti dobrého učinila, vezmi nyní onen meč a setni mi mou hlavu; – až budu vysvobozena, smíš všecko své manželce povědět."

„Matko! matko! Jak to můžeš na mně žádat?"

„Jestli mi to neuděláš, budeme oba dva nešťastni."

Co měl nebohý Vojtěch říci! – Vzal meč a jednou ranou

uťal běloušovi hlavu. Vtom vylítla z tohoto bílá holubička, zatřepala křídloma a ze skály ulítla. Zarmoucen šel Vojtěch za ní, ve dveřích se však ještě vrátil a natrhal pro svou Miladu plné kapsy chutného ovoce. Když vyšel ven, skála se za ním navždy zavřela.

Celý upachtěný přijde již navečer domů, kde všickni nad jeho ztrátou v největším zmatku byli. Milada seděla ve svém pokoji a nemohla si to nijak vysvětlit, jak Vojtěch v svatební den odjeti mohl.

Tu se otevrou zpolehounka dvéře a s prosebným okem vkročí do nich manžel.

„Ach Vojtěchu, tys mě polekal! Kde jsi byl celého půl dne?“

„Odpusť, Milado má! Já se loučil s matkou.“ Nato vypravoval teprva manželce všecky své příběhy.

Když dokončil, sáhl do kapsy, by jí dokázal, že i v smutném okamžení na ni vzpomněl. Ale na místě měkkého, šťávnatého jablka vytáhne tvrdé, celé zlaté jablko; vytáhne hrušku též takovou, všecko bylo z ryzého zlata, jen hrozen měl místo vinných diamantová zrna.

Vojtěch se trochu podivil, ale vzpamatovav se dělal, jako by o tom věděl, a kladl to skvostné drahé ovoce Miladě do klína, kterouž laskavé to upamatování velice těšilo.

Hody a slavnosti trvaly ještě mnoho dní, potom ale poslal mladý král pro svého otce. – Vávra oplakával posud ztraceného syna, a když o něm tak radostnou zprávu dostal, div se nezbláznil. Rozdal všecko a táhl k synovi, kde skvostný výměnek přichystaný měl.

Krásná Milada porodila manželu svému mnoho synů; ale ač byli krásní, nebyl přece žádný zlatovlasý jako otec.

DO JEDNÉ VESNICE PŘIŠEL ZBRUSU NOVÝ KANTOR. Než se pomocníku toho štěstí dostane, by se školy dočekal, bývá sice na léta bohatý, ale na groše pravý chuďas. Tak se dělo našemu novému kantoru. I pomyslil si jednoho dne: „Nač bych já se déle nuzoval, vyhledám si bohatou ženu a nechám toho kantorování.“ Ale bohaté nevěsty nerostou jako houby v lese, aby mohl ledakdos jen jít a jich si nasbírat! Náš milý kantor chodil dost dlouho, ale nic nevychodil. Konečně ho to přece omrzelo. Když viděl, že si z něho bohatá blázny strojí, vzal si raději děvče chudé a zůstal kantorem.

Paní kantorova byla ženka hospodárná. Ačkoli ani trojníčku zbytečně nepromarnila, nebyla přece s to, aby čeho uspořila, protože měl muž příliš skrovné příjmy. Narodilo se jim dítě, a tu bylo nouze teprva plné kouty. I přemýšlel pan kantor, koho by za kmotra udělal, aby ho přece trochu z nouze vytrhl; a tu mu přišlo na mysl, že je mlynář za nejbohatšího muže v celém okolí vyhlášen. K němu tedy šel a za kmotra ho požádal. Pan mlynář se nezdráhal a založil dítěti tvrdý tolar. Ale to bylo jako nic. Pan kantor si však myslil: „To neškodí, co nedal teď, dá později – několik věrtýlků mouky jistě pošle.“ – Ale chyba lávky! Pan kantor nevěděl posud, že je pan kmotr mlynář nesmírný lakomec, který vrabci holou střechu nepřeje, a že ho lidé tak hlasitě proklínají, až by to na své vlastní uši slyšeti mohl.

Čekal dva, tři dni; čekal celý týden. Když ale pan kmotr ještě nic do kouta neposílal a paní kantorová kromě několika vajec a trochu mléka, co jí selky poslaly, ani co by do oka padlo, v domě neměla, osmělil se milý pan kantor a zašel sám do mlýna.

„Dobré jitro, pane kmotře! Copak nám přinášíte?“ uvítal ho mlynář.

„Nepřináším nic, milý pane kmotřínku; ale rád bych něco od vás odnesl!“

„Co to má být? Mohu-li, s radostí vám posloužím.“

„Přál bych si, kdybyste mi přepustil a semlel korec žita a korec pšenice.“

„I když nechcete nic jiného, to se může stát. Stárku, nasypte korec žita a korec pšenice; až bude semleto, ať to doveze Honza panu kantorovi.“

Pan kmotr se uctivě poděkoval a šel s veselou domů. Večer přijel mlynářův pacholek a přivezl mouku. Na čas byl tedy pokoj. Říkávají, že některým lidem zlost tráví, a to se dělo snad u pana kantora také. Když přišel ze školy, kde se s dětmi notně pozlobil, byl by vždy po mírce buchet snědl. Tím ho sice přibývalo, ale paní kantorce vůčihledě mouky ze špižírny ubývalo. Konečně dojedl se i chléb, a pan kmotr šel zase ke mlýnu. Tenkrát nevolal pan mlynář tak ochotně na stárka, aby nasypal korec žita a korec pšenice, ale přece to učinil. U kantorů tenkráte trochu lépe hospodařili. Ale co to všecko platno, dva korce mouky, to věčně netrvá!

Když bylo v truhle prázdno, nevěděl pan kantor, má-li jít zase k panu kmotrovi, nebo ne.

„Já bych myslila, abys nechodil,“ řekla žena, „raději se někde jinde vydlužíme; takoví boháči nevědí, co je nouze, a řeknou, když je člověk častěji o něco žádá, že je nestydatý – dotěravý; a jak se doslýchám, není pan kmotr z těch štědrých.“

„I já přece půjdu, dá-li dá, nedá-li nedá.“

Když do mlýna vešel a opět o dva korce obilí žádal, přivítal ho mlynář jaksi nevrle a pravil: „Vidíte, pane kmotře, já nedávám nikomu na dluh, tím méně dvakrát po sobě; ale kvůli kmotrovství byla u vás výminka. Abych vám

však opět obilí semlel, musíte prvé starý dluh zaplatit. U mne je velké vydání a nouze o peníze."

Pan kantor slyše o splácení, zůstal, jako by do něho uhodil!

„Mějte ještě strpení, pane kmotře," prosil a mačkal v ruce čepičku, div z ní neteklo. Pan kmotr mlynář něco zabručel a šel do mlejnice. Za malou chvilku se vrátil a pravil: „Já vám tedy obilí dám, a nejenom dva korce, ale plný vůz, také je dám semlít a domů dovézt, a to všecko zadarmo, ba ani ten dluh nechci, jestli se uvolíte, že u mne tři noci po smrti hlídati budete."

„Tři noci po smrti?" opakoval kantor a hleděl s podivením na mlynáře, mysle, že žertuje. Ale když viděl, že je to skutečná pravda, nemeškal a dal slovo. Nebyl bojácný, na strašidla pranic nevěřil, a tak si myslil, tolik obilí stojí za třínoční hlídání, proč bych to neudělal! – Ještě se panu kmotrovi uctivě poděkoval, podal ruku na jisté splnění svého slova a šel spokojen domů. Paní kantorová se tuze hněvala, když jí manžel řekl, v jakou smlouvu s panem kmotrem vešel.

„Bezpochyby má pan kmotr strach, aby ho čert nevzal, že chce, abys ho hlídal! – Jen si s takovými věcmi trop žerty, však uhlídáš, co ti z toho vykvěte," tak doložila ku konci dlouhého kázání; ale pan manžel se jí vysmál, pravě: „I mlč a buď ráda, že máš na celý rok co jíst, beztoho bys nemohla za ten perný groš, co já v potu tváře ve škole vymlátím, ani pro sebe na sukni koupit; o mne se pranic nestarej, však já si to spravím, až bude potřeba."

Pan kmotr mlynář držel slovo; večer přivezl pacholek plničký vůz mouky jako květ. Druhý den se nepřestalo u kantorů z komína kouřit; koláčů a chleba byla plná prkna.

Když kantorka třetí bochník na stůl přinesla, poznamenala ho napřed křížem, potom ho načala a skrojek kůrkou

dolů na stůl položila. Tu se začne skrojek kolíbat, jako by ním někdo hýbal.

„Proboha! prosím tě, muži, podívej se jen na ten božídárek, co na tom stole dělá; to je zlé znamení," zvolala kantorka, ouzkostlivě na skrojek hledíc.

„Tlesky plesky, boží blesky! Tobě se hned něco zdá; polož ho na druhou stranu a nebude se kolíbat."

Paní manželka to učinila a skrojek zůstal pokojně ležet; ale v tu chvíli tloukl někdo na okno a zvenčí se ozval hlas: „Posilá mne paní mlynářka, aby nezapomněl pan kantor na přípověď; – pan otec umřel!"

„I kýho šlaka, tak brzo? Jděte jen napřed, já přijdu hned," odpověděl pan kantor a již hledal hůl, plášť i pikslu a chystal se na hlídku.

„Ty jdeš, a já tady strachy uschnu," naříkala kantorka.

„A co za strachy, blázne! Lehni a spi, však ono se mi nic nestane." Tak potěšil svou ženušku a šel do mlýna.

Paní mlynářka, celá ztrápená, uvedla ho hned do komory, kde nebožtík v bílé plachtě zaobalen na prkně ležel; u nohou a u hlavy hořely svíce. Pan kantor vzal bibli, kterou mu paní kmotra přichystala, sedl ke stolu a četl. Pro posilněnou stál také na stolku džbánek piva, z něhož si chvílemi připíjel.

Jako vlna za vlnou, plynula hodina za hodinou, až přišla dvanáctá, jižto ponocný na návsi vytruboval. Tu se začne bílá plachta hýbat: klesne jedna noha – druhá; a tak i jedna i druhá ruka, až najednou nebožtík na prkně sedne a ptá se: „Jste tu, pane kmotře?"

„Jsem, jsem," odpoví kantor a hledí zaražen na umrlce. Ten se ale tiše zase položil.

„Oč," myslil kantor sám u sebe, „že není mlynář ani mrtev a jen mě snad zkoušeti chce: musím si na něho posvítit."

Vzal svíčku, svítil a sahal po tváři nebožtíkově, ale ta

byla zsinalá a studená jako led. „Mrtev je, ale snad nemá duše v očistci pokoje a přišla se jen přesvědčit, nedostal-li jsem obilí zadarmo," řekl kantor, postavil svíčku na stůl a pustil se do čtení. Seděl do samého rána a v komoře zůstalo ticho. Po dobré snídani šel domů, kde ho žena již v ouzkostech očekávala.

Druhou noc se mu to samé přihodilo. Jak bila dvanáctá, posadil se nebožtík, pozdvihl hlavu a ptal se: „Jste tu, pane kmotře?" a když pan kmotr odpověděl: „Jsem," opět ulehl.

Třetí den ale mlynáře pochovali a pan kmotr měl hlídat na hřbitově; to se mu nelíbilo. „Ve mlýně hlídat je hej! Teplá komora, dobré pivo, pohodlná lenoška; ale v chladně celou noc na hřbitově kalousovat, to se mi pranic nelíbí," rozmýšlel pan kantor sám u sebe. Již byl na tom, že nepůjde nikam; ale přece ho to rozešlo. Šel na faru a ptal se pana faráře o radu, vypověděv mu dříve celou příhodu.

„Když jste dal slovo," řekl pan farář, „musíte jít, ale chcete-li poslechnouti rady mé, nechoďte tam jen tak zhola. Dám vám s sebou svěcenou vodu a kropáč. Až přijdete na hřbitov, udělejte blíže hrobu vodou nad sebou kříž, kolem sebe kolo a do toho se postavte, – s duchy nejsou žádné žerty."

Pan kantor nechtěl být proti vůli farářově, vzal tedy kropáč a vodu, poděkoval za dobrou radu a šel na hlídání.

Jak na hřbitov přišel, postavil se u mlynářova hrobu, udělal nad sebou kříž, kolem sebe kolo, zaobalil se do pláště a sedl na zem. Měsíc svítil jako rybí oko a do jedenácti hodin bylo ticho. Jak ale hodiny odbily, otevřely se u hřbitova dvéře a přes hroby hnali se přímo k panu kantorovi dva psi jako uhel černí.

Pan kantor se trochu zarazil, ale zůstal pokojně sedět, dívaje se, co budou dělat. Ti se pustili do mlynářova hrobu a drápy jej celý rozryli; potom odtrhli s rakve víko,

vyvlékli tělo nahoru a stáhli s něho kůži a tak odřené hodili opět do rakve a začali hrob zasejpat. – Nevěda ani proč, vzal kantor kropáč a stranou pohozenou kůži nebožtíka kmotra k sobě do svěceného kola přitáhl. Když byli psi s prací hotovi, ohlíželi se po kůži, a když ji v kole spatřili, začali tak ukrutně výt, že kantorovi uši zaléhaly. „Jdi k rasu, pekelná roto," křičel na ně kantor, – ale psi vyli, očima svítili a kolo obskakovali až hrůza. „Kdybyste mně přinesli pytel tolarů, dal bych vám tu kůži, ale jináč ne," řekl po chvílce pan kantor a pustil se do smíchu. Sotva to však dořekl, odběhli psi pryč, a co by sto napočítal, přivlékli pytel tolarů. „I hleďme, jak může člověk lehko k penězům přijít; já to prohodil jen žertem, a páni čerti mně hned posloužili. Počkejte jen, však já nejsem hloupý. Já vám kůži dříve nedám, dokud mi nepřinesete pytel dukátů."

Čerti by byli rádi pana kantora roztrhali, ale do kola nemohli, protož se raději obrátili a běželi pro dukáty. Za malou chvíli hodili vedle tolarů ještě plný pytel dukátů a čekali na kůži.

Ale pan kmotr pravil: „Ještě mi přineste takový kus zlata, jako jste sami, a potom vám teprva kůži vydám." Psi se chvíli šklebili, ale co měli dělat, dvanáctá se blížila, kůži mít museli, a tak se raději sebrali a pro zlato běželi.

Trvalo to ale hodnou chvíli, než se zlatem přišli, jehož bylo takový kus, že ho sotva unésti mohli; ale již začala bít dvanáctá. Čerti vztekajíce se chtěli živou mocí na kantora, ten vzal ale kropáč a počal je kropit. Při prvním kříži zmizela pekelná spřež, zanechajíc po sobě nesmírný puch. Teprva když se rozednívalo, vyšel pan kantor z kola a přemýšlel, jak dostane peníze domů, aby ho žádný neviděl. Tu slyší za sebou kroky, a ohlídna se, vidí pana faráře.

„Jak se vám vedlo, milý pane učiteli?"

„Což to! Mně se vedlo dost dobře; ale mohlo se mi

vésti zle, kdybych byl kropáč neměl. – Podívejte se, velebníčku, co jsem dostal."

„I pro pána Jana! Kdo vám dal tolik peněz?"

Tu začal pan kantor všecko od slova k slovu panu faráři vypravovat.

„Ten mlynář musel být velký hříšník," řekl pan farář, když kantora vyslechl, „vy jste ho vysvobodil. Než jednu věc musíte ještě učinit. Ráno udělejte na tomto místě hranici, položte kůži na ni a spalte ji; ten prach vezměte a nasypte tam, kudy od jedenácté do dvanácté hodiny nejvíce hodných lidí chodí. Ale copak budete s tolika penězi dělat? Kdybych nebyl měl vnuknutí od Boha k té dobré radě, nebyl byste tak lehce zbohatnul. Proto bych myslil, abychom se přátelsky rozdělili. Ten pytel tolarů dejte mně, to zlato k záduší a ty dukáty si nechte."

„Je pravda, velebníčku, že jste dal dobrou radu, ale mně se všecko zdá, že byste přece nebyl místo mne hlídal, protož by to nebylo přátelsky rozděleno, ježto jsem já nejvíce při tom vystál. Ten pytel si vezměte, ale k záduší bude jednoho kusu zlata dost." Tak to rozdělil pan kantor a pan farář byl spokojen. Nato si peníze odnesli. Paní kantorová se div nezbláznila, když tolik peněz spatřila.

Pan kantor chtěje uposlechnouti zkušeného v takových věcech rádce, vzal ráno dříví, šel na hřbitov, udělal tam hranici a kůži spálil, prach vzal a dával pozor, kam budou od jedenácti do dvanácti hodin lidé nejvíce chodit. Protože to bylo v neděli, chodili lidé do kostela; šel tedy a položil prach před kostel na stupně, dávaje pozor, co se s ním stane. Při pozdvihování proměnil se prach v bílou holubičku, která třikrát kantorovu hlavu oblítla a v oblacích zmizela. I pomodlil se kantor za ni pětkrát Otčenáš a pětkrát Zdrávas a šel do mlýna; tam vypravoval paní kmotře věrně celou příhodu, jenže o penězích ani necekl, spolu ji pobízeje, aby mu mlýn prodala, ať je zač chce. Mlynářka

myslela, že je to pouhý žert, požádala tedy hezky mnoho; ale druhý den přišel pan kantor a posázel stůl hotovými. Paní kmotra je s potěšením shrábla, ač nevěděla, jak si to má vyložit, že má pan kmotr tolik peněz.

Pan kantor nechal učení a mlel sedlákům místo dětí obilí, když se v krátkém čase dosti dobře do nového řemesla vpravil. Často, jsa již starý dědeček, vypravoval dětem, jak čerty ošidil a sobě i panu faráři k bohatství dopomohl.

DVA ŘEMESLNÍCI ŠLI SVĚTEM. JEDENKRÁTE PŘIjdou ku pěknému zámku a plotem se dívají oba do zahrady, kde se krásná kněžna procházela. „Bořku, víš-li, co bych si přál?“ ptal se jeden z nich, mladý, hezký chasník.

„Snad abys byl pánem toho zámku, ne?“ odpověděl Bořek.

„Chyba lávky, neuhodl jsi! Tu princeznu bych chtěl.“

„Jiříku, ty nejsi hloupý; já myslil jen na jedno, ale ty myslíš na princeznu i na zámek. Ale nedělej si daremné laskominy a pojď, máme ještě hezký kus cesty před sebou.“

„Bořku! čertu bych duši dal, kdybych dostal tu princeznu.“

„To bych přece nedal,“ odpověděl Bořek a táhl Jiříka od plotu. Šli až do chladného boru, blíže města, a tam si v stínu lehli, by utrmáceným oudům trochu pohovili. Bořek usnul, sotva dolehl, ale Jiřík nemohl živou mocí usnout, neustále mysle na krásnou princeznu. Tu jde kolem mládenec zeleně oblečený a vida, že Jiřík nespí, zastavil se u něho.

„Dobrého zdraví, mladý, kampak jdete?“ ptal se Jiříka.

„I chodíme tak světem, ale já jsem toho již syt, člověk při tom vystojí jako pes.“

„To rád věřím, nejlepší jest být pánem.“

„I toť se ví že je, jen kdyby ním mohl každý být.“

„Inu, někdy to záleží jenom na vůli.“

„Což je o vůli, oni by si lidé všelicos žádali, kdyby se jim to vyplnilo. – Já ku příkladu bych chtěl mít tu princeznu z blízkého zámku a povídal jsem již prvé, že bych čertu duši dal, kdybych ji dostal.“

„Myslíš to opravdu?“

„Opravdu, opravdu.“

„Tvoje žádost má se ti vyplnit. Já jsem čert, a když se mi zapíšeš, ve čtvrt hodině budeš bohatým princem a můžeš jeti k princezně, která si tě oblíbí a za manžela vezme. Zde je lístek a péro, natrhni si malíček a krví se podepiš."

Bez rozmýšlení vzal Jiřík osten, natrhl si malíček a krví se čertu na lístek podepsal.

„Tak; nyní jsi můj. A za kolik let si mám pro tebe přijít?"

„Inu, já myslím, za dvacet let; když užiju tak dlouho lásky krásné princezny a světských rozkoší, půjdu rad s tebou."

„Dobře tedy, zde máš váček plný dukátů; ať z nich ubíráš, jak dlouho chceš, bude vždy plný. Rozvaž svůj vak, máš tam své šaty proměněné v knížecí. Ustroj se a za lesíkem na tě čeká několik služebníků s koněm pro tebe přistrojeným. Sedni na něj a jeď k zámku, daje si jmeno nějakého prince nebo knížete."

„Ale vždyť já neumím tak mluvit, jak se to na knížete patří, a v prvním okamžení se prozradím."

„O to se nestarej, budeš všecko umět, nač si pomyslíš, a všecko se ti bude věřit. Jen jdi, dokud se tvůj kamarád nevzbudí."

Nato čert zmizel a Jiřík rozvázav vak, našel opravdu skvostné šaty a začal se strojit. Potom šel za lesík, kde mu již vyšňoření služebníci v oustrety přijížděli, vedouce koně bujného. Jiřík se naň vyšvihl tak šikovně, jako by byl u nejznamenitějšího podkoního ve cviku býval. Nato se obrátili ke knížecímu zámku.

Bořek se zatím probudil, a když Jiříka vedle sebe neviděl, myslil, že šel napřed; sebral tedy své věci a pospíchal dále. Nechme ho jít, kam chce, a nahlídněme, co se zatím v zámku dálo.

Mladá princezna byla ještě v zahradě, když Jiřík do zámku přijel. I dal se u krále ohlásit, že je ten a ten princ

z té a z té země, by mu kníže krátkého pohostinství ve svém zámku popřál.

Král ho s velikou uctivostí přijal a hned se pokoje chystaly a služebníci museli vaky a věci princovy, kterými ho čert zásobil, do nich nosit. Skvostná tabule byla přichystána a Jiřík se oblékl do samého zlata, by se jen princezně zalíbil. A to se mu skutečně také podařilo. Jak jej princezna spatřila, hned se jí zalíbil a jediné její přání bylo, aby hezký princ u nich navždy zůstal. Ale Jiřík se také okolo ní točil jako na vřeténku a od huby se mu jen prášilo; měl radost sám ze sebe, že mu rozprávka plyne jako voda. Když byl nějaký den v zámku, dělal, jako by chtěl již pryč, zatím měl ale strachu dost, jestli ho pustí.

Ale princezna se otci svěřila a prosila ho, by prince déle zdržoval; to otec také učinil, a Jiřík zůstal rád, neboť pozoroval, že je naviděn. Jednoho dne byl s princeznou o samotě, i použiv té chvíle zjevil jí svou lásku, a když slyšel, že i ona jej miluje, šel k otci a žádal o její ruku. Řekl, že nemá žádné knížectví, proto prý, že je nejmladší syn otcův, ale že si může tu chvíli i to největší koupit. Beze všech překážek je starý kníže požehnal a Jiříka za svého spoluvládce ustanovil. Brzo se slavila svatba a Jiřík byl jako v nebi! –

Lidé ho měli rádi, neboť byl dobrý a žádnému bez příčiny neublížil. Za několik let nato umřel starý král a Jiřík byl sám panujícím knížetem.

Již měl dva syny a dceru a žil se svou manželkou velmi šťastně. Někdy ovšem vzpomněl na čerta, ale vždy si myslil: „I do té doby ještě dlouho, kdo ví, co se nestane."

Ale doba ta uběhla jako nic, a již scházel do dvaceti jen rok. Když se Jiřík vzpamatoval, zalekla ho krátká ta lhůta tak, že pro strach dnem i nocí spáti nemohl. Bledý co stín chodil po zámku a s bolestí se díval na své děti a na svoji drahou manželku. Což by ušlo oku milující choti! Často

se ptala Jiříka, co mu schází, ale on všelijak se vymlouvaje nikdá příčinu pověděti nechtěl. Tak to trvalo celičký rok, a již mu zbýval jen den. Celý den nic nejedl a do svého pokoje se zamkl, aby neviděl slze manželčiny a otázkám jejím se vyhnul. Večer se ale dvéře samy otevrou a do nich vkročí zeleně oblečený mládenec.

„No Jiříku," pravil k bledému knížeti. „Jestlipak jsi vzpomněl, že je dnes dvacet roků a že máš jít se mnou?"

„Bodejť bych zapomněl; ale vidíš, mám ještě všelicos na řízení, ještě jsem se nerozloučil s mojí manželkou, popřej mi ještě tři dni."

„To ti udělám, a mnohem více. Vyvol si po tři dni každý den jednu věc, ať to je co je, a jestli bych nebyl s to tobě to udělat, dám ti cedulku zpátky a více žádného práva k tobě míti nebudu."

Jiřík poděkoval čertu a byl tomu velice povděčen; neboť se domníval, že snad nějak čerta ošidí. Mnohem veselejší vyšel z pokoje a šel ku kněžně, by se s ní potěšil. Kněžna vidouc úsměv na tváři svého miláčka byla též veselejší; šli spolu na procházku.

„Pověz mi, drahá, co by tě tak těšilo, kdybys to ještě měla?" ptal se Jiřík, doufaje, že se od manželky něčeho doví; neboť si nemohl na žádnou práci pro čerta vzpomenout.

„I já mám všecko, a jen bych si přála, abys byl veselejší."

„Vždyť jsem již zase veselý dost. Ale pověz přece, vždyť je to jen o řeč. Jakpak bys ještě chtěla mít zámek okrášlený?"

„Náš zámek je zpředu dost pěkný, ale zezadu není žádná vyhlídka. Kdyby ta ukrutná skála nebyla, bylo by to lepší."

„Máš pravdu," odpověděl Jiřík a hned si umínil tu práci čertu uložit. Navečer stál čert před knížetem a ptal se ho, co žádá, aby udělal.

„Já chci, abys mně do rána skálu, která nám vzadu celý zámek zaclání, odrovnal."

„Má se ti to stát, jak žádáš," odpověděl čert a odešel.

Kníže myslil, že to čert neudělá a že mu zbude více času, ale velmi se ulekl, když ráno vstal a přistoupiv k oknu, širou pláň spatřil, na kteréž po skále ani památky nebylo. Jde pro manželku a ukazuje jí to.

„Probůh, muži! ty máš spolek s čertem, aneb jsi kouzelník?" zvolala kněžna a s podivením se dívala ven.

„Toť bych ti byl dávno již tu radost udělal, ale já sám nevím, co se to stalo, snad nějaký šotek naši rozmluvu včera poslouchal. Přej si tedy schválně ještě nějakou věc, zdali se i to vyplní!"

Kněžna ale byla chytrá žena, ona věděla, že to není s dobrým a že jí manžel něco strašlivého tají. Na oko tedy řekla, že si přeje celou tu širou pláň v nejkrásnější zahradu proměněnou, v níž by květin a bylin a stromů ze všech krajů světa bylo, a to všecko v plném květu. Ale v duchu si myslela: Počkej, jestli to zejtra bude, neupustím a Jiřík se mi musí přiznat. Večer dostal čert úlohu na planině zahradu udělat, v nížto všecky květiny a stromy ze všech dílů světa býti mají. Čert to slíbil a odešel; když se ráno kníže probudil, zarazila ho vůně tisícerých květin, které se v nejkrásnějším květu po rozsáhlé rovině skvěly. Byl to daleký, krásný ráj! Přišla i kněžna, které to pokoje nedalo, a s hrůzou i zalíbením utkvělo oko její na rozkošné květnici. Najednou se ale odvrátila, vzala Jiříka za ruku a pravila:

„Nyní, můj drahý muži, mi nesmíš déle tajit, že máš spolek s čertem. Já to jistě vím a raději mi pověz, na jak dlouho jsi zavázán, bych tě mohla potěšit aneb dobrou radou ti přispět?"

„Již je pozdě, moje srdce, dnes je poslední den, večer přijde ještě pro jednu věc a pak jsem jeho." Nato Jiřík od začátku až do konce pověděl, co byl a co se s ním stalo. Kněžna mu ráda všecko odpustila, protože ho velice milovala a věděla, že pouze z lásky k ní chybil.

„Nebuď smuten a neběduj, ať si toho žádný nevšimne. Budeme veselí, a až večer přijde čert, pošli ho jen ke mně. Já si do té doby něco vymyslím."

Jiřík byl jako znova narozen a všecka tíže s něho spadla. Hned šel se svou chotí a celý den byl s dětmi vesel, jako by jakživo nic nebylo. Večer se v určitou dobu čert dostavil. „Copak jsi dnes vymyslil?" ptal se knížete.

„Jdi jen k mé paní, ona ti řekne, co chce, já již nic nevím."

Čert vešel do pokoje kněžnina, kteráž ho již očekávala.

„Ty jsi ten čert, co máš mého manžela odnést?"

„Ano."

„Mohu si tedy místo něho jednu věc vyvolit, ať to je cokoliv?"

„Ano."

„A jestli mi to neuděláš, nemáš k němu více moci?"

„Nemám."

„Dobře tedy; pojď sem a vytrhni mi tři vlasy z hlavy, ale nesmí jich být více ani méně, a ať mne to ani dost málo nebolí."

Čert se zamračil, přistoupil blíže k paní a čerstva vzal tři vlásky a vytrhl. Ale paní přece vykřikla. „Vidíš, to máš již jeden vroubek, já ti řekla, ať mne to ani dost málo nebolí, ale nechť, to ti prominu, nyní vezmi ty tři vlasy a změř je."

Čert je změřil a paní opět pravila: „Nyní mi uděláš ty vlasy každý o dva lokte delší, ale ne abys myslil nastavit je, ty samé natáhni, aby byly každý o dva lokte delší."

Čert se chvíli na ně díval, ale nevěděl si rady, prosil tedy kněžnu, aby mu dovolila do pekla je s sebou vzít a s tovaryši se poradit. Kněžna mu to dovolila a čert s vlasy zmizel.

Když přišel do pekla, svolal všecky tovaryše své, položil vlasy před Lucifera na stůl a povídal, co se s nimi státi musí.

„Tenkrát jsi prohrál, chytroušku," řekl pán, „dostal se na tě jinší kos. Co s nimi? Natáhnem-li je, přetrhnou se, bouchnem-li do nich, roztlučou se, dáme-li je do ohně, spálí se. Nezbývá ti nic jiného než se vrátit a místo vlasů cedulku odvésti."

„Ó já k ní nepůjdu, mohlo by se mi zle vést."

„Proč si nedáš lepší pozor? Nyní jdi a odveď, co ti více nepatří."

Čert musel cedulku vzít a komu patřila odvést. Slítl tedy do zámku, ale boje se tam vstoupit, číhal u okna, až je kníže otevře. Když se toho dočkal, hodil ceduli do pokoje a zmizel. S nevýslovnou radostí zdvihl Jiřík cedulku a běžel k své manželce, která již napřed věděla, jak to dopadne. Děkovali Bohu, že je z nebezpečenství vyvedl, a žili spokojeně až do smrti.

ČERT A KÁČA

V JEDNÉ VESNICI BYLA STARÁ DĚVEČKA, JMENEM Káča. Měla chaloupku, zahradu a k tomu ještě pár zlatých peněz, ale kdyby byla celá v zlatě seděla, nebyl by si jí ani ten nejchudší chasník vzal, protože byla jako čert zlá a hubatá. Měla starou matku a leckdy posluhu potřebovala, ale kdyby byl mohl někoho krejcar spasit a ona dukáty platila, nebyl by jí toho nejmenšího udělal, protože se hned pro každé slovo soudila a vadila, až to bylo na deset honů slyšet. K tomu všemu nebyla hezká, a tak zůstávala na ocet, až jí bylo již pomalu čtyrycet let. Jak to z většího dílu ve vesnicích bývá, že je každou neděli odpoledne muzika, bylo to i tu; jak se ozvaly u rychtářů aneb v hospodě dudy, hned byla plná sednice hochů, v síni a po náspi stály děvčata a u oken děti. Ale nejprvnější mezi všemi byla Káča; hoši na děvčata kývali, a ty se ubíraly do kola, ale Kačence se toho štěstí, co živa byla, ani jednou nedostalo, ač by dudákovi třeba sama byla zaplatila, než navzdor tomu nevynechala přece ani jednu neděli. Jedenkráte jde také a myslí si po cestě: „Tak stará jsem již, a ještě jsem s hochem netancovala, není-li to k zlosti? Věru dnes bych tancovala třeba s čertem."

Se zlostí přijde do hospody, sedne ke kamnům a dívá se, který kterou k tanci bere. Najednou vejde do dveří pán v mysliveckém oděvu. Sedne nedaleko Kačenky za stůl a dá si nalít. Děvečka přinese pivo, pán je vezme a nese Kačence připit. Kačenka se chvíli v duchu divila, že má ten pán pro ni takovou čest, chvílku se upejpala, ale konečně se ještě ráda napila. Pán džbánek postaví, vytáhne z kapsy dukát, hodí ho dudákovi a křičí: „Sólo, hoši!" Hoši se rozstoupí a pán si bere Káču k tanci.

„I kýho šlaka, kdopak asi je?" ptají se staří a sestrkují

hlavy; hoši se ušklebují a děvčata schovávají hlavu jedna za druhou a přikrývají hubu zástěrou, aby Káča nezahlídla, že se jí smějou. Ale Káča neviděla žádného, ona byla ráda, že tancuje, byť by se jí byl celý svět smál, nebyla by si z toho pranic dělala. Celé odpoledne, celý večer tancoval pán jen s Káčou, kupoval marcipán i sladkou vodku, a když přišel čas jíti domů, vyprovázel ji po vsi.

„Kýž bych mohla s vámi tak do smrti tancovat jako dnes," pravila Káča, když se měli rozcházet.

„I to se ti může stát, pojď se mnou."

„A kde zůstáváte?"

„Chyť se mne kolem krku, já ti povím."

Káča ho chapla, ale v tom okamžení se proměnil pán v čerta a letěl s ní zrovna k peklu. U vrat se zastavil a tloukl, kamarádi přišli, otevřeli, a když viděli tovaryše, že je celý upachtěn, chtěli mu ulehčit a Káču s něho sundat. Ale ta se držela jako klíště a živou mocí se odtrhnout nedala; chtěj nechtěj musel se čert s Káčou na krku k panu Antichristovi odebrat.

„Koho si to neseš?" ptal se ho pán.

A tu povídal čert, jak chodil po zemi, že zaslechl Káčin nářek o tanečníka, a mysle ji trochu zastrašit, že se s ní pustil do tance a pak že jí na chvíli také peklo chtěl okázat. „Já nevěděl," dokončil, „že se mne nebude chtít spustit."

„Protože jsi hlupák a naučení moje si nepamatuješ," vyjel na něj starý pán. „Dříve než s kým co začneš, máš jeho smejšlení znát; kdybys byl na to vzpomněl, když tě Káča vyprovázela, nebyl bys ji bral s sebou. Nyní se mi kliď s očí a hleď, jak se jí zbavíš."

Pln mrzutosti štrachal se čert s pannou Kačenkou na zem. Sliboval jí hory doly, jestli se ho spustí, proklínal ji, ale všecko nic platno. Utrmácen, rozzloben přijde se svým břemenem na jednu louku, kde mladý ovčák v hrozitánském kožichu zaobalen ovce pásl. Čert byl proměněn

v obyčejného člověka, a tudy ho ovčák nepoznal. „Kohopak to nesete, příteli?“ ptá se důvěrně čerta.

„Ach, milý člověče, ledva dýchám. Považte jen, já šel svou cestou, na nic ani nepomysle, tu mi skočí ta ženská na krk a nechce se mne živou mocí spustit. Chtěl jsem ji nést až do nejbližší vesnice a tam ji nějak odbýt, ale nejsem v stavu, nohy pode mnou klesají.“

„No počkejte chvílku, já vám od té neodbyty pomohu, ale ne na dlouho, protože musím zase pást; asi na půl cesty ji odnesu.“

„I to budu rád.“

„Slyšíš, ty, chyť se mne,“ křičel ovčák na Káču.

Sotva to Káča uslyšela, pustila se čerta a chytla se huňatého kožichu. Nyní měl štíhlý ovčák co nést, Káču a hrozný velký kožich, který si byl ráno od nádvorníka vypůjčil. Avšak ho to také dost brzo omrzelo; i myslil, jak by se Káči zbavil. Přijde k rybníku a tu mu napadne, aby ji tam hodil. Ale jak? Kdyby byl mohl kožich i s ní svleknout. Byl mu sice dost volný, a protož se o to pomalounku pokoušel, jestli by to šlo. A hle! vyndá jednu ruku, Káča neví nic, vyndá druhou, Káča neví ještě nic, odundá první petličku s knoflíku, oddělá druhou, třetí a žblunk – Káča leží v rybníce i s kožichem.

Čert nešel za ovčákem, on seděl na mezi a pásl ovce, dívaje se, brzo-li se ovčák s Káčou navrátí. Nemusel dlouho čekat. Mokrý kožich na rameně pospíchal ovčák k louce, mysle, že bude cizinec již snad u vesnice, a ovce že jsou samotny. Když se spatřili, koukal jeden na druhého. Čert, že jde ovčák bez Káči, a ovčák, že tam pán posud sedí. Když se domluvili, řekl čert k ovčákovi: „Já ti děkuju, tys mi velkou službu prokázal, neboť bych se byl snad musel do soudného dne s Káčou nosit. Nikdy na tebe nezapomenu a jednou se ti bohatě odměním. Abys ale věděl, komu jsi z nouze pomohl, povím ti, že jsem

čert.“ To dořekl a zmizel. Ovčák zůstal chvíli jako omámený stát, pak pravil sám k sobě: „Jsou-li všickni tak hloupí jako on, tedy je dobře.“

Nad tou zemí, kde náš ovčák živ byl, panoval mladý kníže. Bohatství měl dost; jsa svobodným pánem nade vším, požíval všeho v plné míře. Den ode dne kochal se v rozkoších, jakýchž jen svět podati může, a když nastala noc, ozýval se z knížecích síní zpěv rozpustilých hejřivých mladíků. Zem spravovali dva správcové, kteří nebyli o nic lepší než sám pán. Co neprohejřil kníže, nechali si oni dva a ubohý lid nevěděl, kde má již peněz nabrat. Kdo měl krásnou dceru anebo peníze, ten neměl utěšené chvíle, neboť mohl s jistotou rozkaz očekávat, že to kníže vším právem pro sebe požádá, a milost boží tomu, kdo by se vůli jeho protivil! Kdož by mohl takového panovníka milovat? Po celé zemi proklínal lid knížete i správčí země. Jedenkráte, když nevěděl již co si má vymyslit, povolal kníže hvězdáře a poručil, aby jemu i dvěma jeho správcům planety četl. Hvězdář uposlechl a zkoumal v hvězdách, jaký konec vezme život třech marnotratníků.

„Odpusť, knížecí milosti,“ řekl, jsa hotov se svým zkoumáním, „tvému životu i tvým správcům hrozí takové nebezpečenství, že se to vyřknouti obávám.“

„Jen mluv, ať to je cokoliv! Ty ale zde zůstat musíš, a nevyplní-li se tvá slova, přijdeš o hlavu.“

„Já se milerád spravedlivému rozkazu podvoluji. Poslyš tedy: než bude druhá čtvrt měsíce, přijde pro oba správce čert, v tu a tu hodinu, ten a ten den, a v ouplňku přijde pak i pro tebe, knížecí milosti, a všecky tři vás za živa do pekla odnese.“

„Do vězení odveďte toho lživého šejdíře!“ poručil kníže, a služebníci učinili podle rozkazu. V srdci nebylo knížeti, jak se stavěl; slova hvězdářova otřásla ním jako hlas soudný. Po prvé se v něm ozvalo svědomí! Správce

odvezli napolo mrtvé domů, žádný z nich do huby nevzal. Sebravše všechno jmění své, sedli do vozů, ujeli na své statky a dali hrady se všech stran zatarasit, aby pro ně čerti přijíti nemohli. Kníže se obrátil na pravou cestu, žil tiše a pokojně a zponenáhla se pouštěl do spravování země, doufaje, že se snad přece krutý osud nevyplní.

O těch věcech neměl chudý ovčák ani zdání; den jak den pásal své stádo a nestaral se pranic, co se ve světě děje. Jednoho dne znenadání stojí před ním čert a praví k němu: „Přišel jsem, ovčáčku, bych se ti za tvou službu odměnil. Až bude čtvrt měsíce, mám odnést do pekla bývalé správce země, protože okrádali chudý lid a knížeti zle radili. Ale víš-li co, poněvadž vidím, že se polepší, nechám je tu a přitom se ti hned odměním. Až přijde ten a ten den, vejdi do prvního hradu, kde bude množství lidu. Až se strhne v hradu křik, služebníci vrata otevrou a já pána pryč povedu, tu ke mně přistup a řekni: ‚Odejdi v tu chvíli, sice bude zle!' Já tě poslechnu a půjdu. Potom si ale dej od pána dva pytle zlata dát, a nebude-li chtít, řekni jen, že mne zavoláš. Od toho jdi k druhému hradu a též tak udělej a stejný plat požádej. S penězi ale dobře hospodař a užívej jich k dobrému. Až bude měsíc v ouplňku, musím odnést samého knížete, než to bych ti neradil, abys ho chtěl vysvobodit, sice bys musel vlastní svou kůži nastavit." To dořekl a odešel.

Ovčák si pamatoval každé slovo. Když bylo čtvrt měsíce, vypověděl službu a šel ke hradu, kde jeden z těch dvou správců zůstával. Přišel tam právě včas. Zástupy lidstva stály tu a dívaly se, až čert pána ponese. Tu se strhne v zámku zoufanlivý křik, vrata se otevrou a černý táhne pána ven, zsinalého a napolo mrtvého. Tu vystoupí z lidu ovčák, vezme pána za ruku a čerta odstrčiv volá: „Odejdi, sice bude s tebou zle!" Tu chvíli čert zmizí a potěšený pán líbá ruku ovčákovu, ptaje se ho, co žádá za odměnu. Když

řekl ovčák, že dva pytle zlata, poručil pán, aby se mu ho tolik bez meškání vydalo.

Spokojen šel ovčák k druhému hradu a též tak dobře jak u prvního pořídil. Rozumí se samo sebou, že se kníže dost brzo o ovčákovi dověděl; neboť se beztoho pořád poptával, jak to s pány dopadlo. Když to všecko uslyšel, poslal vůz se čtyrmi koňmi pro milého ovčáčka, a když ho přivezli, snažně jej žádal, by se i nad ním smiloval a z drápů pekelných ho vysvobodil.

„Pane můj," odpověděl ovčák, „vám to slíbit nemohu; jedná se tu o mne. Vy jste velký hříšník, ale kdybyste se chtěl docela polepšit, spravedlivě, dobrotivě a moudře svůj lid spravovat, jak se na knížete sluší a patří, pokusil bych se o to, a kdybych měl sám za vás jít do horoucího pekla."

Kníže s opravdovou myslí všecko slíbil a ovčák odešel, přislíbiv jemu, že se v určitý den vynajde.

Se strachem a hrůzou očekávali všude ouplněk měsíce. Jak to zprvu knížeti přáli, tak ho nyní litovali, neboť od té chvíle, co se polepšil, nemohl si žádný hodnějšího knížete přáti. Dnové ubíhají, ať je člověk s radostí aneb s žalostí počítá! Než se kníže nadál, byl den za dveřmi, o kterém se vším, co ho těšilo, rozloučiti se musel. Černě přistrojen, celý smrtelný, seděl kníže a očekával buďto ovčáka anebo čerta. Najednou se otevrou dvéře a černý stojí před ním.

„Stroj se, pane kníže, hodina vypršela, já jsem tu pro tebe."

Ani slova neodpovídaje vstal kníže a kráčel za čertem na dvůr, kde nesmírné množství lidstva stálo. Tu se prodírá houfem ovčák, celý upachtěný, a běží zrovna k čertu, volaje z daleka: „Uteč, uteč, sice bude s tebou zle."

„Jak se můžeš opovážit mne zdržovat? Nevíš-li, co jsem ti řekl?" pošeptal čert ovčákovi.

„Blázne, mně tu nejde o krále, ale jde mi o tebe. Káča je živa a ptá se po tobě."

Jakmile uslyšel čert o Káči, byl hned ten tam a nechal knížete v pokoji. Ovčák se mu v duchu vysmál a byl rád, že tou lstí knížete vysvobodil. Za to ho udělal kníže svým nejprvnějším dvořenínem a co vlastního bratra jej miloval. Avšak se také s dobrou potázal, neboť byl chudý pasák upřímný rádce a správný dvořenín. Ze dvou pytlů zlata nenechal si ani krejcaru; pomohl ním těm, od kterých je správcové vydřeli.

RIESENBURSKÝ DVŮR, K NÁCHODSKÉMU PANSTVÍ patřící, byl za starých časů velký a ohromný hrad, kolem a kolem lesem ohražen. Od západní strany se vjíždí do brány, k půlnoční straně vede však jen ouzká stezka po příkré skále k řece Úpavě, která se pod skaliskami plíží. Dříve bylo to teď tak malebné údolí na břehu řeky celé jedlemi zarostlé, a jen na místě, kde až podnes Na mlejníšti říkají (protože prý tam as před dvěma sty lety mlýn stál), byla malá chaloupka, v které jeden ovčák zůstával.

Jednoho dne jede pán Riesenburský z procházky a tu vidí, an milý ovčák velikánskou jedli na rameně nese; byl dobrý pán, ale velmi přísný, a obzvláště na toho, který se opovážil z lesa dříví krásti aneb nějakou škodu dělati. Myslil tedy, že vítr jedli porazil a ovčák že ji v lese našel a ukradl, hněvivě se tedy na něho obořil: „Jak ty se můžeš opovážit z mého lesa dříví krást?“

„Odpusťte mně to, pane rytíři; mám tuze špatný barák, a již dlouho jsem přemejšlel, jak bych si ho spravil. Včera jak tudy jdu, padla mi ta jedle do oka, a myslím si: „Počkej, ta by se ti hodila. I nedalo mi to, až jsem pro ni došel a vytrhl.“

„Ty že jsi tak silný?“ ptal se rytíř a s podivením hleděl na ovčáka, který pořád ještě jedli na rameně držel. Nebyl příliš velký, ale svalovité a složité postavy.

„I což je o sílu,“ odpověděl ovčák, „jen kdybych měl něco lepšího na zub.“

„A co bys tak potřeboval, abys byl ještě silnější?“

„Inu já myslím, kdybych snědl dva pytle hrachu, několik uzených kyt a k tomu vědro dobrého vína vypil, že bych v stavu byl s každým obrem se prát.“

„Dobře tedy, máš to míti, a zejtra si pro to přijď do

hradu. A stranu té jedle ti to pro tenkráte odpustím, ale podruhé cti můj bor.“

S radostí ovčák rytíři poděkoval a vesele domů s jedlí kráčel. Od té chvíle mu dali jméno Ctibor. Když přijel rytíř domů, nařídil hradnímu, až přijde Ctibor do hradu, aby mu dal dva pytle hrachu, šest uzených kyt a vědro nejlepšího vína.

Druhý den stáhl Ctibor ženě cíchu s postele a šel si do hradu pro přípověď. „A kam si to dáte, kdo vám to pomůže nést?“ ptal se hradní, když viděl, že Ctibor sám a sám přichází.

„Naložím si to na ramena a ponesu to sám.“

„Jsem váš blázen? Jakpak byste mohl tolik unést?“

„O unešení je hej, jen mi to dejte.“

Naschvál mu hradní plnou cíchu hrachu naměřil, jestli to opravdu unese. Bylo ho v ní čtyry korce a k tomu ještě šest kyt. Ale Ctibor si zavázal cíchu a vědro vína dohromady, přehodil to přes rameno, a poděkovav hradnímu, kráčel pohodlně domů.

Několik dní nato byl vypsán z Prahy velký turnaj, ku kterémuž se všickni rytíři sjeti měli. Byl to prý tenkráte způsob, že si rytíři silné panoše (čili obry) drželi, kteří se na místě jich při turnaji potýkali. Rytíř Riesenburský neměl žádného tak silného panoše, na kterého by spolehnouti mohl; byl tedy u velké nesnázi. Na štěstí vzpomněl si na Ctibora a tu chvíli pro něho poslal.

„Poslechni, Ctibore,“ řekl když ovčák vešel. „Jestlipak bys chtěl u mne panošem být?“

„To věřím, že chtěl, a jak rád.“

„Musel bysi se naučit se zbraní zacházet a dobře jezdit.“

„Tomu já se všemu rád učit budu; a síly mám teď až nazbyt.“

„Dobře tedy; jdi k hradnímu, on ti dá jiný šat, za týden musíš ale všecko umět, potom pojedem do Prahy.“

Ctibor radostí do stropu skákal, když slyšel, že pojede do Prahy, a ve dne v noci se učil; než uplynulo osm dní, uměl vše, co panoši potřeba, a rytíř docela uspokojen odebral se se svým komonstvem do Prahy. Z celých Čech byli již rytíři pohromadě i mnoho cizinců; obzvláště se povídalo mnoho o jednom, který prý velmi silného obra s sebou měl. Když nastal den k turnaji určený, sjeli se všickni na ustanoveném místě, kde pro pány a paní lešení skvostnými koberci obvěšené připraveno bylo, před nímž se panoši potýkali. Když se panstvo shromáždilo, vjeli v ohražené místo dva panoši na pěkných koních, jeden byl onen vyhlášený obr, druhý českého rytíře panoš. Po malé chvíli byl cizinec vítězem; tak se stalo několiku, z čehož cizinci nesmírnou radost měli, čeští páni ale pohoršení. Tu přišla řada i na Ctibora. Když předejel a cizinec toho, jak se zdálo, nepatrného chlapíka přeměřil, řekl pohrdlivě: „Jakpak se ty, malý mužíčku, můžeš opovážit, se mnou se potýkat? Tebe rozmáčknu jako ten kámen!“ a vezma kámen oblátkový do ruky, zmáčknul jej jako homolku.

„Inu,“ řekl Ctibor a popojel až k němu, „když myslíte, že jsem proti vám slabý, tedy se nepotýkejme a podejme si na rozchod po přátelsku ruku.“ S ouškleb kem mu obr ruku podal, ale Ctibor ji popadl, vyhodil obra do povětří a zase ním tak nerázně o zem smýknul, že více ani nedechl. „Myslíš, že jen u vás umějí kameny mačkat, u nás umíme ještě něco víc.“

Tu se ozval pán Riesenburský: „Ctibore, Ctibore, obrův pán ti ujíždí, pusť se za ním.“ Ctibor nechaje obra ležet pustil se za pánem. Právě jel cizinec s kopce, když ho Ctibor dohonil; i skočil s koně a popadl vůz tak silně za kolo, že mu kus loukotě s třemi špicemi v ruce zůstal. „Tak se pane, od nás neujíždí,“ křičel na omámeného rytíře, „dříve musíte zaplatit“ (byl to snad způsob, že který prohrál, vítězi dobré spropitné dáti musil). Chtěj neb ne-

chtěj, musil se cizinec vrátit a ku posměchu českým pánům Ctiboru zaplatit. Ctibor však za svůj hrdinský kus stal se rytířem a do znaku dostal kus loukotě s třemi špicemi. Žil dlouho a vždy v dobrém přátelství s pánem Riesenburským; konečně byl v kostele na Hořičkách pochován.

ROZKOŠ

PŘED DÁVNÝMI ČASY BYL V NOVÉM MĚSTĚ purkrabím Straka z Nedablic; byl prý ale velmi přísný a zlý a lid ho nemiloval. Jednou jel na procházku, a když přijel nedaleko Rousína, k lesíku a rybníku náchodskému, viděl na mezi pasáka ovce pásti; i zajel k němu, aby ho snad trochu postrašil. Pasák ale ku podivu ani ho nezpozoroval a jen před sebe se díval. „Kampak se tak neustále díváš?“ ptal se pan Straka. Touto otázkou ze svého přemejšlení vytrhnut, vzchopil se pasák, a když přísného úředníka pozdravil, odpověděl jemu:

„Hleďte tamto, milostivý pane, jaká to prostrannost, jaké krásné místo k založení rybníka; co ty pole jsou, tam rybník založit, ten potůček, co tam teče, moh by se tam vést a nebylo by velké hráze potřeba. Byl by to rozkošný rybník a nestál by mnoho.“

Když si to pan Straka přehlídl, jak mu to pasák ukazoval, podivil se rozumu a ostrovtipnosti chlapcově a umínil si rady jeho použít. Jsa ale příliš hrdý, aby ho za to pochválil, hodil jen po pansku hlavou a odejel. Když přijel domů, poslal na to místo lidi, kteří práci započít museli. Pole chudým lidem patřící bez milosrdenství se rozkopaly, aniž ubozí krejcaru za ně dostali. Stal se tam tedy rybník, který hodinu kolem měl, bez velké práce a nákladu. Byl rozkošný, jak chlapec řekl, a proto jej také Rozkoš pojmenovali. Pana Straku z Nedablic chválili za jeho moudrost, a chudého pasáka si žádný nevšiml.

Lidé však, jimž tak nespravedlivě pole odejmul, pana Straku příčinou toho zakleli: Aby ním čert po smrti oral dotud, až by se rybník zase v pole obrátil. Tenkráte prý slova mnoho platila a s čertem žádná hračka nebyla; proto také, jak pan Straka umřel, viděli lidé vždy v měsíci lednu,

jak čert panem Strakou dvě brázdy od jednoho ke druhému konci rybníka orá.

Mnozí tvrdili, že jej na své oči viděli. Nyní je ale rybník zničen a jsou tam zase pole, a ubohý pan Straka snad také pokojně spí.

JISTÝ KUPEC BYL NESMÍRNĚ BOHATÝ; ANI KRÁLOVSKÝ zámek nemohl býti krásněji ozdoben než kupcův, jak zvenku tak uvnitř. Avšak nade všecko bohatství milejší byla kupci krásná jeho manželka a malá dceruška, jmenem Svatava. Bylo to děvčátko stvořené k pomilování. Kdyby člověk k smrti zarmoucen býval, když se na něj ty modré očka, tak jasné jak čistá obloha nebeská, usmály, musel se potěšit. To cítil nejlépe Čestmír, syn chudého pastýře, nedaleko kupcova zámku. Matku neměl, jen starého otce, jejž sporým krejcarem, který za pásání dostal, skrovně živil. Rozdrchaná chaloupka, režná halena, to byla jejich mohovitost. A přece byl Čestmír vždy vesel, aniž cos lepšího sobě žádal.

Den jak den chodila chůva s malou Svatavou do zahrady, blíže níž Čestmír pásal a zpíval. Sotva zaslechlo děvčátko pastýřův hlas, již ji chůva neudržela a musela s ní k vršku. Čestmír jí pletl krásné věnečky, vodil k ní jehňátka, aneb ji veselil písněmi, jichž uměl veliké množství. Tu byla Svatava ticha a poslouchala, chvílemi zase kolem něho obskakovala, hladila smědé líce, aneb otáčela černé kroužky vlasů jeho okolo růžového prstu. Čestmír by byl pro to dítě do ohně skočil, ale nikdy se neosmělil na ně sáhnout; neboť bylo vždy v drahém kmentu a v krajkách zaobaleno; on ale jen v hrubé haleně! Než navzdor tomu měly se děti přece vždy rády a každodenně spolu hrávaly.

Již bylo Čestmíru dvanáct a Svatavě osm let, tu přijde jednoho dne Svatava na vršek, a Čestmíra nenajde; jde dál a dále, až dojde k malé chaloupce, i neví, má-li do ní vejít čili ne; ale slyšíc zevnitř usedavý pláč, pozná Čestmíra a vběhne tam. Ubohý hoch sedí u mrtvoly svého otce.

„Proč pláčeš, můj Čestmíre? Co se ti stalo?“

„Jakž bych neplakal, vždyť mně otec umřel, a já ubohý sirotek teď nikoho více na světě nemám.“

Dlouho jej Svatava sama slzíc těšila, ale Čestmír nebyl k ukojení. Tu odešlo děvče domů, šlo k matce a všecko jí vypravovalo; dobrá paní poslala hned pro chlapce a tělo poručila slušně dát pohřbíti. Čestmír myslel, že je v nebi, když ho služebník do zámku přivedl a Svatava skrze skvostné pokoje k matce jej vedla.

Paní se hezký hoch zalíbil; majíc outrpnost s osiřelým, ptala se ho, zdali by chtěl v zámku zůstat. S radostí Čestmír přisvědčil, neboť se neměl kam obrátit. Nato ho vzala paní za ruku, vedla k svému manželu a prosila za něho. Kupci se hoch také zalíbil, pročež se ho tázal, zdali by s ním chtěl do světa jíti?

Čestmír byl ke všemu volný, a když mu pán sliboval, že může býti časem svým také kupcem, měl tím větší radost. Než Svatava se na to zle mračila, že má ztratit druha svých dětských her, a když byli o samotě, domlouvala mu, proč chce jíti s otcem.

„A jakž bych nešel, milá Svatavo, když mne tvůj dobrý otec s sebou vezme? Vždyť nemám již žádného na světě.“

Svatava pomalu nahlížela, proč chce Čestmír do světa, ale přece ji to mrzelo. Kupec dal ušít Čestmíru nové šaty a za několik dní měli odejít. Navečer před odjezdem prošly děti všecka místa, kde rády hrávaly, konečně šly do zahrádky ke hrobu otce Čestmírova a ověnčily ho kvítím, jakž to denně dělávaly.

„Jen neplač, milý Čestmíre, každý den ozdobím hrob otce tvého kvítím, jaks ty to dělával. Otec brzy opět se vrátí, ty s ním, a přivezeš mi krásný věnec z cizozemských květin. Pak budeme poznovu spolu běhat, budeme hrát a ty mi budeš písně zpívat.“

Tak se těšily ubohé děti! Druhý den odejel kupec do cizích zemí pro drahé zboží a klenoty, které po jiných ze-

mích zase rozvážel. Dlouho pohlížela Svatava po Čestmíru a Čestmír se ohlížel zpátky po milém děvčeti. –

Nyní žila Svatava s matkou o samotě; netěšily ji více dětské hry, jenom večer běžela do zahrady a věnčila hrob starého pastýře. Matka ji učila všelikým pracem a na harfu. Již se radovala, až se Čestmír vrátí, že bude hrát a on že bude s ní zpívat. Rok brzy uběhl, a kupec se měl navrátit. Jaké tu bylo radosti, když poslal otec zprávu, že druhý den přijede. Nebohá Svatava nevěděla posud, že bývá často naděje klamná! Otec přijel, ale Čestmíra s sebou nepřivezl. I počal rozkládat skvostné hračky, které dcerušce přivezl, měřil na ni šaty a konečně vyndal také zvadlý věneček. „Ten ti posílá Čestmír, protože máš ráda květiny; jsou to drahé kvítka, ale na cestě mi zvadly."

Svatava vzala věneček a pokropila ho slzami většími než perle.

„Proč jsi jej, milý otče, nepřivezl s sebou? Já se na něj těšila."

„Dal jsem ho do učení u jednoho bohatého kupce, až bude ve všem vycvičen, pak se k nám opět vrátí."

„Ale kdy to bude?" –

„To ti, milé dítě, nemohu říci; snad za několik let."

Ach, toho se ani nedočkám, myslila Svatava, zašla do zahrady a bolestně plakala. Než léta ubíhají jako voda, a člověk by se ani nenadál, čeho se dočká! – Svatava rostla a květla co růže v mechovém listu. Každý rok se vracel otec z cizích zemí, ale Svatava už nikdy neplakala, když Čestmíra nepřivezl. Rok po roce bledl jeho obraz víc a více v srdci jejím, ač se nikdy docela nesetřel!

Zatím byl Čestmír u bohatého kupce v učení a skoro celý rok se s ním po moři plavil a mezi všelikými národy se potuloval. Kupec neměl žádných dětí a Čestmíra velice miloval. Čestmír byl za to vděčen. On by byl ochranci pomyšlení udělal a do ohně pro něho skočil; hlavu měl vtip-

nou, ve všem byl obratný, a tedy to v krátkém čase tak daleko přivedl, že svou spravedlností a šikovností pánu svému ne sta, ale tisíce zachoval. Když měl prázdnou chvíli, chodil buďto po poli, po zahradě, aneb po palubě a díval se přes šíré krajiny a moře k svému domovu, kde byl hrob rodičů a dvé modrých očí, které mu po cestě života co hvězdy svítily. Když mu bylo nejsmutněji, začal zpívat zamilované písně, které Svatava tak ráda poslouchávala; a tu nechali začasté plavci veslování, páni opustili své komůrky a poslouchali prostý, ale velmi dojemný zpěv bývalého pastýře. Desátý rok již nastával, co se z domova odebral; tu ho jednoho dne pán k sobě zavolá a praví k němu:

„Můj přítel, tvůj bývalý pán, chce zaslat velký náklad zboží napřed domů, poněvadž ale nemá člověka, na kterého by mohl spolehnout, žádal mne, bych tebe vypravil. Já mu to neodepřel, neboť vím, že se také rád zase jednou domů podíváš, není-li pravda?“

S veselou tváří přisvědčil Čestmír dobrotivému pánu, přijal na cestu peníze a chvátal na koráb k otci drahé Svatavy. Ten mu odevzdal zboží, vzkázal pozdravení paní a dceři a doložil, že se za několik dob za ním navrátí. Jak dlouhá přicházela Čestmíru cesta k domovu!

„A nač chvátám?“ ptal se chvílemi sám sebe, když si všecko předložil. „Koho tam najdu? Hrob rodičů a krásnou dceru bohatého pána, která si chudého sirotka nevšimne.“

Bylo navečer v tu dobu, v kterou k němu Svatava chodívala, když Čestmír skoro po desítiletém rozloučení chaloupku, v níž zrozen byl, opět spatřil. I pospíchal kvapným krokem do panské zahrady ke hrobu otcovu.

Na pavlánu skvostného zámku sedí Svatava, drží harfu v ruce a zpívá; rudá zář zacházejícího slunce padá na její milostnou tvář, jako by jí chtělo na dobrou noc líce zlíbat. Myslí na Čestmíra, na smědého chlapce, a zpívá píseň,

kterou ji před rozchodem naučil. Tu to zašumí listím a měkký libý hlas splývá s hlasem jejím. „Toť Čestmírův duch," zašeptá a s trnoucím srdcem naslouchá tónům, které plněji a toužebněji nahoru zaznívají. Harfa klesne z mramorové ruky, hedvábný šat zašustí po pokoji a již se kmitá Svatava letným krokem po zahradě. Tu stojí před ní mladý vysokorostlý muž! Jakž by jej nebyla poznala? Toť byly ty smědé líce, které co děcko hladívala, ty černé prsténce, v kterých se ráda přebírala, to byl Čestmír, společník dětských jejích let, ovšem mnohem krásnější, než si jej představovala.

„Odpusťte, panno," pravil a hlas jeho se chvěl a duše okem k panně zalétala. „Odpusťte, že jsem šel dříve políbit popel mrtvých, než do zámku s vyřízením od vašeho otce."

„Jak mluvíš tak ke mně, Čestmíre?" řekla Svatava a slza se jí leskla na tváři jako rosní krůpěj na růžovém listu. „Nejsem více tvoje milá Svatava? Což deset roků tolik změnilo?"

„Ba změnilo; růže, již jsem co poupě opustil, vzrostla a vykvetla v krásný keř, ale ruka chudého sirotka nesmí se té vzácné květiny dotknout."

„A jakž, když růže sama k tobě se kloní a ruku na pozdravení podává," odpověděla Svatava a s laskavým úsměvem podala ruku druhu milému, který ji k tlukoucímu srdci přitiskl. Po chvíli ho vedla k matce, která ho s radostí přivítala a co svého syna poctila. Svatava a Čestmír byli zase hravé děti, jako před lety procházeli se zahradou, a večer hrála Svatava na harfu a Čestmír s ní zpíval. Dnové utíkali jako hodiny, a doba se blížila, kde měl otec přijít a Čestmír odejít.

Seděli v zahradě, rozprávěli o blízkém rozchodu a hoře jim srdce svíralo; tu ovine Čestmír rámě kolem štíhlého těla Svatavy a – otec její stojí před nimi.

„Zrádný podvodníku!“ křičel hlasem hněvem soptícím. „Tak se mi chceš odměnit za to, že jsem tě z prachu vyzdvihl? Myslíš, žebráku, že můžeš své oči k mé dceři vznésti?“

Temný ruměnec polil tvář Čestmírovu, zuby se zaťaly do plných retů, zlost a bolest mu bouřila v prsou!

„Otče, odpusť, já jej miluji!“ prosila Svatava, sepjaté ruce k otci vztahujíc.

„Tys dcera nezdárná, která chce činit proti vůli otcově. Slyš tedy slib, který mne váže: Jen ten dostane tě za manželku, kdo mi tři zlaté péra z obrovského ptáka přinese.“

„A dostojíš v slovu i chudému sirotku?“ ptal se Čestmír s okem plamenným.

„Ano, i sirotku!“ odpověděl kupec.

„Bůh tě opatruj, Svatavo drahá! Dříve než se zelené stromy v žluté roucho oblekou, přinesu tři zlaté péra, anebo mne více nespatříš.“ To řka políbil na smrt bledou dívku, odkvapil ze zahrady a v malé chvíli letěl ze zámku do širého pole. Necháme hořekující Svatavu samotnu a půjdeme za ním.

Jedním cválem šlo to až do města, kde jeho pán bydlel, kterému s trudným srdcem svou nehodu vypravoval.

„A kde jest takový pták?“

„To nevím, ale budu chodit tak dlouho, až ho najdu.“

„Milý hochu, těžkou sice úlohu vzal jsi na sebe; ale jdi jen a pokus se o své štěstí, snad ti bude Perun milostiv.“

Druhý den obdržel Čestmír u pána schované peníze, k nimžto mu tento několik hrstek přidal, sedl na kůň a ubíral se do světa. Dlouho již jezdil, když se jednoho dne zastavil u města, které bylo celé černým suknem potaženo. I ptá se v hospodě, co to znamená, načež mu hospodský odpověděl: „Měli jsme zde ve městě studni, v které byla uzdravující voda. Ať byla jakákoli nemoc, kdo se té vody napil, byl uzdraven. Nyní ale dlouhý čas voda v studni se

zkalila, a kdo se jí napije, musí umřít. Lékařů žádných nemáme, protože jsme jich nepotřebovali; lid umírá, a my si nevíme rady."

„A což to nemůže žádný vyšetřit, co v studni vězí?"

„Žádný se nechce na to odvážit, protože smrtný zápach z ní vane. Jediný pták obrovský mohl by míti vědomost, co v tom vězí."

„Právě toho také hledám," řekl Čestmír.

„I toť byste nám mohl, milý pane, to dobrodiní prokázat a také o nehodě naší studně se poptat."

„Jestli se k němu dostanu, milerád to udělám."

Než Čestmír z hospody odejel, vehnalo se množství lidu, kterým to hospodský napověděl, a všickni ho žádali, aby se u ptáka zlatohlavce poptal.

Zase přijel do jednoho města, a tam byl královský palác celý černým suknem potažen. Zajede do hospody a ptá se, co to má znamenat? Tu mu povídají, že byl v královské zahradě strom, který zlaté jablka nesl. Po všecky časy, dokud byl strom zelený, byla také královská rodina šťastna i zdráva; nyní prý ale najednou strom uschnul, zlaté jablka opadaly, a od té chvíle jediná dcera králova bledne a chřadne a nikdo jí pomoci nemůže.

„A neví se, jakým prostředkem by se strom opět zazelenal a princezna uzdravila?"

„Neví; jenom obrovský pták zlatohlavec má toho vědomost."

„Toho já také hledám, ale nemohu se doptat, kde bych ho našel."

„On se zdržuje na vysoké skále nad černým mořem, kam ještě noha lidská nevstoupla. Ale kdybyste byl, pane milý, tak šťastný a k němu se dostal, poptejte se, jak by se našemu králi pomoci mohlo!"

„To vám rád udělám, jestli se k němu dostanu."

Od toho města jel Čestmír přes hory a doly, že někdy

za celý den ani človíčka neviděl. Konečně dostal se z lesů a pustin a viděl před sebou šíré černé moře a na moři jedinou loďku, která se na vlnách kolébala. „Snad to přívozník," pomyslil si Čestmír a čekal, až se loď ku břehu přiblíží. Ta se pomalu přihoupala a konečně ku břehu přirazila. Seděl v ní čert.

„A co ty, červíčku zemský, v této pustině pohledáváš?" ptal se Čestmíra.

„Já jdu za ptákem zlatohlavcem, který prý na druhé straně za mořem bydlí. Jsi ty přívozník?"

„Jsem; ale koho nechci, toho nepřevezu."

„Když ti dobře zaplatím, snad mně to neodepřeš?" ptal se Čestmír pln strachu, co mu asi čert odpoví.

„Za peníze nepřevážím nikoho; jestli se ale zeptáš ptáka zlatohlavce, jak dlouho zde ještě zůstati musím, převezu tě."

„A proč bych se nezeptal? Cožpak jsi zde z pokuty? Vždyť jsi čert, pomoz si tedy sám!"

„Kdybych věděl jak, nebyl bych na tebe čekal. Již dvě stě let se po tom moři plavím za trest, že jsem se jedenkráte svému pánu protivil, a nevím, jak bych se vykoupil."

Čestmír nechal svého koně se pásti, sedl na loď, a čert ho vezl na druhou stranu. Z daleka viděl už Čestmír skálu, na níž pták bydlel. „Buďto tam najdu moje blaho, anebo smrt," pravil sám k sobě, když z loďky vystupoval.

„Ať se nezapomeneš zeptat, sice tě po druhé nepřevezu," přikazoval čert.

Nebezpečnou cestou bral se Čestmír nahoru, až na vrch skály, kde byla jeskyně, kterou po dlouhém hledání a namáhání konečně našel. U vchodu stála stará babička.

„Jak jsi až sem zabloudil, zemský červíčku?" ptala se babička, když k ní Čestmír došel.

„Má zlatá babičko, zabloudil jsem v těch ukrutných lesích a pustinách, noc je na krku a nevím, kudy kam. Popřejte mi noclehu, sice mne dravá zvěř roztrhá."

„Milý hochu, bojíš-li se roztrhání, tedy se raději vrať nazpět; zde přebývá obrovský pták zlatohlavec, můj pán, jestli tě ucítí, nespatříš světla více."

„Prosím vás, milá dobrá babičko, nechte mne jen tady a někde v koutku mne ukrejte, já nemohu již ani krok dále."

I slitovala se babička nad Čestmírem, vzala ho do jeskyně, udělala oheň a uvařila něco k požití. Čestmír, který by byl tuze rád babičku na svou stranu přivedl, počal ledacos o světě vypravovat, což se babičce líbilo. Konečně vyjel s barvou ven. Když babička porozuměla, co host žádá, velice se opovážlivosti té podivila, a chvíli se rozmýšlejíc řekla: „Já byla také jednou na tom světě, ale již tomu tak dlouho, že to nepamatuji; než proto nejsem přece tak divoká jako můj pán a mám outrpnost s ubohým člověkem. Co bude mého možného, to pro tě udělám. Ale čas se blíží, kde pán přicházívá, pojď tedy raději se mnou, ať se neopozdíš." Nato ho babička odvedla do jedné díry, přikryla mechem a navrch naházela roští a chvoje. „Ani se nehýbej, až tě zavolám," přikázala posléz a odešla, aby pánu svému dobrou večeři přichystala.

Najednou to na protější straně od moře nad lesem vychází jako velká záplava, vždy blíže a blíže, až se to v šumném letu k jeskyni přižene. Je to pták zlatohlavec; když zatřepe křídloma, slyšet to na míli cesty, a šlápne-li, praskají mu pod nohou kořeny stromů, péří jeho ale jedno slunce a hlava nad všechny mudrce.

„Čichám, čichám člověčinu, koho tady máš?" křičí na babu, vejda do jeskyně.

„Hvězdo mořská! Koho bych tu mohla míti?" odpoví baba a jde po své práci. Pták se upokojí, sedne a jí, co mu baba předkládá. Po chvilce ale začne zas: „Čichám, čichám člověčinu, pověz babo, koho tu máš?"

„Jen si pomysli, pane, kdo by se k nám dostati mohl?"

Pán to rozvážil a jedl zase dále; ale když vstal a obcházel okolo krbu, začal ještě hřmotněji: „Čichám, čichám člověčinu, pověz babo, koho tu máš, sice bude zle.“

„Panáčku, panáčku, jak si jen můžeš pomyslit, že bych tu někoho přechovala, vždyť tvé oko každého na dvě míle třeba v nejtmavější noci vyslídí. Ale měl jsi asi dnes chutnou pečínku a ta ti posud nosem čpí.“

Chvíli ještě pták čmuchal, hledal, ale potom šel přece na hnízdo. Baba ulehla vedle něho, ale nespala. Jakmile začal pták chrápat, přišoupla se blíže a mžikem mu jedno péro z křídla vytrhla.

„Co ti napadá, babo zlořečená, že mne ze sna budíš?“ rozkřikl se pták a vyvalil na ženu oči jak ohnivé koule.

„Ach odpusť, milý pane! Já měla děsný sen a chytila se tvého křídla. Zdálo se mi, že jsem přišla do jednoho města, kde byl velký pláč a nářek. Ptám se, proč naříkají, a tu slyším, že měli uzdravující vodu v studni, a ta že je nyní otrávena, a kdo té vody se napije, že umřít musí. Pověz mi pak, pane, jestli byla opravdu taková studně na světě?“

„Ovšem že byla; ale najednou počali býti lidé v tom městě rozpustilí prostopášníci a zapomínali bohům oběti přinášet. Bohové se na ně rozhněvali a za trest dali do studně jedovatého pavouka, který vodu otravuje a smrtný zápach kolem studně rozesílá. Kdyby se lid polepšil, bohům u studně obětoval, mohli by vodu vybrat, pavouka zabít a pramen uzdravující by se opět vyprýštil. Teď ale spi a dej mi pokoj.“ Nato se pták obrátil a za minutu chrápal jako prvé.

Baba na to čekala a v malé chvilce mu opět druhé péro vyškubla.

„Což se ti v hlavě popudilo, ty babo jedu?“ křičel pták a zlostí se mu oči jiskřily.

„Nezlob se, pane milý, nevím, co se to dnes se mnou děje. Zase jsem byla v takovém městě a tam byl královský

zámek celý černým suknem potažen. I ptám se, co to znamená, a tu mi vypravují, že měli strom zlaté jablka nesoucí, a ten že nyní uschl. Od té doby ale že královská princezna stůně a chřadne. Prosím tě, pověz mi také, jak by se těm lidem pomohlo?"

„Ta královská dcera měla jednoho panoše ráda a on ji. To se ale král dověděl, dceři na něj mysliti přísně zapověděl a panoše dal vsadit do vězení. Princezna se ale trápila a před časem zakopala mrtvý plod své lásky pod svatý strom; od té chvíle strom usychal, zlaté jablka opadaly a princezna teď chřadne. Kdyby král panoše propustil, dceru s ním zasnoubil a kůstky dítěte pod stromem vykopal, nesl by strom zlaté ovoce a královská rodina by znova štěstí a spokojenosti došla. Ale jestli mne, babo, ještě jednou vzbudíš, bude s tebou zle!"

Baba se zařídkala, že nevzbudí, ale sotva pták usnul, vytrhla mu třetí péro.

„I ty zlopověstná babo, což tě čert pokouší?" zahřměl pták a popadl babu za krk.

„Zlatý panáčku, já za to nemohu; opravdu se mi zdálo o čertu a já se v ouzkosti tvého křídla zachytila. Bylo mi, jak bych chodila na břehu moře, co pod skalou hučí. Tu připluje černá loď, v ní sedí čert a smutně naříká. Ptám se ho, co mu je, a on mi povídá, že ho pán tam zaklel a že neví, kterak si pomoci."

„I kdyby nebyl chtěl v pekle poroučeti, nebyl by se octnul na moři. Ale mohl by si pomoci, kdyby se mu trefilo, že by člověka převážel. Tu by musel blíže břehu na zem vyskočit a člověka nechat v lodi říka: ‚Ty zůstaň na moři, já zůstanu na zemi.' Jestli mne ale, babo, nenecháš spát, tedy vstanu a hodím tě se skály dolů."

Baba již věděla, co vědět chtěla, a nechala pána spát až do rána. Ráno, když vstal, bylo dobré snídaní již přichystáno; zlatohlavec se najedl a šel do lesa na lov. Jakmile ho stará

necítila, pospíšila k díře, odrovnala roští a chvoj, by mohl host ven vylézti. Honem mu všecko vypravovala, kterak jí to pták v noci pověděl, dala mu snídaní, tři zlaté péra a vyprovázela ho z jeskyně, přikazujíc, by se jen vpravo držel, tudy že cesta k moři vede. Tisíckrát poděkoval Čestmír dobré stařeně a radostně se bral hustým lesem po vrchu dolů. Pod skalou čekal veslař a sotva k němu Čestmír došel, již na něho křičel, ví-li, co mu pomůže?

„Ovšem že vím, ale nepovím, dokud mne na druhou stranu nepřevezeš."

„Já tě dříve nepřevezu, až mi to povíš."

„To bychom se tu hádali do soudného dne; jestli mne nepřevezeš, najdu si cestu jinady, a ty nebudeš přece nic vědět."

Čert mu dal v duchu za pravdu a bez dalšího rozkládání na druhou stranu ho převezl. U břehu skočil Čestmír hbitě na břeh a tu teprva řekl čertovi, co ho může vysvobodit.

„Počkej, ty ferino! Kdybych to byl dříve věděl, zajisté bys tam nestál."

„Blázen bych býval! Každý sám sobě nejbližší. Za převezení ti děkuji, a až se ti vyskytne příležitost, víš teď, jak vysvobození dojíti." Zahvízdna na koně, který hned přiběhl, sedl na něho, a maje srdce plné sladkých nadějí, ujížděl jako vítr.

Když přišel do toho města, kde byl zámek černým suknem potažen, dal se hned u krále ohlásit. Jak se král dověděl, že se cizinec od ptáka zlatohlavce navrátil, poslal pro něho zlatý vůz s čtyrmi koňmi. Když Čestmír, jsa s králem o samotě, všecko povídal, jak to byl pták řekl, ulekl se král velice; ale bez rozmýšlení podal Čestmírovi ruku a na svatbu dceřinu jej pozval. Čestmír byl by rád věděl, zdali se to všecko uskuteční, a proto slíbil, že zůstane. Král se hned odebral k dceři a všecko jí povídal. Princezna tu

chvíli již žádné bolesti necítila, ke všemu se přiznala a tisíckráte otci za jeho lásku děkovala. Panoš byl ihned z vězení vyveden a král sám kosti dítěte pod svatým stromem vyhrabal a spálil. Když žehnal nejvyšší kněz mladé manžele, začal se uschlý strom zelenat a kvésti, a než byly obřady skončeny, visel plný zlatých jablek. Bylo radostí plné město a král nevěděl ani, kterak se Čestmíru odsloužiti. Dal mu koně, na kterého klenotů a zlata hojnost naložil, k tomu služebníka, což on vše bezděky přijmout musel. Třetí den se rozloučil s králem a mladí manželé ho vyprovázeli.

Šťastně přijel se svým novým služebníkem do druhého města. Sotva jej hospodský spatřil, tu hned se tázal, jestli na svou přípověď nezapomněl, a když slyšel, že jim dobrou zprávu nese, běžel bez meškání do královského palácu. Sám král si pro Čestmíra přišel a vedl ho do zámku, kde musel všecko vypravovati. Když dopověděl, svolal král nejvyšší kněze a kázal chystat oběti. S největší slávou a pobožností odebral se veškeren lid k divotvorné studni a tam bohům obětoval. Po oběti pak bez uškození zdraví pavouka zabili a studni vyčistili. Pramen jak stříbro čistý se vyprýštil, a když vody nabrali a jednomu nemocnému jí se napít dali, byl v okamžení zdráv. Nejdřív děkovali bohům a potom Čestmíru, kterého by byli všemi dary zahrabali. Byl ale už svrchovaný čas, aby se zpět navrátil, neboť začínaly stromy žloutnout.

Chýlilo se opět k večeru. Bledá co lilie, seděla Svatava na pavlánu, myslíc na svého miláčka, a jedna slza za druhou se jí do klínu kotálela. Tu slyší kvapný dusot koňský; pozdvihne zakalené oko, a jako když se slunce z temných mračen probere, rozjasní se tvář její a milostný úsměv pohrává kolem sladkých úst. Miláček se navrátil, již bylo konec žalosti! – Kupcová i kupec viděli Čestmíra také přijíždět a oba mu vyšli vstříc. Nebyl ale Čestmír sám,

byl s ním jeho dobrý starý pán, bohatý kupec, který jej za vlastního syna přijal a celé jmění mu daroval. Tři zlaté péra odevzdal Čestmír kupci a obdržel za ně krásnou Svatavu. Druhý den byla svatba a nevěstu krášlily klenoty, jež Čestmír od králů darem přinesl. Stal se z něho správný bohatý obchodník i byl daleko široko pro svou rozšafnost a dobrotu rozhlášen. Když přijížděl z cest domů, vodíval své děti na vršek, kde před lety ovce pásával, a vypravoval jim o chudém sirotku, jak přišel k štěstí skrze tři zlaté péra.

O ZLATÝCH ZÁMKÁCH

SLAVOMIL A SOBĚSLAV BYLI BRATŘI A SYNOVÉ KRÁlovští. Když došel Slavomil dvacátého roku, pravil k otci: „Otče! dej mi vystavět zámek se zlatou střechou, abych mohl v něm zůstávat a hezkou princeznu do něho si přivést."

Otec měl své děti rád, vyprázdnil tedy pokladnici a dal synovi vystavět zámek se zlatou střechou. Slavomil měl velké potěšení, děkoval otci a hned se do svého zámku stěhoval. Netrvala však radost dlouho. Když ráno vstal, byla střecha ta tam a zámek stál holý. Člověk ji odnést nemohl, to byla věc patrná, proto jí Slavomil také nehledal, ale s mysli ji pustit nemoha, neustále pro ni truchlil.

Když bylo Soběslavu dvacet let, šel k otci a pravil: „Otče! dej mi na místě mého podílu vystavět zámek se zlatou střechou, jako jsi mému bratru učinil."

„Ale milý synu, kde vezmu tolik zlata?"

„Čeho se ti nedostane, vezmi v chrámě, aneb kaž slíti domácí bůžky, zámek se zlatou střechou musím míti."

Sebral tedy král zlato kde mohl a dal vystavět Soběslavu zámek se zlatou střechou. „Ať si ji lépe hlídáš než Slavomil," řekl synovi, když bylo všecko hotovo.

To si byl Soběslav již dávno umínil. První noc ani do postele nelehl; vzal zbraň, dal si natrhat bodláků a šel hlídat. Nedaleko zámku se skryl, zbraň uchystal a bodláky si otočil kolem krku, kdyby se mu chtělo podřímnout, aby ho píchly. Noc byla tmavá, naslouchal tedy pilně, na které straně se co šustne; až do půlnoci bylo ticho. Najednou se strhne u zámku náramný šramot, Soběslav honem vyskočí a v tu stranu střelí; hluk ovšem utichl, ale že bylo tma, neviděl, co se dělo, a je-li střecha odnešena čili nic. Běžel do otcovského zámku a udělal povyk, lidé přiběhli se svícemi a tu viděli u zámku potok krve a v ní ukrután-

ský palec z obra; střecha byla pryč. „I to nic nedělá," řekl Soběslav k svému bratru, „však my toho zloděje dostanem, až se rozední, půjdem po krvavé stopě za ním a jistě pelech jeho najdeme."

Jakmile se rozbřesklo, šli bratři se služebnictvem po krvavé stopě, až přišli k veliké díře. „Přineste sem hodně dlouhé lano a jeden z nás se spustí dolů," řekl Soběslav. Služebníci běželi pro lano; když je přinesli, vzal Slavomil do kapsy zvonek, kterým chtěl dát znamení, až bude dole, a pustil se do temné hlubiny. Za malou chvilku ale zazvonil a oni ho vytáhli. „Cos viděl?" ptal se s dychtivostí Soběslav.

„I byl jsem až bůhvíjak daleko dole, ale o světle ani památky. Já tam více nepůjdu."

„Tedy polezu já," řekl Soběslav, vzal zvonek a pustil se dolů. Sto sáhů dlouhé lano bylo skoro roztočeno, když se dostal na dno. Tu viděl kolem sebe překrásnou krajinu; tráva byla zelenější, barvitější kvítí, malebnější ovoce, modřejší nebe, slovem, byl to zcela jiný svět. Nejdivnější mu ale byly dvě slunce, které se blíže něho neustále točily a daleko své paprsky házely. Udiven podepře se o strom a hledí do skvoucí záře; tu přiletí dvě holubičky a usednou na strom. „Pověz mi, sestřičko milá," ptá se jedna z nich, „co to za plamennou záři?"

„I cožpak nevíš, že jsou to zlaté zámky?"

„Nevím, milá; vzpomeň si jen, že tomu dlouho, co jsem zde nebyla."

„Král této podzemní říše poručil svému obru, aby vystavěl dva zlaté zámky pro jeho dcery. Obr je vystavěl, ale neměl střechy; tu se dověděl, že dal jeden král nad námi synovi zámek se zlatou střechou pokrýt, i nemeškal tedy, ale v noci ji odnesl a dal na jeden z těchto zámků. Druhý zůstal nepřikrytý až do dnešní noci, kde při kradení obr k úrazu přišel, takže si nyní střelnou ránu u moře hojit

musí. Knížecí princ, kterému jedna střecha patří, stojí zde pod stromem a neví, co to je; kdyby šel před zámek a řekl: ‚Stůj, zámku, jako tvému pánu!' zůstal by zámek stát a on by se k princeznám dostal." Tak pravila holubička a Soběslav v duchu jí poděkovav, spěchal k točícím se zámkům.

Přijda k prvnímu, řekl: „Stůj, zámku, jako tvému pánu!" Zámek se v okamžení zastavil a Soběslav užasl nad jeho nádherou. Všecko bylo z ryzího zlata a okolo dveří a oken byly rámce vysázené drahým kamením všech barev; pokryt byl ale střechou bratrovou. I vešel Soběslav přes skvostné koberce do vnitra, kde se všecko jen lesklo. V nejzadnějším pokoji stála panna a krmila ptáka zlatohlávka. Černé vlasy se jí v plných kotoučích po stříbrném rouše hroužily; hedvábná dlouhá řása přikrývala oči temné jako noc.

„Jak jsi sem přišel, mládenče krásný?" ptala se vábným hlasem Soběslava, který byl jako u vidění, že jí teprv za hodnou chvíli svou příhodu pověděti mohl.

„Tedy nemeškej a pojď hned k mé sestře," pravila černooká panna, vzala Soběslava za ruku a vedla ho k druhému zámku, který se na povědomá nám slova též zastavil. Byl-li první krásný, byl druhý ještě krásnější, neboť jsa celý diamanty a perlami vykládán, jako slunce se třpytil. Ale to všecko nebylo nic proti kráse panny, kterou spatřil Soběslav v nejzadnějším pokoji. Po modrém rouše plynuly vlny zlatých vlasů, které stříbrným hřebenem právě rozčesávala. Spatříc příchozí pohledla okem modrým jak rozvitá charpa na Soběslava a žhoucí ty střely roznítily srdce jeho jedním plamenem.

„Koho mi to přivádíš, Judito milá?" ptala se a hlas její zaznívál po zlatém pokoji jak stříbrný zvon. Tu sestra Judita všecko povídala, co jí byl Soběslav svěřil.

„Tys mládenec smělý a snadno jsi to smrtí zaplatit mohl," pravila princezna Helena. „Ale já ti dám dobrou

radu. Náš zlý otec odebral se do jiných zemí a dal nás tím ukrutným obrem střežit, který tobě a bratru tvému zlaté střechy odnesl. Poněvadž přišel dnes o palec, musí se hojit; on leží na břehu červeného moře a drží nohu ve vodě tak dlouho, dokud by se mu rána nezahojila. V levé kapse má vodu oslabující, v pravé posilňující; ty se musíš tedy pokusit, abys mu láhvičky proměnil a sám se pak z té posilňující hodně napil. Až se probudí, napije se hned dle zvyku z pravé láhvičky, tím ale oslabne a ty ho budeš moci lehko zabíti. Až to vykonáš, hoď ho do moře a rychle se k nám opět navrať."

„Jak ale, bude-li obr vyhojen, než já k moři dojdu?"

„Tu máš zlatou píšťalku," řekla Helena a podala ji Soběslavovi, „asi hodinu cesty odtud pase se na zelené louce stádo koňů; až k nim dojdeš, zapískni na píšťalku, a který z koňů k tobě přiběhne, na toho sedni a budeš rychleji u moře."

Soběslav poděkoval krásným sestrám a ubíral se k červenému moři. As hodinu cesty od zlatých zámků spatřil na louce stádo koňů. Zapískl na zlatou píšťalku a nejkrásnější z celého stáda přiběhl k němu; i vyskočil Soběslav na něho a v jednom klusu uháněl k moři. Již zdálí spatřil ukrutánské tělo obra na pobřeží roztažené, skočil tedy s koně a šel pěšky až k břehu. Obr spal tvrdě, neboť bylo daleko jeho chrapot slyšet, jako když zhluboka hřímá. Tiše přišoupal se Soběslav k pravé straně a zpolehoučka vytáhl z kapsy vykukující láhvičku. Tu sebou obr pohnul a Soběslav se honem napil, aby měl síly k boji, kdyby snad obr vstal. Ale ten zůstal ležet a spal jako prvé, takže se Soběslavu změna láhviček šťastně podařila. Nato poodešel a čekal na břehu, až se velikán probudí; to netrvalo příliš dlouho. Obr si promnul oči, sáhl do pravé kapsy a napil se notně z láhvičky; v tom okamžení mu ale mohutné rámě skleslo. I začal všecko všudy proklínat, a když přicházejí-

cího Soběslava spatřil, vytáhl nohu z moře a zlostně se naň obořil. Ale tenkráte se nedobře potázal; jak ním Soběslav strčil, převalil se co shnilý pařez. Snadno ho tedy vítěz probodl a do moře hodil. Když to Soběslav vykonal, vrátil se na čerstvém koni k zlatým zámkům.

S toužebností jej sestry očekávaly. Sotva ho spatřily, již mu běžely obě vstříc a srdečně mu děkovaly, že je vězení zprostil. Hned vedly hosta do pokoje, snášejíce dobré jídla a chutné ovoce, by ho aspoň něčím uctily; avšak Soběslav byl nasycen pohledem na jich andělskou krásu.

„Nyní nás odtud vyveď," řekla Helena, když pohovořili a se občerstvili, „a za odměnu vezmi ty zlaté zámky s sebou. Zde máš dvě jablka, jedno zlaté, jedno diamantové; s prvním se postav před první zámek a řekni: ‚Hop zámku do jablka!' a zámek se do něho sevře. Druhý zámek sevři do diamantového jablka. Až je budeš chtít mít venku, řekneš: ‚Hop zámku z jablka!' a zámek se postaví, kde budeš poroučet."

S poděkováním přijal princ skvostný dar, a vzav sestry za ruce, šel s nimi k díře, kudy se k nim dostal.

Nejdříve šli ale k prvnímu zámku. Soběslav vytáhl zlaté jablko a řekl: „Hop zámku do jablka!" a zámek byl to okamžení v jablku. Tak též učinil s druhým; potom je strčil do kapsy a všickni kráčeli k lanu.

„Nejdříve půjdeš ty, sestro," pravila Helena, „potom já a naposled Soběslav. Dříve se ale, Soběslave, ještě o něco pokusit musíš. Až budu nahoře, poběhnou kolem tebe dva beránci, jeden bílý, druhý černý. Dej pozor, abys toho bílého chytil; jestli se ale omýlíš a chytíš černého, zanese tě do pekla a snad nás nikdy více nespatříš."

„Toť bych raději tu chvíli zemřel, než se toho dočkal," řekl Soběslav a pohlédl na zlatovlasou Helenu. Mezitím uslyšeli služebníci zvonek a táhli lano nahoru.

Dychtiv, co as bratr vypátral, stál Slavomil u otvoru

a čekal, až ho spatří. Najednou zašustí stříbrné roucho a černokadeřavá hlava, ozdobená perlami, se okáže. Služebníci leknutím odskočili, a kdyby byl Slavomil Juditu nezachytil, byla by dolů spadla. Krev mu smědou tvář polila, když Judita temné oko k němu pozvedla a příhodu bratrovu jemu vypravovala. Bez meškání poručil, aby spustili lano pro druhou princeznu; několik služebníků muselo běžet do zámku pro vozy a tam pro vzácné hosti všecko co nejskvostněji připravovat. Co zatím Helenu nahoru potáhnou, podívejme se, jak to asi s těmi beránky vypadlo. Rozčilen, potěšen stál tu Soběslav a málem byl by na beránky zapomněl, kdyby nebyl za sebou lehký skok uslyšel. Honem se ohlídne a dává pozor, tu se již ale bílý kolem něho zakmitne a v patách za ním černý. Soběslav sebou trhne a chce lapnout bílého, ale tu si je splete a k neštěstí chytne černého. Jak ho za rohy popadne, vezme ho beran na hřbet, zvedne se do povětří a letí s ním k peklu. U černé brány jezdce složí, promění se v čerta a tluče na vrata. Služebníci otevrou a černý komorník vede Soběslava k svému knížeti. Na skvostném trůnu ve velké síni sedí kníže ďábel a vedle něho kněžna Luciferová. V pekle to nebylo tak zlé, Soběslav si to mnohem hůře představoval, přece mu však bylo ouzko, když Lucifer pekelný pohled na něho obrátil a na rohaté komonstvo křikl: „Otevřete komoru a ukažte hostu jeho lože."

Tu se otevrou dvéře vedoucí do komory a po Soběslavu zašupěl mráz, když to hrozné divadlo spatřil. Na jedné straně házeli čerti duše peklu propadlé do vařícího oleje, na druhé je zase pekli na rožni, tu je trhali, tam jiné ukrutnosti s nimi prováděli. Vprostřed komoře stála rozpálená postel pro Soběslava. Studený pot na něm vyvstával, když pomyslil, že by na ni měl položen býti. Co mu byla síla platna vedle takové roty? I řekl knížeti: „Čím jsem peklu propadl, pane Lucifere, že mi takovou postel chystáš?"

„Neukradl jsi podzemnímu králi jeho dcery? Za to se budeš na posteli smažit!“

Vtom se otevrou na druhé straně dvéře a do nich vstoupí černá panna. Jak Soběslava spatřila, hned se ptala knížete, kdo to je. Když jí to kníže pověděl, začala ho prosit, aby toto provinění tak přísně netrestal. Také paní Luciferová, matka černé panny, prosila za ubohého Soběslava. Vstal tedy kníže s trůnu, vzal dceru za ruku, přistoupil k Soběslavu a řekl: „Chceš-li, abych ti život daroval, musíš si mou dceru za manželku vzíti.“

To byla rána pro zamilovaného Soběslava! Nedávno sliboval lásku krásné zlatovlasé Heleně a nyní si měl vzít dceru pana ďábla, ošklivou, s jedovatýma očima a s rozcuchanými vlasy. Ale pomyslil si, co škodí, slíbím to, a proto zůstanu své milence přece věren; kdož ví, nepoštěstí-li se mi z pekla vyklouznout. I řekl tedy, že si ji chce vzíti. Lucifer mu dceru podal a byla jeho. – V pekle se oddavky zkrátka odbývají. Komora se zavřela, přinesly se stoly, jídla a pití a všecko bylo veselo. Jen nebohý ženich seděl jako zařezaný a měl ukrutný strach, jak to dále vypadne. Po veselce dovedl kníže mladé manžele do zahrady, kde stál uprostřed pěkný zámek, a řekl: „Zde budete oba bydlet, a ty, Soběslave, můžeš všude poroučet jako já, jen tohoto stromu se nedotýkej, sice se ti špatně povede.“

Všecko bylo hezké, a bylo by se i Soběslavu líbilo, jen ta pekelná žena mu nechtěla býti vděk. Ale říkávají, že člověk všemu přivykne! Soběslav po čase také zvykl, ač nepřestal toužit po své Helence a nepřestal vymýšlet, jak by se odtud dostal. Často mu na mysl připadlo, proč mu as Lucifer přikázal, aby k tomu stromu nechodil. I umínil si, že to na své ženě vypátrá.

Mladá Luciferka měla svého manžela velmi ráda, ale tajemství mu svěřit nechtěla, vymlouvajíc se, že je neví;

když ji ale Soběslav tuze prosil, říkala, aby si toho nežádal, že by to bylo k jeho zlému. Konečně to ale přece vyloudil.

„Na vršku stromu," pravila žena, „je zlaté jablko, kdo by je utrhl a hodil za sebe, ten se octne, kde by si přál."

Soběslav se při těch slovech tvářil, jako by mu na tom ani za mák nezáleželo, ale zatím by si rád byl zavejskl; tak ho zpráva ta potěšila. Hleděl nyní všemožně, jak by té příležitosti použil. Jednoho dne přinesl čert do pekla velkého pána, všecko se to běželo na něj dívat, kníže pán měl s výslechem co dělat a Soběslav zůstal v zahradě sám. To mu byla věc vítaná. Jako veverka vyleze na strom, s jedné větve na druhou, a než by sto napočítal, byl na vršku a držel zlaté jablko v hrsti. Nyní je hodil za sebe řka: „Chci být ve svém otcovském zámku!" Než slovo dořekl, zafučelo to kolem něho jako zlá vichřice, všecko zmizelo, a on stál na dvoře svého otcovského zámku.

Princezna Helena stála u okna celá smutna a vedle ní ruku v ruce Slavomil a Judita. Najednou sebou trhne, běží ze dveří, v letu se octne na dvoře a padne Soběslavovi do náručí. Hned se všecko okolo nich obsypalo a s radostí ho vítalo. Kromě Heleny měl největší radost Slavomil, neboť dávno chtěl již svatbu s krásnou Juditou slavit, ale ona nechtěla svolit, dokud by také sestra šťastna býti nemohla. Nyní bylo všecko vyrovnáno.

Druhý den slavila se svatba obou bratrů a sester. Tenkráte neseděl Soběslav smuten; nevýslovnou blahostí mu srdce poskakovalo, kdykoli na svou ženušku pohleděl. Navečer se vytratil ze síně, šel na vršek proti otcovskému zámku, vytáhl z kapsy zlaté jablko řka: „Hop zámku z jablka," a zámek stál na vršku. Potom šel na druhý vršek, vytáhl diamantové jablko, řekl ta samá slova a diamanty vykládaný zámek se skvěl v záři zacházejícího slunce, takže se lidé sbíhali a křičeli „hoří!", ale jako přimrazeni zůstali státi, spatříce ten div divoucí. Soběslav se

vrátil a vedl hosti na podívanou; potom dal bratrovi zlatý zámek, do diamantového šel ale sám se svou Helenou.

Zatím byl v pekle zlý rámus! Jak pohřešila mladá Luciferka svého manžela, běžela ke knížeti a zaklínala ho, aby jí muže navrátil. Ale to nestálo více v ďáblově moci. Všecka láska v jejím srdci se obrátila ve zlost a jediná myšlénka její byla na nevěrníku se pomstít. To jí otec slíbil a hned vyslal jednoho chytrého čerta na zem.

Právě byli mladí manželé v otcovském zámku shromážděni, tu přijde sluha a oznamuje Soběslavu, že přišel do diamantového zámku jeden pán, který se za velikého umělce vydává. „Uctěte ho zatím, já přijdu hned," rozkázal kníže a zůstal sedět. Co se služebník vrátil, zavedli druzí sloužící hosta do pokojů a nechali ho tam; ten se ale proměnil v brouka, prolezl klíční dirkou do zavřených pokojů a přišel až do pokoje, kde byly všecky poklady. Mezi těmi nalezl brzy diamantové jablko. Vzal je, pustil se oknem a jako by vycházel z pokoje, postavil se ke dveřím. Tu přistoupí k němu služebník ze zámku a prosí pána, aby chvilku sečkal.

„S radostí," odpověděl čert, „aby mi ale čas ušel, udělám vám před zámkem nějaké vyražení, kterému se podiv íte. Řekněte všem, ať se jdou podívat."

Služebník tomu byl povděčen, i běžel honem a svolal, kde kdo byl. Všecko se to postavilo před zámek a koukalo, co bude cizinec dělat. Ten vzal diamantové jablko do ruky a řekl: „Hop zámku do jablka," zámek skočil do jablka a čert se s ním zvedl do povětří. Všickni stáli ještě s otevřenou hubou, když přišel Soběslav a nevida zámek, pln leknutí ptá se, co se to stalo. Tu mu to teprv vypravují. Zarmoucen nad tou nesmírnou ztrátou vracel se k své ženě a hořekující komonstvo za ním.

„Ach, já si to vždy myslila, že se ta pekelnice pomstí a nám štěstí naše zkazí," naříkala kněžna.

„Proto můžete býti přece šťastni," řekl Slavomil, „jděte jen do mého zámku."

„To neprospěje, milý švagře; my máme zámky od našich rodičů a v nich jenom úplného štěstí dojdeme," řekla Helena.

„Máš pravdu; já musím můj krásný zámek nalézti, a kdybych měl celý svět obejít. Jen kde ho hledat?" pravil odhodlaně Soběslav.

„Jdi, milý Soběslave, k matce slunci," řekla Judita, „ona ví o všem."

„Máš dobře, sestřičko; k ní ať jen jde, ona mu to poví."

S těžkým srdcem rozloučil se Soběslav s milenou ženou, s bratrem, Juditou a se starými rodiči a putoval k slunci. Dlouho a dlouho chodil a mnoha lidu se ptal, kudy cesta k slunci, ale žádný mu nemohl zprávu dáti. Jedenkráte přišel daleko mezi hory, do pěkného údolí, tu potká pastýře. „Pověz mi, příteli," praví k němu, „zdali nevíš, kudy vede cesta k slunci?"

„A což bych nevěděl, každý den vidím, jak se prochází. Večer odpočívá tam na tom vrchu. Vylez na něj, až přijde, můžeš s ním promluvit."

Soběslav poděkoval dobrému pastýři a lezl pomalu na vrch. Na vršku si sedl a čekal. Najednou to zašumělo listím a růžová zář se rozlila po celém údolí. Soběslav pohledl nahoru a viděl matku slunce. Od jasné tváře splývaly zlaté paprsky přes zarůžovělé oblakové roucho až k zlatému lemování.

„Matko krásná, tobě všecko známo, pověz mi, kde najdu svůj diamantový zámek?"

„Tvůj diamantový zámek visí nad červeným mořem a je zlatým řetězem k obloze přikován," zavzněl hlas slunce.

„Ó běda! Jak k němu?"

„Dám ti radu, synu můj. Nyní bydlí v zámku čert, co ti ho ukradl. Jdi tedy pořád, až přijdeš k červenému moři,

spatříš blíže něho jednu chaloupku, v níž stará babička zůstává. Vejdi k ní a řekni, kam jdeš, ona ti ostatní poví."

Soběslav poděkoval matce slunci a sešel s vrchu. Chvíli za ním hleděla poutnice skvělá, potom zašla za horu.

Soběslav přešel krajinu a byl nedaleko červeného moře. Spatřil chaloupku, v kteréž bydlela stará babička. K ní vešel Soběslav; babička ho přivítala a hned se ptala, co žádá? Když jí všecko od začátku až ku konci pověděl, pravila k němu: „Pravda, že zámek nad červeným mořem visí zlatým řetězem k obloze přikován. Tvoje pekelná žena dala ho tam pověsit a čert v něm přebývá. Člověk se do něho dostat nemůže; jen jednou za den spouští se po provaze vědro pro vodu. Ale matka slunce chce, abych ti pomohla, musím ti tedy poradit. Zde máš kočku, jdi na břeh a dávej pozor, až se spustí vědro dolů; jak je uhlídáš, pusť kočku a čekej tak dlouho, až ti jablko přinese."

Soběslav vzal od babičky kočku, srdečně poděkoval a ubíral se s ní ku břehu. K večeru teprv viděl zlaté vědro s výše se spouštět; zámek nebylo vidět. Honem kočku pustil, ale místo ní letěl černý ptáček přes moře a zrovna k vědru. Jak otvírali nahoře okno a táhli vědro vzhůru, vlítl ptáček do pokoje, od čerta nejsa pozorován, popadl diamantové jablko se stolku, vylítl ven a zrovna zpátky k Soběslavu se vrátil. Již mu chtěl Soběslav jablko vzít, ale ptáček se proměnil v kočku a ta pořád okolo něho obskakovala, ale jablko mu dát nechtěla. Věda, že to obyčejná kočka není, myslil Soběslav, že snad něco chce, a proto volal: „Pojď, kočičko, pojď, dám ti, co budeš chtít, jen když mi jablko navrátíš." Kočka očima svítila, hřbet ježila, ale jablko přece nedala. Když to již knížeti dlouho trvalo, rozzlobil se, vytáhl meč, po milé kočce se rozběhl, a zasáhna ji, přeťal v půli. Tu se kolem něho rozsvětlilo, ptactvo začalo zpívat a na místě kočičky stál před ním krásný mládenec a podával mu diamantové jablko. Sobě-

slav se toho všeho tak ulekl, že si ani nemohl hned vzpomenout, co má říci, když ho mládenec pobízel, aby zámek schoval. Po chvilce vzal jablko a drže je vzhůru, pravil: „Hop zámku do jablka!“ Právě vykukoval čert z okna, a jak se rychle zámek sevřel, vpadla mu hlava do moře a tělo se smačklo. Nato ho vzal mládenec za ruku a vedl k chaloupce; ale nebyla to již chaloupka, byl to krásný zámek ze slonové kosti. Na prahu klečela stará babička a smutně na příchozí hleděla. Tu se mládenec rozběhne, padne babičce okolo krku, vroucně ji políbí a v tom okamžení se babička promění v sličnou paní a chatrné její roucho ve skvostné knížecí. Oba vzali nyní Soběslava za ruce a slzíce za jich vysvobození děkovali jemu.

„Jak dlouho se již trápíme a žádný, žádný sem nepřišel,“ pravil mladý muž, „byli jsme od zlého čaroděje zakleni, já v kocourka, moje mladá žena v starou babu, protože jsem nechtěl jeho dceru. Měli jsme tak dlouho na vysvobození čekat, dokud bychom někomu k štěstí nepomohli, který skrze lásku k neštěstí přišel. Nikdy by se to nebylo stalo, kdyby tě dobrotivé slunce k nám nebylo poslalo, neboť daleko široko není človíčka k spatření. Co žádáš, abychom ti milého nyní učinili?“

„Čeho jsem si žádal, k tomu jste mi dopomohli; nyní je moje jediná touha, bych se co nejdříve k mé drahé manželce dostal.“

Než knížecí párek mu pokoje nedal a on musel v zámku s nimi hodovat. Po tabuli poručil kníže sloužícím – neboť s pány obživlo všecko – aby přistrojili nejrychlejšího koně a před zámek ho přivedli. Když se Soběslav s laskavými manžely loučil, vyprovázeli ho ven a on musel koně od nich přijmout.

Byl tomu rád, neboť se na něm mnohem dříve doma octnul. Se zdí zlatého zámku rozléhala se střelba a zevnitř zněl ples a hudba, a když se Soběslav poptával, co to má

znamenat, slyšel k nemalé své radosti, že porodily princezny krásné syny. V okamžiku byl doma a líbal krásnou matku i dítě. Křtiny obou princů se slavily v diamantovém zámku.

Kníže ďábel ani mladá Luciferka k nim více moci neměli; všickni žili svorně a spokojeně až do smrti.

O TŘECH SESTRÁCH

V JEDNOM MĚSTĚ BYDLELI RODIČOVÉ A MĚLI TŘI dcery. Nejstarší říkali Baruška, druhé Dorotka a třetí Anuška. Starší dvě byly fifleny; celý den se fintily a hrály, a Anuška musela za ně dělat. Žádná práce ji nemrzela, ona nejraději po domě a v hospodářství šukala. Neměla sice tak bílé líčka, tak hebounké ručinky jako sestry její, ale proto byla přece mnohem hezčí a příjemnější než ony. Matka, co by byla měla mít Anušku radší, pochlebovala starším, a kdyby se byl ubohé Anušky otec nezastal, byla by vystála hůře než pes. Kde jaká móda nastala, již ji musela matička dceruškám zaopatřit, aby se blýskat mohly; a nespravedlivá máti měla největší radost, když hejskové okolo dcer obskakovali a druhé děvčata závistně na ně hleděly. O Anušce nevěděl nikdo, kromě domácí chasy a několika starých žebráků, kterým hojnou almužnu udělovala. Jedenkráte byl v blízkém hlavním městě výroční trh. Otec tam také šel. Před odchodem ptal se dcer, co jim má koupit. Baruška i Dorotka si toho naporoučely, až hrůza; jedna brokát, druhá páj, ta tu fábory, ona perle.

„A co mám tobě přinést?“ ptal se otec Anušky, která snídaní na stůl nesla.

„Já mnoho nežádám, tatíčku; co vám na cestě o klobouk zavadí, to mi přineste.“

„To nebude asi mnoho.“

„Ona nepotřebuje docela nic, ta smolnožka,“ ozvaly se sestry, „pro ni je režná sukně dobrá dost.“

„Vždyť je holka jako vy a strojí se tak ráda jako vy,“ odpověděl otec s káravým pohledem.

„I kdožpak si jí všimne,“ řekla matka a vystrčila Anušku ze dveří. Otec šel na milý jarmark, nakoupil všelijakých drahých věcí a vracel se domů. Jda okolo lesíku, zavadí

kloboukem o ořechovou snět; i vzpomene si na Anušku, utrhne tři oříšky a schová je do kapsy. Když přišel domů, dal dcerám drahých věcí, potom vzal oříšky a šel k Anušce.

„Tu máš, děvečko moje, co jsi žádala, to jsem ti přinesl."

S radostí poděkovala Anuška otci za malý dárek a schovala si ho za ňadra. Navečer ale, když nabírala ze studně vody do věder, tuze se nahnula a oříšky žblunkly do vody.

„Ach já nešťastná! co jsem učinila; nyní jsou krásné oříšky ty tam!" zabědovala Anuška a nad studní se nahýbajíc, snažila se oříšky na dně spatřiti. Ale studně byla hluboká, a oříšky byly daleko. Tu vyskočí na zídku zelená žabka a ptá se: „Co se ti stalo, Anuško, že tak pláčeš a naříkáš?"

„Jak nemám plakat a naříkat, když mi spadly do studně oříšky, které jsem dnes od tatíčka dostala."

„Přestaň plakat, já ti je přinesu." I skočila žabička do studně a v okamžení byla zase nahoře a vyplila na zídku tři oříšky.

„Nastokrát ti děkuju, dobrá žabičko," pravila Anuška a honem oříšky popadla.

„Víš-li pak ale, co v těch oříškách je?" ptala se žabka.

„A co jiného by v nich bylo než jádro."

„Ó nikoli; v každém jsou drahé šaty na tebe ušité, až budeš chtít, rozloupni jeden z nich a přistroj se do nich." Tak řekla žabka a skočila dolů.

„Ale ta žabka myslí, že jsem tak bláhová, abych tomu věřila. Kterak by se vtěsnaly celé šaty do takého oříšku? Nechám si je a nerozloupnu ani jeden." Strčila oříšky opět za ňadra, vzala vědra a brala se po své práci. Když šla spat, zaobalila si oříšky do plátna a schovala do truhly. Přišla neděle, sestry se oblékly do nových šatů a hnaly se do kostela jako dvě pávice. Matka i otec i všechna chasa odešli do kostela, a jen Anuška musela zůstat doma, oběd

chystat a dům hlídat. Když všecko uklidila a oběd přistavila, sedla na truhlu a plakala. „Ach Bože, kdybych mohla také jednou do toho božího kostela jíti, je prý tam jako v nebi. Ale co, kdybych i mohla, kterak bych tam vešla v těch starých kanafasových sukních? Vždyť by se mně lidé vysmáli. Kdyby to tak pravda bylo, co ta žabička povídala? Nu, ať to je tak nebo tak, rozloupnu alespoň jeden, zůstanou mi ještě dva.“ Napřed si utřela režnou zástěrou slze s oček, potom vyndala z truhly ořech, vytáhla z kapsy kudličku a rozloupla ho, jen to luplo.

„Tatíčku nebeský! Snad je to přece pravda!“ vykřikla, když oříšek rozlouskla a něco se v něm zablýsklo. Sedla na truhlu a zpovolna to rozdělala. Nejdříve vytáhla růžové šaty celé stříbrem vyšité, stříbrný pás, bílý závoj jako pavučinu, perlový skvost a stříbrem vyšité bílé střevíčky.

„Bože, Božíčku! To že je pro mne? Jakpak to jen na sebe obléknu? Ale však ono to nějak půjde; oběd se vaří, naši nepřijdou ani za dvě hodiny domů, ustrojím se a podívám se do kostela.“ I šla honem, čistě se umyla a začala se strojit. Všecko bylo, jako by to na ni ulil. Konečně si vpletla do vlasů řadu perlí, přehodila závoj a šla, jen to na ní šumělo. U dveří se pokropila svěcenou vodou, řkouc: „Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou! Andělíčku můj strážníčku, dům za mne opatruj!“

V kostele se lidé rozstupovali a šli stranou, aby mohla Anuška kupředu, neboť myslil každý, že je to nějaká vznešená kněžna. Posadila se zrovna naproti sestrám. Co vešla, již sestry na Otčenáš ani nepomyslily, hledíce jen na perle a na krásné šaty té neznámé kněžny. Že to je Anuška, to by si do své smrti nebyly pomyslily. Než byl v kostele ještě někdo, komu Anuška do oka padla. Mladý kníže, jemuž zem náležela, jel skrz město, a zašed do kostela, spatřil Anušku. Ačkoliv nemohl tvář skrze závoj dobře rozeznat, přece se domýšlel podle vzrůstu a celé postavy její, že

musí býti hezká. Ptal se toho, ptal se onoho, ale žádný o ní nevěděl. Čekal až půjde z kostela; ale Anuška se pomodlila Otčenášek, trochu se v kostele poohlédla a běžela domů. Než se kníže za ní protlačil, nebylo jí už ani vidět.

Doma se honem svlékla, srovnala šaty do oříšku, zavřela truhlu a pospíchala do kuchyně v domnění, že bude na krbu tma a v hrncích prázdno. Ale oheň praskal a oběd se vařil.

„I zaplať Pánbůh, že se to tak podařilo." Nyní si popílila a za chvilku bylo všecko hotovo. Rodiče a sestry přišly domů a Anuška jim vyběhla s učazenou tváří vstříc.

„Dnes jsi měla být v kostele, to tam byla krásná paní," pravily sestry, aby Anušku jenom poškádlily.

„Hm, já ji také viděla."

„Kdes ji viděla?"

„Seděla jsem na naší hrušce, když šla okolo."

Tu chvíli poručily zlostné sestry, aby pacholek hrušku podsekl. Celý týden nemluvily o ničem jiném než o krásné paní a o mladém knížeti, jak za ní pospíchal a všude ji hledal.

Druhou neděli odešlo zase všecko do kostela. Tu si také Anuška všecko přichystala, umyla se a šla se ustrojit. Rozloupla druhý oříšek a vyndala šaty oblakové, perlami a diamanty vykládané, diamantový skvost, bílý závoj a bílé střevíčky.

„Kdyby mne sestry poznaly v těch šatech, ony by mne ukřižovaly. Ale musím se na toho knížete také podívat, však jsem jakživa takového pána neviděla." U dveří pokropila se opět svěcenou vodou, řkouc: „Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou. Andělíčku můj strážníčku, dům za mne opatruj!" Potom pospíchala ke kostelu. Lidé se již chvíli dívali, jestli opět přijde, a sotva ji zahlídli, tu se každý uctivě poklonil a kupředu ji pustil. Když udělala Anuška kříž, mrkla na pravou stranu,

kde stál mladý kníže, ale rychle se odvrátila a tvář se jí zapálila, neboť se potkalo její oko s ohnivým zrakem knížete. Srdce jí začalo klepat a ouzkost ji jala taková, že by se byla raději v kuchyni viděla.

Jak bylo po pozdvihování, náhle se zdvihla, proklouzla skrze zástup jako mník a pospíchala domů. Kníže se tlačil v patách za ní, ale již jí nezastíhl.

„Nu, viděla jsi dnes také kněžnu?“ ptaly se sestry, když přišly z kostela.

„Ovšem že viděla, seděla jsem na brance,“ odpověděla Anuška.

Hned poručily sestry branku shodit. Celý týden byla zase řeč jen o knížeti a o cizí kněžně. Anuška se těšila na neděli a chvílemi si také na krásného knížete vzpomněla. Časněji než kdy jindy vybrali se třetí neděli všickni do kostela. Jakmile byli za vraty, Anuška všecko přichystala a běžela se strojit. V tom třetím oříšku byly šaty perlové barvy, zlatem draze krumplované, zlatem lemovaný závoj, rubínový skvost a zlatem vyšívané střevíce. Tenkráte si nemohla vlasy dost pěkně a hladce uplést a dlouho to trvalo, než si vrkoč urovnala a drahými kameny ozdobila. Konečně se zahalila skvostným závojem, namočila podlouhlý prst do kropeničky pravíc: „Mžitka za mnou, mžitka přede mnou, Pánbůh sám nade mnou; andělíčku můj strážníčku, dům za mne opatruj!“ Nato pospíchala jako srnka ke chrámu Páně.

Dávno již hleděl kníže na dvéře, brzo-li do nich kněžna vkročí. „Tenkráte mi neuteče; já ji musím vidět, musím vědět, kdo je.“ Měl to chytře nastrojeno. Dva vozy chvoje stály blíže kostela a pacholci měli poručíno, jak vejde paní do kostela, aby chvojem cestu zatarasili. Myslil kníže, dříve než by chvoj přelezla, že jí dostihne.

Anuška vešla do kostela, poklonila se na obě strany, klekla a nábožně se začala modlit. Modlila se za všechny,

za dobrého otce i za zlou matku a za zlé sestry, potom také za mladého knížete, který tak toužebně na ni hleděl. Po modlení udělala kříž, jedním očkem koukla na knížete a chvátala domů. Tu vidí před kostelem hromadu chvoje. Ale což si z toho Anuška dělala, ona byla zvyklá přes chvoj skákat! Podkasá si perlové šaty, a jak by letěl, octne se na druhé straně. Než jeden střevíc zůstal ve chvoji.

Kníže se protlačil z kostela, a když spatřil zlatem vyšitý malinký střevíček, smutně ho zdvihl a schoval.

Tu se přikrade k němu stará žebračka a šeptá: „Milostivý kníže, ta paní je dcera z onoho domu, já ji znám.“ Přitom ukázala prstem na domek Anuščina otce.

Než se kníže ohlídl, byla žebračka pryč. „Ta stará mne má asi za blázna? Než může dost být, že se tam ta paní schovala a že ji tam znají.“ To řka, dal se na cestu k domku.

Zatím skládala Anuška šaty do oříšku a jedna slza za druhou se jí po lících kotálela. „Dobře tatíček říkává, ať každý nosí, co se pro něho sluší! Ó že jsem ty oříšky rozloupla a těm šperkům se zavést dala; co z toho mám? Že mne již na světě nic těšiti nebude. Ta nešťastná žabička, co mi to poradila! K tomu jsem ještě střevíc ztratila. Copak s ním asi ten hezký pán počne? Ach Bože! Bože! darmo na něho myslit!“ S takovým vzdycháním a naříkáním odstrojilo se nebohé děvče a šlo do kuchyně. Přišly sestry domů, ale ona se ani neptala, ani neodpovídala.

Právě se chystali k jídlu, tu přijede na dvorek krásný vůz s čtyrmi koňmi a v něm sám kníže pán. Otec vyběhne ven, ale tu vchází už kníže do světnice.

„Je pravda, že máte dceru?“ ptal se, když byl pozdravil.

„Máme, milostivý kníže!“ odpověděla žena a mrkla na muže, aby mlčel.

„Když jsem šel dnes z kostela, našel jsem střevíc a umínil sobě, že ta, která ten střevíc obuje, bude mou chotí. Kde je vaše dcera?“

„Odpusťte, milostivý pane! Ona je tuze stydlivá a sotva by před vámi střevíc oblékla; dejte mi ho do ruky, já půjdu k ní do komůrky."

Kníže jí ho dal a myslil, že má již vyhráno.

Chytrá matka vzala střevíc a vešla do komory, kde dcery s všetečností čekaly, až je zavolá. „Holky!" pravila matka, „seberte rozum dohromady! Jedna z vás bude kněžnou." Tu jim všecko povídala a držela střevíc vzhůru. Baruška ho popadla, aby ho první obula; ale noha byla skoro o půl paty větší.

„Nic platno, chceš-li být kněžnou, dej si kus paty uříznout!" radila matka.

„To dám," odpověděla odhodlaně Baruška. Matka jí kus paty uřízla a ona střevíc obula. Potom se přistrojila a šla ke knížeti. Když se kníže přesvědčil, že střevíc obula, nemohl nic říci, ač se mu zdálo, že je trochu menší a ne tak hezká, jako si cizí paní představoval. S radostí ji rodiče požehnali a kníže sedl s nevěstou a s matkou do svého vozu. Měl ale malého psíka, který s ním všude chodil. Když ujeli kus cesty, začal pejsek štěkat: „Haf, haf, haf, náš pán si veze bezpatou ženu!"

„Co to povídáš, pejsku?" ptal se kníže a zavolal ho k sobě.

„Haf, haf, haf, náš pán si veze bezpatou ženu!" zaštěkal psík po druhé.

Tu se obrátil kníže k Barušce a poručil, aby vyzula střevíc. Celá bledá učinila nevěsta, jak kníže velel, a ukázala zavázanou patu.

„Ty podvodnice, tak jsi mne chtěla ošálit? Tu chvíli jdi mi s očí. A ty," obrátil se k matce, „pověz, kde je ta paní, jížto střevíc náleží. Ona prý je skryta v tvém domě."

„Ach odpusťte, milostivý kníže! Já za to nemohu, ona nechtěla jíti a poslala sestru; je-li ta stydlivá, je tam ta ještě stydlivější. Než když poroučíte, musí vám býti po vůli."

Vzala střevíc a šla k Dorotce, myslíc, že se jí to snad po druhé lépe podaří. Dorotka nemohla ale pro palec do střevíce.

„I co je o palec, uříznem ho," pravila matka.

„Ráda si to dám udělat, jen když budu kněžnou," řekla Dorotka, dala si palec uříznout a matka ji vedla ku knížeti. Ačkoli se zdála býti stejné velikosti s neznámou a tváří krásnějších než Baruška, přece se knížeti ještě nelíbila. Než při tom všem vzal ji s sebou.

Tu začne zase nešťastný pejsek: „Haf, haf, haf, náš pán si veze bezprstou ženu!"

„Co ten psík zase štěká?" pravil pán a volal ho k sobě.

„Haf, haf, haf, náš pán si veze bezprstou ženu," opakoval pes.

Tu se opět kníže na nevěstu obořil, a střevíc musel s nohy. I viděl opravdu, že jí palec schází.

„Vy ošemetnice, tak tedy mne šidíte? Nyní je míra dovršena a vy trestu neujdete. Koho máte zde skrytého?"

„Ó milostivý kníže! Krom několika služebných děveček není tu nikoho."

„A kde jsou, přiveďte je sem."

Muž běžel, na celém těle se třesa, pro chasu, rád by byl také Anušku přivedl, ale bál se ženy.

Když kníže buclaté, zavalené děvečky spatřil, kroutil hned hlavou, že to žádná není. „A jinou ženskou již v domě nemáte?" ptal se konečně, celý mrzutý, že ho žebračka podvedla.

„Máme ještě jednu dceru, milostivý kníže!" ozval se tatík bázlivým hlasem, „ale ona je vždy tak usmolená a tak hloupá, že ani mezi lid nejde."

„Kde je? Přiveďte ji ke mně."

„Snad se někam schovala, já pro ni dojdu."

Sestry zlostí zčervenaly jako pivoňky a stará pravila sípavým hlasem: „Ten náš táta nemá kusa rozumu a dělá

nám jen hanbu, jako ta usmolená husa; ani se k ní nechci hlásit co matka."

Anuška nebyla ani v kuchyni ani ve dvoře, seděla na půdě na truhle a plakala, až jí srdce usedalo. Proč, to sama nevěděla! – Když kníže přijel a Barušku do vozu sázel, bodlo jí to k srdci, a nemohouc dole vydržet, utekla na půdu a plakala. Ráda by byla ze světa prchla, kdyby byla věděla kudy. Tu slyší někoho přicházet. Byl to tatíček. „Anuško, máš jít dolů, kníže tě chce také vidět."

„Kníže, povídáte, že mne chce vidět? Což neodjel s Baruškou?"

„Ba ovšemže ne; kdož ví, kdo mu to napískal, že je v našem domě ta paní, kterou v kostele viděl. Máma byla takový blázen a vydávala holky jednu po druhé za ni, ale on to poznal; teď se zlobí a chce všechny ženské vidět. Pojď jen a nestyď se."

„No, tak počkejte v dole, tatíčku, já se trochu ustrojím."

Tatík šel a Anuška se začala strojit do šatů perlových, zlatem vyšívaných. Srdce jí tlouklo, strach a naděje se na její andělské tváři zrcadlily. „Co mi řekne? Zdali mne nepotrestá, že já chudá děvečka do takových šatů jsem se ustrojila a jej oklamala?" S takovým rozjímáním kráčela dolů.

„Pro všecky svaté!" vykřikl tatík, když ji spatřil. „Kde jsi vzala ty šaty, Anuško?"

„Jen pojďte, já vám to povím." Zakryla se závojem a šla s otcem na dvůr, kde kníže jako na trní čekal.

„Kde se tu vzala ta krásná paní?" ptaly se sestry a jako u vidění hleděly jedna na druhou. Ale kníže byl jedním skokem u Anušky.

„Proč skrýváš, panno, tvář svou spanilou a utíkáš přede mnou? Nechciť tobě ublížit, neboť toužím po tvém pohledu, jako ve tmě bloudící poutník po záři sluneční."

„Ach, milostivý kníže! nemluvte tak ke mně; vy se mej-

líte. To je můj otec a já jsem jen chudé děvče.“ Přitom odhalila Anuška závoj a z té nevinné milostné tváře zasvitlo knížeti tmavohnědé oko, jehož blesk duši jeho co střela projel.

„Nevěřím tomu, co povídáš, chudé děvče nemůže nosit tak drahý oděv.“

„Že je naše dcera, to je boží pravda,“ vskočila knížeti do řeči matka, neboť zlostí všecko v ní vřelo, že se má nenáviděná dcera snad kněžnou státi. „Ale kde ty šaty vzala, to nevím. Nyní mluv, ty nezdárné stvoření, kdo ti dal ty šaty?“

„Odpusťte, pane! Otec můj přinesl mi z jarmarku tři oříšky a v těch byly ty šaty. Já je vzala do kostela, myslíc, že mne žádný nepozná. Nemyslila jsem, že z toho takové pohoršení pojde.“

„Neboj se, drahá, neboj, ono se ti nic nestane. Zde máš moji ruku, jestli se ti líbím, pojď se mnou.“

Anuška zůstala při těch slovech, jako by ji šarlatem pokryl, a slze skropily těžké roucho; ale když jí kníže ruku podal, vložila svou ráda do ní.

Sestry vidouce, že se opovržená Anuška kněžnou stala, začaly plakat a vrhly se jí kolem krku, jako by ji Bůh ví jak nerády ztratily, zatím ale plakaly samou zlostí. Jen otec ji s radostí požehnal a z upřímného srdce jí štěstí přál. Když sedala Anuška do vozu, přiběhl pejsek, začal se lísat a štěkat: „Haf, haf, haf, náš pán nám veze krásnou paní domů!“

„To zvíře bylo moudřejší než já,“ řekl kníže a lichotil chytrému psíku. Nato sedl k své krásné Anušce, kočí práskl do koní a oni ujížděli jedním cvalem k domovu.

Když zmizela Anuška domácím s očí, obrátil se hněv sester a matky na ubohého otce a jako zhoubný příval hrnul se proud jedovatých slov z jejich úst.

„To je hezky,“ obořila se stará a podepřela boky, „na

mne jsi huboval, že těm dvěma pochlebuji, a což jsi ty lepšího? Takové drahé šaty koupí té špinavé nemotorné smolnožce, která nám jen hanbu plodila, a zapomene na ty, ku kterým každý hledí, o kterých každý povídá. To jsi otec?"

„Jen se upokoj, když nevíš, jak se to stalo," chlácholil muž. „Což jsem věděl, že jsou v oříškách šaty? Bůh jí to nadělil za její hodnost a za její dobrotu. Vy jste se jí dost natýraly a ona všecko trpělivě snášela. Nyní je šťastna!"

„Ó jen ji zastávej, však se toho dost brzy dočkáš, že ji kníže nazpět přivede. To by byla šikovná kněžna. Nyní ale musíš Barušce a Dorotce právě takové šaty zaopatřit, když víš o keři, kde tak drahé oříšky rostou."

„Ale Bože, což na mně žádáte? Vždyť jsem vám řekl, že –"

„Nevymlouvej se," přetrhla mu řeč stará, „my nejsme tak hloupé, abys nám mohl ukazovat straky na vrbě. Jestli nám šaty nepřineseš, tak si jdi k tvému miláčkovi a k nám se více nehlas."

By to štěkání déle poslouchati nemusel, šel nebohý tatík raději z domu a umínil si, že jim ořechy přinese, ať jsou jakékoliv. Šel tedy opět k tomu keři, o nějž byl prvé zavadil, a utrhl tři ořechy. Přitom si ale hned umínil, že odejde k Anušce, jakmile dcerám ořechy odevzdá. Když viděly otce přicházet, běžely mu naproti, neboť myslily, že jim jistě šaty nese. Honem mu oříšky z ruky vytrhly a každá jeden rozloupla. Ale nastojte! Z každého oříšku vyskočil na tři lokte dlouhý had, otočil se každé kolem krku a zadusil je. Zmodralé padly na zem, ta se pod nimi slehla, i nezůstalo po nich ani památky. Nikdo pro ně slzy neumořil! –

Kníže miloval Anušku více a více a do smrti nelitoval, že si ji za manželku vyvolil.

O MLUVÍCÍM PTÁKU, ŽIVÉ VODĚ A TŘECH ZLATÝCH JABLONÍCH

V JEDNOM MĚSTĚ BYL MLADÝ, SVOBODNÝ KRÁL. Jedenkráte večer chodí po zahradě a přijde až k zahradníkovu domku. Již z daleka slyší nesmírný chechtot a hovor z otevřeného okna. Tiše se přikrade pod okno a poslouchá.

„Když jsme již v takovém bláznovském hovoru," ozval se hlásek ženský, „tak si ještě povězme, co by si každá z nás přála. Nejdřív ty, Marketko, jakožto nejstarší, pověz, co bys chtěla?"

„Já?" odpověděla Marketka, „já bych si přála, aby si mne vzal královský kuchař. Ráda dobré jím a to bych měla každý den něco s královského stolu."

„I jaks chytrá. A co bys ty sobě přála, Terezko?"

„Já bych si přála, aby si mne vzal královský cukrář, protože ráda sladké věci mlsám."

„Ó vy labužné jazýčky," zvolal první hlásek, a nato se daly všechny tři do smíchu.

„Ale když jsme my tobě řekly, Johanko, co bychom si přály, pověz i ty nám, co ráčíš," ozvala se Marketka.

„Hned se to dovíte. Já bych si přála samého krále. Měla bych pěkné šaty, dobré jídla i sladké cukrovinky."

„Teď my se tobě vysmějeme za tvou chytrost; nám se může spíše cukrář i kuchař dostat než tobě král."

Nato bylo smíchu dost a dost. Král se pod oknem také zasmál a po chvilce odešel. Přijda domů, ptal se komorníka, co za ženské v zahradníkově domku bydlí, a komorník řekl, že jsou to zahradníkovy tři dcery: Marketka, Terezka a Johanka. I poručil král, aby komorník druhý den ráno pro ně šel a ke králi je přivedl.

Holky leknutím celé zbledly, když přišel druhý den ráno komorník s vyřízenou, aby šly ku králi.

„Co jste vyvedly, vy nešťastnice?“ ptal se jich otec. „Jestli přijdu skrze vás do nějaké hanby, půjdete mi všechny tři s očí, to vám povídám.“

„Nedělejte si, tatínku, žádných vrtochů,“ odpověděla Johanka, nejhezčí, nejlepší a také nejsmělejší ze všech. „My nic neudělaly. Král si nejspíše zamanul, abychom my teď věnce a kytky do jeho pokojů vázaly a ne vy. To to bude, nic jiného.“

Nato se děvčata slušně přistrojily a šly s komorníkem ku králi. Král se procházel po pokoji. „No vedeš ty tři nevěsty?“ pravil, když komorník s nimi vešel. „Která tedy z vás třech jmenuje se Marketka?“ ptal se, když děvčata poklonu složily, a jeho oko poletovalo s jedné na druhou.

„Já,“ ozvala se Marketka a sklopila oči.

„Tys tedy sobě včera večír mého kuchaře přála?“

Tu zůstaly holky, jak by je šarlatem pokryl, neboť věděly hned, kam král bije. Nejvíce však ze všech zapýřila se Johanka.

„Nemusíš se červenat, což je z toho? Když bys kuchaře ráda, máš ho mít.“ Při těch slovech otevřel dvéře u vedlejšího pokoje a kuchař vešel.

„Ach odpusťte, milostivý králi!“ prosila Marketka a klekla na zem, „to byla jen tak bláznová řeč.“

„Nu, teď se ti to vyjevilo. Což nechceš tvého ženicha?“

„Inu, když to musí být, proč bych nechtěla,“ odpověděla Marketka, když viděla, že král nežertuje.

„Jednu jsem odbyl; kterápak z vás dvou chtěla být cukrářkou?“ ptal se král zase druhých.

„Já,“ šeptala Terezka, vidouc, že zapírání nic platno není.

Zase otevřel král dvéře, vyvedl druhého ženicha a dal ho Terezce, která se nehněvala.

„A tys chtěla mne?“ ptal se Johanky a pozdvihl jí ku-

latou bradičku. „Tak se na mne podívej, zdali se ti budu líbit?“

„Netrestejte mne za to, nejmilostivější králi!“ prosila Johanka, a kleknouc pozdvihla uslzené oči ku králi. „Byla to řeč do větru. Kdož se nadál, že posloucháte.“

„Jsem rád, že jsem poslouchal; neboť jsem po půl světě nevěstu hledal, nemysle, že bych ji tak blízko najíti mohl. Náhoda mne k tomu přivedla. Nuže, milá Johanko, chceš být mou královnou?“

Ještě jednou se Johanka králi do očí podívala, a znamenajíc, že to opravdu myslí, usmála se a řekla: „Ano!“

Nyní měla každá, co si přála. Ale od té chvíle, co král Johanku svou nevěstou nazval, uhnízdila se v srdcích sester zášť proti ní; neboť jí štěstí záviděly. Za několik dní byla králova svatba a Johanka zahradníkovic stala se královnou. Zůstala však tak dobrá a vlídná ke každému jako dříve, a tím více ji král i lid miloval. Jen dvě duše byly, které neustále na to myslely, jak by ji se světa zhladit mohly, a to byly její vlastní sestry. O tom neměla ale mladá královna žádného zdání a chovala se k sestrám jako doma.

Časem roznesla se po zemi zpráva, že se cítí mladá královna býti matkou. Každý se z toho radoval, ale nejvíce ovšem král, který se té chvíle již ani dočkati nemohl. I sestry očekávaly ten den s nedočkavostí, ale z jiných příčin. Pod záminkou, jako by se bály, aby se královně nic zlého nepřihodilo, hlídaly ji neustále, ani chvíli ji neopouštějíce. Konečně královně Pánbůh pomohl a ona porodila roztomilého synáčka. Žádný jiný u ní nebyl než sestry; ale ty měly již všechno přistrojeno; jak se dítě narodilo, daly je do vysmoleného koše a pustily po řece. Královně ale podstrčily štěně.

Jaké bylo leknutí královo, když mu to uděšené ženy vypravovaly! Než on miloval ženu svou nade všecko, miloval ji náruživě, a proto ukryl smutek do hlubin srdce

svého a pospíšil k ní, aby ji potěšil. A Johanka měla potěchy zapotřebí. Co se o svém nešťastném porodu dověděla, nemohli ji ani k sobě přivést, strachem a bolestí padala z jedné mdloby do druhé. Teprv když k ní manžel přišel a ji těšil, poněkud se upokojila. To však sestry nechtěly. Ony myslily, že ji dá král hned zabít.

Královna byla zase zdráva, ale od té doby neviděl ji nikdo veselou.

Musíme se podívat, co se s tím nemluvnětem na řece stalo. V sousedství krále byl bohatý kníže; neměl ženy ani dětí, ale měl všeho dost. Nejmilejší byl mu lov a zahrada. Nebyl-li v lese, byl v zahradě, kterouž měl zřízenou jako jediný ráj. Jednoho dne se prochází po té zahradě a přijde až ke břehu řeky. Tu vidí zdálí něco po vodě se houpat, čeká, až se to přihoupá, a potom to vytáhne. Byl to koš a v něm novorozené dítě. S outrpností vzal je kníže a vlastní rukou do svého zámku donesl. I svolal hned ženy a dal rozkaz, aby o děťátko všecku péči měly. Kníže byl pán velmi šlechetný a dobrý, se žádným nic neměl, a vždy jen o samotě leta trávil. Jeho služebníci měli zlaté časy, ale oni by byli duši za pána dali, jak ho milovali. Když jim dítě odevzdal, sběhly se ženy dohromady, ta je vzala k prsu, ta vzala plátno, stříhala pleny, ta šila, ona chystala lůžko; než minulo několik hodin, bylo děťátko přistrojeno jako jezulátko. Kníže měl z něho radost, jako by jeho vlastní bylo, a dal mu říkat Jaromír. Dověděl se za nějaký čas, co se v královském městě přihodilo, ale po dlouhém rozmýšlení umínil si, že nevrátí dítě nazpátek, nýbrž že je vychová, jak se na prince sluší a patří, a teprv až bude v letech, že mu poví čí je a rodičům ho navrátí.

„Beztoho," myslil u sebe, „že to je spiknutí nepřátelské proti králi, a kdybych mu dítě vrátil, oni by se o ně tak dlouho pokoušeli, až by je se světa zhladili. Nechám si je zde a udělám z něho řádného muže." A tak to také udělal.

Zapověděl všem služebníkům pod ztrátou služby, aby se žádný o dítěti nezmiňoval. Služebníci byli pánu poslušni, a kdyby je byl krájel, nebyl by ze žádného slova dostal.

Po nějakém čase cítila se královna opět matkou! S nesmírným strachem očekávala tenkráte osudnou hodinu. Sestry měly zase koš uchystaný! Ani minutu ji neopustily, a jakmile syna porodila, položily ho do koše, pustily po vodě a místo něho podhodily štěně. Když to králi povídaly, byl jako blázen a srdce mu bolestí div nepuklo. Ale i tenkráte ženu těšil a hoře před ní skrýval. Opět se to sestrám nepodařilo, jak chtěly!

Každý člověk má více nepřátel než přátel, a obzvláště ten, komu štěstí přeje. Měli sice lidé Johanku rádi, ale přece jich byl větší počet, kteří jí štěstí záviděli anebo ji docela ani neznali; a z většího dílu to bylo její vlastní pohlaví. Když se roznesla zpráva o jejím neštěstí, mnohý tomu nevěřil a řekl, že v tom něco jinšího vězí, někteří zase říkali, že je to trest Boží, a tak si to každý jináče vykládal.

Malý synáček ve vysmoleném koši plaval zase po vodě až ku břehu zahrady, když tam, řízením Božím veden, kníže právě přišel. Sotva koš spatřil, s větší ochotností než po prvé jej vytáhl, neboť se domníval, co v něm asi skryto jest. Honem vzal zkřehlé dítě a odnesl je domů. Ženám, které měly na opatrování Jaromírka, odevzdal nyní i Jaroslávka.

Po třetí byla královna matkou! Sestry se od ní ani nehnuly a královna tomu byla povděčna, protože se k ní oulisně chovaly a ji těšily. „Lépe, když ony u mne budou, než cizí," myslila si královna. Nevědělať ubohá, jak trpký kalich jí ty vlastní sestry připravily. Došel čas a královna porodila dceru. Ale v okamžení byla pryč a místo ní leželo štěně v plenkách. Sestry rychle ji opustily a s ošklivostí to králi vypravovaly, pobízejíce ho a přemlouvajíce, aby dal tu čarodějnici od sebe, by mu déle královské lože nehano-

bila. Přišli i druzí dvořenínové a domlouvali králi, aby nezarmucoval celou zem a dal ženu od sebe.

Nevyhasla posud v králově srdci láska k Johance, ale slyše na své uši, jak královnu proklínají, musel k rozvedení svolit. Poručil tedy, aby vystavěli u lesa žalář a tam královnu zavřeli, jižto více ani vidět nechtěl. Sestry dělaly, jako by jim to bylo bůhvíjak líto, a prosily krále, aby jim dovolil, Johanku do žaláře dovést a tam ji obsluhovat, což král milerád učinil, v domnění, že bude v nejlepších rukou. Když byl žalář hotov, odvezly ji tam a daly ji zazdít. Darmo prosila, darmo naříkala, sestry zůstaly jako z kamene a nešly dříve od žaláře, dokavad neumlknul hlas Johančin. O tom však král nic nevěděl, neboť zakázal přísně, aby se nikdo neopovážil o Johance slova promluviti. Sestry vládly v domě jako dříve a chránily se, švagra na nebožku upamatovati. Otec umřel lítostí hned po prvním nešťastném porodu dceřině, a tak si nevzpomněl žádný na nevinnou Johanku, leč nešťastný její manžel, který na ni zapomenouti nemohl.

Necháme je teď a půjdeme k nebohým sirotkům. Jako prvé chlapce, ulovil kníže i děvčátko a dal mu říkat Růženka. Byly to rozmilé děti a kníže s nimi užil tisícerých radostí. Nebyl by je za celý svět od sebe dal, obzvláště když se dověděl, co se v královském městě událo. Děti se nemohly lépe míti než u něho. Dokavad byly malé, měly obsluhy se všech stran, a když byly větší, obíral se s nimi kníže sám, bral je do zahrady, do lesů a všemu je učil, čeho jim, co budoucím králům, potřebí bylo. Jako každé zrno v úrodnou zem vsazené ujme se a užitek přináší, tak padaly blahodějné slova do kypré půdy dětinského srdce, by se v něm ujaly a později svou úrodou národ blažily.

Když byla Růženka starší, stala se též účastnou jich vyučování; potom také s nimi v zahradě kopala, sázela květiny a štěpovala stromy. Než když se učili bratři střílet,

jezdit, šermovat, aneb šli s otcem na lov, sedávala Růženka u své chovačky, učila se příst aneb jiným ženským pracem. Umínil si kníže, až budou bratři ještě starší, že je pošle do světa na zkušenou a teprv, až se vrátí, že jim poví, kdo jich otec, a že je k němu dovede.

Staré přísloví: „Člověk míní, Pánbůh mění!“ Co si kníže umínil, toho se synové nedočkali. Jedenkráte přišel s nimi z lovu domů, a sotva dosedl, ranila ho mrtvice. Tu bylo nářku, tu bylo pláče bez přestání. Ubozí mysleli, že jsou nyní docela opuštěni, a nemohli ztrátu tak dobrého otce oželet. V domě nebylo již mnoho starých služebníků a z těch nebyl by žádný pro všecko na světě dětem řekl, že to nebyl jich otec, jelikož žádný z nich nevěděl, čí vlastně jsou, a každý jim za jich dobrotu, laskavost a přívětivost knížecí dědictví přál.

Tak se těšily nyní děti mezi sebou! Ale nebyly to již děti. Jaromír byl osmnáct, Jaroslav sedmnáct a Růženka šestnácte let. To byli mládenci, jako jaré doubce, a to byla panna, jako rozkvetající poupě. Oni ji svými větvemi chránili, ona je svou vůní blažila. Jaromír a Jaroslav Růženku na rukou nosili a Růženka bratrům pomyšlení udělala. Běda tomu, kdo by byl Růžence slovem ublížil. Lásce a svornosti je otec naučil. „Srovnávejte se, milujte se, pomáhejte jeden druhému a nikdy nepadnete!“ Tak jim říkával a dával všelijaké příklady, jak mnoho zlého nesvornost v národu i v rodinách působí. A jeho naučení bylo plamenným písmem v srdce jejich vryto.

Za nějaký čas po otcově smrti vyšli si oba bratři do lesa na lov a přikázali služebníkům, aby žádného do zámku nepouštěli, dokud by se nevrátili. Sotva bratři paty vytáhli, přišla k vratům stará babička a prosila o almužnu. Služebníci jí něco dali a poslali ji pryč; ale ona prosila, aby ji pustili k slečně, že si vyprosí něco starého na sebe. Sloužící mysleli, že ta baba slečně neuškodí, a pustili ji do zámku.

Růženka se toulala po zahradě a žebračka stála u zahradních dveří a čekala, až slečna vyjde. Po chvilce přiběhla Růženka, a když žebračku viděla, hned ji vzala za ruku a s outrpností ji vedla do zahrady, posadila ji na sedátko a dala chutného ovoce, jež byla dříve natrhala. „Tak, tak, matko, pohovte si a najezte se, budete umdlena; až si odpočinete, vyhledám vám nějaký šat."

„Ach, milostivá kněžno! jak jste vy předobrá, že mne, chudou žebračku, tak opatrujete. Bůh vám to stokrát zaplať!"

„Mám dost radosti, že vám to tak chutná. Proč bychom neposkytli potřebnému, vždyť nám Bůh nadělil. Hleďte, jak se stromové tíží ovoce prohýbají, jak to všude květe a se zelená, až je mílo na to se podívat."

„Ba právě, milostslečno, že je. Ale ještě pěknější by ta zahrada byla, kdyby v ní tři věci byly."

„A co by to bylo za věci? Povězte mi o nich!"

„Ó milostslečno! ty nejsou k dostání. Je to mluvící pták, živá voda a tři zlaté jabloně."

„Něco takového snad ani na světě není, babičko?"

„I je, ale žádný to nemůže dostat, protože je to na vrchu lidskému tvoru nepřístupném. Ale kdybyste to měla ve své zahradě, byla by desetkráte krásnější a z daleka široka by se chodili lidé na ni dívat."

Růženka neříkala nic, ale pořád jí to leželo v hlavě a dlouho byla již babička zámek opustila, když Růženka ještě po zahradě chodila a neustále na ptáka, na vodu a na jabloně myslila. Tu přišli bratři z lovu domů; sestra jim běžela vstříc a hned jim to vypravovala. „Milí, zlatí bratříčkové! Kdybych ty tři věci dostala, zbláznila bych se radostí."

„Jestli v tom celá tvoje blaženost záleží, tedy ti to zaopatříme. Beztoho nás chtěl nebožtík otec poslat na zkušenou," pravil rychle čilý Jaroslav.

„A kdo bude sestru chránit?“ ptal se povážlivý Jaromír. „Na to jsi nepomyslil, hleď! Pročež zůstaň doma u sestry, a já sám na cestu se vydám.“

Tu teprv Růženka nechtěla bratry pustit a svých přenáhlených slov želela; ale bratři již od svého upustit nechtěli a konečně, rozhodnuvše mezi sebou, zůstali na tom, že Jaromír do světa půjde a Jaroslav že u sestry zůstane.

Za několik dní byl Jaromír na cestu přichystán. Když se loučili, dal Růžence perlový růženec a pravil: „Každý den se ten růženec pomodli; dokud půjdou zrna perlí jedno od druhého, budu zdráv, jak zůstanou při sobě, budu mrtev.“

S pláčem si pověsila Růženka drahou památku nad lože a s bratrem se rozloučila. Nyní byli s Jaroslavem sami. Za celý běh mladého věku ani půl dne jeden bez druhého nežil, což divu tedy, že se jim oběma po Jaromíru stýskalo a že jim scházel ve všech koutech. Den jak den se modlila sestra na perlovém růženci za bratra a vždy jí padalo zrnko za zrnkem. Dvacátý den ale, když ho vzala do ruky, tu zrna vázly a nechtěly živou mocí od sebe. I začala Růženka hořce plakat a naříkat: „Ach můj milý bratříčku! Ty jsi mrtev, a já nešťastná jsem toho příčinou!“

Tak bědovala, až k ní bratr přiběhl; dověděv se o příčině žalosti její, všemožně jí to vymlouval, že tomu nemusí tak být, třebas to byl bratr řekl. Ale ona si to nijak vyvrátit nedala, a slze jí po lících jednou stokou tekly.

„Jsi-li spokojena, sestřičko, půjdu Jaromíra hledat,“ navrhl Jaroslav, neboť mu Růženčin žal srdce svíral.

„Jdi, můj zlatý bratře, jdi, já se budu za tebe modlit. Ze zámku se ani nehnu, a zůstanu zde mezi svými.“

Přistrojil se tedy Jaroslav na cestu. Když se s Růženkou loučil, dal jí nůž a řekl: „Tím nožem si krájej každý den chléb; dokud zůstane čistý, budu zdráv, až chytne rez, bude se mnou zle. Myslím však, že se i s bratrem zdráv navrátím.“

Růženka plakala a schovala milou památku do skříně. Jaroslav odejel a Růžence se nesmírně stýskalo. Den jak den krájela nožem chléb, ale nůž byl čistý, až do dvacátého dne. Tu jak spatřila Růženka rezivé skvrny, plakala ještě více než dříve: „Ó já nešťastná, co jsem to učinila, že jsem oba bratry zabila.“ Konečně když se utišila, umínila sobě, že půjde sama bratry hledat. Dost ji staří služebníci zrazovali, ale ona si nedala říci, ustrojila se do špatného šatu, vzala peníze a šla.

Dlouho chodila po světě, mnoho nesnází přetrpěla, ale na stopu svých bratrů nepřišla. Jedenkráte zabloudila v tmavém lese a nijakým způsobem cestu nalézti nemohla. Již jí počínalo být ouzko, kterak to asi bude, až přijde noc; tu spatří chaloupku a před ní starečka v poustevnickém oděvu. Potěšena spěchá k němu.

„Bůh tě žehnej, dcero sličná! Posaď se vedle mne, povím ti, kde bratry najdeš a jak je vysvobodíš.“ Těmi slovy vítal starec Růženku.

„A jak můžete, starečku, vědět, že své bratry hledám?“ ptala se Růženka podivného starce.

„Neptej se, panno, a poslechni mé rady. Tvoji bratři byli také u mne, ale oni se nezachovali, jak jsem jim přikázal, a proto také ptáka, vodu a jabloně nedostali, ale sami zkameněli, což se i tobě stane, jestli neuděláš, co ti řeknu.“

„Tedy oni zkameněli!“ vykřikla Růženka a zakryla si uslzenou tvář.

„Ano; ale budeš-li zmužilá, můžeš je vysvobodit. Zde máš zlatou kouli, hoď ji před sebe, a kam se bude kotálet, tam jdi za ní. Přijdete k jednomu vrchu, velmi vysokému, tam ti koule zmizí. Ty jdi zmužile nahoru, ale na žádnou stranu se neohlížej, ať se děje, co děje, ať slyšíš, co slyšíš. Jestli se ohlídneš, zkameníš a skolíš se dolů k tvým bratrům, kteří u paty vrchu leží.“

„Ó já chci být poslušna vaší rady a nezhrozím se ničeho, ať mne potká cokoliv, jen abych své bratry vysvobodila.“

Vzala zlatou kouli, rozžehnala se s dobrým starcem, a hodivši ji na zem, šla za ní, kam se ona kotálela. Netrvalo to dlouho i vyšly z lesa; potom ji vedla kulička zelenými lukami až k jednomu vysokému vrchu a tam zmizela. Růženka vidouc u paty vrchu dva kameny, pomyslila si hned, zdali to nejsou její bratři; i pustila se litostí do takového pláče, až jí srdce usedalo, pak se ale vzchopila a kráčela k vrchu. Sotva udělala deset kroků, tu se strhl tak přenáramný křik, že Růžence uši zaléhaly. Ale ona vzpomněla na slova starcova a kráčela neohroženě dále. Čím však více k vrchu přicházela, tím větší bylo vytí, řvání, štěkot, pískot, hřímání, ba všecky zvuky, které na světě jsou, se všech stran se ozývaly a shůry jako by desaterým hlasem někdo křičel: „Nechoď sem, nechoď, já tě roztrhám!“ Růžence se vlasy hrůzou a strachem ježily, ale přece se neohlídla a šťastně až k vršku došla. Jak byla nahoře, všecko přestalo a ona vešla do krásné zahrady; uprostřed prýštila se živá voda, v zlaté kleci visel mluvící pták a nedaleko stály zlaté jabloně.

Pták v zlaté kleci dal se do křiku: „Když jsi mne vydobyla, vezmi si mne, naber živé vody, utrhni si tři větve ze zlatých jabloní a pospěš odtud pryč, dokavad se zlá čarodějnice nevrátí. Až přijdeš pod vrch, postříkni zkamenělé bratry živou vodou a oni zase obživnou.“

S radostí vzala Růženka ptáka, nabrala vody, utrhla tři zlaté větve a pospíchala s vrchu dolů. Jak přišla dolů, postříkla zkamenělé bratry a ti v tom okamžení obživli. Tu bylo radosti, objímání a vypravování! Nato vzal každý jednu věc a všickni ubírali se nazpět. Přišedše do lesa, hledali chaloupku a poustevníka, ale toho tam nebylo. Žehnajíce jeho památku, šli z lesa a dostali se šťastně až domů, kde od svých služebníků s jásáním přijati byli.

Růženka si pověsila ptáka do pokoje a na jeho poručení vodu schovala, větve však vsadili každý jednu do zahrady. Za tři dni vzrostly krásné jabloně, i měli z nich nesmírné potěšení. Když se vrátili bratři s pole a Růženka si dům spořádala, vzala vřeténko a šla s bratry pod zlaté jabloně přísti. Tu listí nad nimi šumělo, zlaté vršky se k sobě skláněly a šeptaly si tichým váním tajemné báje. Ubohým sirotkům bylo teskno, toužili a nevěděli po čem!

Jedenkráte vyšli si bratři zase na lov; za stopou zvěře přišli tenkráte až na samé hranice a našli tam královské lovce, čekající na krále. Bratři chtěli zase odejít, ale tu přijel král s ostatní družinou a tázal se, odkud jsou ti statní mládenci.

Tito slušně před krále vstoupivše, pověděli, kdo jsou, spolu ho zvouce, aby jich panství svou přítomností poctil.

Od smrti Johančiny nebylo vidět úsměvu na tváři králově. Buďto seděl ve svém pokoji, anebo byl na lovu; on nešel nikam a nikoho k sobě nepozval. Divili se tedy dvořenínové, když pozvání bratrů s laskavou tváří přijal a druhý den k návštěvě ustanovil. Nato se vespolek rozloučivše, každý svou cestou odešel.

„Sestřičko Růženko!“ křičeli bratři, vracejíce se z lovu domů, z daleka na sestru. „Co ti povíme? Zítra bude u nás král; kde co nejlepšího máš, to uchystej, abychom ho jak se sluší a patří uctili!“

„Že pak to je tak najednou,“ pravila Růženka starostlivým hlasem. „Ale to nic nedělá, nastavím noc a půjde to; zahanbit se nedáme.“

Hned se radili jak a co, Růženka běhala z kuchyně do špižírny, ze špižírny do komory, zase na dvůr, vydávala a poroučela, řídila tu i tam. Od největšího až do nejmenšího měl každý práce plné ruce. Konečně si vzpomněla Růženka, že se zeptá svého milého ptáčka, co by tak zvláštního králi udělala, aby z toho měl hodnou radost.

„Já ti povím," odpověděl ptáček, „až přijede, přiveďte ho do zahrady ke zlatým jabloním, a dříve mne s klecí na ně zavěste, já mu zazpívám tak krásnou písničku, že se radostí div nezblázní."

Růženka zajásala a radostí po pokoji skákala, neboť věřila, co jí ptáček řekl; byl to rádce na slovo vzatý.

Celou noc žádný v zámku oka nezamhouřil, a jak Pánbůh den dal, trhaly se květiny, zdobily nimi pokoje a chystaly se tabule. K polednímu se bratři i Růženka skvostně přistrojili a očekávali krále. Netrvalo to dlouho. Se čtyrmi koňmi, s četnou družinou v celé slávě přijel do dvora. Bratři ho přivítali hned dole, a Růženka čekala nahoře. Když ji král spatřil, bodlo ho k srdci, aniž věděl proč. Bylo mu, jako by tu tvář již někde byl viděl, ten hlas slyšel, a přece věděl patrně, že tomu tak není. Vedli ho do skvostně přistrojené síně, z níž se šlo do zahrady. Po všelijakém rozmlouvání přistoupila Růženka ku králi a pravila:

„Milostivý pane! máme v naší zahradě tak vzácné věci, jakýchž snad v celé zemi nenajdete. Je-li líbo se na ně podívat, dovedu vás tam."

S potěšením král vstana vzal Růženku pod ruku a kráčel s ní do pěkné zahrady. Když přišli ke zlatým stromům, zůstal král pln podivení stát a teprv po dlouhé chvíli ptal se, kdo ty skvostné stromy do země vsadil.

„Tvé děti je sázely, podvedený králi!" ozval se hlas na stromu, „tvé děti, které ti Johanka porodila a které jí zlé sestry vzaly, po vodě pustily a psy místo nich podstrčily."

Radost a žalost se střídala v prsou králových. Umdlen podepřel se o rámě Jaromírovo a třesoucí rety chtěly se ptát dítek, je-li to pravda, ale nemohly slova ze sebe vypustit.

„Ty bezbožný ptáčku!" křičela Růženka na ptáka a strachem div neplakala. „Co jsi to zpíval, teď nám král snad leknutím umře."

„Jen ho pokrop, ty královské poupátko! *On* je váš otec, nikoli nebožtík kníže, ten vás jen na vodě chytil a vychoval.“

Nyní se vrhly děti otci kolem krku a on je s pláčem k srdci přivinul.

„A kde je naše matka, otče?“ ptali se krále. Při té otázce bylo nebohému, jako by mu srdce ohnivými kleštěmi sevřel. Vypravoval dětem všecko od začátku až do konce.

„Nemějte žádnou starost!“ zkřikla náhle Růženka, „jen sedněme honem na koně a jeďme k žaláři, já matku vzkřísím.“ Král hleděl na dceru jako u vyjevení, ale bratři již běželi, neboť vzpomněli hned na živou vodu. Jedním klusem jeli přes vrchy, luka a lesy až k žaláři, rozházeli zdi, a když matčinu mrtvolu našli, pomazala ji Růženka živou vodou, a Johanka stála před králem tak pěkná, jako před dvacíti lety. Jaká to nevýslovná radost pro krále a zase pro Johanku, když jí král všecko vypravoval, to si může každý pomyslit.

Potom se vrátili zpátky do knížecího zámku a drželi slavné hody, plesání a radování nebylo konce. Když se donesla pověst do královského zámku, zůstaly sestry Johančiny jako omráčeny a rády by byly utekly, jenže nemohly, neboť poručil král, aby je čtyrmi voly roztrhali, dříve než se zpátky navrátí. To se také skutečně na nich vyplnilo.

Nyní žila královská rodina v samé rozkoši. Růženka chovala ptáka co drahý poklad, jenže do smrti více slova nepromluvil.

ČERTŮV ŠVAGR

PETR BYL CHLAPEC NA ŽENĚNÍ, KDYŽ MU MÁMA umřela. Říkává se, když si chce Pánbůh hodného blázna udělat, že vezme starému muži ženu. To přísloví se dokázalo na Petrovu otci; zbláznil se a vzal si místo růžence mladou ženu. Ta mu život sladila, takže za rok samou dobrotou umřel. Co byla macecha v domě, neměl Petr utěšené chvíle; ale do služby nechtěl, protože si myslil, aby mu tatík přece něco odkázal, když mu až do smrti věrně sloužiti bude.

Ale ubohý chlapec se zmejlil! Macecha si tatíka dobře obcházet znala, a když starý oči zavřel, shledalo se, že nedostal Petr kromě několika hadrů ani co by za nehet vlezlo. I ten podíl po nebožce matce mu macecha upřela. Když se to Petr dověděl, zmocnila se ho zlost a litost a s chutí byl by macechu zabil. Ale po chvíli si to rozmyslil, vylezl na podnebí, sebral své šaty a složil je do truhly.

Když byl s tím hotov, sepjal ruce přes kříž, postavil se před tátovu truhlu a pravil sám k sobě: „Mám si vzít ten svůj podíl anebo nemám? – Ne, nevezmu ho; když mne ta zlá žena o všecko ošidila, ať si i ty hadry schová. Ale jedno jí přece nenechám."

Přitom otevřel truhlu a vyndal stříbrný prsten s granátem. „Ten mi dala máma a povídala přitom, abych ho dal svému děvčeti. Ó má zlatá mamičko, kdybyste mohla vstát, vy byste koukala na ten pořádek."

Strčil prsten do kapsy a slzami ho polil, potom uchopil truhlu, snesl ji dolů, tam ji položil na široká ramena, jda zahradou do třetího statku. Selka byla nebožky mámy sestra a ráda ho přijala.

Tu chvíli, když Petr ze statku otcova ušel, vyprovázela macecha dobrého známého. Když přišla a děvečky jí řekly,

že byl Petr doma a že si truhlu odnesl, vylítla na podnebí jako drak a všecko všudy přehlížela. Našla všecko, i tátovy šaty nechal, jen prsten byl z truhly pryč, po kterém sama dychtila.

Chvilku stála plná zlosti, potom se ale ušklíbla, vše uzavřela, ustrojila se a běžela na zámek k panu vrchnímu. Petr jí byl dávno již sůl v očích, jenže se nemohla se žádné strany k němu dostat; nyní šla žalovat, že ji okradl. Nedlouho předtím, než se vdala, sloužila u pana vrchního za děvečku, věděla tedy dobře, jak to chodí. Nejdříve šla k paní, několik slovíček s ní promluvila, paní zase promluvila s pánem, a když vešla k panu vrchnímu do kanceláře, poklepal jí na plné rameno, ptaje se: „No, Dorotko, co děláte, jak se máte?“

„Jak náleží dobře, milostpane, jen kdybych se nemusela s tím nezdárným klukem zlobit,“ odpověděla pětidenní vdova a začala panu vrchnímu své stížnosti přednášet.

Pan vrchní ji jak se sluší a patří vyslechl, vzal šňupec, poklepal jí zase na druhé rameno a odpověděl: „Nemějte žádnou starost, Dorotko, však my mu hlavu napravíme, a nedá-li si ji napravit, máme ještě jiné prostředky, aby zkrotnul.“

Dorotka poděkovala a s plnou důvěrou se do vsi vrátila. To bylo odpoledne a večír přišel biřic pro Petra. Ubohý zůstal, jako by do něho uhodilo, a tetka spráskla rukama nad hlavou, když biřic poroučel, aby s ním tu chvíli na zámek šel, a to dobrovolně, sice že mu položí pouta na nohy.

„Nešťastný chlapče!“ zvolala stará, „cos učinil? Jakou hanbu to na mne uvaluješ?“

„Mlčte, tetko! Jakou hanbu bych na vás uvaloval? Vždyť jsem před žádným ani vody nezkalil.“

„Nadarmo by páni s pouty pro tě neposlali.“

„Kdož ví, co jim napadlo.“

Přitom vtiskl svou tchořovku na hlavu, oblekl šarkový kabát a podal tetce ruku, která tu se sepjatýma rukama stála a plakala.

Petr šel vedle biřice s hlavou sklopenou a pro živý svět by se byl okolo sebe nepodíval. Stud, zlost, litost, všecko to se střídalo v duši jeho a kdyby se byl nestyděl, byl by plakal, až by se byly hory zelenaly. Když ho přivedl biřic na zámek, poručil pan vrchní, aby jej dali do šatlavy, protože dostal hosti a nemá kdy vysléchat. To okamžení se rozkaz vyplnil. Sotva se dvéře za biřicem zavřely, hodil sebou Petr na slámu a hořce plakal – hořčeji než o pohřbu vlastní matky. Pozdě na noc usnul, ale celou noc ho děsily strašné sny, v nichž nejstrašlivější osobou zlá macecha byla.

Časně ráno byl předvolán k panu vrchnímu a tam se žaloba přednesla.

„V hrdlo lže, milostpane!“ zkřikl Petr, doslechnuv křivé obžalování macešino. „Prsten je můj, já ho po mámě zdědil, o to druhé věno, co jsem měl dostat, o to o všecko mne připravila. A nyní se opováží říci, že jsem ji okradl! I, aby jí jazyk uschl!“

„Takovou notou zná každý zpívat,“ odpověděl hněvivě pan vrchní. „Pověz, kde máš prsten, a nedělej dlouhé caparty, sice ti dám deset vysázet.“

„Milostpane! neradil bych žádnému, aby se mne křivě dotknul. Zdravé oudy by jistě neodnesl.“

„Ty se opovažuješ mně vzdorovat? Chopte se ho!“

Biřic a ještě jeden chtěli Petra odvést, ale on je tak nerázně od sebe hodil, že daleko odletěli a bezmála by i pana vrchního byli na zem porazili. Pan vrchní běhal po pokoji a biřicové stáli jako dva hafani. Petr měl pěstě zaťaté a brzy bledl, brzy červenal. Najednou dostával zmodralý nos pana vrchního svou přirozenou pivoňkovou barvu a nadutá huba se ušklíbla. Poručil, aby Petra odvedli, sám sedl ke stolku a psal. Ráno když se přišla macecha ptát, jak to do-

padlo, povídal pan vrchní, že dal Petrovi – bílý kabát.

Zatím vezli Petra svázaného k městu. Ležel jako bez smyslů, a teprv když ho na místo přivezli a odevzdali, viděl, kde je a co se z něho státi má. Odjakživa měl zášť proti vojenskému stavu, a nyní měl být sám vojákem; tu si může každý pomyslit, s jakou chutí šarkový kabát svlékal a vojenský šat oblékal! – A což se mu teprva vnitřnosti kroutily, když ho pan desátník cvičil. – Často skřípal Petr zubami, tiskl prsty do zbraně a panu desátníkovi by se bylo vedlo jako tupým roháčům, kdyby si nebyl vzpomněl na uličku, které se bál co smrti.

Jednoho dne dostal na několik hodin dovolenou, a šel ven do pole. Dávno se necítil tak blaženým jako tu chvíli, shodil se sebe těsný šat, pověsil ho přes rameno a vesele kráčel, jako by šel na posvícení. Na jedné straně šlo šest sekáčů volným krokem po poli jako morová rána a plné klasy skláněly zlaté hlavičky pod ostrými kosami. Druhá strana byla živější. Vprostřed poli stál žebřinový vůz s voly a pacholek, na jehož klobouku se hodná kytka červenala, nakládal na něj mandele, chlapci a děvčata vázali, ta nosila, ona podávala. S každé tváře se pot jen lil, každá měla ruce krvavé a opuchlé od strniště a vedra slunečního, ale nikdo se na to neohlížel, všickni chvílemi vesele zpívali a po poli dováděli.

„Pomáhej Pánbůh!“ pozdravil Petr, když přišel blíže nich.

„Dejž to Pánbůh, pojďte nám na pomoc!“ křičely děvčata.

Petr hodil hbitě kabát na zem a pustil se do práce a přitom si zpíval a děvčata pokoušel. Ty se zprvu divily, ale za malou chvíli s ním zacházely, jako by odjakživa mezi nimi býval. Když byl vůz plný, položily navrch pavuz, jedna vylezla nahoru a pověsila na přední konec věnec z klasů, charpy, koukole a divokého máku, pacholek práskl do

volů, děvčata a chlapci vzali na ramena hrábě, podávadla a jiné nářadí, Petr svůj kabát, a zpívajíce brali se všickni za vozem. Doma povídala čeládka hospodyni, jak jim pan voják pomáhal, a selka mu přinesla hnedle hrnek dobré smetany s chlebem. Petr to milerád přijal, potom dal spánembohem a šel, ale ne k městu, nýbrž k lesu. Slunce bylo již dávno zapadlo, a Petr ještě kráčel, až přišel po půlnoci na vršek, odkud viděl vesnici, v které byl zrozen. Byl rád, že si bude moci oddechnout, neboť na celé cestě ani nezastavil a pořád strachem trnul, jako by ho desátník za krk držel. Ve vesnici ještě všecko spalo, jen štěkot psů a pění kohoutů rušilo ticho. U tetčina statku skočil Petr přes plot do zahrady, tiše se kradl přes dvůr až ke dveřím. Černý začal vrčet, ale Petr řekl: „Lež, Černý, lež!“ a pes se pokojně položil, neboť poznal hlas bývalého pána, který s ním začasté na poli oběd sdílel.

„Tetko, otevřete!“ šeptal tiše Petr a klepal na okénko.

„Každý dobrý duch chválí Hospodina,“ zajektala tetka a udělala kříž.

„I nekřižujte se a pojďte mně raději otevřít; vždyť já to jsem, váš Petr.“

„Jdeš na dovolenou?“ ptala se stará, když závoru oddělala.

Ale Petr jí neodpověděl a vklouzl do sednice. Tetka šla za ním, vzala s pícky troudník, a když rozkřesala, rozžehla louč a posvítila Petrovi do očí, který po sednici přecházel. Viděla, že je celý uřičený, bez kabátu a bez čepice.

„Chlapče, ty divně vypadáš, copak se to s tebou dělo?“

„Utekl jsem z vojny, protože mne tam trýznili. Věřte, kdybych tam byl déle zůstal, že by mne byli oběsili. Teď mně dejte jen brzo moje šaty, já se převléknu a půjdu dále. Tuten oděv ukliďte, aby jej žádný u vás nenašel, kdyby mne tu přece hledali, což se však nestane, protože jsem hodil čepici do řeky, aby myslili, že jsem se utopil.“

„Svatý Jene Nepomucký, čeho se na tobě dočkám!“ Tak se tetka křižovala a šla napřed do srubu, kde měl Petr stát truhlu, potom udělala na krbu ohníček a uvařila chlebovou polívku. V malé chvíli přišel Petr přestrojen v selském šatě a při jídle vypravoval stařeně své nehody. Konečně si posadil široký klobouk na hlavu, do kapsy vzal kus chleba, a rozžehnav se s plačící tetkou, která mu ještě na cestu dva krony přidala, zlehoučka jak přišel, zase odcházel. Pohladil Černého po hřbetě, skočil přes plot, ohlídl se truchlivě na statek zemřelých rodičů, v kterém jedovatá macecha spala, a pak se ubíral do světa službu hledat.

Dokud byl v bližších krajích, neptal se po žádné službě, až přišel dále. Tu se zastaví v jedné vesnici a zamíří do velkého statku. Sedlák stál na záspi, čtvrt bochníku chleba v ruce, kus pomazanky a svačil.

„Pochválen buď Ježíš Kristus, hospodáři!“ pozdravil Petr.

„Až na věky; co bys rád?“ ptal se plnou hubou sedlák.

„Jestli byste nepotřeboval pacholka. Já přišel z vojny a hledám si službu.“

„Vysloužilý voják? Tak mladý? Tys byl asi dobré kvítí, když s tebou ani na vojně obstát nemohli! Ráno aby ležel na sudni chléb, ve stodole karty a za stolem děvče, to mají ti páni nejradší. Já bych musel dělat pacholka, a ty bys dělal hospodáře. Jdi s Pánem Bohem.“

Petr začínal sedlákovi špatné domnění vymlouvat, ale ten ho poslal „k čertu“, obrátil se a šel dovnitř. Petrovi tváře jen hořely, jak se styděl, že ho sedlák tak zhaněl, ale co měl říci? V druhé vesnici umínil si, že půjde k správci o službu žádat a že o vojně ani necekne, aby se mu zase tak nevedlo. Přijde k vratům, vezme za kliku, těžké dvéře se otevrou a pronikavý hlas zvonku nad nimi ozve se po celém domě. Z kuchyně vyběhne hospodyně, za ní tři kočky. I ptá se Petra, co chce.

„Chtěl jsem se zeptat pana správce, zdali by nepotřeboval pacholka. Táta mi umřel, na mne se málo dostalo, musím jít sloužit."

„Zeptám se," odpověděla hospodyně a šla do pokoje, kde pan správec s dvěma hostmi v karty hrál.

„Venku je selský chasník a ptá se po službě; zdá se být pořádný hoch. Na druhý týden půjde náš pacholek pryč, myslila jsem, kdybyste s ním ráčil promluvit."

„Teď mi dala pokoj, ať jde k čertu; alifer!" odpověděl pan správec, vyhodil kartu a hospodyně se hnala ze dveří. Petr zaslechl správcovu odpověď až venku, i dal sbohem a nevrle dveřmi bouchl. „Již vidím, že nedostanu ve vesnici službu, půjdu raději do města," pravil sám k sobě a šel k městu. Ale i ve městě se mu lépe nevedlo, neboť ho poslal i ten nejbohatší kupec k čertu, a ještě mu nadal selských hlupáků.

„Kdybych jen věděl, kudy do pekla, šel bych tam rovnou cestou, a možná že bych dostal u čerta lepší službu než u těch nemilosrdných lidí." Tak naříkal Petr v lese na trávníku, kamž si byl celý utrmácen lehl. Krony byly ty tam, co nyní počít? I bylo mu toho již líto, že utekl z vojny. Tu jde kolem pěkně oblečený pán. „Pochválen buď Ježíš Kristus!" pozdravil Petr a pozdvihl klobouk, ale pán neodpověděl a šel dále, než zase se obrátil a ptal se Petra, co se mu stalo, že se zdá býti smutný a mrzutý.

„Kdož by se nezlobil," odpověděl Petr a zvolnička vstával, „vždyť je na světě čím dál tím hůř. Na třech místech jsem prosil o službu, a všude mě poslali k čertu. Věru bych k němu šel, kdybych věděl, kudy tam."

„A nebál bysi se ho?" ptal se pán.

„Nebojím se ani celého pekla," odpověděl lhostejně Petr.

„Tedy se na mne podívej, já jsem, koho hledáš," řekl pán a proměnil se v čerta. Ale Petr sebou ani nehnul a po-

kojně čerta si prohlížel. Nato mu černý povídal, aby šel k němu do služby, že nebude míti mnoho co dělat a že se mu dobře povede, bude-li přitom poslušný, že ho za sedm let pustí a štědře obdaruje. Petr podal čertu ruku, ten ho vzal vpolo, zvedl se s ním do povětří, a než se Petr vzpamatoval, byli v pekle. Tam mu dal čert kožené šaty a vedl ho do jedné síně, kde stály tři kotle, pod nimiž hořelo. I řekl čert Petrovi:

„Tvá práce po celých sedm let bude, pod ty kotle přikládat. Pod první kotel dáš za den čtyry polena, pod druhý kotel dáš osm, pod třetí dáš dvanáct. Jen se měj na pozoru, aby ti oheň nevyhasl, a nikdy se do kotlů nedívej, sice tě bez platu vyženu. Budeš-li ale poslušen mých slov, nebudeš pykat."

Kdyby to nebylo v pekle, mohl Petr říci, že se má jako v nebi. Jíst a pít měl do sytosti, a práce málo; když chtěl, procházel se po zahradě, když nechtěl, sedl k černým kamarádům a ti povídali takové kousky, že mohl až smíchem puknout. Pod kotle přikládat nezapomněl a víka odkrýti mu ani nenapadlo. Jedenkráte mu bylo, jako by v kotli něco zabručelo, i běžel k čertům s vyřízenou, ti mu ale odpověděli, že to není jejich starost, a Petr šel zase ke kotli, řka:

„Nu, pro mne, ať se to tam na škvarek spálí, já se tam nepodívám."

Již se to zdálo být Petrovi hodně dlouho, co ho čert do služby přijal, i ptá se ho jedenkráte, jak dlouho má ještě sloužit.

„Zejtra dojde sedm let, co jsi u mne," odpověděl čert. Petr byl rád, neboť se mu poslední čas přece po světě stejskalo. Druhý den nato vejde čert k němu, právě když přikládal, a pravil: „Dnes, Petře, máš vysloužено; abysi se nemusel s tolika penězi vláčet, vezmi tuten měšec, kdykoli ho rozevřeš a řekneš: ‚Syp, pytlíčku', vysype ti tolik

dukátů, co budeš chtít. Měj se dobře, Petře; myslil jsem, že u nás ještě zůstaneš, neboť na světě beztoho mnoho neužiješ, lidé se tě budou bát, protože jsi se už sedm let nemyl, sedm let vlasy ani nehty nestřihal."

„Ba na mou věru, na to jsem ani nevzpomněl. Ale toť je pojednou, voda a nůžky všecko spraví. U vás přece nezůstanu."

„Od té černoty si nepomůžeš, leč bych já ti dal dobrou radu. Prozatím zůstaň jaký jsi a jdi na svět, až budeš chtít, pomohu ti. Kdyby se tě lidé ptali, kdo jsi, řekni, žes čertův švagr, a nebudeš lhát."

„Ale poslechni, pane čerte, když jsem ti vše tak pořádně obstaral, mohl bys mně teď povědět, co v těch kotlích vězí."

„Podívej se tedy," řekl čert a odkryl první víko. Petr viděl svou macechu.

„Máš štěstí, že jsem to dříve nevěděl, sice bych byl místo dvanácti čtyry a dvacet polínek přiložil," zkřikl Petr zuřivě. V druhém kotli byl pan vrchní, v třetím pan desátník.

„Vidíš," pravil čert a přiložil na oheň, „v těchto kotlích se vaří nemilosrdné srdce." Nato se Petr s čerty rozloučil, pán ho vzal na záda a donesl opět do lesíka, v kterém před sedmi lety seděl. Když na zem stoupil, otřásl se, strčil měšec do kapsy a šel do blízké vesnice. Ale jakmile přišel k první chalupě, začaly děti křičet, jako by je na nože bral, všecko se to rozutíkalo a volalo: „Táto, mámo, čert, čert!" Lidé vybíhali z chalup, ale každý hned zase hlavu schoval, křižoval se a dvéře zavíral. Petr zamířil do hospody; hospodský i jeho žena stáli na zápsi, když Petr vcházel do vrat. „Spaste duši! to je čert!" Tak zkřikli oba, chtěli utíkat, ale v strachu a spěchu vrazili jeden do druhého, a oba na zem padli; než se zase sebrali, stál Petr u nich a smál se: „Pít mi dejte!" poručil a šel do sednice. Ale hospodský se bál jíti za ním; teprva když se trochu vzpamatoval a Petr neustále pít žádal, šel na stáj, kde vázal

pasák seno, a zavolal ho dolů. Dal mu do ruky džbánek a řekl: „Jiříčku, dones ten džbánek piva do sednice, sedí tam ošklivě zarostlý člověk, ty se ho ale nemusíš bát."

Jiříček vzal džbánek a šel, ale když otevřel dvéře a Petra zhlídl, upustil pivo na zem a dveřmi práskl, až se okna otřásly. „Hloupý kluku!" řekl zlostně hospodář, „jdi hned kam tě posílám, sice dostaneš výprask a džbánek ti srazím na mzdě." Jiříček byl ubohý sirotek a sloužil hospodskému za stravu a tři zlaté ročně. I natočil třesoucí rukou opět piva, v duchu si vzpomněl na svého patrona a otevřel dvéře.

„Pojď jen, hochu!" volal ho Petr, „já ti nic neudělám, jsem člověk jako ty."

Těmi slovy uchlácholen dodal si Jiříček srdce a přikročil až k samému Petru, ale do očí se mu nepodíval a nohy se pod ním třásly jako osika. Petr se ho začal vyptávat, odkud je, u koho slouží a jak se má. Zprvu mu vypravoval Jiříček zajíkavým hlasem svůj příběh, ale dál a dál se osmělil, zapomněl, že je u čerta, a bez bázně se na něho díval a povídal. Petr ho litoval, že tolik zkusí, a poručil mu, aby sundal čepičku. Jiříček poslechl a Petr mu ji nasypal plničkou dukátů.

„A co počnu s tolika penězi?" ptal se Jiřík, neznaje jich velkou cenu.

„Dělej s nimi co chceš," odpověděl Petr.

„Já vím co udělám, Kudrnovic a Bartošovic skotákům dám trochu, oni nemají ani boty ani kamizolu na zimu a často se mnou plakávají, to ostatní donesu panu kantorovi. Když mně matka umřela, povídal, že by si mne nechal a naučil mne psát a číst, kdyby jen neměl sám tolik dětí. Teď mu dám všecky ty peníze a on mě naučí číst a psát a já u něho zůstanu. Bude to dost, pane čerte?"

„Nebude-li, přidám ti."

Jiřík skákal po sednici, a vyběhna ven, všem lidem to

ukazoval. Hospodský a hospodyně a ještě mnoho jiných, když to spatřili a od Jiříka slyšeli, jak s ním čert mluvil a že nemá ohnivý jazyk ani rohy, ulakomili se, dodali si smělosti a šli k čertu o peníze prosit. Ale Petr se k tomu neměl. Zůstal v hospodě přes noc. Sotva usnul, popadl ho někdo za ruku, a když prokoukl, poznal čerta, bývalého pána. „Vstaň a jdi do srubu, hospodský chce zabíti sirotka skrze ty peníze."

Petr vyskočil, otevřel dvéře a vletěl do srubu, právě když chtěl hospodský do hocha nůž vrazit. Jak se ale ulekl, když viděl Petra před sebou stát.

„Ty hříšníku!" křičel tento, „připrav se, půjdeš se mnou do pekla, kde se ve žhavém oleji vařit budeš."

Hospodský omdlel a Petr ho odvlékl do sednice; když přišel k sobě, klekl před Petrem a pro všecko na světě ho prosil, aby mu to odpustil, že se polepší.

Petr ale řekl: „Od té chvíle musíš Jiříka jako vlastního syna chovat; dej ho učit a dobře s ním nakládej. Pakli tak neučiníš, tu chvíli tě do pekla odnesu, neboť znám tvoje myšlénky a v okamžení se octnu u tebe, kdybych byl jakkoliv daleko." Hospodský slíbil všecko a také to držel, od té doby byl hodným člověkem a Jiříkovi pravým otcem.

Brzy se dověděl také kníže o Petrovi, že rozdává samé dukáty. I vzkázal mu, aby k němu přišel, ale Petr ho pozval k sobě a ptal se hospodského, co je za člověka.

„I což, náš kníže by nebyl nejhorší, ale má dvě dcery po nebožce první paní, ty rozhazují hrůzu peněz, a chce-li jim vyhovět, musí lid utiskovat, protože je tuze zadlužen. Druhá paní také již umřela a zanechala dceru Angelinu, to je holka, nic jináče než jako anděl, tak libná, tak hodná, že by člověk pro ni do ohně skočil. Té aby se do smrti dobře vedlo, ale ty dvě kdyby chtěl čert vzít." Tak řekl hospodský, ale honem se plácl přes hubu, neboť zapomněl, že u něho stojí.

„Nic si z toho nedělej, vždyť já sám čert nejsem, ale jeho švagr.“ Hospodský si ale myslil, že to je skoro jedno.

Když kníže přijel, lekl se, vida ošklivého Petra, přece s ním ale jednal jako s největším pánem, zval ho k sobě do zámku a konečně ho prosil o nějaké peníze. Petr řekl knížeti, že mu dá peněz, co bude chtít, svolí-li, aby si jednu z jeho dcer vybral. Kníže se zamyslil, konečně ale se zeptal, kterou by chtěl?

„Kteroukoliv,“ odpověděl Petr a slíbil, že se přijde na nevěstu podívat.

Kníže byl chytrý, neřekl dcerám ani slova, že peníze dostal, a když se ptaly, jaká to obluda ten čertův švagr a dal-li mu peníze, odpověděl jim takto: „Chcete-li zem udržet a mne šťastného učinit, musí jedna z vás jeho ženou být, jinak peníze nedostanem. Není sice tak ošklivý, a kdyby si vlasy a nehty ostřihal a trochu se umyl, byl by i hezký. Nedobudem-li peněz, tak mne vojsko opustí a lid se vzbouří.“

Starší dvě kněžny se zakohoutily, ústa ohrnuly a pyšně prohodily: „Z nás dvou, otče, si žádná takovou obludu nevezme. My jsme knížecí dcery a nezahodíme se, kdyby i celá zem pojít měla.“

„A co počnu?“

„Otče, když v tom tvoje blaho a blaho celé země záleží, já se obětuji, a Bůh mi síly popřeje.“ Tak řekla tichým hlasem s bledou tváří Angelina, nejmladší dcera.

„Mé dobré dítě!“ pravil kníže a s pláčem políbil dceru svou. Sestry se jí vysmály a uštěpačnými slovy srdce její rozrývaly. „Kdyby to byl přece Lucifer, aspoň bys mohla být kněžnou, ale jeho švagrovou, to nestojí za to.“

Angelina raději odešla, by neslyšela bohaprázdnou rozprávku svých sester. Byly to tak prostopášné dívky, že jim nebylo daleko široko roveň. Druhý den ráno přišel Petr do zámku; když ho starší sestry viděly, byly rády, že

k sňatku nepřivolily, ale Angelina náhle omdlela, a když ji přivedli k sobě, byla bílá a studená jako z mramoru. Kníže ji vedl sám k ženichovi, který si lehce pomyslil, proč se nevěsta tak třese a bledne, i řekl přívětivým hlasem: „Mohu věřit, krásná kněžno, že se vám nelíbím, ale nebojte se mne, však já budu hezčí a milovat vás budu jako oko v hlavě."

Angelina poslouchala ráda jeho příjemný hlas, ale když se na něho podívat musela, bylo jí, jak by po ní smrt sahala. Petr to dobře pozoroval, a proto se také dlouho nezdržel, dal otci peníze, mnoho-li jich žádal, umluvil s ním, že bude za osm dní svatba, a pak odkvapil. Ze zámku pospíchal do lesíka a volal, co hrdla měl, na čerta. Ten ho sotva zaslechl, již stál u něho. „Co žádáš, švagře?" ptal se.

„Abysi mne udělal, jakým jsem byl dříve; co bych z toho měl, že jsi mi pomohl ke knížecí nevěstě, když by nemohla na mne pohledět?"

„Pojď se mnou, švagříčku, za chvíli budeš jako výlupek."

Chutě se Petr čerta chopil a ten ho odnesl, Bůh sám ví do které země, a postavil ho u malé studánky. „V té studánce se umej a budeš hezčí, než jsi byl kdykoliv předtím." Petr skočil do ní celý a vylezl krásný jako panna. „Švagříčku, za ty peníze ti tak neděkuji, jako že jsi mne tak hezkého udělal. Teď mne bude mít Línka ráda." Samou blažeností padl čertu okolo krku a oba letěli do velkého města, kde si Petr nakoupil krásného šatstva, kočárů, koní, najal sloužících a jako nějaký princ k nevěstě se vrátil.

Bylo to den před svatbou; nevěsta chodila po pokoji jako stín a se strachem pokukovala, jestli ženich nejede. Sestry byly z okna vyloženy, mluvily bezbožné řeči a čekaly, až věno přiveze. Tu jede celá řada vozů, koňů a lidstva, v čele ale překrásný kočár, v něm sedí skvostně přistrojený mladík. Vyskočí z vozu, běží nahoru, a když vejde do pokoje, vezme Angelinu za ruku a prosí za od-

puštění, že ji tak dlouho trápil a v té příliš ošklivé postavě se jí okazoval. „Ale tím radší tě budu mít, moje Angelinko, protože vím, jak jsi předobrá."

Že se Angelince hezký ženich líbil a že mu nyní políbení neodepřela, to nemusím ani psát, každý to sám uhodne. Sestry stály u okna jako přimrazené.

Najednou je vzal zezadu někdo vpolo, ony sebou trhly, ohlídly se a viděly mezi sebou čerta. „Jen se nelekejte, nevěsty spanilé, vždyť nejsem žádný poběhlík, jsemť já kníže sám. Co jsem řekl, Petře, že budeš mým švagrem! Vidíš, teď mám za jednu dvě." Tak řekl kníže pekelný a zmizel s bezbožnými sestrami.

Petr byl hodným, bohatým knížetem a Angelina byla matkou svým poddaným.

KDO JE HLOUPĚJŠÍ?

JEDNOMU CHALUPNÍKU NEZŮSTALO Z CELÉHO JMĚNÍ nic více než slepice. Poslal ženu na trh, aby ji prodala.

„A zač?“ ptala se žena.

„No zač, co trh platí.“

Žena vzala slepici a šla. U města potkala jednoho sedláka. „Strejčku, kupte slepici!“ křičela na něho.

„A zač má být?“

„No, co trh platí.“

„Trh platí groš.“

„No, tak je za groš.“

Sedlák dal ženě groš a ona mu dala slepici. Šla do města, koupila za krejcar pytlíček, za krejcar provázek a jeden krejcar dala do měšce. Potom si ho pověsila na hůl, vzala na rameno a šla domů. Chalupník dělal ukrutný rámus, když mu žena stržený peníz přinesla. Ale pomalu se mu to v hlavě rozleželo, a on pravil k ní: „Teď nebudeš bita; půjdu do světa, a nenajdu-li většího blázna než ty jsi, pak tě teprv zbiju.“

Šel tedy do světa. Jednoho dne přijde do města, postaví se před zámek, z jehož oken se paní dívala, začne skákat a ruce i hlavu k nebi zdvihat. Paní se chvilku na něho dívá, ale potom pošle sloužícího, aby se zeptal, co ten člověk dělá.

„No, co dělám, chci do nebe. Já jsem se tam s jedním kamarádem pral a on mne srazil dolů. Teď nemohu najít díru do nebe.“

Sloužící běžel zpátky a od slova k slovu paní vše vyřídil.

Paní si hned pro chalupníka poslala.

„Tys byl v nebi?“ ptala se ho, když k ní přišel.

„Ovšem že byl, a zase tam půjdu,“ odpověděl chalupník.

„Neznáš tam mého synáčka?“

„A což bych ho neznal, on tam sedí na peci.“

„I Bože, na peci? Nebyl bys tak dobrý, abys mu vzal s sebou tu těch tři sta zlatých a na šest tenkých košil a řekl mu, že tam brzy přijdu, ať si nestýská a žádnou nouzi netrpí?“

„Milerád to všecko vyřídím, jen mi to dejte.“

Paní mu dala peníze i plátno a on šel do nebe. Za městem si sedl u plotu a zastrčil peníze i plátno do nohavic. Sotva sedlák odešel, přijel domů pán zámku; paní mu hned vypravovala, co poslala synáčkovi.

„Ó ty nepředložená ženo! Kdo to jakživ slyšel, aby spadl někdo s nebe, a kdyby spadl, aby se tam zase dostal? Chytrá šelma tě ošidila.“

Paní povídala, jak ten člověk vypadal, a pán sedna na kůň, uháněl za ním.

Chalupník seděl ještě na tom samém místě; když viděl pána přijíždět, přikryl suchou hroudu svým ukrutánským kloboukem.

„Prosím vás, tatíku, neviděl jste jíti kolem nějakého člověka s uzlíkem?“ tázal se pán.

„Ba viděl, utíkal tamhle k lesu, co mohl. Byl to zahraničák; to jsou šelmy. Cožpak udělal, milostpane?“

Milostpán se mu se vším svěřil.

„I toť je proklatá šelma, takovou paní ošálit! Ale vy jste celý uhnaný. Hleďte, já bych se sám za ním pustil, jen kdyby mně někdo tady poseděl. Mám tu vzácného ptáka pod kloboukem, nesu ho jednomu pánu darem do města a bojím se, aby mi neulítl.“

„Inu, já tu zůstanu chvíli sedět. Když toho zloděje znáte, bude vám snáze jej chytit,“ řekl pán, slezl s koně a podal ho chalupníkovi.

„Ale za to vás prosím, milostpane, abyste pod klobouk nesahal, pták by mohl vylítnout a já bych se naplatil.“

Pán sedl ke klobouku a milý chalupník se vyšvihl na koníka a jel s dary domů. Chvíli seděl milostpán a čekal, ale když čas ucházel a člověk se ještě nevracel, tu se mu to znechutilo. Myslil si, že vezme ptáka s kloboukem domů a chalupník že si může potom pro to do zámku přijíti. I pozdvihne zlehounka klobouk, strčí pod něj ruku a lap! vytáhne suchou hroudu. – Proklínaje šíbala věčně věkův přijde domů a nabere notného posměchu. Chalupník ale, když se k vesnici přibližoval, z daleka už na ženu křičel: „Nic se neboj, ženo! Již tě nezbiju. Našel jsem ještě hloupější lidi, než jsi ty.“

CHYTRÁ HORÁKYNĚ

BYLI DVA BRATŘI. JEDEN Z NICH BYL BOHATÝ STATkář, neměl žádných dětí a byl tuze lakomý. Druhý, chudý chalupník, měl jedinou dceru a byl příliš dobrý. Když šlo děvčeti na dvanáctý rok, dal ji k bratru za husopasku. Dvě leta sloužila za stravu, po dvou letech sesílila a nastoupila za děvku.

„Služ jen, Manko (Marie), spravedlivě," řekl jí strýc, „až vystoupíš, dám ti místo mzdy jalovici. Právě mám čtyrnedělní tele, to dochovám, a tobě to bude jistě milejší než peníze."

„To víte," odpověděla Manka a od té chvíle byla do práce jako oheň a krejcaru strýci neumařila. Ale strýc byl šelma. Manka sloužila tři leta spravedlivě a bez reptání, otec ale churavěl a stárnul a ona musela domů. Žádala tedy jalovici, z které už byla hodná kráva. Tu obrátil milý strýc kolečka, řka kdesi cosi, že jí tolik nedá, že jí to neslíbil, a chtěl ubohou Manku několika groši odbýti. Ta však nebyla tak hloupá, aby byla peníze přijala, ale doma s pláčem otci všecko povídala, usilujíc, aby šel k panu prokurátorovi žalovat. Otec jsa zlostí popuzen na nesvědomitého bratra, šel bez meškání do města a žalobu přednesl. Pan prokurátor ho vyslechl a poslal pro sedláka. Sedlák ale dobře tušil, jestli to pan prokurátor nějak nespraví, že musí jalovici dát, protož hleděl, jak by ho na svou stranu dostal. Pan prokurátor byl v rozpacích. Bohatého by si nerad byl rozhněval, a chudý měl přece právo na své straně. Rozsoudil tedy chytrým způsobem. Zavolal si každého zvlášť a dal jim hádačky: „Co je nejbystřejšího, co je nejsladšího a co nejbohatšího?" s tím doložením, kdo to uhodne, že dostane jalovici.

Mrzuti odešli bratři domů, celou cestu rozvažujíce, co

by to asi bylo, ale ani jeden ani druhý nemohl se pravdy domakat.

„No jak?“ ptala se žena bohatého sedláka, když přišel domů.

„Čert aby ty soudy vzal, teď jsem v bryndě,“ řekl sedlák a hodil tchořovkou o stůl.

„No a proč, co se ti stalo, prohrál jsi?“

„Co prohrál! Neprohrál, ale co nejspíše teprv prohraju. Prokurátor mně dal hádačku: ‚Co je nejbystřejšího, co nejsladšího a co nejbohatšího?‘ Jestli to uhodnu, zachovám jalovici.“

„To jsou věci s hádačkou. Já ji sama uhodnu. Což by mohlo býti bystřejšího nad našeho černého špicla, co sladšího nad náš sud medu, co bohatšího nad naši truhlu tolarů?“

„Dobře máš, ženo, tys to uhodla, jalovice je naše.“ Tak se uspokojil milý sedlák a nechal si chutnat, co mu žena přistrojila.

Chalupník přišel domů celý smutný, pověsil klobúk na hřeb a sedl za stůl.

„No jak jste pořídil, táto?“ ptala se Manka.

„Ba pořídil. Jsou to páni, ti by člověka div nezbláznili.“

„Nu a co, povídejte pak.“

Táta povídal, co mu pan prokurátor uložil.

„Nu a co víc? To já sama uhodnu, jen nebuďte smuten, ráno vám to povím.“

Chalupník ale proto přece celičkou noc oka nezamhouřil. Ráno přijde Manka do sednice a povídá: „Až se vás bude prokurátor ptát, řekněte, nejsladší že je spaní, nejbystřejší že je oko a nejbohatší že je zem, z níž všecko pochází. Ale to vám pravím, ať neříkáte, od koho jste se to dověděl.“ Chalupník šel k panu prokurátorovi, žádostiv, zdali ta odpověď bude dobrá.

Nejdříve zavolal prokurátor sedláka a ptal se ho na rozluštění hádaček.

„Inu, já myslím," odpověděl sedlák, „že nemůže býti nic bystřejšího nad mého špicla, který všecko vyčmuchá a vyslídí, nic sladšího nad můj sud medu, který již čtyry leta leží, nic bohatšího než moje truhla tolarů."

„Milý sedláku," řekl pan prokurátor a pokrčil rameny, „to se mi nezdá, ale vyslechnu, s jakou bratr přišel."

„Milostivý pane! já myslím, nejbystřejší že je oko, které mžikem všecko přehlídne, nejsladší že je spaní, neboť ať je člověk jak chce zarmoucen a utrmácen, když spí, neví o ničem a někdy se i ve snu potěší, a nejbohatší že je zem, z níž všecko naše bohatství pochází."

„Tys uhodl, a dostaneš jalovici. Ale pověz mi, kdo ti to řekl, neboť vím, že se to z tvé hlavy neurodilo."

Dlouho nechtěl chalupník povědět, ale když pán na něho usiloval, spletl se a vyjel s barvou ven.

„Dobře tedy, když je tvá dcera tak chytrá, ať přijde zejtra ke mně, ale ať to není ani ve dne ani v noci, ani ustrojená ani nahá, ani pěšky ani na voze."

To byl chalupníkovi zase kámen na srdce.

„Milá Manko!" řekl, přijda domů, „tys to pěkně spravila, prokurátor nechtěl věřit, že to mám ze své hlavy, já musel povědět, co jsem věděl, a nyní máš k němu přijít, ale nemá to být ani ve dne ani v noci, nemáš být ani nahá ani ustrojena a nemáš přijít ani pěšky ani na voze."

„Nu, to je toho, jen nechte, však já to vyvedu."

O dvou hodinách s půlnoci Manka vstala, vzala režný, velmi řídký žok, oblékla ho na sebe, na jednu nohu vzala punčochu, na druhou na boso střevíc, a když bylo ke třetí hodině, mezi dnem a nocí, sedla na kozu a napolo pěšky, napolo po jezdecku do města se dostala. Pan prokurátor se koukal z okna a chytrou horákyni již očekával. Vida, že tak dobře svou úlohu provedla, vešel jí naproti a pravil: „Nyní vidím, že jsi vtipné děvče, chceš-li, vezmu si tě za ženu."

„Proč ne, chci," odpověděla Manka, přeměřic pana prokurátora od hlavy k patě. Ženich si vzal hezkou nevěstu pod paždí a vedl ji do pokoje. Nato poslal pro tátu, pro krejčíře a dal ušít šaty pro nastávající paní prokurátorovou.

Den před svatbou přikázal ženich nevěstě, aby se nikdy do jeho věcí nepletla, do žádného soudu ani do čeho jiného, sice že se musí tu chvíli k otci navrátit.

„Učiním po tvé vůli," odpověděla nevěsta.

Druhý den byla svatba, a z Manky se stala velká paní. Než ona se dobře do všeho hodila, ke každému byla vlídná a manžela svého milovala, za to ji také každý měl u veliké vážnosti. Jedenkráte přišli k panu prokurátorovi dva sedláci, jeden měl hřebce, druhý kobylu. Oba koně ale měli dohromady. Když kobyla dostala hříbě, nastala otázka, komu náleží. Sedlák, co měl hřebce, tvrdil, že vším právem jemu hříbě patří, sedlák, jemuž kobyla patřila, dokazoval, že má k hříběti ještě větší právo. Tak se hádali, až se dostali k panu prokurátorovi. Sedlák, jehož byl hřebec, měl velké bohatství, i dal panu prokurátorovi dobré slovo po straně, a hřebec dostal hříbě.

Zatím ale paní prokurátorová všecko ve vedlejším pokoji přeslechla; i nelíbil se jí nespravedlivý rozsudek pana manžela. Když vyšel chudší sedlák ven, zakývala na něho a pravila mu stranou: „Vy hloupý, pročpak jste se nechal tak opálit? Kdopak to jakživ slyšel, aby měl hřebec hříbě?"

„Inu, jáť ovšem myslím, že se mi velká křivda stala, ale když to milostpán tak spravil, co mám dělat?"

„Věřím vám, ale poslechněte, co vám řeknu, pod tou výminkou, jestli se žádný nedoví, kdo vám tu radu dal. Zejtra okolo poledne vezměte síti, vylezte na Skarman (vrch blíže Domažlic) a dělejte, jako byste chytal ryby. Můj muž půjde s několika pány v tu dobu okolo. Až vás uhlídají, budou se vás ptát, co tam děláte, vy jim odpo-

vězte: Když mohou míti hřebci hříbata, že mohou také na vrchu ryby růsti."

Sedlák se paní poděkoval a slíbil, že se dle rady zachová. Druhý den si vyšel pan prokurátor s několika pány na lov. Tu vidí již z daleka na Skarmanu sedláka sítě roztahovat. Pustili se všickni do smíchu a přišedše až k samému vrchu, ptali se sedláka, co na vrchu dělá?

„Chytám ryby," odpověděl sedlák.

„Ty bláznový!" křičel pan prokurátor, „kdo to jakživ slyšel, aby na vrchu ryby rostly?"

„Když mohou míti hřebci hříbata, mohou také na vrchu ryby růst," odpověděl sedlák.

Pan prokurátor zůstal jako pivoňka; hned si ale zavolal sedláka dolů, vzal ho na stranu a řekl: „To hříbě je tvoje, ale dříve mi povíš, kdo ti tu radu dal."

Sedlák zapíral co mohl, ale konečně přece paní prokurátorovou vyzradil.

Navečer přijde pan prokurátor domů, ale paní si ani nevšímaje chodí po pokoji, nemluví ani slova a na žádnou otázku neodpovídá. Paní si hned pomyslila, jaký škvor mu v mozku vrtá, nicméně trpělivě očekávala, k jakému konci se to schýlí.

Po hodné chvíli zůstal pan manžel se zamračenou tváří před ní stát a pravil: „Víš-li pak, co jsem ti před svatbou přikazoval?"

„Vím to, vím."

„Pročpak jsi tedy sedlákovi radila?"

„Protože nespravedlnost snésti nemohu. Ubohý sedlák byl ošizen."

„Ať si byl ošizen, nebo ne, tobě do toho nic nebylo. Nyní se navrať, odkud jsi přišla; abys však neřekla, že jsem i s tebou nespravedlivě naložil, dovolím ti odtud vzíti, co tobě nejmilejšího."

„Děkuji, milý muži, za tvou dobrotu, a když jinak býti

nemůže, poslechnu. Dovol, abych ještě naposled s tebou povečeřela, a to tak vesele, jako by se nebylo pranic mezi námi událo."

Manka běžela hned do kuchyně, dala dobrou večeři přistrojit a to nejlepší víno uchystat.

Když byly jídla na stole, sedli oba za stůl, jedli, pili a hovořili jako o hodách. Paní připíjela panu manželu dost a dost, a když viděla, že je trochu zpitý, poručila služebníku, aby jí ještě tu nalitou sklenici vína podal.

„Milý muži! Tu sklenici vína vypí na moje zdraví a na rozloučenou. Jak to učiníš, půjdu domů."

Pan manžel vzal víno a jedním lokem je vypil na zdraví manželčino; ale již ledva jazykem vládnul. Po chvilce mu hlava sklesla a on tvrdě usnul. Paní všecko zamkla, služebníci pána uložili, potom ho vzali i s postelí na ramena a šli za paní. Otec spínal ruce, vida pozdě v noci podivný průvod k chalupě přicházet. Teprv když mu dcera všecko vysvětlila, byl spokojen.

Slunce stálo hezky vysoko, když se pan prokurátor probudil. Kouká, mne si oči a nemůže se vzpamatovat, co se to s ním stalo. Tu vejde do dveří jeho paní ve sprosté, ale čisté selské sukni, s černým čepcem na hlavě. „Ty jsi tu ještě?" ptá se jí.

„Nu, proč bych nebyla? Vždyť jsem doma."

„A co já tu dělám?"

„Což jsi mně nedovolil, abych si vzala s sebou, co mi je nejmilejšího, tys mi nejmilejší, tedy jsem si vzala tebe."

Pan prokurátor se dal do smíchu, řka: „Budiž ti odpuštěno! Vidím však patrně, že jsi nade mne chytřejší, protož budeš také od dnešního dne ty soudit, a ne já."

Paní prokurátorova byla tomu ráda a od toho dne soudila ona a bylo všude dobře.

STREJČEK PŘÍHODA

JEDEN CHALUPNÍK BYL TUZE CHUDÝ A NEVĚDĚL, jak si má k penězům pomoci. I nedal mu čert dobře dělat, šel a ukradl na zámku pokladnici se všemi penězi. V noci si je přinesl domů, a aby mu žádný na ně nepřišel, vyndal práh a pod něj je položil. Žena se na něho dívala a ptala se ho, kdo mu tolik peněz dal? Ale on věděl, že má hloupou ženu, a tak jí neřekl nic, že je ukradl, nýbrž jen, že nejsou jeho. „Nu, a proč je zakopáváš?“

„Pro strýce Příhodu,“ odpověděl chalupník. Ráno si něco peněz vzal, řekl ženě, aby o tom nikomu nepovídala, a šel do města. Na zámku byl ráno křik, všickni šli zloději na stopu, ale nemohli se ničeho domakat. Bylo to k poledni, selka seděla venku a předla. Tu jede kolem pán na koni; jak ho viděla, myslila si, že to bude nejspíše ten strýc Příhoda, i volá na něho: „Pane, pane! neříkají vám Příhoda?“

„Proč se ptáte?“ pravil s podivením jezdec.

„Já myslila, že jste ten strýc Příhoda a že si jedete pro ty peníze, co můj Honza pod práh zakopal.“

Jezdec slyšel již o krádeži, ihned mu to napadlo, a on řekl selce, že se jmenuje ‚Příhoda‘.

„Nu, tak pojďte a vezměte si je, máte je schované.“

Jezdec slezl, selka mu odundala práh, on peníze vzal a jel s nimi přímo k zámku. Tam když je poznali, hned šli s pouty pro chalupníka. Ale žena řekla, že se ještě nevrátil, ale až přijde, že ho tam pošle.

V noci přišel muž domů, a když mu žena s potěšením vypravovala, že peníze strýci Příhodovi odevzdala, dostal takovou zlost, že by ji byl hnedle zabil. Chvíli chodil po sednici a přemýšlel, jak by se trestu zbavil. Najednou mu něco napadlo, i řekl ženě:

„Teď poslouchej, ty motyko hloupá! Slyšel jsem ve městě, že bude dnes v noci potopa světa, kdo se neschová, ten se utopí. Já vylezu na střechu."

„A kam mám já vylézt?" ptala se s plačky selka.

„Jdi do kuchyňky, já zadělám každou dírku, a nepřijde-li voda až na střechu, tak ti nic nebude."

Selka tam vlezla, a muž zandal každou skulinu, aby tam voda nemohla.

Potom si přistavil ke střeše žebřík a komínem lil dolů do kuchyně vodu. Zprvu se žena modlila, ale čím dál jí voda šla, tím více jí bylo ouzko, a konečně zaslechl muž temný křik: „Utopím se, pomoz, Honzo, mám vody po krk." Honza přestal lít, šel ke kuchyňce a tiše udělal malý průchod, aby voda ubíhala. Skoro do božího rána stála selka v kuchyni, potom jí muž otevřel, všecko se uklidilo, a on řekl: „Až sem ti páni přijdou, můžeš říci, že byla potopa světa." Když ouředníci přišli, nechtěl se Honza k ničemu přiznat, řka, že nebyl doma, že je žena blázen, kdo ví, kterak tam peníze přišly. Zavolali ženu a ptali se, kdy muž peníze zakopával.

„Před potopou světa," odpověděla žena a pevně na tom stála.

Když s ní nemohli páni ničeho svést a muž zapíral, nechali to být, a tak ušel Honza trestu.

DEVĚT KŘÍŽŮ

MEZI VESNICÍ HERTINOU A VALEŠNICÍ V KRÁLOhradeckém kraji, na náchodském panství stojí v lese devět křížů, o nichž jsem následující pověst z úst jedné prastaré babičky slyšela.

Před dávnými časy byl v Litoboři hrad, jemuž na Turině říkali. Tam byl panošem mladík, Heřman jmenem, jehož matka též v hradě bydlela. Měl v Svatoňovicích milenku, bohaté a krásné děvče, o niž se však ještě jeden ucházel. Děvče ale mělo Heřmana rádo, a že hodný a správný hoch byl, neměl otec její nic proti tomu, by si ji vzal.

Jak dostal slovo, určil se ihned svatební den (tenkráte to mohlo být třeba tu samou chvíli, an žádného dlouhého vyjednávání ani ohlášek potřeba nebylo). Od té doby ale byl Heřman truchlivý, a ani matka ani milá se příčinu dověděti nemohly.

Den před svatbou vyšel Heřman podvečer na zelenou louku a sedl pod dub. Tu přišla za ním jeho matka a přinesla mu tři růžové jablka. „Tu máš, Heřmánku, pochutnej si a pak mi pověz, proč jsi tak smutný?“

„Má zlatá mamičko, jakpak nemám býti smutný, když mě zítra, až na svatbu pojedu, v lese zabijou.“

„Pro Bůh, synu, co to mluvíš, kdo ti to řekl?“

„Žádný mně to neřekl, ale já to vím.“

Všemožně se matka přičinila, by mu tu myšlénku vymluvila, ale on zůstal při svém. Ráno když na koně sedal a ze dvora vyjeti chtěl, nemohl koně ven připravit, vzpínal se, kousal a živou mocí ven nechtěl. „Ach, to je zlé znamení,“ zavzdechla matka a s sepjatýma rukama syna prosila, by nikam nejezdil a svatbu odložil.

„To nemůže být, má milá matičko; já musím jeti, buďte tady s Pánem Bohem!“ a pobodnuv ostře koně, vyjel ze

vrat. Matka ale, ouzkosti plná, poslala za ním. Bylo však již pozdě, mrtvého přinesli již mladého ženicha nazpátek; devíti noži probodaného našli jej v lese. (Slyšela jsem také, že jich osm s ním jelo a že všickni padli.) Kdo jej zabil, nevěděl žádný, každý však myslil, že to jeho sok. Tu bědovala matka a vlasy z hlavy sobě trhala, ubohého Heřmana ale více nevzkřísila. I chystala se nevěstu osiřelou uctít, kterou s ouzkostí očekávala.

Zatím syna umyli, do bílých šatů zaobalili a do komory na prkno položili. Jakmile nevěsta přijela, ptala se hned matky, proč ženich pro ni nepřijel a kde je? Matka jej vymluvila, že ho pán někam nakvap odeslal, že si však popílí, by jen za stůl sedli. Když za stůl sedli, začali ženichovi první hrana zvonit; nevěsta sebou trhla a ptala se družičky: „Pověz mně, má milá družičko, komu to v hrana zvoní?“

„Umřel pasák ze vsi,“ odpověděla družička.

Když byli v polou oběda, zvonili po druhé v hrana a nevěsta ouzkostně mládka se ptala: „Povězte mi, můj milý mládku, komu to tak smutně v hrana zvoní?“

„Stará žena ve vsi umřela,“ odpověděl mládek.

Když dojídali, zvonili po třetí v hrana. Tu nevěsta vyskočila a běžela k Heřmanově matce. „Povězte mi, má zlatá matičko, komu to tak smutně v hrana zvoní? Tak smutně, že mi srdce div nepukne.“

„Pukne ti, pukne, ty ubohá nevěsto, až ti ukážu, komu to tak smutně v hrana zvoní.“ Tak řekla matka a plačíc vedla ubohou nevěstu do komory, kde v bílé plachtě zaobalen ženich ležel. Když nevěsta ženicha mrtvého spatřila, běžela zpátky, popadla nůž a do sebe ho vrazila. Vložili je do jednoho hrobu. V lese na tom místě, kde Heřmana devíti noži zavražděného našli, postavili na památku devět křížů; stojí tam podnes, jsou-li to ale ty samé, nevím.

VARIANTY

JEDNA CHUDÁ VDOVA MĚLA DVĚ DCERY, DVOJČATA. V tváři si byly tak podobné, že je nebylo možná rozeznati. Tím rozdílnější byly ale jich povahy. Dobrunka bylo děvče nadmíru dobré, poslušné a rozumné a pracovité. Zloboha naproti tomu měla všecky nectnosti, které jen býti mohou. Byla zlá, líná, neposlušná a mstivá; a přece ji jen matka radši než Dobrunku měla a jí nadlehčovala, kde mohla. Bydlely v lese, kam málokdy člověk přišel, ač to nedaleko města bylo; by se tedy Zloboha něco naučila, dala ji matka do města do jedné služby, kde se dosti dobře měla. Ubohá Dobrunka musela zatím doma příst a pracovat, by jen matka sestře na šaty koupit mohla. Neslyšel však ani Pánbůh reptavého slova od ní; s jasnou tváří a chutí všecko konala. Jednou, matka odešla právě do města, seděla Dobrunka sama doma; tu uslyší dupot koňský; podívá se ven, spatří na vraném koni krásného mladíka sedět. Slušně pozdraví a ptá se, co mu líbo? „Mám žížeň, panenko, dej mi pít," odpoví pán a skočí s koně; ochotně Dobrunka běží a přinese pánovi džbánek čerstvé vody. „Ráda bych vám, pane, něčím lepším posloužila, ale jsme chudi." „Pohleď, jak mně to bude chutnat." A jedním douškem vodu vypil; nato nasypal do džbánku zlatých penízů a děvčeti to podal. Ona to ale přijmout nechtěla. „Jakpak bych si mohla tu kapku vody tak draze nechat zaplatit," odpověděla pánovi. „Vždyť jsi řekla, že jste chudi, dej to tedy tvé matce." Nato Dobrunka peníze přijala. Když se ve světničce poohlídl a s Dobrunkou ještě chvílku pohovořil, podal jí ruku a řekl: „Zítra přijdu zase." Nato odejel. Dobrunka šla zase k přádlu, nikdy se jí ale tolikráte nitka neutrhla jako ten den. Večer přišla matka zpátky. „Dnes honil vejvoda zde v lese; nezabloudil

žádný k nám?“ ptala se matka Dobrunky. „Byl zde jeden pán a prosil, bych mu dala pít; já mu dala vody a on mně dal tuhlety peníze.“ „Kdopak to asi byl; ten musí být bohat, když může dát tolik zlatých penízů za trochu vody.“ Nato je stará vzala a do truhly schovala; Dobrunce se ale celou noc o krásném jezdci zdálo. Pečlivěji než kdy jindy se ráno ve svůj sprostý šat strojila a pořád od kolovrátku odběhovala se dívat, jestli neuhlídá vraníka přijíždět. K poledni také opravdu přijel. Mladý muž skočil dolů a šel do světničky; stoudně jej Dobrunka přivítala. „Jak tence umíš příst,“ řekl, přádlo prohlížeje, „předť tedy, předť; až si napředeš na košilku, budeš mít svatbu.“ „Já?“ ptala se Dobrunka a nedůvěřivě po očku na pána koukla. „Ano, ty; či by jsi mě nechtěla?“ „Ach pane, já jsem děvče sprosté, se mnou nesmíte takové žerty provádět.“ „Žádné žerty to nejsou; já to opravdu myslím; chceš-li, podej mi ruku.“ Dobrunka zůstala, jako by do ní krve nalil, a ostýchavě mu ruku podala. Vtom vešla matka do dveří, která venku jejich rozmluvu poslouchala. „Jsem vejvoda; a chci vaši dceru za ženu; až si napřede na košili, přijdu si pro ni,“ pravil k matce. Nato Dobrunku políbil a vyšvihnuv se na koně, rychle odjel. Stará nevěděla, zdali to pravda nebo sen; byla tomu ovšem ráda, ale radši by byla bývala, kdyby se to bylo druhé dcery týkalo. Než od toho dne lépe s Dobrunkou nakládala. Pilně Dobrunka předla a brzy na košili napředla. Tu přijel jednoho dne pán, a jak kročil přes práh, hned se ptal své nevěsty, zdali s přádlem hotova. „Jsem, pane, jsem,“ odpověděla. „Tedy nemeškej a pojeď se mnou.“ „Proč tak nakvap?“ „Musím do boje, a chci tě dříve za svou ženu prohlásit; matka ať k tobě přijde a u tebe zůstane. Chtěj nebo nechtěj musila Dobrunka svolit. Šla tedy k matce, která právě v světnici nebyla, a řekla jí to. Ta se ale zarazila, nebo jí to nepřišlo vhod, an něco jinšího zamýšlela. Musila však vznešenému ženichovi

povolit. „Buďte zdráva, matko, a přijďte brzy k mé Dobrunce; nezapomeňte ale na její kolovrátek, až se z boje vrátím, musí mně napříst na tenkou košili.“ Nato plačící Dobrunku vzal do náručí, posadil k sobě na koně a ujížděl pryč. Za toho času nebyla ještě křesťanská víra; a proto nebylo také tolik příprav k stavu manželskému potřeba; když jeden druhého rád měl a rodiče to svolili, vzal si ji ženich s sebou, a bylo po všem. Když tedy vejvoda s Dobrunkou domů přijel, prohlásil ji za svou ženu; nekonaly se však žádné radovánky, an se každý k boji chystal. Druhý den se rozloučil vejvoda s mladou ženou a přikázav svým lidem, by svou paní ve všem poslouchali, odejel do boje. Ten samý večer přišla Dobrunčina matka; s radostí ji vejvodkyně uvítala, neb se jí již začalo stýskat v tom velkém zámku. Trochu svého nářadí si vzala stará sebou, jakož i Dobrunčin kolovrátek. Lichotivě se stará k dceři měla, a tato tu lásku u matky nikdy nehledajíc, tomu tuze povděčna byla a všecko by byla pro ni udělala. Druhý den řekla matka k Dobrunce: „Já bych tě o něco prosila, nevím však, jestli mně to k vůli uděláš.“ „Všecko, co v mé moci stojí, vám, matičko, k vůli udělám,“ odpověděla tato. „Vím, že ti mnohou křivdu Zloboha způsobila, ale ona toho lituje, a tedy i ty to zapomeň a vezmi ji k sobě.“ „S radostí bych to byla již hned učinila, kdybych se byla nadála, že ke mně půjde; chcete-li, hned pro ni půjdem.“ „Ona čeká v našem domku, musely bychom tam jeti.“ „Proč ne?“ Poručila, by se do vozu zapřáhlo; pak s matkou odjela. Když přijely až na začátek lesa, slezly z vozu a Dobrunka poručila sluhovi, by na ně čekal. Lesní stezkou šly k chaloupce. Nenadála se dobrá kněžna, co tam na ni čeká. Zloboha jim vešla vstříc. Líbala šťastnou sestru a slzíc jí přála, by se jí vždy tak dobře vedlo. Tak ji ty podvodnice vedly do světničky. Jak ale vešla přes práh, popadly ji a Zloboha do ní nůž vrazila. Nato jí uřezaly

ruce, nohy, vyloupaly oči a tak zohavené tělo do lesa zanesly. Zloboha oblekší Dobrunčiny šaty s matkou z chaloupky odešla a za lesem do kočáru sednouc, do zámku odjela. Žádný to nezpozoroval, že ona pravá paní není; jen to si sloužící mysleli, že se paní první dni lepší zdála být, než je. Dobrunka však nebyla mrtva; po několika hodinách přišla zase k sobě, cítila teplou ruku, která jí oudy třela a kapky do úst pouštěla. Neviděla, kdo to, protože očí neměla; začala si naříkat na zlou matku a sestru; tu uslyšela těšící hlas vedle sebe: „Nenaříkej a neběduj, tvá hodina ještě nevypršela; budeš zdráva, a ony trestu neujdou." „Ach, jak budu živa; vždyť jsem mrzák do smrti." „Jen nech všecko být, však bude zase dobře." Tu vyšel starec, co to pravil, z malé jeskyně, co Dobrunka ležela, ven a třikráte zavolal. Tu se v okamžení chlapeček u něho vyskytl. Řekl mu, by posečkal; za chvílku mu přines zlatý kolovrátek, řka: „S tímto kolovrátkem půjdeš do města; u zámeckých vrat s ním sedni; bude-li se tebe někdo ptát, zač je, řekni ‚za oči' a dříve ho žádnému nedávej, dokud ti nedá dvě oči." Chlapec na všecko pokývnul a vzav kolovrátek, ubíral se z lesa. Právě se vracela kněžna s matkou z procházky, když se chlapec u vrat usadil. „Hleďte, maminko, jaký to krásný a skvostný kolovrátek; pojďte, zeptám se, zdali na prodej." „Zač je ten kolovrátek, chlapečku?" „Za oči, paní, za oči." „Za oči?" „Ano." „Proč za oči?" „Nevím, co s nimi otec chce." „Totě podivný člověk," pomyslila si Zloboha. „Ale, maminko, my máme Dobrunčiny oči schované; což kdybych je za ten kolovrátek dala? Já bych ho tuze ráda měla." „Inu," odpověděla tato, „stál by za ně, a skoro budu ráda, když budou pryč; půjdu pro ně." Odešla do zámku a za chvílku přinesla v malé škatulce v plátně zaobalené oči. „Tu máš tedy oči, a teď mně dej kolovrátek," řekla Zloboha k chlapci. Ten jí ho dal, ona jemu oči, a nato se rozešli. Když přišel

chlapec do lesa, pánovi oči odevzdal. Ten je vzal, šel do jeskyně k Dobrunce a zlehounka jí je do důlků vtlačil; v tom okamžení prohlídla; viděla před sebou starce, jemuž bílé vousy až přes prsa sahaly. Ani nevěděla, jak mu za ten dar děkovati má. Druhý den se zase procházela Zloboha po dvoře; tu přijde chlapec ku vratům a usadí se tam se zlatou přeslicí. „To byl dobrý nápad od toho člověka, že sem přinesl i přeslici," pomyslila si Zloboha a přistoupíc k chlapci ptala se ho, zač je. „Za ruce, paní, za ruce," odpověděl tento. „Za ruce?" ptala se ještě jednou. „Ano." „Toť je divná věc, co dělá tvůj otec s tím?" „To já nevím." „Počkej zde." Šla k matce a řekla jí to. „Já ti povím," odpověděla tato, „abys mohla příst na tom krásném kolovrátku, až kníže přijede, dej chlapci ty ruce, co jsme usekly Dobrunce; co s nimi?" Zloboha pro ně šla a chlapci za přeslici dala. Ten s nimi utíkal k lesu. Když přišel k jeskyni, dal je starci; ten vzal mast, šel k Dobrunce; a když ji mastí namazal, ruce jí k tělu přidělal a svázal, by přirůsti mohly, což se i opravdu do druhého dne stalo; již mu za jeho lásku ruku stísknout mohla. Nechybělo jí nyní nic více než nohy. Třetí den poslal starec chlapce s kůželem do zámku. Zloboha ho hned uviděla. „Máš rozum, hochu, že i kůžel neseš, zač je?" Tak se ho ptala. „Za nohy, paní, za nohy," odpověděl chlapec. „Dám mu tedy ještě ty nohy, matko," řekla Zloboha k matce, která k tomu přišla. Ta ráda svolila; Zloboha za chvílku nohy přinesla a davši je chlapci, od něho kůžel přijala. Když přišel k jeskyni, odevzdal nohy starci a zmizel. Starec šel s nimi k Dobrunce, a namazav ji jako před tím dnem mastí, nohy jí přidělal. Když nyní docela zdráva na nohy se postavila, nevěděla ani, jak starci děkovati má. Zatím se v zámku divné věci dály. Zloboha si zlatý kolovrátek, přeslici a kůžel do truhly schovala, aby mohla, až přijede vejvoda, na pěknějším, než měla Dobrunka, příst. Po několika dnech slyšeli

od cestujících, že se vejvoda vrací. Měli radost jeho lidé, nebo nebyli tuze s paní spokojeni. Zloboha a matka se ale přece trochu strachovaly, jak to vypadne. Za několik dní přijel; s radostnou tváří mu Zloboha běžela naproti a on ji vroucně k srdci přitískl. Bylo po strachu; dal hody přistrojit pro hosti, kteří s ním byli přijeli, by si u něho odpočinuli a se trochu vyrazili. Když bylo po stole, ptal se vejvoda své domnělé ženy: „Nestýskalo se ti, má Dobrunko? Co jsi povždy dělala? Nejspíš, že jsi předla, viď?“ „Máte dobře, drahý manželi,“ odpověděla oulisně Zloboha, „ale můj starý kolovrátek se mi zkazil; tu prodával nějaký chlapec zde zlatý kolovrátek, a já ho tedy koupila; nepředla jsem však ještě na něm.“ „Toť mně ho musíš hned okázat.“ S ochotností ho vedla do světnice, kde kolovrátek měla. „I toť je roztomilý kolovrátek,“ řekl vejvoda, „a jaká hezká přeslička a kůžel se lnem; zapřeď na něj, Dobrunko, já bych tě zase rád jednou u přeslice viděl.“ Zloboha vzala tedy kolovrátek, postavila vedle něj přeslici, na níž kůžel tenounkým lenem ovinutý a červenou pentlí otočený nastrčila; a pak zasedla k němu. Dává nohu na podnožku, by ním zatočila, tu začne něco v kolovrátku zpívat: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; ženou tvou nikdy nebyla; ženu tvou ti však zabila.“ Jako když by do ní hrom udeřil, zůstala Zloboha sedět; vejvoda, který s napnutou tváří poslouchal, vyskočil a ptá se s podivením, kde to? Co to? Když všecko přehledal, a nikde žádného nenašel, poručil ženě, by předla; celá se třesouc, navlíkla nitku a začala zase točit, ale hlásek začal zpívat dále: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; vlastní sestru svou zabila, ruce, nohy uřezala.“ Bylo zle. Celá bez sebe, Zloboha od kolovrátku uběhnout chtěla; vejvoda, který s hrůzou do její strachem zohyzděné tváře patřil, poznal teprv, že to není jeho jemná Dobrunka; zachytil ji silnou rukou a k sedátku ji přitlačiv, poručil, by předla; ještě jednou

nešťastným kolečkem zatočila, tu se ozval po třetí hlásek: „Nevěř, pane, nevěř jí, ona tebe ošidí; sedni honem na vraníka; Dobrunka tě v lese čeká.“ Na ta slova vejvoda Zlobohu pustil a vyběhnuv na dvůr, poručil, by honem honem nejrychlejšího koně mu osedlali. Chasa celá polekaná strašným pohledem pána běžela, kde kdo byl, by co nejrychleji se jeho rozkaz vyplnil. V okamžení stál kůň u něho, a než se ho kdo zeptat mohl, byl na něm, a ten od něho bodán uháněl s ním, že se podkůvky ani země nedotýkaly. Přiletěl do lesa, a teď nevěděl pán, kam nejdříve; jel tedy přímou cestou. Tu mu přeběhla přes cestu bílá laňka; kůň se lekl, a hodiv sebou na pravou stranu, uháněl s pánem přes všecko křoví a houští. Najednou se celý unavený zastavil, a pán skočiv s něho dolů, u stromu ho uvázal. Tu, jak se kolem sebe ohlíží, vidí ve skále jeskyň, a zvědavě přistoupí blíže. Ale jaká to byla radost pro něj, když tam svou Dobrunku našel. „Ach, kde jsem jen oči měl, že jsem tebe od tvé ďábelské sestry rozeznati nemohl,“ řekl, když se jí chvílku do tváře díval. „Kde je má sestra?“ ptala se Dobrunka, která o kolovrátku a o ničem ani to nejmenší nevěděla. Tu jí kníže všecko řekl; potom zase ona jemu všecko vypravovala, co se s ní událo. „Jak mě stareček uzdravil,“ tak dokončila, „zmizel, aniž jsem ho více spatřila; každý den však mně malý chlapec jídlo přináší.“ Když si pohovořili, vzal vejvoda po druhé svou milou ženu do náruči, a posadiv ji před sebe na koně, k domovu hnal. Domácí ho již vyhlíželi, by mu pověděli, co se stalo, ale jeden na druhého koukal jako pomateni, když viděli, že si pán veze tu samou paní, kterou před nedávnem černý bůh i s matkou před jejich očmi v povětří odnesl. Vejvoda, který to na nich zpozoroval, co jim asi mozek mate, vkrátce jim příběh své ženy vypravoval. Tu teprv přáli ještě více té bezbožné sestře zasloužený trest. Zlatý kolovrátek byl ten tam. Dobrunka si ale vyhledala

svůj starý a pilně předla na košile svému milému muži. Žádný v celé zemi neměl tak tenké košile a nebyl tak šťastný jako pan vejvoda.

N.

SILNÝ CTIBOR

Národní pověst

RIESENBURSKÝ DVŮR, K NÁCHODSKÉMU PANSTVÍ patřící, byl za starých časů velký a ohromný hrad, kolkol lesem obhražen. Od západní strany se vjíždí do brány, k půlnoční straně vede však jen ouzká stezka po příkré skále k řece Úpavě, která se pod skalískami plíží. Dříve bylo to, teď tak malebné údolí na břehu řeky, celé jedlemi porostlé a jen na místě, kde podnes *Na mlejníšti* říkají (protože prý tam as před dvěma sty lety mlýn stál), byla malá charouzna, patřící ovčáku Ctiborovi. Jednoho dne jel pán hradu z procházky a potkal milého Ctibora, an velikou jedli na rameně nesl; myslil, že ji vítr porazil a Ctibor že ji našel a domů si ji odnáší; i obořil se naň hněvivě, pravě: „Pročpak ty bez mého dovolení mé dříví kradeš?“ – „Bože zachraň! pane rytíři, já ji neukradl, já jsem si ji vytrhl, bych si mohl můj barák trochu pospraviti.“ – „Že bysi byl tak silný,“ pravil trochu nedůvěřivě rytíř, neboť nebyl Ctibor velký, ač dosti složité postavy. – „I což je o sílu,“ odpověděl Ctibor, pořád ještě jedli na rameně drže, „kdyby jen něco lepšího na zub bylo.“ – „Nu, a co bys tedy potřeboval, abys byl ještě silnější?“ – „Kdybych měl asi dva pytle hráchu, několik uzenin a vědro dobrého vína; pak se chci s každým obrem prát.“ – „Dobře, máš to míti; přijď si zítra pro to na hrad.“ – „S radostí!“ poděkoval se Ctibor a vesele s jedlí domů kráčel. Rytíř se do hradu vrátiv, hned přikázal, až druhý den Ctibor přijde, aby mu dali, oč bude žádat.

Druhý den stáhna Ctibor ženě s postele cíchu, šel si pro hrách. I naměřili mu do ní hráchu, takže se ho bezmála čtyry korce do ní vešlo, dali mu několik hodných uzenin a pak se dívali všickni, jak to na sebe naloží; ten to však bez velké obtíže na záda vložil, aniž v něm kostka zapraskla, a s radostí spěchal domů.

Několik dní nato byl z Prahy veliký turnaj vypsán, ku kterémuž se všickni rytíři sejíti měli. Byl to prý tenkráte způsob, že každý rytíř jednoho silného panoše (nebo obra) si držel, kteří se na místě jich při turnaji potýkali. Rytíř Riesenburský neměl žádného panoše, na kterého by se byl mohl docela spolehnouti, že s ním cti dojde. Byl u velké nesnázi; tu si vzpomněl na Ctibora a ihned pro něho poslal. „Chceš-li pak," ptal se ho, „ke mně do služby vstoupit, já bych tebe mohl potřebovat; a naučíš-li se zbraní zacházet, nechám si tě a budeš se do smrti dobře mít." – „Milerád, můj drahý pane," řekl potěšen nad takovým živobytím Ctibor, „proč bych se tomu nenaučil, vždyť jsem dost silný k tomu." Musil se tedy milý Ctibor učiti všemu, co potřeba bylo panoši věděti; pochopil všecko snadně, a v brzkém čase stal se z něho statný panoš.

Uplynul čas určený a rytíř se svými lidmi do Prahy se odebral. Byli již z celých Čech rytíři pohromadě a i mnoho cizinců, obzvláště se povídalo mnoho o jednom, který prý velmi silného obra u sebe měl.

Když nastal již den k turnaji určený, sjeli se všickni na ustanoveném místě, kde pro pány a paní lešení skvostnými kobercemi obvěšené připraveno bylo, před nímž se panoši potýkali. Když se shromáždili, vjeli v obhražené místo dva panoši na krásných koních, jeden byl onen vyhlášený cizinec, druhý českého rytíře panoš. Po malé chvíli byl cizinec vítězem; tak se stalo několika, pročež se již čeští páni horšili a cizinci radovali. Tu přišla řada na Ctibora. Když předejel a cizí toho, jak se zdálo, nepatrného mužíka spatřil, řekl k němu: „Jakpak se ty, neplecho, můžeš opovážit se mnou se potýkat, tebe rozmáčknu jako tento kámen!" A vezma kámen oblátkový do ruky, zmáčknul jej tak, že mu prach v ruce zůstal. – „Inu," řekl Ctibor a přiklusal k němu, „pročpak bysme se potýkali, vždyť jsme si jaktěživi nic zlého neudělali: podejme si raději přátelsky

ruku.“ S opovržením podal mu cizinec ruku, a Ctibor ji popadl a zatočil a panošem s koně dolů tak nerázně o zem smýknul, že mu ani jedinká kůstka celá nezůstala. „Myslíš, že jen u vás umějí kameny mačkat,“ řekl vítěz a z ohrady vyjel. Tu se ale pán zahanbeného obra vzchopil a zlostně z města ujížděl, Ctibor se ale za ním pustil, a dohoniv vůz, popadl jej za kolo tak, že kus loukotě s třemi špicemi utrhl. „Tak se, pane, neujíždí,“ křikl na omámeného rytíře, „dříve zaplaťte“ (byl to snad způsob, že který prohrál, vítězi něco dáti musil). Chtěj nechtěj cizinec musil se vrátit a zaplatit. Ctibor však za svůj hrdinský čin se stal rytířem a dostal do znaku kus loukotě s třemi špicemi. Žil dlouho a byl konečně vedle Riesenburského rytíře v kostele na Hořičkách pochován.

ROUSÍN

Národní pověst

PŘED DÁVNÝMI ČASY BYL V NOVÉM MĚSTĚ PURkrabím Straka z Nedablic; byl prý ale velmi přísný, a lid ho nemiloval. Jednou jel na procházku, a když přijel nedaleko Rousína k lesíku a rybníku náchodskému, viděl na mezi pasáka ovce pásti; i zajel k němu. Pasák ale ku podivu ani ho nepozoroval a jen před sebe se díval. „Kampak se, hochu, tak neustále díváš?" ptal se ho pan Straka. Touto otázkou ze svého přemejšlení vytržen, vzchopil se pasák, a když přísného úředníka uctivě pozdravil, odpověděl jemu: „Hleďte tamto, pane, jaká to prostrannost, jaké to krásné místo, že by se moh rybník založit; nebylo by ani velké hráze potřeba; a ten potůček, co tu bublá, moh by se tam vést; to by byl rozkošný rybník, aniž by mnoho stál." Když si to pan Straka přehlídnul, podivil se ostrovtipnosti prostého pasáka a umínil si rady jeho použíti. Jsa ale příliš hrdý, aby jej za to pochválil, hodil jen po pansku hlavou a odjel. Jakmile domů přijel, poslal ihned lidi, kteří práci měli počíti. Byly sice na tom místě polnosti jenom chudých lidí; na to však pan Straka nedbal a bez milosrdenství se jim vzaly. Stal se tam tedy rybník, který hodinu kolem měl, bez velké práce byl rozkošný, jak chlapec řekl, a proto jej také Rozkoš pojmenovali. Lidé však, jimž tak nespravedlivě pole odejmul, pana Straku, příčinu toho, zakleli: aby čert po smrti jím oral dotud, až by se rybník zase v pole obrátil. Tenkráte prý slova mnoho platily a s čertem žádná hračka nebyla; proto také, jak pan Straka umřel, viděli lidé vždy v měsíci lednu, jak čert panem Strakou dvě brázdy od jednoho ke druhému konci rybníka orá. Mnozí tvrdili, že jej na své oči viděli. Nyní je ale rybník zničen a jsou tam zase pole a ubohý pan Straka snad také pokojně spí.

DEVĚT KŘÍŽŮ

Národní pověst

MEZI VESNICÍ HERTINOU A VOLEŠNICÍ V KRÁLOhradeckém kraji na náchodském panství stojí v lese devět křížů, o nichž následující pověst z úst jedné staré babičky jsem se dověděla.

Před dávnými časy byl v Litoboři hrad, jemuž na Turině říkali. Tam byl panošem mladík, Heřman jmenem, jehož matka též v hradě bydlela. Měl v Svatoňovicích milenku, krásné děvče, o niž se však ještě jeden ucházel; holka ale chtěla Heřmana, a že hodný hoch byl, neměl otec její nic proti tomu, by si ji vzal. Byl tedy již svatební den ustanoven (nebo tehdáž nebylo prý žádného dlouhého vyjednávání ani ohlášek třeba). Čím více se ale doba ta blížila, tím truchlivější byl Heřman, aniž mohl kdo zvěděti proč. Když bylo již večer před svatbou, šel na zelenou louku a sednul si pod dub. I přišla za ním jeho matka a přinesla mu tři růžové jablka. „Tu máš," pravila k němu, „pochutnej si a pak mně pověz, proč jsi pořád tak smutný?" – „Má zlatá mamičko, jakpak nemám být smutný, když zítra, až pojedu na svatbu, v lese zabit budu." Všemožně se přičinila matka, by mu tu myšlénku vymluvila; nebylo však nic platno. Ráno, když na koně sedal a ze dvora vyjet chtěl, nemohl koně ven připravit, neboť se vzpínal a kousal a živou mocí nechtěl ven. „Ach, to je zlé znamení," pravila matka a sepjatýma rukama prosila syna, by nikam nejezdil. – „Musím, musím, milá matičko, buďte tady spánembohem!" a pobodnuv ostře koně, vyjel ze vrat. Matka ale ouzkostí plná poslala hned za ním, by se mu nic nestalo. Bylo však již pozdě; netrvalo dlouho a přinesli jej mrtvého zpátky; devíti noži probodaného našli jej v lese (slyšela jsem také, že jich osm jelo s ním a že všickni tam padli). Kdo jej zabil, nevěděl nikdo, a každý myslil, že to

byl jeho sok. Tu bědovala matka a vlasy s hlavy si trhala; nebylo to ale nic platno, Heřmana nevzkřísila. I chystala se nevěstu uctít, kterou v ouzkosti očekávala.

Zatím syna umyli, do bílých šatů zaobalili a do komory položili. Jakmile nevěsta přijela, ptala se hned proč ženich nepřijel pro ni a kde je; matka jej však vymluvila, že musil někam nakvap odejet, ale že ho každou chvíli čeká. Sedli za stůl; tu začali zvonit ženichovi první hrana; nevěsta sebou trhla a ptala se družičky, komu to zvoní. „Umřel pasák ze vsi," odpověděla tato. Když byli vpolou oběda, zvonili hrana po druhé – a nevěsta ouzkostně zase mládka se ptala, komu to zvoní. „Stará žena umřela," odpověděl ten. Nevěsta však již neměla stání; a když po obědě po třetí hrana zvonit začali, běžela k matce Heřmanově a ptala se jí, komu to zase hrana zvoní. S pláčem vzala ji máti za ruku a pravila k ní: „Se mnou plač, ubohá nevěsto, tvému ženichu hrana zvoní; ráno když k tobě jel, byl devíti noži v lese probodnutý nalezen; v bílé plachtě zaobalený v komoře na prkně leží." Když nebohá nevěsta smutnou zprávu tu uslyšela, chopila se nože a do sebe ho vrazila. V lese na tom místě, kde Heřman zavražděn byl, postavili na památku devět křížů; stojí tam podnes; jsou-li to ty samy, nevím.

POZNÁMKY

Národní báchorky a pověsti vyšly za života Boženy Němcové dvakrát. Po prvé u Jaroslava Pospíšila v sedmi svazečcích v letech 1845 až 1848, po druhé u téhož nakladatele 1854 až 1855 ve čtrnácti sešitech. Základem našeho vydání je vydání první, které je logičtěji uspořádané a především pečlivěji sázené, takže obsahuje poměrně málo tiskových chyb, což nemůžeme říci o vydání druhém. Obě vydání jsou však velmi vzácná; předlohu pro naše vydání zapůjčil Ústavu pro českou literaturu ochotně správce Musea Boženy Němcové v České Skalici p. J. Krtička. Náš první svazek obsahuje pohádky prvních čtyř svazečků, vyšlých roku 1845 a 1846. Připojujeme k nim tři varianty z časopisu Česká včela, Silný Ctibor, Devět křížů a Rousín, které byly prvními tištěnými pohádkami Němcové vůbec, a variant O zlatém kolovrátku podle rukopisu uloženého v literárním archivu knihovny Národního musea v Praze.

Textově opravujeme podle zásad vypracovaných komisí České akademie věd a umění a prakticky uplatňovaných v Národní knihovně zřejmé tiskové chyby, pravopis upravujeme podle dnešní normy, pokud se oprava nedotýká zvukové stránky slova (na příklad *a však* na *avšak*, *pokaždé* na *po každé*, *sprostiti* na *zprostiti*, *fabory* na *fábory*, *zapomětlivý* na *zapomnětlivý*, *prázný* na *prázdný*, *zpomenouti* na *vzpomenouti* a pod.). Opravujeme dále, co autorka psala z dobové normy a co je dnes zastaralé (*podlé* na *podle*, *zabiti*, *napiti se*, *pohřbiti* na *zabíti* a pod., *sedlský* na *selský* atd.). V interpunkci rušíme čárky před slučovací spojkou *a*, přidáváme je však tam, kde jde o oddělení samostatných vět (na př. *chceš-li dovedu tě k němu* na *chceš-li, dovedu tě k němu*); ve sporných případech je zachována interpunkce autorčina. Dvojtečku nemající význam vytýkací nebo neuvádějící přímou řeč nahrazujeme středníkem, otazník nahrazujeme tečkou tam, kde jde o větu čistě oznamovací (na př. ve větách typu *každý se vyptával, co nese za noviny?*). Ve větách s vokativem, který Němcová zpravidla neodděluje čárkou, zavádíme čárku po slovesech (*neplač, hochu*), kdežto tam, kde jde o těsné spojení vokativu s předcházejícím slovem, přidržujeme se autorky (*andělíčku můj strážníčku; hop zámku do jablka* a pod.). Na druhé straně ponechává naše vydání všechny charakteristické znaky jazyka Boženy Němcové nebo znaky jazyka lidového, a to i tak, že ponechává kolísání autorčino (na příklad vedle *chvilka* ponechává i *chvílka*, *oblekla* i *oblékla*, *bratři* i *bratří*,

ponecháváme *litost*, *líbý*, *morský*, *starec*, *pergamén* a pod.). Tvaroslovné odchylky se nemění (*navrátějí*, *nepí*, *zabí*, *všickni tří* a pod.). Zvláštnosti vazebné dodržujeme bez výjimky (na př. *překaziti sňatku*, *žehnati zlomyslnost*, *opovrhovati pannu* a pod.).

VYDAVATELOVY OPRAVY V TEXTU

Str. 42, ř. 26: za kterou bych se ti královsky odměnila, *vloženo* se *v souhlase s vydáním Mil. Novotného (1928)*.
Str. 87, ř. 18: kdyby to ruka Páně, *přidáno* to.
Str. 99, ř. 19: našli, *místo* našly.
Str. 127, ř. 29: ubohé byly již stařičké, *místo* byli
Str. 160, ř. 13: dokud ty mně větší nezpůsobíš, *vloženo* větší *v souhlase s vyd. Mil. Novotného.*
Str. 200, ř. 8: obejdem, *místo* objedem.
Str. 206, ř. 23: Mikeš, *místo* Mikuláš.
Str. 246, ř. 7: nenechal si ani krejcaru, *vloženo* si *v souhlase s vyd. Mil. Novotného.*

VARIANTY

O zlatém kolovrátku. Rukopis nalezl r. 1930 Ant. Grund v Erbenově pozůstalosti a po prvé byl otištěn Mil. Novotným ve 14. sv. Díla B. N. 1930, str. 10. Rukopis je koncept, který zaslala B. Němcová Erbenovi, má autorčiny četné škrty a opravy někdy nečitelné a Erbenovy korektury tužkou. Otiskuje je Mil. Novotný na uvedeném místě. Na konci rukopisu je Erbenův přípisek: „Prosím uctivě Jemnost paní, až p. Možný tuto pověst na čisto přepíše, aby mi potom ráčila tento koncept ještě milostivě zapůjčiti; tuším, že se tato překrásná pověst k dobré básni hoditi může – avšak to s J. Paní povolením. E.“ Erben skutečně užil této pověsti ke známé baladě Zlatý kolovrat.

Silný Ctibor. Vyšlo v České včele 1. října 1844, č. 79.

Rousín. Varianta pověsti Rozkoš. Vyšlo v České včele 24. prosince 1844, č. 103.

Devět křížů. Vyšlo v České včele 26. listopadu 1844, č. 95.

V knihovně Národního musea v Praze je výtisk II. svazku Národních báchorek a pověstí z r. 1845 s vlastnoručním podpisem J. K. Škody. Tento svazek obsahuje domněle vlastnoruční opravy B. Němcové tužkou, a to na str. 3, 4, 5, 37, 40, 41, 42, 47, 48, 53, 56, 64, 88, 117. Tyto opravy nebyly provedeny v tištěném druhém vydání z r. 1854–55. Exemplář má na titulním listu červené razítko: Knihovna Bedřicha Kočího čís. 5470. Změny neuvádíme v tomto vydání, poněvadž nejsou zásadní a autentičnost rukopisu B. Němcové není dosud bezpečně prokázána.

VÝKLAD MÉNĚ ZNÁMÝCH SLOV

hráz, *-e* f. – *dial.* sochor, tyč
charouzna, *-y* f. - *dial.* chalupa na spadnutí
páj, *-e* m. - *zast.* jemný měkký flanel
sudeň, *-ně* m. – *dial.* police, mísník
šarkový – *dial.* šerkový, z vlny a příze doma hrubě utkaný
uličká – způsob tělesného trestu, užívaný kdysi zvl. ve vojsku a spočívající v tom, že trestaný prochází dvěma řadami mužů, kteří ho bijí.

OBSAH

O zlatém kolovrátku 9
O černé princezně 23
O Jozovi 33
O labuti 42
Jak Jaromil k štěstí přišel 49
O třech zaklených psích 74
Vodní paní 92
O Popelce 112
O třech bratřích 129
O Slunečníku, Měsíčníku a Větrníku 138
O Marišce 150
Šternberk 173
Spravedlivý Bohumil 189
Neohrožený Mikeš 198
Divotvorný meč 212
Noční stráž 225
O chytré princezně 233
Čert a Káča 240
Silný Ctibor 247
Rozkoš 251
Tři zlaté péra 253
O zlatých zámkách 267
O třech sestrách 280
O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních 291
Čertův švagr 305
Kdo je hloupější? 319
Chytrá horákyně 322
Strejček Příhoda 328
Devět křížů 330

Varianty:

O zlatém kolovrátku 335
Silný Ctibor 343
Rousín 346
Devět křížů 347

Poznámky 349

KNIHOVNA KLASIKŮ

SPISY BOŽENY NĚMCOVÉ

Svazek první

NÁRODNÍ BÁCHORKY A POVĚSTI

I

Vydal Československý spisovatel v Praze za redakce Ústavu pro českou literaturu České akademie věd a umění roku 1950. K vydání připravil Rudolf Havel za vedení Bohuslava Havránka. Typografickou úpravu, obálku a vazbu navrhl František Muzika. Vytiskl Orbis v Praze XII, písmem Fournier. Cena brož. 39 Kčs.

Sebrané spisy Boženy Němcové vycházejí souborně po šesté od prvního málo dbalého vydání Augustova v Litomyšli r. 1862, jež bylo nešťastně zahájeno špatným vydáním Babičky. Každé z příštích vydání přinášelo nově objevené práce Němcové, takže dosud nejúplnější vydání M. Novotného z r. 1927—30 obsáhlo bez korespondence 14 svazků. Vydání, které zahajuje Československý spisovatel, přinese opět nové práce naší velké realistky a hlavně bude doplněno čtyřmi svazky listů, jež psala svým přátelům. Je to tedy dosud nejúplnější vydání díla B. Němcové. Dílo je uspořádáno péčí Ústavu pro českou literaturu za jazykové spolupráce s Ústavem pro jazyk český. Redakci tvoří většinou odborníci v otázkách díla B. Němcové a literárně historičtí pracovníci: Antonín Grund, Rudolf Havel, Bohuslav Havránek, Josef Hrabák, František Kautman a Miloslav Novotný. Dílo spisovatelky, k níž se více než sto let národ hrdě hlásil, přijde do rukou širokého čtenářstva úplné, pečlivě uspořádané a doprovozené nejnutnějšími poznámkami.